AVSTRIA
IOANNIS CVSPINIANI
CVM OMNIBVS EIVSDEM MARCHIONIBVS, DVCIBVS, ARCHIDVCIBVS, AC REBVS PRÆCLARE AD HÆC VSque temporaab iiſdem geſtis.

EIVSDEM IOANNIS CVSPINIANI oratio protreptica ad S. Ro. Imperii Principes & proceres, ut bellum ſuſcipiant contra Turcum: cum deſcriptione conflictus in Hungaria facti, quo periit rex Hungariæ LVDOVICVS, & qua via Turcus Solemet ad Budam vſque peruenerit ex Alba Græca. cum enumeratione clara dotium, quibus à natura dotata eſt Hungaria: & inſertione multarum rerum annotatu digniſſimarum.

CVM GASPARIS BRVSCHII POETÆ LAVreati & Comitis Palatini Præfatione, quæ Carmine Elegiaco ſcripta, Encomion eiuſdem Auſtriæ continet.

Cum INDICE locupletiſſimo.

FRANCOFVRTI,
Typis Wechelianis apud Claudium Marnium, & heredes Ioannis Aubrij.
M. DCI.

Digitized by Google

REVERENDO IN CHRISTO PATRI AC AMPLISS. DOMINO, D. GREGORIO LECHNERO ABBATI CREMIPHANENSI IN AVSTRIA SVPRA

Anaſum ſita: eiuſdemque germano fratri, D. IACOBO LECHNERO, Philoſophiæ ac ſacræ paginæ Magiſtro, eximia virtute ac doctrina præſtanti viro, Dominis ac benefactotibus ſuis s. D GASPAR BRVSCHIVS Egranus Poëta laureatus, & Comes Palatinus,

QVALIS erat quondam pulcherrima Græcia, mira
Vbertate ſoli, & fertilitate ſoli:
Artium & illarum ſtudiis, quarum author Apollo
Aurea cultores tollit ad aſtra ſuos:
Sed quoq; mirifice populoſis vrbibus, atq;
Doctrina claris, ingenioq; viris,
Principibus magnis hinc vſque ad ſidera nota,
Et geſtis horum rebus honorificis:
Talis & eſt, & erit (veluti ſperamus, & à Diis
Optamus ſuperis) Auſtria, terra potens.
Auſtria multorum patria illuſtriſſima diuum,
Imperii ſedes Auſtria, diua domus.
Ex qua tot magni Reges venere, Duceſq;,
Et tot Reginæ, magnanimæque nurus.
Induperatores quæ iam dedit octo potentes
Imperio ſacro Martia Roma tuo.
Ex Habſpurgiaca prognatum ſtirpe Rodolphum, 1
Cuius Othaccarus ſenſit is ipſe manus:
Qui Boiemorum & Morauorum robore fidens,
Efferus ac nimium ſeditioſus erat.
Iſtius & gnatum Albertum, qui poſt duo luſtra 2
Cognati miſere concidit enſe ſui.
Et Fridericum, olim Ludouici competitorem: 3
Imperii quo cum ſceptra is habebat ouans.
Nominis Albertum quin eiuſdemque ſecundum, 4
Cui Lacheſis traxit non ſua fila diu.
Et Fridericum illum, quo nemo diutius inter 5
Auguſtos omnes hæc ſacra ſceptra tulit.
Quinetiam magnum & Mauortem Maxmilianum, 6
Quo genuit maius non domus iſta decus.
Iſtius atq; duos magnos, forteſq; nepotes, 7
Imperii qui nunc inclyta ſceptra tenent. 8
Quot omnes fato genuit meliore, Deorum
Auſtria bella nurus, Auſtria diua nurut.
Atq; hæc gloria (quæ cunctis ſupereminet orbis
Partibus, iſta diis Auſtria chara ſoror)
Et tanta eſt, & tam præclara profecto, vt eidem
Vix maiorem aliam dicere forte queas.
Prædicat ipſa ſuos vt Achilles Græcia, ſic &
Tercentum Fabios maxima Roma ſuos.
Prædicet & (quis enim virtuti & rebus honeſtis
Inuideat, niſi qui non generoſa facit?)
Prædicet: hoc ſaltem nobis tribuatur, vt ipſa
Ornemus noſtros hac quoq; laude duces.
Illuſtres proceres, ſtirpe quos Habſpurgica tanquam
E priſci fudit Laomedontis equo.

E domo Auſtriaca octo Imperatores,

Carolum v. & Ferdinandum.

Spectemus vero & reliqua ornamenta. Vbi maior

Vbertas & fertilitas ſoli Auſtriaci.

Copia vel frugum prouenit, atq; meri?
Vel tanta vbertas magnorum eſt ingeniorum
Auſtria quantam amplis exhibet vna modis?
Ipſa ſuas taceant opulentas Gargara meſſes,
Nec deinceps tellus iactet Hetruſca ſuas.
Accola nec Latii Siculas mirare: nec ipſa
Gens Thuringa, licet ſis opulenta, ſuas.
Auſtria cui cedat reſolubilis vbere gleba,

* Sole.

Non eſt ſub Clario terra reperta Deo.*

Kumer ſecht.

Eſt fœcunda lacus Larii pars vtraq;, gignit
Et vina & fruges, ac precioſa ſatis.
Nec Mediolanum taxauero: vidimus illic
Ceu Paradiſi hortos, Heſperidumq; domos.
Sed Larius nihil eſt, nihil eſt Inſubria tota,
Et Longobardus nil erit omnis ager:
Si ſpectes, frugum & vini quam copia diues,
Copia quanta ſalis, copia quanta croci:
Atq; omnis generis pomorum (etſi aurea deſint)
Prouenias regnis Auſtria pulchra tuis.

Vina & fruges Italiæ caducæ.

Vtq; ſuas Itali fruges, ſua vinaq; iactent:
Hoc iactare pari non tamen ore queunt,
Quod durare queant, plures ſeruari & in annos,
Quæ Latii creſcunt Maſsica vina viris:
Poſt annos enim tres pereant, omnino & aceſcant,
Omnino proſunt amplius illa nihil.
Atq; eadem ratio eſt frugum. namque vt cito ſiunt
Præcoces: abeunt ſic, pereuntq; cito.
Hinc quoties periit tantum ſpes vnius anni,
Dira ſtatim ſequitur, triſtis & ægra fames.
Auſtriaca & reliquis Germani partibus orbis
Enatæ fruges, nataque vina manent:
Et pulchre longos ſeruari & commode in annos,
Non in luſtra aliquot, ſed quoq; ſecla queunt.
Ac tales fruges, & talia vidimus ipſi,
Non ſeruata vno maſcula vina loco.

Ciuitates Auſtriæ.

Quod ſi iam pulchras etiam ſpectabimus vrbes,
Has quoq; præclaras Auſtria diues habet:

Wien.
Lincz.
Weels.
Krems.
Pechlarn.
Tulln.
Steyr.
New ſtat.

Non Mahometigena fractam obſidione Viennam
Linczion illuſtri conſpicuumq; foro:
Weelſam morte ſui famoſam Maximiliani,
Cremiſium patrio nomen ab amne gerens.
Præclaram & Tulnam veteres, Stiramq; potentem,
Vrbis quinetiam mœnia celſa Nouæ,
Innumeraſq; alias: quis enim recitauerit omnes,
Auſtria queis hodie dicere iura ſolet?
Huc omnes etenim ſpectans, quas Stiria fortis,

Auſtriæ ducum latiſſimũ dominium.

Atq; Carinthia, quas Carniolanus ager,
Quas Morani, Illyrii, & Croatæ, portuſq; Naonis,
Ac Tyrolenſis item quas comitatus habet:
Quas lacus Acronius videt, & Briſgania fœlix,
Nam pars Auſtriaco paret & iſta Duci.
Iam ſi quis fluuios (quibus importantur abunde
Omnia) ſpectabit, vel numerare velit:

Flumina Auſtriæ.

Cremiſium, Stirum, Trunamq;, Agriamq;, Anaſumq;,
Nauigerumq; Oenum, Fæckheliumque ſenem:

* Eiſchar.

Erlachiumq;, Ipſumq; Atheſino è colle cadentes,*
Et Leytam, quæ nunc Pannona regna ſecat:

Quin

CARMEN.

Quin Maram & Trayſmam, maioremq; omnibus Iſtrum,
Is paradiſum iſtam non male dices humum.
Si montes quæris, Comagenus, & arduus alter — Mõtes Auſtriæ.
Cætius, illuſtris nomina laudis habent:
Et ſexcentum alii, quos multa veſtit vbique
Vite, immortalis Bacchus honore ſuo.
Si quem planicies etiam delectat aprica,
Eſt Tulnenſis ager latus, vbique virens: — Tulner feeld.
Plurimum & ipſe ferens, atq; haud ignobile vinum,
Diuorum menſas quod decuiſſe queat.
Quod ſi forte ſcholas quis quæret, in vrbe Vienna
Ille illuſtre equidem & grande Lyceon habet:
Auſtriacis ceptum à Ducibus præſtantibus olim, — Academia Viennenſis.
Præmia magna illis qui ſtatuere viris:
Quorum formatur ſtudio & ſudore iuuentus,
Auxilium patriæ ac famæ futura ſuæ.
Claruit hic quondam Celtis Protucius ille, — Celtis.
Egregius vates, magnus & hiſtoricus:
Qui primus lauri frondes geſtauit ad Iſtrum
Porrectas manibus Rex Friderice tuis.
Hic Stabius quoq;, Collimitius, & Vegelinus,
Velius &, noſter Cuſpinianus item.
Et tercentum alii vixere induſtrii, & omni
Doctrina inſignes & pietate viri.
Illic hac etiam viuunt ætate beatâ,
Ingenio proceres eloquioq; graues:
SALZERVS ſacræ ſcripturæ Doctor, in ore — Doctor Ambro. Salczerus Canonicus Viennæ.
Cuius diua Venus, diua Suada ſedet:
Qui veram Chriſti pietatem amplectitur illam,
Quæ Chriſto accepta hic omnia noſtra refert.
Omnia qui miro ſtudio documenta Sophorum,
Et ſummo amplexus relligione fuit.
Quin etiam noſtræ ætatis doctiſſimus ille, & — Doctor Philippus Gundelius.
Verus Ariſtoteles vultu animique bonis,
GVNDELIVS noſter, Patauina natus in vrbe,
Eximius vates, mirificusq; Sophus:
Iuriſconſultus, qualis vel Scæuola quondam,
Aut turbæ adiutor pauperis Ipho fuit.
Qualis & ipſe meus IANNES GOESELIVS ille eſt, — Doctor Ioannes Gœſelius Wonſidlenſis.
Lumen honoſque ſcholæ clara Vienna tuæ.
Quem Rex, quem Regis veneratur Curia tota,
Quem mons ex animo Pinifer ille colit:
Quattuor ex vno qui mittit flumina cornu,
A patria procul haud iſtius, atque mea.
Quod ſi forte velis ea lumina Regis in aula
Cernere, in illuſtri conſpicuoq; loco:
Sunt equidem, ſunt hic, quos ornamenta Viennæ — Docti in aula Regis.
Summa, vel & ſoles dicere iure queas:
Gente SIGISMVNDVS ſatus Herberſtainius ampla, — D. Sigiſmundus ab Herberſtain Baro.
Ingenii & generis nobilitate potens,
Multarum illuſtris linguarum cognitione,
Plurima qui vidit diſſita regna procul.
Sæpe à Rege ſuo externas legatus ad oras
Miſſus, & in regnum barbare Moſcè tuum.
Cui poſt non paucos alios (quis enim explicet omnes)
Et Doctor IONAS ſubiiciendus erit, — Doctor Iacob. Ionas, Cancellarius Regius.
Vir grauis eloquio, ſapiens, doctusq;, bonuſque,
Conſilio magnus, carmine & ipſe potens.
Adde Machaonia præſtantem LAZION arte, — Doctor Wolfg. Lazius.

Oratorem illum Regis, & Hiſtoricum:
Cuius vbique volant totum monumenta per orbem
Plurima de patria, de ducibuſq; ſuis.

Ioannes Iordanus, & Ioannes ab Aaw, Secretarii Regii.

Adde & IORDANVM noſtrum, ſed & AVVION ipſum,
Eloquio magnos, conſilioque viros:
Regis à ſecretis, à conſiliiſque ſupremis,
Quos ſua FERNANDVS pectora chara vocat.
Adde alios multos, quorum vix nomina noui:
Nam multos tales Auſtria tota fouet.
Auſtria doctorum ſedes præclara virorum,
Auſtria Apollineis pene referta viris.
Atque hæ ſunt laudes, hæc ſunt decora alta & honores,
Quos veluti proprios Auſtria diues habet.
Quos quia præclare celebrarunt, Cuſpinianus,
Lazius & multa clarus vterq; fide:
Eximia certe cantari laude merentur,
Et merito Regi eſt charus vterq; ſuo.
Eximiam ſed & hic famam laudemque meretur,
Deſcribenda ſacris qui dedit iſta typis,

D. Ioannes Dernſchwam

Conſpicuus meritis IANNES DERNSCHWAMIVS, ipſum
Quem quoq; noſtra fouet Pannonis ora virum;
Cui debere libros hos ipſos Cuſpiniani,
Se fateatur amans talia ſcripta cohors.

Dedicatio.

At defenſores vt, tutoreſque fideles
His quoq; victuris ſint, geniiq; libris:
Vos ego ſelegi, vos veſtraque nomina, pellant
Omnem mordacem quæ procul inuidiam:
Quæ deriſorum ſannas & ſibila, linguas
Atque venenatas, diraq; tela premant:
Non ſecus ac Domini venerabile nomen IESV
Dæmoniorum omnem vimq; facemq; premit:
Pellit & à nobis procul omnia triſtia, tanquam
Inuictus gladius, ceu clypeuſq; bonus.
Vos clari Heroes, tu magne ac nobilis Abba,
Ac tu docte vir, & chare patrone mihi:
Sumite, quod vobis de alieno munus amoris
Offerimus plenum, & conſulitote boni.

Vere αὐτοσχεδιαστί, quia vno die effuſa & exarata: Baſileæ apud Ioan. Oporinum, 10. Iulii, Ann. reparatæ per filium Dei æternum & pro nobis crucifixum ſalutis,

1 5 5 3.

IOAN-

IOANNIS CVSPINIANI

AVSTRIA, CVM OMNIBVS ARCHIDVCIBVS EIVSDEM, AC VRBIS VIENNENSIS DESCRIPTIONE, ET QVICQVID IN AVSTRIA præclari habetur.

PROOEMIVM IN VITAM LEOPOLDI.

Quid mouerit autorem ad hoc ſcribendum opus.

Fridericus Imp.

Maximilianus Caſ.

MARCHIONIS Auſtriæ diui Leopoldi ſcripturus vitam, & res geſtas, operæ duxi precium, maiorum ſuorum in primis enarrare genealogiã: dehinc Auſtriæ ſitum, & vrbis Viennenſis originem, ac veram deſcriptionem, multo aliter & verius quam priores, qui partim odio, partim fauore, res huius regionis eleuarunt, & vrbem inſignem dehoneſtarũt: Poſtremo, quemadmodum diuus Leopoldus in numerum eſt relatus Sanctorum, miraculiſq; ſanctimoniam vitæ pleriſq; teſtatus, à Friderico III. Cæſare Auguſt. apud Innocentium maximũ Pont. & apud Alexandrũ Pont. Max. Maximiliano Cæſare Auguſto annitentibus, è tumba eſt translatus. Ea omnia veriſſimis narrationibus, abiecto verborũ lenocinio & inani oſtentatione, è receptis annalib. & vetuſtiſſimis antiquitatibus, ac diplomatibus, quæ oculata fide perſpexi, exequar. Interim fidem lector habeat, quoad certiora intelliget. Si friuola, quæ temeritate quadam nonnulli ſibi vſurpant ſcriptores, nulla autoritate ſuffulti, attulerimus: id liberum ſit cuiq; vel damnare, vel reiicere. In animo eſt veriſſima quæq; afferre, & vetuſtiſſima, & prudens ſcienſq; in nullius gratiam fictum aliquid afferre. In primis vero obteſtari lectores volo, ſi qui has legent lucubratiunculas, ne ſtomachentur, ſi Germanica, quæ non recipiunt Latinam etymologiam, nomina Germanice exprimam. nullum enim eſt idioma, quod poſſit alterius ſincere & graphice explicare voculas. Et ob id innumeri ſunt orti à ſcriptorib.
B Italicis errores in Germanicis hiſtoriis: quanquam nullius nomẽ ignominia perſtringere volo. Optimus quiſque enim, quæ meliora nouit, poſteris relinquit à ſe ſcripta, qui hanc obit ſcribendi prouinciam. Nemo volens errat: ſi vero errat, aut indiligentiæ, aut neglĩgetiæ culpam incurrit, vt nos homines eſſe recordemur. Nec enim Deus vni omnia præſtitit. fragiles nos creauit, vt originis nuſtræ memores, non nos efferamus, ne ve ſuperbiamus: ſed quiſq; ſecum reputet, quam ſit cuiq; curta ſupellex. Videmus Græcos, qui omniũ diſciplinarum literarumq; ſunt authores, vtpote à quib. Romana lingua ſumpſit exordiũ, nonnunquam Romanorũ nomina, præſertim propria, corruptiſſime enunciare: ſicut ex Diodoro Siculo & Dion. Halicarnaſſeo, in noſtris Coſſ. late oſtendimus. Sic nomina vrbium, oppidorũ, fluminũ ſæpe corrumpuntur, potiſſimũ Germanica: quod ex Strabone, Ptolemæo, Arriano, Dionyſio, Stephano, ſtudioſus lector facile deprehendet, ſi erit diligens. Sic & Plinius, Mela, & cæteri paſſim in Germanicis hallucinantur. Vnde quidã Auſterauiam Germaniæ inſulam, vel Auſtrauiam, maximo errore Auſtriã putant: & nõnulli nimis ſcioli, Germanicũ nomen Fridrichus, vt pleraq; alia à fœdere Fœdericum, ridicule nimis enunciant: cum natiuum & genuinũ ſit, Fridrich, vt alia, quę enumerare longi eſſet operis. Sic nonnulli Leopoldũ, à Leone inepte nimis deriuant: cum, vt vetera diplomata teſtantur, Luipaldus ſit dictus antiquitus, quemadmodũ in expeditione Aſiatica Friderici primi Cæſ. Ro. Tagenobatauenſis Decanus atteſtatur. Veteres enim Germani nomina à proprietatib. quibuſdã, quas nouerant, indiderũt: hunc Wolfgang, hunc Bernhart, hũc Leonhart, hunc Erenreich, illum Fridreich, nominibus Germanis vocitantes, lingua patria. Poſteaquam autẽ Romana lingua in has regiones noſtras penetrauit, vt eſt humana natura prompta ad imitandũ exteras nationes, adiectione ſyllabę, vel nonnunquã vnius literę, Leonhardũ, Bernhardũ, Fridericum, nomina effecerunt Latina. Sic Cato & veteres Oſcam Etruſcamq; linguam polientes, reddiderunt Romanam. Cum vero acutiſſimus ille Rhetor F. Quintilianus doceat, ſermone fore vtendum vt numiſmate, cui publica forma eſt: ſuperſtitioſum arbitror, inconſuetis vti nominibus, & affectatis, dummodo recte ſciamus veras voces, & non ea quæ perperam enunciantur, nos fugiant. Loquendũ enim eſt vt multi, ſapiendum vt pauci: & vt ille dicebat, Laudamus nempe veteres, ſed noſtris vtimur annis: cum vetus ſermo nihil aliud ſit, quam vetus loquendi conſuetudo, vt Laurentius Valla in tribus illis libris regis Ferdinandi Arragoniæ longe lateque diſputat, afferens

Modeſtia autoris.

voculas illas quibus olim Itali vtebantur in Italia, longe eſſe diuerſas ab iis quibus hodie vtimur. Et id quod Valla de Italia ſentit, ego de Germania recte afferre poſſum. Illud nullo piaculo prætérire poſſum, ad iuniorum peritiam & vtilitatem narrandam & intelligendam Germanica nomina ſiue verba, dum non ſunt compoſita ſeu deriuata, cuncta eſſe monoſyllaba. Ordiamur ab homine. Nunquid dicimus, haubt/ aug/ naß/ mund/ kin/ halß/ pruſt/ bauch/ bein/ knie/ fuß/ & mille alia, neque pudenda excipio: item verba ſimiliter, geh/ lauf/ iß/ trinck/ ſitz/ ſchlaff/ wach/ lig/ zurn/ (muta enim cum liquida nullam facit ſyllabam) Immo infantes ipſi cum incipiunt lallare, monoſyllaba natura enunciantes, aiunt, cum parentes vocant, nenn/ dett: & cum cibum poſtulant, pepp/ mem/ & mille talia? Quinimo ſi Latinæ aut alterius linguæ voculas in noſtrum traducimus idioma, ſi ſunt polyſyllaba, in vnam contrahimus ſyllabam, & Germanicum efficimus vocabulum, vt maneat vel efficiatur monoſyllabum: verbi gratia, Ioannes quadriſyllabum, germanice enunciamus, Hans monoſyllabo: Fridericus quadriſyllabum, enunciamus vna ſyllaba Fritz: Chunradus triſyllabum, vocamus Kuntz: Heinricus, Heintz: Wolfgangus, Wolff: Leonhardus, Lendl, per colliſionem, quia muta cum liquida nullam facit ſyllabam. Et mille id genus alia, quæ enumerare ingens faceret faſtidium: quiſq; ſecum diligenter ſingula trutinet. Ob id etſi ſciã Luipaldos Sueuiæ duces, qui Marchiones Auſtriæ facti ſunt, vt clarius poſthac docebimus, eſſe appellatos à proprietate, qua Sueui ſua vtuntur lingua, Luipald: tamen ne videar affectare nimis inuſitatam vſurpare vocem, vt & vulgo obſequar, protrito nomine noſtrum Marchionem Leopoldum appellabo: dummodo antiquarii ſciant, rectius hunc Luipaldum dici. Sed, mea ſententia, peculiari oratione, & quidem prolixa opus eſſet, vt iuniores vetera Germanica recte & intelligerent, & caperent: tum demũ quo pacto ſcriptores, potiſſimum eminentiores, in rebus Germanicis eſſent decepti, vel mediocriter eruditi facile caperent. Sed alio opere hæc res eget. Nos Marchionis noſtri Leopoldi exordium antequã auſpicemur, haud inutile cenſemus, Marchiones omnes Auſtriæ, quotquot ſunt, quos in receptis Annalibus inuenimus, ordine explicare, quoad duces creati ſunt, & hæc domus defecerit, familiaque Habſpurgenſium Comitum ſucceſſerit, in qua ſex Cæſares Auguſti in hunc vſque Carolum v. feliciter durant, ſic ordientes.

Omnia Germanica eſſe monoſyllaba.

PROOEMIVM IN DVCES AVSTRIÆ.

B

MArchionatus Auſtriæ initiom ad amuſſim nunc ſcribere, perquam difficile eſt, ob eius ſeculi ſcriptorum penuriam. Nec enim nugatori illi nugaciſſimo, & ſimul perditiſſimo, (qui Auſtriæ Chronica, opus ſcribens, Iudaiſaptum in exordio adpellat) aures ſunt adhibendæ: in quo ſunt tot nugæ, quot verba: quem etiam Pius ille Syluius, Friderici Cæſaris olim à ſecretis, in opere illo imperfecto cui titulum fecit AVSTRIA: ſatis ſuperque confutauit, & mendacii coarguit, ineptiſſimum ipſum ſycophantam, & nebulonem ſtupidiſſimum nuncupans: qui tum de Marchionatu ſcribens, cum in orbe toto hoc non eſſet inauditum vocabulum, quod & nouum eſt, & Germanicum à veteribus nuſquam lectum. Romani enim, quod doctis ſatis omnibus conſtar, finibus ſuarum regionum poſuerunt exercitus ac milites, qui Limitanei dicebantur: quorum quidam Limenarchæ, quidam Præſides dicebantur. At Germani imperium aſſequuti, peculiaribus malebant & natiuis vti voculis: & quos Latini limites, hi March patria lingua vocitarunt. vnde Marchiæ, quaſi dicas Limitanea dicta ſunt: & qui his præerant, Marchiones ſunt dicti. Sic Marchia Auſtriæ, Marchia Morauiæ, Marchia Stiriæ, Marchia Badenſis. & plerunq; vbi tales ſunt limites, præterfluunt flumina quædam, quæ regiones ſecernunt, eadem voce dicta. Quantum vero ex vetuſtiſſimis annalibus colligere poſſumus, temporibus Caroli Magni, qui & menſibus & ventis Germanica nomina, quibus hodie adhuc vtimur, in vniuerſa Germania indidit, hæc quoque nomina inuenta eſſe credimus, & haud inani coniectura argumentamur. Ante enim Carolum Magnum neq; Marchiones, vel Marchgrauios (quod tamen recentius eſt vocabulũ) neque Burggrauios, aut Landgrauios, in vllis reperimus receptis Annalibus: nec öſterreich, nec weſterreich, id eſt, Orientale regnum, vel Occidentale: quæ omnia Germânica ſunt vocabula, & à Germanis inuenta.

Iudaiſapta.

Limitanei milites.
Limenarcha.
Marchiones unde.

Multa enim *renaſcentur, quæ iam cecidere: cadentq;*
Quæ nunc ſunt in honore vocabula, ſi volet vſus: vt ille poeta cecinit. Et nunquid licet cuiq; nationi ſuas effingere voces, quibus arbitrabatur proprietas rerũ ſignificantius exprimere poſſe ſuis genuinis & natiuis vocibus, quam alienis? Græci putant multa eſſe

A vocabula, quæ Romanus ſermo explicare nequeat: Romani viciſſim, ſeſe locupletiores Græcis arbitrantur. & certe nemo vnquam tam Latinus fuit, qui poſſet omnia Germanorum, vt hodie eſt locupletata Germanica lingua, apte concinneque ſine circumlocutione inuenire: multo difficilius Græce. nam hæc lingua magnum habet cum Germanica lingua cõmercium, tam in cõponendis dictionibus, quam in inflectendis ac contrahendis. Verbi gratia, Græci Demoſthenẽ vocant, quem Germani Volckardum dicũt: Leoſthenẽ, nos Leonhardum ab Homero Timoleontem dictũ. Græci Polyphemũ, Germani Albrechtũ vocant, quaſi ampliſſimæ famæ. Græci Chryſandrũ, quem nos Mangoldũ patria lingua dicimus. Græci Arctoſthenem, nos Bernhardũ. Nicolaum, Volckherũ etiam appellitant. Græci Theophilũ, nos Gotsholdũ: quemadmodũ paſſim Hulderychus, cui ſinguli fauent, & qui morum ſuauitate omnium fauore ubblanditur, vocatur. Burchardus quoque, qui noſtris dicitur homo tam ſolide fidei, vt in eum munitiſſima arx ſit inædificanda: Fridericus, pacis autor & conſeruator: Chůnrad, ſtrenui conſilii, & minime inconſtantis: Erhard, qui fortiter ea occupat quæ ad honorem ac rectam æſtimationem attinent, quaſi dicas Latine Honorius: & mille talia, quæ ex Græca ſcaturigine videntur detorta. Adeo vt Græca lingua videatur non vulgare cum Germanica habere commercium. Sicut & ALEXANDER BRASSICANVS, plurima mihi amicitia iunctus fatetur: qui ſe peculiare opuſculum de iis conficere pollicetur. Et olim Ioannes Gracchus Pierius, ni morte fuiſſet præuentus, grammaticam pollicebatur in Germanicam linguam, ſub certis regulis & inclinationibus ſeſe ſcripturum, idque multis doctis palam teſtabatur: & ſi vixiſſet, proculdubio præſtitiſſet. Erat enim acuti ingenii, & carmine & proſa probe doctus, vt eius ſyntagmata clare oſtendũt: Elegiæ præſertim, quibus cum antiquis certat, in rebus præcipue Germanicis. Cuius vtinam manes, ambroſia paſcantur & nectare. Ad hiſtoriam redeamus.

Græci cum Germanis conueniunt.

AVSTRIÆ MARCHIO I. LEOPOLDVS, COGNOMENTO ILLVſtris dictus.

B CVm nunc non antiquiorem inueniam in fere omnibus annalibus Auſtriæ Marchionem, quam Leopoldum cognomine Illuſtrem, primum eius nominis ponam: ſi quis poſt me ſeniorem inuenerit, non grauetur ſubſcribere. Hoc plane conſtat, Auſtriam eſſe per Marchiones gubernatam, ea tempeſtate qua Vngari ſæuiebant per totam Germaniam, à palude Mæotide in Scythia egreſſi, nouas quærentes ſedes, expulſis Auaribus, qui & Hunni dicuntur: cum quibus Carolus Magnus poſtea bellum geſſit grauiſſimum, quod inter cætera commemoratur Auaricum dictum, quod quidam nimis indocti Bauaricum ſtolide nuncupant. Ipſiſque cæſis ad Budam vſque (quæ rectius Bleda, de Attilæ fratris nomine, qui eam condidit, vocitaretur) metropolim regni Auares eſt perſecutus: expeditioniſque ſuæ veſtigium linquens, vt religioſus princeps, in honorem diuæ Virginis templum conſtruxit primum in Hungaria, quod hodie extat, & Albæ virginis ædes nuncupatur. Habitabat tum fortiſſimam arcem Auarum princeps, quam ætas etiam noſtra Auar, Germani Altenburg appellant. totus nanque ille tractus ad Pannoniam ſuperiorem ſpectabat, vt paulo inferius latius ſcribemus. Ob id ſine dubio, vt olim Romani præſidia limitibus imponebant, quos Limenarchas vocabant: ſic ſunt tum Marchiones huic impoſiti regioni, qui arcerent Hungaros incurſitantes, poſt obitũ Caroli, ſub Arnolpho, Ludouico, Chunrado & Heinrico Cæſaribus. Sed cum forte per ea tempora dignitates illæ, ſiue magiſtratus, vt ſic dicam, non peruenirent ad hæredes, vel nomina Marchionum tunc interierunt, vel negligentia ſcriptorum ad nepotes non tranſierunt. Vnum inuenio, ſub Heinrico I. Imperatore Rudingerum de Pechlaren Marchionem Auſtriæ ſine ſubole deceſſiſſe: & in vetuſtiſſimis Annalibus tres alios, qui ſua adhuc hodie perſeuerantia monimenta habent in Auſtria, reliquiſſe, quibus nomina plane Germanica fuerunt: vt Rudingero, Perchtoldum ſcilicet, Gundoldum, & Gunpoldum: à quibus oppida & villæ nominatæ ſunt, corrupte hodie Peterſdorf vocant, Gundolsfdorf, & Gumpolskirchen, vel Gumpoldotf, nobiliſſimis vinis clarum in Auſtria: vbi hi Marchiones olim habitarunt, priuſquam vrbs Vienna eſſet extructa, de qua inferius copioſius loquemur. Nihil tamen aſſero, præterquã quod ea ſic reperi in vetuſtiſſimis annalibus venerandæ antiquitatis. Et puto hunc Leopoldum I. Illuſtrem dictum, Gumpoldi Berchtoldi Gundoldi fuiſſe quartum fratrem, qui extruxit caſtellũ patria lingua Leopolſdorff. Et idcirco Cæſarem Heinricum I. inuenio, anno à nato IESV DCCCCXXVIII. ſubſtituiſſe hunc Leopoldum I. eius nominis, quem nos primũ Marchio-

I.
Leopoldus Illuſtris.
Bellum Auaricum.
Buda.
Auares.
Albæ Virginis ædes.
Amer Vngari Onar dicunt.
Limenarchæ.
Rudingerus de Pechlaren.

Digitized by Google

nem in Auſtria nuncupamus: à quo deinceps omnem eius familiam ſubſcribemus, quoad A
deficiet. Hic itaque Leopoldus ex ducibus erat Sueuorum, & ob id à ſcriptoribus Illuſtris
appellatus, de inſigni familia Alberti Comitis Babenbergenſis, qui Conradum Francorū
Comitem occidit, & ipſe ſubinde aſtu Hattonis archiepiſcopi Moguntini ſimiliter eſt ca-
ptus, & dehinc publica ſentētia cōdemnatus, & eius tunc familia diſſipata: ita ab Heinrico
impetatore in Auſtriam tranſmiſſus eſt, dehinc Marchio, vt nobilem ſuam plantaret fa-
miliam, & regionem fertiliſſimam, quæ crebras patiebatur deuaſtationes, feliciter fœ-
cundaret, tutaretur, & gubernaret. Cum hac tempeſtate Gyſo quidam potens, Melicum

Gyſo.
Melicum, ferreum caſtrum.

arcem cum oppido poſſideret, quod Ferreum caſtrū tum nūcupabatur, Leopoldus cum
eo congreſſus, hunc proſtrauit & cecidit: omnemque ſortitus prouinciam, ampliauit re-
gionē, Marchionatumq; Auſtriæ fortiter adminiſtrauit, & annis 55. feliciter habenas gu-
bernationis tractauit, in ſummo ſenio moriens. Nam anno Chriſti DCCCCLXXXVIII. diem
ſuum clauſit extremum, cum prius duodecim Canonicos ſeculares cum neceſſaria pro-
uiſione in templo arcis ſuæ inſtituiſſet, qui Deo laudes pſallerent. Habuit autem vxorem

Richardis vxor Leopoldi.

Richardim, Ottonis ducis de Braunſchweig filiam, Heinrici Romanorum Imperatoris
ſororem, quæ affinitate & conſanguinitate contigit nobiliſſimos fere totius Germaniæ
Principes, duces Saxoniæ, Francorum, Sueuorum: è qua duos ſuſtulit filios, Heinricum

Poppo epiſcopus Treuerenſis.

ſcilicet Marchionem, & patris ſucceſſorem, ac Popponem Treuerenſem epiſcopum. Ipſe
ideo cum coniuge ſua ſepulti quieſcunt in Melico, in medio templi, ante chorum ſepul-
chro quodam eleuato a terra, vt magis conſpicuum reddatur intuentibus.

AVSTRIÆ II. MARCHIO HEINRICVS PRIMVS.

Heinricus Rebellis.

HEinricus primus eius nominis, Marchio Auſtriæ II. filius primogenitus Leopoldi
Illuſtris Marchionis Auſtriæ, ex ducibus Sueuorum, & ſucceſſor, ac Richardis con-
iugis, cognomento dictus eſt Rebellis, quod imperio Romano obedire recuſaret diu.
Nam ciuilia bella, vt ſic dixerim, totum pene obruerant imperium: quibus adhæſit Mar-
chio ille, quoad Heinricus Imperator II. ſanctus, & Hungarorum Apoſtolus, ad obediē-

Heinricus Imp. II. Apoſtolus Hungarorum.
S. Colomannus martyrizatus.

tiam hunc redegit, & obtemperare imperio coegit: Princeps alioqui iuſtus & ſeuerus, re- B
ligionique deditus. Sub quo diuus Colomannus, ex ſanguine regum Scotiæ, dum terram
ſanctam quæreret, in has delatus terras, in oppidulo ripenſi, quod à truncis arborum in
Danubium per inundationem crebram collapſis nomen ſortitur Stockeraw (quaſi dicas
terram truncorum, Aſturis olim appellatum inuerſo vocabulo) martyrium paſſus eſt. Et
cum Marchio corpus ſancti viri in arbore anno toto & ſex menſibus ſuſpenſum inaudiſ-
ſet illæſum, & terræ traditum pari temporis ſpacio non tabefieri, iuſſit effodi, & Melicum
cum ſumma veneratione transferri. quod à Meginardo Halberſtadenſi epiſcopo factum

Heinricus II. Romæ inauguratus.

fertur, anno humanæ incarnationis M. XIIII. quum Heinricus ſecundus II. Imperator
Romæ eodem anno à Benedicto VIII. inungeretur. Sed adhuc hodie in templo Meli-
cenſi, ſplendido & eleganti ſepulchro cernitur ſepultus martyr ille, qui à vicinis incolis
pie ac religioſe quotānis aditur, & ſolita veneratione pro auxilio imploratur. Paucos poſt
annos cum regnum Hungariæ Heinrico II. Imperatore annitente ad fidem Chriſti cum
rege ſuo Stephano appellato eſſet cōuerſum, Poppo Treuerenſis epiſcopus, Heinrici hu-
ius Marchionis Germanus, vir religioſus, à Petro Hungarorū rege, qui Stephano ſucceſ-
ſit, rogatus, vt corpus diui Colomanni pro firmanda Chriſti fide in Hungariam abduce-
re liceret, aſſenſit. Forte enim Poppo ea tempeſtate per Græciam & Auſtriam reuerſus ab
vrbe, fratrem ſuum Marchionē Auſtriæ inuiſit, & hoc ab eo facile impetrauit. Licet qui-
dam putent Heinricum Marchionem tunc mortem obiiſſe, & à poſterioribus Marchio-
natus patruelibus hoc aſſequutū, vt corpus in Hungariam deferretur: mirum dictu, cum
eo tempore quo corpus in Hungaria erat, ſemper aut peſtis, aut fames, aut ariditas noxia,
aut nimia humiditas regnum moleſtauerit, quoad corpus ſacrum Melicum reduceretur.
Caput D. Colomanni ferunt in Alba Regali adſeruatū, quod illic adhuc veneratur. Cum
autem Heinricus Marchio triginta quinq; annos Marchiam hanc Auſtriæ rexiſſet, im-
matura morte obiit, anno à nato IESV M. XVIII. in Melico cum coniuge ſua ſepultus. Alii

Suenhildis vxor.

ſcribunt M. LXXVI. hunc obiiſſe: ſed falſo. Habuit autem vxorem Suenhildin, nobiliſſimā
matronam: de qua genuit duos filios, Albertum Marchionem, ſucceſſorem ſuum in Au-
ſtria, & Erneſtum dictum ſeniorem ducem Sueuiæ, qui ab Alberone Comite ſagitta cæ-
ſus in venatione, qua plurimum oblectabatur, anno Chriſti M. XVII. obiit. Cuius v-

Gyſela.

xor erat inſignis & nobilis Gyſela, Lotharii Francorum regis filia, ex Caroli Magni
ſtemma-

A ſtemmate, Rodolphi Burgundionum regis conſanguinea: quæ ex Erneſto gemellos peperit, Erneſtum & Hermannum, duces Sueuiæ. Sed defuncto Erneſto, ſecundum duxit maritum, Conradum ducem Franconiæ, qui poſt Imperator & Saliquus eſt cognominatus: è quo tulit filium Heinricum Nigrum, III. Imperatorem: licet aliqui eius filiam Kunigundam fuiſſe credant, quę Heinrico filio deſponſata fuit: ſed filia eſt dicta generali vocabulo, quo nurus & generos, filios & filias nuncupamus. Gyſela autem Spyræ, cum eius marito Conrado Cæſare, iacet ſepulta. Cuius autem familiæ hæc Suenhildis fuerit, hactenus non inueni.

Conradus Saliquus Imp.
Heinricus Niger.

ADELBERTVS III. MARCHIO AVSTRIÆ, COGNOMENTO VICTORIOSVS.

ADelbertus I. eius nominis & familiæ, Marchio Auſtriæ III. cognomine dictus Victorioſus, filius Heinrici Marchionis, & Suenhildis, patri ſucceſſit tanquam primogenitus, & hanc Marchiam annis triginta duobus feliciter gubernauit, eamq; recuperauit cum filio Leopoldo forti milite, ab Hungarorum rege Abba, quem nonnulli Ouonem vocitant annales, euaſtatam & partim ablatam, ac in ius ſuum redactam. Hic enim Abba Hungarorum rex, in odium Petri à nonnullis factioſis, qui externos plus ſolito diligeret, per vim creatus, Petrum legitimum regem regno deturbat. Et quamuis Petrus prius Braтislao duci Bohemiæ contra Heinricum III. cui rebellabat, adhæſiſſet, eiectus regno nō habuit niſi Cæſarem quo fugeret, eiuſq; præſidio reſtitueretur. Erat tum imperator contra Gotofredum Lotharingorum ducem in bello, qui indigne ferens Hungaros Auſtriā in vtraque ripa populari, & Bauariam ſimiliter, ſpoliata etiam Carinthia: licet legatos regis Hungariæ audiſſet, qui explorandi cauſa Imperatorem adierunt: rem in ſuum aduentum diſtulit. Interea Adelbertus Marchio, eiuſque filius Leopoldus II. eius nominis, Fortis miles cognomine dictus, quoad veniret Imperator cum magno exercitu, collectis militibus magnam cladem exercitui regis Hungarię intulit. Superueniens autem Heinricus imperator, Hungariam ingreſſus cum exercitu, igne & ferro omnia deuaſtat. Marchiones Auſtriæ, pater & filius, Heinrici Imperatoris beneficio ablatam Marchionatus Auſtriæ partem iterum recipiunt, eorumque libertates & priuilegia ab eodem confirmantur. Sed cum Abba Heinrico Imp. omnem ablatam prædam ex Bauaria ac Auſtria cum captiuis polliceretur, & non modo reſtitueret Petrum regem: ira commotus, denuo ingreditur Hungariam, omniaque populatus, regnum ſibi ſubiecit, ac Petrum regno reſtituit. Sed quarto Ouone etiam pulſo, poſt Cæſaris diſceſſum, Hungari Petrum excæcarunt, & Andream regem ſibi ſtatuerunt. Indignatus ergo rei atrocitate Albertus Marchio (nam Petri ſororem, vt paulo inferius dicemus, habuit coniugē) collecta manu Hungariam iterum ingreditur: & facta maxima ſtrage, cum victoria reuertitur in Auſtriam, & Victorioſus hinc cognominatus eſt. Ne itaque in ſe Heinricum Imperatorem concitaret, miſſis legatis Heinrico Imperatori Hungariam ſubiicit, annuumque tributum pollicetur. Imperator itaque Albertum Marchionem Andreæ regi conciliat: qui captiuos omnes, prædamque abactam ſub Abba reſtituit, adiectis maximis donis. Sic itaque pacatis, Andreas rex in vnione vixit cum Alberto Marchione: qui poſt ſex annos diem ſuum clauſit extremum, anno à nato IESV M. LVI. in Melico cum coniuge ſua ſepultus. Habuit autem vxorem Adelhaidam, Petri regis Hungarorum ſororem, & ob id leuir eius Petrus dictus eſt, quæ ex magni Caroli familia traxit originē, affinitate diuum Sigiſmundum Burgundiorum regem contingens: quæ ex Adelberto peperit duos filios, Leopoldum II. cognomento Fortem, qui multa fortitudinis ſuæ egregia edidit facinora, è quibus hoc cognomentum ſortitus eſt, & patri affuit dum Hungaros debellaret, & patriam recuperaret, dignus qui multa ſecula viueret. Sed dum in Ingelhaym nuptiis intereſt Imper. Heinrici III. inopinata morte vitam finiuit, ab vniuerſa nobilitate deflетus, à pio auunculo Poppone Treuerenſi archiepiſcopo corpus Treuerim delatum eſt, ac honorifice ſepultum. eius vxor Frowiza ſine liberis deceſſit, cum ſocero ſuo Alberto in Melico ſepulta. Alterum autem filium Erneſtum habuit ſucceſſorem: de quo mox dicemus.

Adelbertus Victorioſus.
Leopoldus fortis miles.
Abba.
Ouo rex.
Petrus Hung. rex.
Gotofredus.
Leopoldus fortis miles.
Petrus excæcatus rex.
Andreas Hungariæ rex.
Adelheidis vxor.
Leopoldus fortis miles.
Frowiza vxor.

MARCHIO AVSTRIÆ IIII. ERNESTVS, COGNOMENTO STRENVVS.

ERneſtus huius nominis III. cognomento Strenuus, filius Adelberti Victorioſi, dux Sueuiæ, & Marchio IIII. Auſtriæ, patri mox ſucceſſit, Auſtriamque vndeuiginti

Erneſtus Strenuus.

annis feliciter gubernauit. Nam cum per id tempus Hungari ſæpius incurſiones in Au-
ſtriam facerent, tanquam ſtrenuus bellator eos à regione ſua repulit, nec vltra alias regio-
nes populari permiſit: multis cladibus eos affecit, & ſtrenuum omnino principem egit
Prior Ro. Imp. ob id ab Heinrico IIII. Imperatore Prior Rom. Imperii eſt appellatus, quod Chriſti fi-
dem tam ſtrenue defenſaret, multiſque eſt libertatibus ab Imperatore donatus. conceſ-
Aduocatus episcopatus Laureacenſis & Batauenſis. ſit enim ſibi, vt aduocatus eſſet epiſcopatus Laureacenſis & Batauenſis, quodque illum
tanquam ſuum aduocatum & præfectum venerarentur & obſeruarent. Induſſit illi præ-
terea, & ſuis ſucceſſoribus, vt nudus enſis cum ſuo vexillo palam præferretur per totum
Romanum Imperium. Quod autem priuilegia idem Henricus Imperator Marchioni
confirmaſſe fertur, quæ Iulius Cæſar, quæ Nero dicuntur donaſſe, meræ nugæ ſunt, & à
quodam impudenti fatuo, qui rationem temporum non obſeruauit, confictæ. quod cum
dudum obſeruaſſem, tanquam rem friuolam & vanam, tandem reperi à Franciſco Pe-
trarcha in epiſtola ad Carolum IIII. longe lateque confutatum & irriſum. ſi cui legere
vacat, Epiſtolarum ſenilium, vt nunc vocant, adeat lib. 16. & intelliget id quod verum eſt.
Hæc plane mendacia ſunt, neſcio à quo demente & inſano ſcriptore conficta, ad eme-
rendum huius terræ principum fauorem: ſed ignorauit ille nebulo, mendacium nullum
Lancea diui Mauritii. Patera D. Vdalrici. poſſe ſeneſcere. Ad Erneſtum noſtrum reuertor, quem aiunt ferrum lanceæ D. Mauri-
cii, cum ligno crucis, & pateram D. Vdalrici attuliſſe in Melicum. Nam D. Vdalricus Au-
guſtenſis epiſcopus circa annum Chriſti D. CCCCLIII. claruit: ipſe, quod ſatis con-
ſtat, Heinrico Imperatori acceptus in bello Saxonico, quod geſſit cum haud conte-
mnendo exercitu, ſocius ac comes occiſus eſt, apud fluuium quod patria lingua Miſtrau,
ſiue Voſtrut vulgo dicitur, anno humanæ reparationis M. LXXV. relicta Iuditha filia, quę
Leopoldus. Albertus. in virginitate obiit: & duobus filiis, Leopoldo ſucceſſore, de quo nunc ſcribemus, & Al-
berto eius nominis II. ex Mechthilde coniuge, quæ vna cum filia in Melico quieſcit cum
Albertus Leuis. marito. Albertus autem filius Erneſti, cognomento Leuis, cum fratre Leopoldo diſcor-
dias iniit, & mutuis cædibus fraternas acies inſtituerunt: factaque eſt maxima ſtrages a-
pud caſtrum, quod ex crudeliſſima & ſanguinolentiſſima pugna Mordperg, vulgo Meil-
Meilberg. perg nuncupatur: de qua cæde inferius in Leopoldo copioſius ſcribemus. Hic vero Al-
bertus ex vxore ducis Poloniæ filia nullos liberos ſuſtulit, ſepultus in monaſterio apud S.
Crucem, in Auſtria in Capitulo, vt vulgo loquimur. B

V. MARCHIO AVSTRIÆ LEOPOLDVS III. COGNOMINE PVLCHER *appellatus.*

Leopoldus Pulcher. LEopoldus eius nominis cognomento dictus Pulcher, ob proceritatem, & corporis
elegantiam, Erneſti Marchionis & Mechthildis filius, V. Auſtriæ Marchio, patri ſuc-
ceſſit in gubernio, anno Chriſti M. LXXV. quo pater mortem obiit. Sed cum ea tempe-
Ratislaus rex Bohemiæ. ſtate Bratislaus Bohemiæ rex, & Chunradus eius frater Morauiæ Marchio, Auſtriam in-
Chunradus Morauiæ Marchio. feſtarent, collectis copiis obuiam progreſſus, viriliter cecidit. Conuenerant autem de-
nuo & Bohemi & Bauari, Auſtriam vaſtaturi, & iuxta Danubium manus conſeruerant,
vbi Palatini Comitis Cononis filius in acie cecidit. Ob idque Popponis Treuerenſis ar-
chiepiſcopi (quem inuenio in quibuſdam Annalibus fratrē ſuum appellari, in aliis filium)
Azo Mareſcalcus & pincerna Auſtriæ. auxilium implorauit: qui illi Azonem cognatum ex Treueri cum magna militari manu
miſit, breuique Bauaros, Bohemos & Hungaros Auſtria eiecit, victoriaque potitus Azo-
nem ob fortiter res geſtas ſecum retinuit, ac Mareſcalcum ac pincernam Auſtriæ in be-
neficium creauit. Qui eo anno M LXXXIII. vt Deo gratias perſolueret percepti hono-
ris ac beneficii, templum in honorem Apoſtolorum Philippi & Iacobi conſtruxit, ab e-
piſcopo Batauenſi Altmanno conſecratum in eo Auſtriæ loco, qui vulgo appellatur à
Azmanſwiſen. fundatore Azmanſwiſen: quaſi dicas, Azonis pratum: iuxta quod templum Azonis ne-
Chunring. potes poſt aliquot annos arcem miro opere extruxerunt, & nomine mutato Chůenring,
Treuta vxor. à magnanimitate & fortitudine fundatoris appellarūt. Azo enim ille, ducta vxore Treu-
ta, tris filios, Anshelmum, Azonem, & Adalberonē genuit. Anshelmus ex Gertrudi nul-
los procreauit liberos. Azo ex vxore Adelheide genuit Piiſſimum, Hadmarum de Gueſ-
faren. Adelbero ex Gyſela vxore genuit Adalberonem filium, qui ſe primum ab arce
conſtructa de Chůenring vocauit, ob animi ſui virtutem, à quo nobilis hæc familia origi-
nem de cognatione Marchionis Auſtriæ duxit, & hodie in Auſtria viget, floretque. Nam
hic

A hic Adelbero ad fundationẽ monaſterii in Zwettel ſe accinxit; parochia in Ciſtersdorff *Zvvettel fundat monaſterium.*
prius à ſe erecta. eius vero vxor Elizabetha, quæ II. Hadmarum de Chüenring peperit, v-
na cum filio monaſterium perfecit, donariis auxit, ac cenſibus locupletauit. Teſtantur
annales, ex hoc Azone inſignes familias Auſtriæ Baronum deſcendiſſe, Sunnenberg, *Familia Baronum ex domo Chuenring.*
Falckenberg, Puchberg, Miſtelbach, Volckendorf, Schonberg, Starckenberg, Kranich-
berg, Hackenberg, Velſperg, de Liechtenſtain, de Ottenſtain, de Turſtain, & Botten-
dorff, de Krey, de Wittingau, de Weitrau, de Capeln, quæ claræ in hoc Marchionatu
fuerunt, & pene omnes hodie defecerunt: tam felix fuit hæc proſapia. Sed ad Leopol-
dum Pulchrum reuertamur, Marchionem Auſtriæ, qui inteſtina & grauiſſima bella cum
fratre Alberto geſſit, quæ plerique ſcriptores memorant quidem verbo, ſed belli cauſas
ob pudorem obticent: cum tamen deceat hiſtoricum, vt antea diximus, in nullius fauo-
rem ac gratiam, in nullius odium ac diſpendium veritatem celare, ſed fideliter quæ geſta
ſunt ad imitandum vel fugiendum poſteris tradere, vt hinc nepotes diſcant virtutem ſe-
qui, vitia deteſtari. Scribam itaque quæ reperi in vetuſtiſſimis Annalibus: liberum ſit cui-
que, vel fabuloſum, vel verum cenſere. Sæpe enim Deus Opt. Max. nobiliores quoque ſi-
nit labi, vt ſeſe agnoſcant, & homines ſeſe fore recordentur. Leopoldus hic noſter, cum
ob miram corporis elegantiam Pulcher eſſet cognomento dictus, vxorem cepit Itham, *Itha vxor Leopoldi.*
Heinrici III. Rom. Imp. filiam, & ſororem Heinrici IIII. Imperatoris. Hanc cum frater e-
ius Albertus, qui tum in Berneck caſtro habitabat, vocatus à Leopoldo, qui eius gratia eo *Berneck.*
die venabatur, vt fratrem laute ac opipare acceptaret, & ideo abſens, vitiaſſet pulchritu-
dine captus feminæ, violenterq; eiectis puellis, quæ illi ſubminiſtrabant, conſtupraſſet:
reuerſus in caſtrum Gars domicilium ſuum, vbi habitabat, reperit mœſtam ac pene mori- *Gars.*
bundam vxorem, amiſſa pudicitia. quæ vbi faſſa eſt facinus crudele, iniunxit illis ſecre-
tioribus miniſtris, quibus hoc delictum innotuit, quam grauiſſimis ſub pœnis, ſilentium:
omniaque diſſimulauit prudens ac ſciens. Albertus frater, qui ob hoc credo ſtupendum *Albertus Leuis*
facinus Leuis eſt à poſteris cognominatus, fratris miratus ſilentium, taciturnitatem Do-
minæ Ithæ laudauit. Sed cum ducis Poloniæ filiam breui poſt duxiſſet coniugem, vocato
fratre Leopoldo, qui armata manu vt ſeſe vlciſceretur, poſitis in campo tentoriis, adue-
B nerat: captaq; occaſione, fratris coniugi eandem vim intulit, eamque palam ſub papilio-
nibus conſtuprauit. ſed ſcelus hoc quia palam fiebat, tegiq; non poterat, ad arma ventum
eſt. Hinc fraternæ acies vtrinque ſtabant ordinatæ, & cominus & eminus arma iaciebãt.
Pugnatum eſt ſæuiſſime in multam vſq; noctem, ac cædes tanta eſt edita, vt ſanguinis ri-
uus in eo campo videretur fluere. Paucisque fuga elapſis, tot tantaq; cadauera terram op-
pleuerunt, vt caſtrum, vbi is factus eſt conflictus, à crudeli hac pugna Mordberg ſit ap- *Mordberg.*
pellatum, quod vulgo hodie corrupte Meilperg dicitur. Albertus rem ad Imperatorẽ re-
tulit. is vocato Leopoldo genero, quum crudele hoc facinus principe indignum obiice-
retur, quam ſibi iniuriã frater ac ſuæ ſorori intuliſſet, trepide reſpondit. Territus hoc quo-
que ſcelere, rem duxit componendam: remotiſq; arbitris, ne vitia illa magis palam inno-
teſcerent, iniunxit Leopoldo maiori natu, quia ipſe palam peccaſſet, vt à minori natu fra-
tre Alberto flexis genibus feudum præcedentibus duodecim vexillis ſubmiſſe acciperet,
ſeruata tamen dignitate Marchionatus: frater autem Albertus Landgrauius minus ho-
norificentiore titulo vteretur. Sic res inter fratres pacata eſt. Sed Leopoldus dehinc Imp.
Heinrico IIII. rebellis, vna cum multis aliis principibus, vt in Cæſaribus noſtris abunde
ſcripſimus, cum annos vnum & viginti gubernaſſet, vitam finiuit ſuam, in Melico iuxta *Melicum monaſterium Leopoldus fundauit cum monachis.*
patrem Erneſtum ſepultus: cum expulſis Canonicis, qui inhoneſtam vixerant vitã, mo-
nachos regulæ S. Benedicti impoſuiſſet monaſterio, anno à nato IESV M.LXXXXVI. quo
fere, aut paulo ante annis IIII. tempore, Althmannus Batauenſis epiſcopus (ſic enim re-
ctius loquimur, quam Batauienſis) ob eius poſt vitæ ſanctimoniam in numerum electo-
rum relatus, monaſterium Gotuuenſe cum Canonicis regularibus inſtituit, qui poſt etiã *Gotuuuich.*
verſi ſunt in monachos S. Benedicti: Itha vero Leopoldi coniunx, cum ex eo ſex filias ſuſ-
tuliſſet, & filios duos, Leopoldum & Popponẽ, ſuperſtes ſuo marito, cum Archiepiſcopo
Guelphone Salizburgenſi, & Thyemone duce Bauariæ, ac aliis principibus terram ſanctã *Guelpho epiſc. Salizburgenſis.*
petiit (nam tum expeditio Gotefridi Franci agebatur) per ea tempora, in reditu, in Græ-
cia mortua eſt ac ſepulta. Pleriq; Annales Popponem tradunt fuiſſe fratrẽ Leopoldi Pul-
chri, non filium, qui Azonẽ in exilium contra Hungaros & Bauaros miſit, vt ſupra ſcripſi-
mus: quibus & ego accedo, & iudico D. Leopoldũ vnicum fuiſſe filiũ Leopoldi pulchri,
& paternorũ bonorum hæredẽ. Idcirco & tam potentem, & tam clarum, tanta præſtitiſ-
ſe, tamq; excellentia facta. Ithæ autem primogenita filia Elizabetha, Ottochari Sueuorũ
Marchionis & Stiriæ, coniunx, mater Leopoldi & iunioris Ottochari, Marchionũ Stiriæ

ſceunda Leùtoldo Marchioni Mbrauiæ deſponſata eſt, filio Conradi ducis Bohemiæ A
Helpirgis tertia Berſino duci Bohemiæ, Vladislai regis filio, ceſſit vxor: quartam Conra-
do Bauaro Hirſuto pater deſpondit Leopoldus, quintam Comiti Sighardo: Sexta data eſt
vxor cuidam magnifico, cuius nomen neſcitur, nec hactenus inuenire potui: inq; dotem
oppidula duo, Ipſa & Pœſcopeugen. cum caſtro, quemadmodum & Comitatū Peilſtain.
Quartæ & quintæ, Comitatū de ſcala in dotes contulerat. Itaq; familia Leopoldi ob tale
facinus defecit tandem, & degenerauit in Comites, cum aliis quoq;: vnde poſteri forte,
Berneck. vt Deo ſe conciliarent, fundauerunt monaſteria. Ecwardus Comes, qui in Berneck ha-
Gars. bitabat, monialium fundauit monaſterium: Huldericus vero, qui in Gars habitabat, vi-
Gerens præpoſitum. rorum monaſteriū. quod patria lingua Gerens vulgo dicitur, forte à Gars deriuatū: quod
præpoſitū habet, qui ad comitia Auſtriæ venit, quoties fiunt. Et ſicut ab aliis fratrib. Leo-
poldo & Alberto, Marchionib. Auſtrię, originem hi ſumunt Comites: ſic hi Auſtrię Mar-
chiones in comites degenerauerūt, ob delicta forte, quæ in Deū perpetrarūt ſui maiores.

AVSTRIÆ VI. MARCHIO, LEOPOLDVS IIII. COGNOMINATVS PIVS.

LEopoldus eius nominis IIII. Leopoldi pulchri, & Ithæ coniugis filius, Pius cognomi-
natus, ob eius ſingularem in egenos liberalitatem, Auſtriæ VI. Marchio, in cuius ho-
norem hoc opus quantumuis leoue, Georgio præpoſito huius cœnobii hac tempeſtate,
viro religioſo, à me crebrius efflagitante, ſumpſimus ſcribendum ſimpliciter & quam
veriſſime, citra phaleratam dictionem, nulli oſtentationi inſeruientes: longe aliter quam
cæteri, adulationi dediti: vt omnes plane intelligant, non immerito tam pium Princi-
pem in numerum eſſe diuorum relatum. à primis enim, vt aiunt, vnguiculis recte edu-
catus, ſpem indolis præbuit futuri incremēti. Semper à pueritia in egenos liberalis, in op-
preſſos clemens, in feroces iuſtus. Et ob id mox poſt patris obitum, anno à IESV nato M.
LXXXXVI. licet adoleſcens, omnium votis gubernationem Marchionatus ſuſcepit:
quem tanta iuſtitia ac clementia adminiſtrauit, vt perpetuo Pii ac Felicis titulo Marchio-
nis paſſim ab omnibus decantaretur, & vulgo pauperum pater nuncuparetur. Erant tunc
atrociſſima, & vt verius loquar, parricidialia bella inter Heinrichum IIII. patrem, &
Heinricum quintum filium, imperatores. Filius enim contra legem naturæ patri inſidia- B
batur, & prætextu religionis, quod Cæſarem Pontifex patrem ferebatur anathemate
notaſſe, ſed reuera potius imperandi cupidine, ipſum imperio deturbare annitebatur.
Duo autem potentiſſimi principes per ea tempora Henricum ſeniorē ſequebantur, Bo-
hemię dux. & hic Marchio Leopoldus: quorum viribus fiſus, filii factionem fecerat ni-
hili. Iunior itaque Henricus, vt patris vires imminueret, ad aſtum confugit. illiſque duo-
bus, ſi ſeſe ſequantur, ſeorſum cuique perſuadet, ſororem Agnetem, quæ eadem tempe-
ſtate omnium ferebatur venuſtiſſima, daturum in coniugem. Erat enim tum vidua à Fri-
derico duce Sueuorum relicta, de qua vbertim paulo inferius ſcribam. Tanti Cæſaris ſo-
rorem, tam pulchram, tot dotibus naturæ adornatam vt aſſequeretur, relicto patre, filiū
ſequutus eſt: Agnetemque in coniugem accepit, cumque ea coniunctiſſime multis annis
vixit, multorum liberorum parens. Tandem vbi iunior Cæſar patrem atrocius inſecta-
tur, impellitq; imperio cedere, ſenior in maxima ærumnarum ac miſeriarum perturba-
tione, ab omnibus pene ſuis derelictus principibus ac iuratis, Leodii ex mœrore mortuus
eſt, relicto imperio Henrico IIII. filio: quod lætus adiit quidem, ſed infeliciſſime in multis
cladibus & turbis adminiſtrauit, vt in Cæſaribus noſtris ſcripſimus copioſe. Fuit diuus
Leopoldus alioqui vir ſtrenuus & bellicoſus, cum Stephano II. Hungarorū rege congreſ-
ſus, quem Auſtria eiecit. Crebræ enim fuerunt ea tempeſtate Hungarorū in Auſtriam in-
curſiones: vnde & D. Leopoldus militarem baltheum ob ſingularē fortitudinē accepit,
anno à nato IESV, M.C.IIII. Sed decemocto annis poſtea maximus eſt factus conflictus a-
Leita fl. pud fluuium Leitam, qui hodie neſcio qua ratione limes eſſe debet Auſtriæ verſus Hun-
Raba fl. limes. gariam: cum olim Raba fluuius verior ſit Pannoniæ ſuperioris, quæ nunc Auſtrię dicitur,
terminus. Ibiq; cæſi Hungari, profligatiq; ſunt, Leopolduſq; cum victoria lætus domum
rediit: ſicut prius Stephano debellato. Defuncto autem Heinrico IIII. Imperat. quatuor
Quatuor competitores imperii. erant competitores imperii, è quibus principes Cæſarem deligere curabant, Conradus
ſcilicet Sueuiæ dux, Fridericus frater, nepotes ex ſorore Heinrici Imperatoris IIII. &
priuigni Leopoldi Marchionis noſtri, qui tertius erat: & Carolus Flandriæ Comes. Sed
Lotharius Cæſar. arte & ingenio præſulis Moguntini, Lotharius inuitus Cæſar eſt deſignatus. Cæterum
Deus Opt. Max. ſæpe, quos magnos efficere vult in æterna patria, vt ſeſe recognoſcant,
hic labi nonnunquam ſinit, vt tollantur altius, cæteris in exemplum, ſibi in remedium.

Marchio

A Marchio itaque Leopoldus ducta coniuge, ſæpe memor ſoceri ſui Imperatoris ſenioris, pa-
cladem quam filia eius Agnes tanquam deuotiſſima mulier ingemiſcebat miſerata, ex pa-
tris caſu mœſtior ſemper ſacta, quoties ſermo de hoc inciderat: nam eius corpus quin-
quennio inhumatum, impius filius relinquebat ante veſtibulum templi Spiræ, quod diris
pontificis eſſet execratus Cæſar pater: in pœnitentiā verſus pius princeps, quod ſine cau-
ſa ſeniorē reliquiſſet, cœpit cum vxore ſua Agnete, cui delictum id patefecit, ſecreto de-
liberare, vt pro admiſſo periurio ſeſe Deo conciliaret. Agnes cōiunx, deuota mulier, ma-
rito ſuadet, vt locum aliquem deſignet, in quo laudes Chriſto dicantur, & diuæ eius ge-
nitrici Mariæ, pro monaſterio condendo, vt miſericordiam à Deo conſequerentur am-
bo. id vtriſque viſum eſt pium opus, pro reconciliatione. Dum has ſanctas inter ſe cogita-
tiones meditantur (ex arce enim in altiſſimo monte Cecio, vbi Leopoldus habitabat, ſua
in feneſtra arcis, tum fluenta Danubii forte ſic contemplantes, conſpiciebant) leui Ze-
phyro flante eſt è capite Agnetis flammeolum in nemus & ſyluam proximam in ripa Da-
nubii delatum: quod cum poſt multos annos Marchio, dum venaretur, inter dumeta
inſperato illæſum & recens inueniret in frutice ſambuci, poſt nouem annos ſcilicet, non
ſine Dei Opt. Maximi numine factum animo reuoluens, lætus ac hilaris arripuit, & con-
iugi Chariſſimæ geſtiens præ gaudio attulit. quæ læta id accipiens, Chariſſime marite, is
locus, inquit, eſt a Deo deſignatus, quem ſibi vult dicari: huc opes noſtras congeramus,
admiſſa ſcelera diluamus, Deumque nobis propitium reddamus. Mox aduehuntur ſaxa,
acceſſuntur architecti, ſecantur ligna, locus ſenticoſus arboribus & dumis deſectis pur-
gatur, area conſtituitur, vt fundamenta firma pro templo & cœnobio iaciantur. Puto eſſe
haud abs re, ſi originem Monaſteriorum & clauſtrorum paulo altius repetam: quæ lon- *Origo clauſtrorum & monaſteriorum.*
ge alia profecto cauſa antiquitus a maioribus noſtris extructa excogitataque ſunt, quam
nunc fiant. Omnes enim abuſus mali à bonis olim orti ſunt exemplis. Dicam igitur libe-
re, quid in veriſſimis ac certiſſimis, dum hanc rem inquiro paulo diligentius, hiſtoriis ac
diplomatibus inuenerim: quod forte alii ſurda aure, vel excutientes prætericrunt. Con-
ſtat apud omnes, ſub Decio, Diocletiano, Gallo ac Voluſiano imperatoribus, Chriſtia- *Decius.*
norum ſæuam factam eſſe perſequutionem: licet & antea ſub Nerone ac cæteris, Chriſti *Diocletianus.*
diſcipuli & imitatores perſequerentur. Sed ſub poſterioribus multa ſanctorum milia ſæ- *Gallus. Voluſianus.*
B tiſſime trucidata ſunt. Et tum heremitæ latibula in ſyluis & nemoribus quærentes pri- *ſaeui Perſequutio Chriſtianorum.*
mum viſi ſunt, qui multis poſt ſeculis claruerunt atque hi Monachi ſunt dicti. Monaſte-
rium inde appellatum, in quo Deus religioſe colebatur, & adorabatur. Nam ſub Con-
ſtantino magno Chriſtiani reſpirantes, propter ſanctiſſimam eius matrem Helenam, no-
bile illud Imperatoris edictum læti ſuſceperunt, quo cauit, omnium gentilium templa
ſubrui, ſubuertique. & tum fides Chriſti ſecurius amplexa a multis, creuit indies: quam-
uis iterum poſt ſub Iuliano apoſtata Imperatore, Chriſtiani perſequuti ſunt. Et Valens *Iulianus apoſtata.*
Cæſar lege data coegit monachos militare, recuſantes fuſtibus ad interitum cædere: quo
tempore multi monachorum, vt Annales atteſtantur, ab eius tribunis ac militibus ſunt
cæſi. At multis annis poſt, ſub Iuſtino maiore diuus Benedictus in monte Caſſino conti- *Iuſtinus imperator.*
nentia vitæ mirabilis, cœnobium inſtituit, anno à nato IESV quingenteſimo triceſimo
quarto circiter: viroſq; collegit, qui ſub quadam regula honeſtam viuerent vitam. hi pie
ſimul degebant, & è cōmuni victu communiq; pœnu viuentes, gloriam altiſſimo conci-
nebant in primis, reliquum diei in bonis ſacriſq; literis inſumpſerūt. ſic fratres ſuos Bene-
dictus inſtituit, & hinc cœnobium nomen ſortitū eſt, quaſi dicas cōmunis vita. Talis mo- *Cœnobiū vnde.*
nachus fuit Caſſiodorus Rauennas, humanis ac diuinis literis ſatis eruditus, Romanus *Caſſiodorus.*
Conſul. In cœnobiis itaque optimæ artes docebantur, erudiebantur fratres in virtutib. ac
diſciplinis, vitam viuebant honeſtam ac ſanctam, omnis conatus erat in adipiſcēda ſimul
eruditione ac tranquillitate vitæ. Sic diuus Bernhardus dehinc cœnobium Ciſtertienſe, *Diuus Bernhardus.*
ſub anno humanæ reconciliationis M. LXXXXVIII. primum fundauit. Sed diuus Bernhar-
dus cum ſociis cognatis & affinibus triginta fere, Ciſtertium ingreſſus dicitur, anno M.
C. XIII. & Ciſtertienſis tum religio cœpta eſt, quæ viros habuit eruditione inſignes, qui
in talibus cœnobiis alebantur: quemadmodum noſtra ætate viri docti in publicis gymna-
ſiis ac ſcholis enutriūtur. Primum enim gymnaſium Pariſienſe Carolus Magnus, præce- *Pariſienſe gymnaſium primum.*
ptoris ſui Alcuini viri doctiſſimi cohortatione, ſub annum Chriſti ſeptuageſimū nonage-
ſimum primum circiter inſtituit: à quo cæteræ ſcholæ dehinc ſunt deriuatæ. Licet & in *Alcuinus præceptor Caroli Caſ.*
abuſum ſcholæ illæ quoq; publicæ noſtro ſeculo abierint, vt pleraq; alia. Quemadmodū
& hodie pſallitur in cœnobiis, pſallitur & cantatur ſine intellectu, ſine eruditione, ſine
(quod peius eſt) mente: ita in gymnaſiis diſcitur ſine virtute, ſine moribus, ſine honeſtate.
Quum tamen pene eadē res eſſe deberet gymnaſium, & cœnobiū, ac in vtroq; ſimul hu-

b 2

manæ diuinæq; addiſci diſciplinę, in tranquillitate honeſtæ vitæ. cum vtrobique ſumma A licentia hi diem partiantur in horas ſeptem: prandetur, pomeridianus ſomnus exercetur, bibitur, cœnatur, in hortis deambulatur, nuſquam literis opera datur. Piaculum enim eſt apud illos, ſi quiſpiam hora bibitionis (ita enim appellant) vel legat, vel ſtudeat. & ideo apud illos nulli, vel inſtar phœnicis rariſſimi ſunt, qui verbū Dei populo enarrare ſciant, qui Euangelium prædicent: conducunt quippe ſeculares ſacerdotes, qui id pręſtent: quaſi nō illis verbum diuinū, ad quod maxime omnium creati ſunt, palam prædicare deceat. Sic illis qui in gymnaſiis degunt, licentia ſumma in inutilibus plerunq; doctrinis, ſine vſu & commodo verſantur, ſine virtutum exemplo. At ideo tam raros hodie inuenimus, qui recte inſtituti poſſint, quod debent, religionem Chriſti augere, ſua eruditione locupletare, bona ſemina diuini verbi iacere: qui cum in gymnaſiis hodie dignitates, vt vocamus, doctoratus, aſſequuti, Theologiæ ſuggeſtum aſcendere, vt literas ſacras rite interpretarētur, debeant, plebi non audēt colloqui: in ſcholis autē potius veluti ſophiſtæ digladiantur pro ſophiſmate quodam, ac ita certant, quaſi his contentionibus ſola fides Chriſti conſiſtat, apud plebem vero elingues ac muti apparent. Ita iam aberrauimus [illegible] longe à priſcorum inſtitutione. Cæterum aliud genus Monachorū apud primos Chriſtianos inuenio, qui in clauſtris degebant: quę hanc appellationem ſortita ſunt, quaſi in carcerib. clauderentur illi, qui & enormiter & grauiſſime delinquebant, vel parricidia, vel homicidia, vel inceſtus, vel grauiſſima ſcelera committentes. Pii enim Chriſtiani olim indignū cenſebant, hominē parricidam eculeo inſui, aut extremo ſupplicio, aut perpetuo exilio, ne in deſperationē inciderent, mulctare: domus quaſdam extruentes, in quibus miſeri illi homines pœnitentiam agerent pro ſuo reatu, Deumq; ſibi reconciliarent, à cœtu hominum ſeorſum degerent ſequeſtrati. Atque hi eleemoſyna, quæ à piis largiebatur, victitabant: quemadmodum cœnobitæ ex certis redditibus ac annuis cenſibus victū ſibi quærebant: vt libere poſſent Deo & bonis diſciplinis vacare. Qui vero ſub Friderico Imp. Barbaroſſa cognominato, & deinceps Fratres mendicantes dicti, primum in lucem prodierunt, perpetuum cœlibatum, obedientiam extremam, ac inopiam perpetuam iureiurando in ingreſſu promittentes, cum prædia, vineas, agros, rutaq; poſſideant, ac honores quoſcunq; ambiant, epiſcopatus ac cęteras ambitione quærentes dignitates: ipſi viderint. Aliam certe fuiſſe longe originis ſuæ cauſam arbitror. Sed aliis id relinquo diſcutiendum. Satis mi- B hi ſit, veluti digito indicaſſe, qualem cœnobia habuerint originem primam: & quid mouerit pientiſſimos Principes, vt tot ſumptibus tantiſq; expenſis, ea tam magnifice extruerent, ac redditibus locupletarent, ne egeſtate oppreſſi ſcilicet nō poſſent id ad quod erant addicti, exequi: nempe Deū Opt. Max. cum deuotione adorare, illi ſupplicare, eius laudes cum intellectu pſallere, literas ſacras publice plebi interpretari, cum cōmodo vitā æternā docere: & quod Apoſtolis Chriſtus iniunxit, Euangelium vniuerſæ creaturæ prædicare diligenter: non quod nunc fit, ſomno & ocio indulgere, ventri ſeruire, nunquam eſurire, nunquam ſitire, nihil addiſcere. Quotuſquiſq; enim hodie Cœnobiū ingreditur alio ſtudio, niſi quod ocium præponat negotio, & quod liber ab omni moleſtia certus vult eſſe de ſuo victu? Et hinc veluti ſaginati quidam, & rubicundi, ac ventricoſi prodeunt: in populo adorari cupientes, & ſalutari Rabi, tanquam religionis Antiſtites, cum nihil minus quam veram ſectentur religionē: quæ non in habitu illo, ac vita à morib. Chriſtianis longe aliena cōſiſtit. Et idcirco hanc puto cauſam, quare ſeculo noſtro illis quidam principes cenſus eripiunt, ſuos redditus imminuunt, ac odio multis paſſim exponantur ac ludibrio. quod ſi inſtitutionē ſuam primæuam recordarentur, eamq; religioſe tractarent, non dubito quin principes ſumma cum veneratione è contrario viros religioſos, doctos, eminētes vitæ integritate amplecterentur, fouerent, nouis cenſibus augerent. Sed in abuſum omnia ſunt verſa. pace omnium dixerim. In vniuerſo quippe orbe nullus ſtatus, nulla conditio, nullus ſexus pene, quæ ſua ſunt, agit. Ciuis nobili, nobilis Comiti, Comes Principi, Princeps Regi, Rex Cęſari, Cæſar Deo, ob vnicam ambitionē furatur ſuum titulū, decus, honoremq;. Cum enim ſolus ſit Deus inuictus, homines tantæ fragilitati obnoxii ac debiles, cupiunt inuictiſſimi appellari: & cum ſubditi viciſſim maioribus debeāt parere, quaſcunq; poſſunt fraudes ac dolos ſuis patronis machinātur: viciſſim cum ſuperiores ſubditos fouere debeant, deglubūt, corradūt, ſanguinē exugunt, vt præter pelles & oſſa in corpore nihil habeant reliquū. Ideo videmus hac ætate villas, oppida, vrbes, prouincias, regiones & regna indies imminui, deſolari, & euaſtari, & ædificia corrui, ſuſq; deque verti. Quod enim regnū in vniuerſo Chriſtiano orbe hodie eſt pacatum? An Italia? quæ extrema premitur inopia, ac anguſtia: vbi peſtis, fames, bellumque, & omnium rerum caritas: agri deſolati ſterileſcunt, vineta corrupta & ſecta putreſcunt, neque terra ſuos fructus vt

olim

Clauſtra & monaſteria differunt.

Mendicantes fratres.

A olim producit:& iam non amplius flos mundi Italia nuncupatur, ſed terra deſerta & effœta. An Francia? vbi adeo nullus fidei ac religionis eſt reſpectus, ita impietas graſſatur, vt ſub Diocletianis & Maximinis vere Chriſtianis olim tutius agere fuerit. An in potentiſſimo archiregno Hungariæ, à Turco deſolato, & iam enſe à rege noſtro recuperato? vbi quotidie fiunt tot cædes, vt pauci ſalui hinc euadant. An in regno Daciæ? verſus Septentrionẽ, vbi & quotidie mala oriuntur, quæ in finitimas graſſantur regiones: vbi antiquus Daciæ rex expulſus, nouus ſuffectus: principes & reguli partim cęſi, partim extorres, ſemper inter ſe digladiantur, & ſimultates exercent cum vicinis. An in aliis regnis, quæ ſunt ſuis regibus orbati? vt futurum plerique putent, extremum diem breui affuturum: adeo vndiq; bella, & excidia. in vrbibus ſunt inteſtinæ factiones, hinc eiiciuntur principes, illinc eorum regna populantur incendiis, & ferro vaſtantur: & quicquid delirant reges, plectuntur Achiui. Idcirco voraciſſima interim bellua Turcus, per ſuos exploratores edoctus, finitima quæque regna euaſtat, homines vt pecora abigit, in quoſcunque obuios truculentiſſime deſæuit: regno Hungariæ iam ſua veſtibula & antemuralia, Naudaralbam & Schabatz abſtulit, & Taururum ſiue Bellgradum obtinuit: in mari nobiliſſimam inſulam Rhodon, vt iter ſibi parâtet in Siciliam & Italiam, vi abripuit, non ſine maxima Chriſtianorum Principum ignominia: qui dum inter ſe digladiantur, partim ob ſuperbiam, partim ob inanem ambitionem quiſque iuſtam ſibi fore putat pugnandi rationem: & hæc bella plus quam ciuilia Chriſtiani orbis gerunt primates, Deo ob ſcelera noſtra permittente, & aſſentatoribus Conſiliariis obmuteſcentibus Quin potius ſincero corde, charitate Chriſtiana, ſuſpiriis non ſimulatis, ad Deum Opt. Max. manus porrigentes, enixe precamur ſupplices, vt ſceleribus noſtris ignoſcat, noſtri miſereatur, & Turcorum inundationes & cataclyſmos a nobis auertat pius & clemens pater, ob vnigeniti filii IESV CHRISTI effuſum in ara crucis ſanguinem: alterq; alterum fraterne moneat, vt rancores, odia, inuidias, ſimultates quiſq; ponat, ac reip. Chriſtianæ ſtudeamus vnanimes. Hęc eſſet Chriſtiana reſpublica ſi ſic viueretur. Expergiſcimini igitur, expergiſcimini Principes Sereniſſimi ac Illuſtriſſimi: ſatis iam ſomno datum eſt, & bello: arripite vexillũ Chriſti, ac circumducite per orbem Chriſtianum vnanimes: ſæuiſſimæq; beſtiæ Turco rictũ
B ſuum hiantem enſibus confodite, tot animas quotidie vorantem ac deglutientẽ, de quibus principes olim rationẽ ſunt reddituri. Quid autem in imperio Germanico fiet, Deus nouit. Nam auguror, ob tam denſas fidei ſectas, rem grandem & terribilem futuram. nemo enim animaduertit illud poetæ:

Nam tua res agitur, paries cum proximus ardet:

ob principum Germaniæ inter ſe ſimultates, & diſcordias plus quam hoſtiles.

Sed quum hoc anno M. D. XXVIII. menſe Iulio, die XVIII. ventura ſit coniunctio Planetarum ſuperiorum in Cancro, ſperandus eſt de ſecta Mahumetica, quæ etiam in Cancro accepit initiũ, nobilis finis, ac potius interitus prophanæ & beſtialis ſectæ. Deus Opt. Max. faxit, vt ſuã gratiam aſſequamur, & videamus, quandoquidem ſine eius gratia nihil ſperare homini licet fragili, vt iſte ſuum errorem agnoſcat, qui dixit, contra Turcos pugnare eſſe exitiale, & contra Deum: homo natus ad ſeducendum multos, & periclitandũ innocentes: quia infiniti ſuum ſanguinem fuderunt iſto duce. Et quum fruſtra reuocare vellet, ac mactare turpiter doceret, ſibi contrarius Scariotida ſequutus, qui innocentem tradiderat ſanguinem, cui à Iudæis eſt reſponſum, Tu videris, quid ad nos? Itidem dicendum eſt huic impudenti ſycophantæ, qui arroganter nimium de ſucceſſu ſuæ hæreſis ſæpe dixit, Bene adhuc procedere opus ſuum, quo mediam pene Chriſtianitatẽ infecit ſuo occulto veneno: homo, cui melius foret non eſſe genitum in mundũ, niſi ſe Deo reconciliet, & palinodiam cantet. De quo amplius loqui non licet, ne dum hiſtoriam cœpi, Satyram videar ſcribere: & amphoram cum inſtituerim, fingam vrceũ. Obiter tamen attigiſſe hoc volui, vt cur diuus Leopoldus & ſua pudiciſſima coniunx noua monaſteria inſtituerint, vetera collapſa reparauerint, illis pro neceſſariis abunde prouiderint, vt hinc altiſsimi laus propagaretur, plebs in recta fide religioſe inſtitueretur, egenis neceſſaria ſubminiſtrarẽtur, cęteri quoq; principes idem facientes in memoriam reducant. Omniũ enim cœnobiorũ prima dos eſſe debet hoſpitalitas, vt libenter cõmunicent cum peregrinis & aduenis, exteris & incolis, ea quæ Deus abunde illis ſubminiſtrat, & principes liberaliſsime in ſuos vſus ſuppeditarũt. Ob id D. Leopoldus pauperũ pater dictus eſt. inſtituit enim quotannis in eius memoriam, eius feſtiuitate, quicunq; hoc cœnobium ingrediuntur pie, vt carne, vino, pane veſcantur, ac obolo donentur, vt eius liberalitas paſsim omnibus innoteſcat, Deiq; bonitas hinc extollatur ac laudetur. Diuus Leopoldus itaq; Princeps pius, vt ad hiſtoriam reuertamur, inter frutices coniugis flammeolo reperto, cœno-

bium iactis fundamentis ſtruit ſplendidũ in ripa Danubii, viris hoc probatæ vitæ & doctis adimplet, & Canonicos ſeculares cũ Præpoſito ſuo, qui primus Ortho eius filius magnæ doctrinæ fuiſſe perhibetur, tandẽ epiſcopus Friſingenſis factus, inſtituit: non vt paulo liberioris eſſent vitæ, ſicut in magnis Cathedralibus cernimus hodie, plures aucupes ac venatores, quam ſtudioſos aut doctos, aut religioſos. Nam & hi antiquitus addicti erãt bonis literis: vnde & eorum congregationes & templa Collegiatæ ſunt dictæ eccleſiæ, quod ſimul veluti in collegio honeſtam viuerent vitam, & tranquillam, nõ ſcurrilem. Appellauit pius princeps hoc cœnobium Nouumburgum, quod perperam hodie Clauſtroneoburgũ vocant, cum clauſtrum non ſit anno ſalutis quarto decimo poſt mille centum ſundatum, & trigeſimo quarto poſt mille centum ab Archiepiſcopo Chunrado Salizburgenſi, Reginario Batauienſi, & Romano Gurcenſi epiſcopis conſecratum, Lothario IIII. Cæſare imperante: & eodẽ anno à diuo Leopoldo, Deo & S. Petro oblatum, quod ab initio ſecularibus Canonicis, poſtea regulam S. Auguſtini dicti canonici obſeruarunt, vt nunc: quod dehinc pontifices Romani, Innocentius II. anno Chriſti M.C.XXXII. Eugenius III. anno M.C.XL. Vrbanus III. anno M.C.LXXXVII. multis immunitatibus, priuilegiis, & libertatibus donarunt: & ſub anathematis pœna, ne huic cœnobio vis vlla inſeratur, religioſiſſime cauerunt. Diplomata & pii principis, & ſummorum pontificum oculata fide perluſtraui. Fertur autem pius princeps antea cœnobium, quod Cellas Mariæ appellant, in ruinam & egeſtatem verſum, refeciſſe & inſtauraſſe. Dehinc cœnobium Melicenſe, vetuſtate & aſſiduis bellis, & Hungarorum irruptionibus collapſum, reparaſſe, cenſibuſq; auxiſſe. Sed vt regula diui Bernhardi à viris etiam religioſis in ſua prouincia, & feliciſſimo illo Marchionatu dilataretur (paſſim enim tum laus diui Bernhardi increbuit) in valle nemoroſa S. Crucis cœnobium extruere cœpit, ac reditibus certis prouidere: Othone filio, qui ea tempeſtate in Morimundo cœnobio regularem vitam ſubierat, adhortante, aliiſque filiis, Alberto, Heinrico, Leopoldo & Erneſto, aſſentientibus, vt ex vetuſtis fundationis diplomatibus didici, quæ mihi Gulhelmus Abbas huius temporis, vir honeſtæ religionis, exhibuit, olim in mea diſciplina in ſcholis educatus: qui iam pertæſus laborũ & inquietudinum, libere ceſſit, ſoli Deo, literis & ſtudiis deditus. E quibus quidem diplomatibus diſcitur, quę bona illis ſint donata à pio principe: & acta multorum Baronum, qui illic nominantur, præſentia referuntur: anno M.C.XXXVI. in dictione XIIII. regni Lotharii VIII. Imperii vero III. paulo ante quam vitam finiret. Diuus autem Leopoldus cum ex Agnete vxore decemocto liberos peperiſſet, Marchionatumque annis ſumma integritate, clementia ac pietate, quadraginta adminiſtraſſet, perfectis his fundationibus, cum vxoris & liberorum aſſenſu, quaſi viatico ad futuram vitam præparato, vltimum diem ſuum clauſit XVII. Calendas Decembris, humanæ ſalutis anno M.C.XXXVI. ſuperſtite coniuge Agnete cum VI. filiis, & V. filiabus, in cœnobio Nouiburgi in Capitolio (vt aiunt) ſepultus, & poſt annos trecẽtos vndequinquaginta in numerum beatorum receptus, vt vltimo loco huius opuſculi clare enarrabimus. Fuit autem Agnes hæc Leopoldi coniunx, primum deſponſata Friderico de Hohenſtauffen Baroni, & dehinc Duci Sueuiæ, cui peperit Chunradum & Fridericum Duces Sueuiæ. Sed Chunradus factus eſt rex Romanorum, Fridericus vero genuit Fridericum Barbaroſſam Imp. à quo longa ſeries Ducum Sueuorũ orta eſt. Poſt Friderici obitũ nupſit Marchioni Leopoldo, cui decem & octo liberos peperit, quorum ſeptem, duo maſculi & quinque puellæ, in pueritia immaturam obiere mortem: vndecim iuſtam aſſequuti ætatem, principum dignitates obtinuerunt. Albertus enim primogenitus, III. eius nominis, cognomine Deuotus dictus, aduocatus à patre inſtitutus cœnobiorum à patre extructorum, Belæ cæci Hungarorum regis ſororem habuit conſortem, quæ tamen nullos liberos produxerat. Is cum Boritio Duce, Stephani II. regis Hungarorum fratre bellum gerens, Alberti auxilium implorauit: qui fortiſſimorum militum manu congregata, venit contra Boritium. qui cum Alemannorum copias inſignes adeſſe audiret, ex ſtrepitu magno & clamantium adhortatione, licet Polonorum quoque magnum haberet numerum, territus fugit, multis amiſſis. Subſequuti Alemanni, cædem magnam intulerunt: poſtquam pars cæſa, pars oppreſſa, victoria Belæ & Alberto ceſſit. Sunt in eo conflictu centum & viginti nobiles Auſtriæ baltheo militari adornati, anno noſtræ ſalutis M.C.XXV. Hic Albertus mox patris obitum ſequutus, Marchionatum Auſtriæ non rexit. Heinricus ſecundus eius nominis, filius Leopoldi Marchionis ſecundus, ex patris teſtamento Leopoldo quinto eius nominis, Marchionis Leopoldi tertio filio poſtpoſitus in gubernatione: de vtroque inferius ſcribemus. Quartus diui Leopoldi filius, Erneſtus, eius nominis & familiæ IIII. adoleſcens excellentiſſimæ formæ, decimo octauo ætatis anno immatura morte diem ſuum clauſit. Quintus filius Leopoldi Otho, in bonis di-

Quando Neoburgum conditum, & quando conſecratum ſit.

Cella Mariæ.

Melicenſe cœnobium.

Cœnobium S. Crucis.

Gulhelmus Abbas S. Crucis.

Albertus III. Deuotus.

Heinricus II. a me Deus adiuuet.

Leopoldus V.

Erneſtus.

Otho diui Leopoldi V filius.

Digitized by Google

A ſciplinis à pueritia educatus, cum Pariſienſe gymnaſium adiiſſet pro bonis capeſſendis
literis, poſt primi Præpoſiti obitum in cœnobio Nouiburgi à patre fundati, deſignatus
Propoſitus, multas ex Francia attulit Sanctorum reliquias. reuerſuſque in Franciam pro
maioribus aſſequendis diſciplinis, in Burgundiam conceſſit: & cœnobium Morimundi
ingreſſus, ordinis Ciſtertienſis, ſanctam fratrum conuerſationem, & arcam ſupremæ phi-
loſophiæ ſectatus, breui ad epiſcopatum Friſingenſem electus, quam feliciſſime admini-
ſtrauit. alienata enim recuperauit, collapſa reſtituit, ac veluti vigilãtiſſimus paſtor omnia
in meliorem partem inſtaurauit. Cum Imperatore Chunrado II. fratre ex genitrice A-
gnete, terram ſanctam viſurus, & veſtigia Seruatoris noſtri adoraturus adiit. Reuerſus
autem annales doctos, qui extant, & eruditis probantur, à creatione mundi ad ſua tem-
pora, & in octo digeſtos libros, res geſtas Friderici I. Imperatoris conſcripſit: imperfe-
ctis Friderici imperatoris rerum geſtarum libris duobus, duos alios (nam quatuor extãt)
Raduuinus Friſingenſis præpoſitus, & eius amanuenſis adiecit: ſed & ipſe ante Frideri-
cum mortuus, non expleuit Friderici imperatoris hiſtoriam. Cum Fridericus Imperator
iterum Italiam peteret, conſilii gratia, vt ſecum iret, rogauit: forte vt ſe cum Rom. Pont.
Maximo, cum quo diſſidebat, componeret: ſed ſenium cauſatus, ad cõcilium Ciſtertien-
ſe, quod Morimundi agebatur, ſe potius contulit, vbi morbo & ſenecta oppreſſus, mortẽ
oppetiit ſanctiſſime ac religioſiſſime, poſtquam de æterna vita longa oratione habita, nõ
ſine aſtantium fratrum lachrymis multa loquutus, illic honorifice ſepultus, anno à nato
IESV M.C.LVIII. Friderico I. Imperatore. è cuius ſcriptis licet videre, quales tum fuerint
Ciſtertienſes monachi, & an ſe ocio an literis tradiderint. Deſcripſit eius mortem copio-
ſe, ſimul & vitam, Radewinus præpoſitus, in 4. lib. de rebus Friderici Imper. geſtis, capite
II. ſi quis ſcire plus voluerit, hunc adeat. Chunradus ſextus Leopoldi filius, primum Ba- *Chunradus e-piſcopus Bata-uenſis, deinde Saliʒburgenſis.*
tauenſis epiſcopus, Reniperti ſucceſſor, poſt Archiepiſcopus Salizburgenſis, Eberhardo
ſucceſſit, vtrumque bene adminiſtrauit: in altero vero moleſtias paſſus à Friderico im-
peratore, qui cum Alexandro III. Pont. Max. diſſidebat, cui ille adhæſit. Nec victorem
agnoſcere voluit, ſed furori cedens, in cœnobium Admotenſe ſe contulit: & morbo cor-
reptus, Deo animam reddidit, anno Seruatoris noſtri M. C. LXVIII. Berchtam filiam pri- *Filia Leopoldi.*
mam diuus Leopoldus Heinrico Burgrauio Ratiſponenſi deſponſauit. quemadmodũ A-
B gnetem, ſecundam, Boleslao Poloniæ Duci: & Gertrudim, tertiam, Vladislao Duci Bo- *Vladiſlaus pri-mus rex Bohe-miæ.*
hemiæ, qui à Friderico I. Imperatore primus rex Bohemiæ creatus eſt, ob inſignia eius in
Cæſarem beneficia & obſequia. & genuit ex ea tres filios, Fridericum, Primislaum
regem Bohemiæ, & Albertum Salizburgenſem Archiepiſcopum. Elizabetham fi-
liam quartam, diuus Leopoldus tradidit nuptui Hermanno Lantgrauio Saxoniæ. Quin-
tam filiam Leutham (quæ rectius Guetha, id eſt, bonitas dicta eſt) diuus Leopoldus Mar-
chioni Montis Ferrati Regnigero matrimonio copulauit. Reliquas filias & filios, vt ante
memorauimus, in pueritia mortuos, in Nouiburgi cœnobio ſepultos iuxta parentes cer-
nimus.

Age iam candide Lector, quod Plinius in 7. ſuæ Naturalis hiſtoriæ cum magna admi-
ratione ſcribit, diſpice: Vna feminarum, inquit, in omnium æuo, Lampedo Lacedæmo- *Lampedo.*
nia refertur, quæ regis filia, regis vxor, regis mater fuit. Nunquid multo hanc Agnes diui
Leopoldi coniunx ſuperat ac excellit? quæ Heinrici IIII. Imp. filia. Heinrici III. Imper.
neptis, Heinrici V. Imp. ſoror, & item Chunradi regis Italiæ ſoror: & ex primo marito Du-
ce Sueuiæ Friderico ab Heinrico IIII. creato ex Barone de Hohenſtauffen, produxit Fri-
dericum Ducem Sueuiæ, patrem Friderici I. Barbaroſſæ imperatoris, & Chunradũ re-
gem Romanorum Ducem Franconiæ, poſt ex diuo Leopoldo dictos decem & octo libe-
ros: adeo vt hæc Agnes

Clareſcat eſſe Imperatoris { Filia, Neptis, Soror, Auia } Regis { Soror, Mater. }

Quæ Plinianæ Lampedoni, omniũ iudicio, multo pręſtat. Sed vt obiter alteram de domo
Auſtriæ afferam feminam longe Lampedoni excellentiorem, Elizabethã ſcilicet Alberti *Elizabeth.*
V. Romanorum Hungariæ & Bohemiæ regis filiam, Ladislai Bohemiæ & Hungariæ regis
ſororem, Caſmiri regis Poloniæ vxorem, matrem vero Vladislai, Ioannis, Alberti, Ale-
xandri, Sigiſmundi, regum Hungariæ & Bohemiæ, ac Friderici cardinalis, & Caſmiri in
numerum Sanctorum relati: auiam regis Ludouici Hungariæ & Bohemiæ. Neſcio ſi vlla
ætas parẽ huic feminę multis ſeculis tulerit, de qua inferius plura in Alberto V. ſcribemus.

Ioanna.

A Nonne Ioanna filia regis Arragonum Ferdinandi & Iſabellæ, reginarum Hungariæ & Bohemiæ Daciæ & Portugaliæ mater, Philippi regis Caſtellæ & Legionis vxor, inter raras feminas & clariſſimas erit computanda: cum FERDINANDVM quoque regem Hungariæ & Bohemiæ, &c. & CAROLVM V. Romanorum Cęſarem produxerit? Vt igitur domum repetamus, nobiliſſima hæc Agnes, viginti partus enixa, non ſine ingenti dolore liberos in omnium virtutũ diſciplina educauit, veluti pudiciſſima mater ſanctam prolem feliciſſima planta produxit, marito ſuperſtes aliquot annis religioſiſſime vitam ſuam cõcluſit, in eodem ſepulchro cum eo eſt ſepulta, & aliquot impuberibus liberis. Quanquam autem iam libellum de geſtis D. Leopoldi claudere poſſemus, quia tamen Auſtriam nos ſcripturos recepimus, Marchiones reliquos, quoad hæc familia defecerit, ordine recenſebimus, vt textus rerum geſtarum ſerie quadam continuetur: ſi prius Defenſorium Canonizationis diui Leopoldi ſubiiciamus. Quanquam autem Maximilianus Cæſar Aug. literis ſuis ad Innocentium Papam VIII. iuuit pro Canonizatione S. Leopoldi, ſuperfluum recenſere puto: qui vidi, quantum annixus eſt pius Cæſar in eius translatione, cum hic S. Leopoldus de tumba transferretur anno Chriſti M. D. VI. die 15. Februarii, qui quidem dies dicatus eſt translationi diui Leopoldi, qui hodie adhuc cõcelebratur. Hic nanq; dies in præſentia principum & epiſcoporum celebratus eſt, reuerendiſſimi Leonardi epiſcopi Salizburgenſis, reuerendiſſimi epiſcopi Wigilei Bauauenſis, reuerendiſſimi Matthæi epiſcopi Gurcenſis hodie Cardinalis & Archiepiſcopi Salizburgenſis: multorumq; Prælatorum & Abbatum, Illuſtriſſimi Principis & Ducis Iuliacenſis & Cleuẽſis, multorumque Baronum, & nobilium Archiducatus Auſtriæ, comitantibus Cæſarem Maximilianum: qui habitu Archiducis, S. Leopoldum in argentea fabrefacta capſa bene ornata compoſitis oſſibus ſuis, ſequebatur, omnes in fletum aſtantes commouens, ob D. Leopoldi memoriam. Non enim vt Cæſar coronatus ambulauit, ſed in pallio ducali, cum corona roſtrata: quem quidem habitum dehinc monaſterio nouo S. Trinitatis, in Noua ciuitate, obtulit.

LECTORI.

Hic iam ſubiiciendum erat Defenſorium Canonizationis S. Leopoldi. Sed quia in manuſcripto exemplari, quo vnico inter excudendum vſi ſumus, id deſiderabatur: certis de cauſis ſublatum putamus, maxime cum typis etiam excuſum eſſe idipſum alicubi conſtet. B

AVSTRIÆ MARCHIO VII. LEOPOLDVS V. LARGVS COGNOMINATVS.

LEopoldus iunior eius nominis v. diui Leopoldi & Agnetis tertius filius, & Auſtriæ Marchio VII. Largus cognomine dictus, quem ob amorem pater maiori filio Heinrico in adminiſtratione præpoſuit, & Marchiam annis ſex gubernauit, orſus ſuam gubernationem à patris interitu, anno à Chriſto nato M. C. XXXVI. & primogeniti ſui Alberti fratris. Hic eſt à Chunrado III. rege Romanorum, fratre ex matre Agnete, Dux Bauariæ creatus. nam cum poſt mortem Lotharii Cæſaris, Chunradus à cæteris Principibus eſſet deſignatus, vna cum Saxonibus Heinricus Bauariæ Dux cognomine dictus Superbus, Chunradum illegitime electum cauſatus, rebellat. ipſumq; calumniatur, Regalia à ſocero ſibi collata Lothario pertinaciſſime ſeruans: ſed tandem reddere à principibus coactus, & Ratiſponam deferre. Cum in odium Chunradus exercitum conduceret, Ducatus ei Bauariæ abiudicatur, & huic Leopoldo Marchioni à Cæſare confertur: qui electiſſimorum militum manu Bauariam ingreſſus, Ratiſponam ſedem Ducatus Bauariæ, & alia adiacentia ſibi ſubdit: & ad Lycum vſque progreſſus, multis è ſuis miſſis celeriter reuertitur. Nam Heinrico Superbo ex mœrore mortuo, eius frater Guelpho ad ſeſe iure hæreditario pertinere cauſatus, Cæſari quoque rebellis: mox exercitum in Leopoldum, qui tum caſtrum quoddam Bauariæ Valeiam obſidebat, ductitans, cæſis ac raptis multis eius militibus, in fugam turpiter & ignominioſe vertit. magna enim ibi & acris cædes facta eſt, pertinaciter vtraque acie diu ancipiti Marte pugnante. Guelpho dux dehinc exercitum in Cæſarem Chunradum duxit, qui caſtrum Weinſperg obſederat: ſed cæſus, fugatuſque, cum paucis militibus Saxoniam eſt ingreſſus. Luipoldus dum leges conderet Ratiſponenſibus, & iura illis præſcriberet, Otho Palatinus de Witelſpach in vrbe tumultum quendam exciuit: vnde tertius ipſe, cum ſuis armatus ex vrbe viam incendio fecit: hinc longe lateque omnia populatus, haud longe ab vrbe caſtrametatus,

cum

Digitized by Google

A cum ingentes paulo poſt copias coegiſſet, vt fame in vrbe omnes conficeret obſeſſos. Sed magna auri capta parte, obſidionem ſoluit: & vt priorem ignominiam apud Valeiam acceptam aboleret, Bauariam populatur vſq; ad Lycum fluuium. Reuerſus iam in Auſtriã, quieti ſeſe tradidiſſet, cum annis quatuor bella in Bauaria gereret, ni morbo eſſet præuẽtus, qui eum in Bauaria detinuit. Sed cœnobio S. Crucis a patre fundato, auxit redditus, adiiciendo villas, fundos, prata, prædia & flumina: opemq; tulit haud vulgarem Gotwicenſi monaſterio, iam per bella deuaſtato. Sub id tempus ab Hadmaro de Chuenring, & coniuge ſua Gertrude, qui ambo cœlibatũ ducebant, quia liberis carebant, in monaſterii Zwetlenſis fundatione omne ſuum patrimonium diſtraxerunt, circa humanæ reparationis annum M.C.XXXVIII. Hoc Luipoldo gubernante, eſt à quodam Comite de Maglandt cœnobium Paumgartenberg in Auſtria conſtructũ, anno à IESV nato M.C.XXXXII. quo hic Luipoldus mortem oppetiit, cum in Bauaria ægrotare poſt Bauariæ deſolationẽ cepiſſet, in monaſterio Alltag inferiori: ſed corpus eius eſt delatum in Auſtriam, & cœnobio S. Crucis à ſe aucto & locupletato ſepultum. Habuit vxorem Mariam Sobeslai ducis Bohemiæ, filiũ Vradislai regis Bohemiæ filiam: ſed nihil liberorum ex ea tulit, quia cum ea paucis annis vixit. Nupta eſt dehinc Hermanno duci Carinthiæ.

Monaſterium Zwetlenſe.

Cœnobium Paumgarten a quo extructũ.

MARCHIO AVSTRIÆ VIII. ET VLTIMVS, ET AVSTRIÆ DVX *primus.*

HEinricus II. eius nominis, & ſtirpis diui Leopoldi ſecundo genitus, Auſtriæ Marchio VIII. fratris Luipoldi fuit dicti ſucceſſor, & in Marchionatu Auſtriæ & Ducatu Bauariæ à prouerbio, ita me Deus amet, quod ſemper in ore habuit, Ia ſamer Gott cognominatus vulgo, patri minus charus, & od id minori filio Luipoldo poſtpoſitus, omnium fratrum ſuperſtes, hæreditates tandem aſſequutus eſt omnium, totam Auſtriam feliciſſime rexit, & auxit annis triginta quinque, XIIII. veluti Marchio, XXI. tanquam dux, integer ac religioſus princeps, à Chunrado III. Cæſare poſt fratris obitum dux Bauariæ creatus, quam annis quatuordecim gubernauit: & cum regem Chunradum in Saxoniam proficiſcentem comitaretur, ab eo eſt data illi vxor Gertrudis, Lotharii Imperato-

Ia ſamer Got.

B ris & Saxonum ducis filia, olim Heinrici ſuperbi Saxoniæ & Bauariæ ducis relicta vidua, quæ altero anno nulla prole ſuſcepta obiit, ſecutaque eſt pax inter Chunradum regem & Saxones. Cum dehinc generalis expeditio in terram ſanctam Hieroſolymam, cum magno Chriſtianorum feruore, ſummaque deuotione in ablutionem criminum, à multis paſſim ſuſciperetur, Heinricus noſter Chunradum & Ludouicum Francorum reges comitatus, vna cum fratre ſuo Othone Friſingenſi antiſtite, ac aliis multis Chriſtianis Flandriæ, Phriſiæ, & Alemaniæ principibus, circa noſtræ ſalutis M.D.& XLVII. annum, per multos ſudores ac infinitos labores hanc peregrinationem hilaris aſſumit: vtinam tam felicem exitum habuiſſet, quam lætum principium ac feruens habuerat, non fuiſſent res Chriſtianæ in Aſia ad deſperationem vſque periclitatæ. Vix enim exercitus Conſtantinopolim appulerat, dolo Orientalis Imperatoris Manuelis, qui liuentibus oculis noſtros aſpexit, licet multis muneribus allexiſſet noſtros: apud Iconium gipſa vel terra cretoſa immixta farinæ, venenum pro commeatu, quem pollicitus erat regibus impius tyrannus ſubminiſtrat. ſic ludificati noſtri dum magnis conatibus amplificandæ in Aſia rei Chriſtianæ ſtudent, laceros exercitus, infinita multitudine pane venenato & bello conſumpta, reducere in Europam coguntur. In reditu huic Heinrico eſt deſponſata Theodora Emanuelis Imperatoris conſanguinea: de qua paulo inferius. Cum autem poſt Chunradi III. Cæſaris obitum, Fridericus I. Barbaroſſa cognomẽto dictus, Cæſar eſſet electus, quia ſolus ille poſſet iamdudum pullulantes & ſuccreſcentes diſcordias ſedare, omine ab eius nomine accepto, quod ſonat pacis diuitem, Fridrich (vt nimium mihi ſcioli videantur, qui Germanico nomini indere volunt Latinum etymon, a fœdere Fœdericum deriuantes, ridicule nimis & ſtulte) multis ſedatis rixis, & inteſtinis bellis, grauiſſimum videbatur exoriturum bellum inter Saxoniæ ducem Heinricum iuniorem, qui hæreditario iure Bauariam petebat: & hunc Heinricum Auſtriæ Marchionem, qui Luipoldo fratri ſucceſſor, Bauariam, quam Conradus illi donarat, & patri alterius ob rebellionem ſurripuerat, potẽter iam gubernarat ac poſſederat. Imperator Fridericus vtrunq; arcta ſanguinitate contingebat, futuro malo mederi ſatagens, vt ſuis parcerent, conſilio Vladislai Bohemiæ ducis, multorumq; imperii procerum aſſenſu in Ratiſpona congregatorum, rem ita compoſuit, vt Marchio Auſtriæ Heinricus ducatu Bauariæ cederet Heinrico duci Saxoniæ, qui partem ducatus Bauariæ viciſſim iure compenſum, prouinciam dictã ſupra

Auſtria ſupra Onaſum. Onaſum, traderet Marchioni Auſtriæ, Clypeus ac cor ſacri Romani Imperii appellatus. A Et ipſe Heinricus vt in honore aliquam pateretur iacturam, dictus ac creatus eſt Dux: eſt & à Friderico Imperat. magnis libertatibus, immunitatib. ac priuilegiis ſupra alios principes imperii donatus, quæ extant ac circũferuntur: inſignitus præcipue pileo ducali crinito, *Corona roſtrata.* qualis fuit apud Romanos corona roſtrata: tum veſte principali, qui quidẽ habitus regius eſt, & inde Archidux dictus eſt. Incidit id in annum ſalutiferæ incarnationis M. C. LXI. cum iam Fridericus primus regnaſſet annis ferme quinque. Longum eſſet recenſere donatas ab Imper. Friderico I. Heinrico Auſtriæ Duci libertates, & poſt à Friderico II. Imp. confirmatas & auctas, Diadema ſcilicet cum Crucis inſigni, cum pleriſq; immunitatibus, anno Chriſti M. CCXLV. eius imperii vigeſimo quinto anno. ſed hæc priuilegia inferius in commodiore loco ponuntur. Fuit hic Heinricus princeps bellicoſus, & ſæpe ab Hungaris, ſæpe à Bauaris, ſæpe à Bohemis laceſſitus: quibus viriliter reſtitit, & ſępe manus cum illis conſeruit. In obſidione Mediolani cum Friderico I. imperatore, tanquam ſtrenuus miles, portam vrbis qua Mediolanenſes erumpere ſoliti erant cuſtodiens, ſæpe cum illis congreſſus, multas clades intulit. Marchioni etiam Stiriæ Othocaro iuniori arma intulit, vt ducatum ſuum ampliaret: & cum Hungaris congreſſus, Geyſæ II. regis Hungarorum exercitum bis circa fluuium Leytam profligauit: Guelphonem Bauarum ſæpe in fugam vertit, Steinpach caſtrum deſtruxit. cum duce Carinthiæ conflixit: Sobeslaũ Bohemiæ regem, qui ducatum ſuum imminuere enitebatur, bello attriuit. Eſt itaq; Auſtria *Poſonium.* præcipue Tranſdanubiana, pene incendiis ferroq; euaſtata. Nam & Poſonium direptum a noſtris: ſed iuxta Leytam fluuium victoria penes Hungaros ſtetit, & Poſonium redditũ *Fines Auſtriæ.* eſt, paxq; ſecuta. Semper enim Hungari & Bohemi pro finibus Auſtriæ concertarũt. Sed ſtrenuus hic princeps non modo prouinciam, ſed & ciuitatem Viennam, vt dein latius ſcribemus, & alia oppida auxit, & dilatauit. Cum filiis quoq; ſuis Luipoldo & Heinrico, ſuperato fluuio Marchia, Bohemis occurrit, illoſq; abegit. Morauiam præda incendioq; populatus, patriam ſuam tutatus eſt. Arcem autẽ ſuam in eo loco ciuitatis Viennenſis habuit, vbi hodie fratres de monte Carmelo monaſterium habitant: & idcirco hodie adhuc *Curia am hoff.* locus ille Curia appellatur, quod princeps illic ſedem ſuam habuit. vixit autem religioſus *Cœnobium S. Crucis.* princeps in timore Dei, & patris fundationem cœnobii S. Crucis imperfectam perfecit, *Minckendorff. Sygenfeld.* adiectis duabus villis, Minckendorff & Sygenfeld. Et vt memoriam quoq; ſuam piis factis B extenderet, cœnobium Scotorum Viennæ D. Mariæ & S. Gregorio dicauit, fundauitq; *Cœnobium Scotorum.* & cenſibus locupletauit: quod Scotis, qui tum habebantur religioſiores, vt ſub S. Benedicti normam viuerent, adimpleuit, in quo poſt multas exantlatas ærumnas ſepultus iacet: caſu equi in glacie improuide lapſus, dum cum ſuis militibus voluptatis gratia obequitat, mortuus anno noſtræ ſalutis M. C. LXXII. Cal Febr. relicta ſuperſtite coniuge ſua altera Theodora (nam duas habuit) è qua ſuſtulit Agnetã filiam, quam Stephano Hungarorum regi matrimonio copulauit: duoſq; filios, Leopoldum ſucceſſorem ſuum, & Heinricum: quos baltheo militari accinxit, antequam moreretur: de quibus nunc dicam, o- *Heinricus II. de Medling ſenior.* mnes ſepulti Viẽnæ ad Scotos. Heinricus II. eius nominis enim minor natu, de Medling ſenior cognominatus, oppida illa & villas inter Viennam & nouam ciuitatem poſſedit, & cum patre ſuo ac fratre Leopoldo contra Sobeslaum ducem Bohemię circa Olomutium & Brunnam Morauiam longe lateq; vaſtauit, ex Reytza vxore, filia regis Bohemiæ, Hein- *Heinricus iunior de Medling.* ricum iuniorem de Medling genuit, qui ſine liberis deceſſit in Nouoburgo ſepultus. A burgo Medling quo vterque habitabant, nomen ſortiti ſunt. Pater cum coniuge in cœnobio S. Crucis quieſcit. Obiit autem ſenior anno à nato IESV M. CC. XXIII. Iunior autem, poſt patris obitum non admodum diu ſuperſtes fuit.

AVSTRIÆ DVX II. ET PRIMVS STIRIÆ, LEOPOLDVS VI. COGNOMINATVS *Virtuoſus.*

LVipoldus VI. eius nominis & familiæ, cognomine dictus Virtuoſus, Auſtriæ Dux ſecundus ex Marchione à Friderico imperatore factus, filius Heinrici Ducis Auſtriæ I. & Theodoræ primogenitus, poſt patris obitum Auſtriæ ducatum ſuſcepit gubernandũ, anno ætatis ſuæ vigeſimo: quem tanta felicitate rexit, vt paſſim Pater patriæ diceretur: religioſorum amator præcipuus. & quo anno mortem eius pater Heinricus oppetiit, hoc eſt à nato IESV M. C. LXXVII. ipſe in Italiam ad Fridericum Imp. I. vna cum Hermanno Carinthiæ conceſſit, ac iuxta Piſaurum in caſtro quodam vicino Ducatus Auſtriæ feudũ multis Italis & Germanis aſtantibus ſuſcepit, VI. Calen. Martii. Aiunt hunc quidam interfuiſſe recon-

A ſe reconciliationi Alexandri III. Pont. ſummi, & Friderici I. Imperatoris, quæ ſub id tem-
pus Venetiis agitabatur. Reuerſus in Auſtriam, contracto exercitu, Bohemos, qui Tranſ-
danubianam Auſtriam vexabant, expulit, ac in fugam conuertit. Quia autem religioni
admodum deditus erat, cum multis principibus vt terram ſanctam, in qua Chriſtus ve-
ſtigia impreſſit plantis ſuis ſanctis, inuiſeret, ſeſe accinxit, ſub Clemente Pont. III. ac dein
ſoſpes reuerſus, magnam S. Crucis portionē ſecum attulit, quam cœnobio S. Crucis do-
nauit. Collecta hinc Bohemorum Hungarorumq; magna manu, obſidionem caſtri Or-
tenberg Comitis Rapatonis moliebatur: ſed cum Batauiā aduētaret, occurrit illi Comes, *Comes de Ortenburg.*
imperata facere pollicitus, ſeſeq; ſubmiſit. & multorum ſuaſione iram princeps remiſit: in
ſuamq; reuerſus patriam. Magno luctu paulo poſt per vniuerſam Germaniā increbuit ru-
mor, circa annum noſtræ ſalutis M. C. LXXXVII. Sarracenorū & Ægypti regem quem Sa-
ladinū vocant, vulgus Suldanū, Damaſci habitantē, caſtellisq; expugnatis Sarracenos im-
poſuiſſe cæſis Chriſtianis, Syriam armis inuaſiſſe: ac Palæſtina in ſuam redacta ditionem,
vrbem Hieroſolymam expugnaſſe: quod & Græcorū Imperatori moleſtū erat. ſuſpecta
enim erat illi ipſius potentia. Itaq; Friderico Imp. nuncios mittit, ceu bellicoſiſſimo prin-
cipi, ne terra Sancta prorſus periret, ſubſidia petendo. qui cum principibus Imperii, deſi-
gnato poſt Heinrico filio ſuo Cæſare, expeditionē Aſiaticā ſuſcepit, cum epiſcopo Diet-
poldo Batauenſi, Herbipolenſi, Monaſterienſi, Offenburgenſi, Miſnenſi, principib. Fri-
derico duce Alemaniæ, Bartoldo Morauiæ ex Bauaria de caſtro Andochiſo, Hermanno
Marchione Badēſe, cruce ſignatis, vt crucis ignominiā vindicaret Chriſtianiſſimus prin-
ceps. Et anno virginei partus M. C. LXXXVIII. per Hungariam ac Bulgariam, Gręciam pe-
netrat: multisq; tandem exantlatis laboribus, à Græco imperatore Græca fide acceptus,
cum iam Eugenius III. Pont. Romanus in Seleuciæ campos deſcendiſſet, cum lætiſſimo
exercitu poſt labores ſuperatos innumeros, IIII. idus Iunii fluuio quodam ſubmerſus, tri-
ſtem ac lacerū reliquit exercitum, anno noſtræ reparationis M. C. LXXXX. Expeditionem
hanc Aſiaticam ſcripſit Dietpoldus Batauenſis epiſcopus, per ſuum Decanū, qui comes
itineris erat, cui nomen erat Tageno. Ad hunc Luipoldū Auſtriæ ducem (vt Auentinus
noſter, vir doctus, & diligens antiquitatis indagator, qui ſe in monaſterio Boioariæ Ri-
chobergomo inueniſſe hanc expeditionis Aſiaticæ deſcriptionē teſtatur) dum Friderici
B oſſa Antiochiæ ſepeliuntur, & Fridericus dux Sueuiæ filius reliquiis exercitus collectis
Accaron ad cæteros Chriſti milites venit: mox febre correptus, patrem ſequitur. Nam *Accaron*
peſtilentia ſæuiſſima ſubito orta, magnam cladem vniuerſo intulit exercitui, quę & Diet-
poldum Bathauenſem epiſcopum cum pleriſque aliis principibus ſuſtulit. Quo fere tem-
pore Philippus Franciæ rex cum Comite Flandrenſi, & Richardus rex Angliæ perfidus,
pariter excitati à Cardinalibus, à Cœleſtino III. miſſis, hanc expeditionem ineunt. Et in
Germania Heinrico VI. Imperat. monente, hic Leopoldus dux Auſtriæ cum multis Ger-
maniæ præſulib. cruce ſignatis, iter hoc aſſumunt, vt Sarracenis debellatis, Acconē Palæ- *Accon*
ſtinæ vrbem Chriſtianis reſtituant, quam miles Chriſtianus iam ſecundo anno obſeſſam
expugnare non poterat. Rex Franciæ aduertens Richardi perfidiam, quod cum Saladino
videbatur colludere (eſt enim inter Francos & Anglos odium pluſquàm humanū) relicta
terra ſancta, & traiecto mari, conceſſit Apuliam. Leopoldus autem hic noſter, & Richar-
dus, diuerſis à ſe inuicem locis locatis caſtris, ac bene munitis, oppugnationem vrbis ag-
grediuntur, quam fruſtra impedire Saladinus nitebatur. Expugnata itaque vrbe, Richar-
dus ſigna triumphalia in turribus vndiq; affixit, victoriam ſibi ſoli aſcribens: cum tamen
Luipoldus dux Auſtriæ hic noſter, cum ſuis vna turri ciuitatis capta, primus muro eius
loci ſuperato, ante omnes adeo cum hoſtibus conflixiſſet, veſte alba ornatus, quam totā
cruentam militis ſanguine cōſperſam poſt pugnam reperit, ſolo ſpacio albo quo baltheus
medium hominē cingebat relicto: vt pleriq; pro inſignibus ac armis, quibus nunc vtun- *Arma Auſtriæ noua.*
tur principes Auſtriæ, arbitrentur à Cæſare in rei memoriam clypeum rubrum cum linea
interſectum alba donatum. Licet alii aliam cauſam referāt armorum, bonitatem ſcilicet,
ſeu feracitatē terræ Auſtriæ, quam ſecat fluuius Danubius per medium. In hac itaq; turri
à Luipoldo & ſuis capta, cum vexillum ducis Richardus aſpexiſſet, deiici in opprobrium,
ac cōculcari iuſſit princeps perfidus, non ſine ducis Orientalis ignominia ac verbis con-
tumelioſis, & quibus regi Francorū poſt occaſionem dederat abeundi. Adhæc indignus
Rex prędam communi ſudore partam, inter ſuos tantum partitus, magna iniuria cunctos
afficiebat: ſuoq; vſus tantum arbitrio, cæteros omnes deſpexit. Offenſi tanta contumelia
milites & Italici & Germanici, in regem inuolaſſent: niſi milites templi Teutonici Hiero-
ſolymitani dicti fratres, orando ac ſupplicando furorem ac iram aliorum leniiſſent & mi-
tigaſſent. Deteſtantes itaque alii principes Anglicam perfidiam, conſcenſis nauibus vna
cum Luipoldo duce Auſtriæ abierunt. Interea Heinricus VI. Imper. à Pont. Maximo cum

coniuge benedictus & inunctus, Apuliam debellauit. Cui priuſquam ſuas iniurias à Richardo rege contumelioſe & inique irrogatas cõquereretur, præter ſpem omnium eundem Richardum per terras Auſtriæ in ſuum regnum repetentem (nam naufragio conquaſſatus, ob ſuperbiam ſuam, Deo ſic ordinante, multis è ſuis amiſſis, ac diſperſis in loca varia, cum paucis per Auſtriam reuertitur) Luipoldus dux capit, dum in venatione lepores ſectatur. Nam vt in vetuſtiſſimis Annalib. Auſtriæ, & fide dignis reperi, in villula prope Viennam in ripa Danubii, cui nomen patria lingua eſt Erdpurg, à Luipoldo Richardus capitur, & Hadmaro de Chunring Baroni in caſtrum Tyerenſtain aſſeruandus traditur: ſed quum Ottho de S. Blaſio, non indiligens ſcriptor, qui Otthonis Friſingenſis epiſcopi hiſtoriam ad annos centum dilatauit, tradat, regem hunc, ne cognoſceretur, habitu priuato ac ſeruili, ob timorem, in veſte coci aſſantem, à duce Auſtriæ, prodẽte ipſum annulo cum precioſiſſima gemma, quem in digito retinuit improuidus (ſic volentibus fatis) captum, dum in diuerſorio publico extra vrbem ob prandii neceſſitatem à quodam Ducis miniſtro, qui apud Acconem ipſum nouerat, caſu cerneretur, ac dein Ducem certiorem de eo faceret, pleriq; hanc captiuitatem deteſtabantur, quaſi in peregrinũ ſepulchri Dominici ſacrilegium admiſiſſet princeps Auſtriæ: & idcirco Max. Pont. anathemate feriebat ducem, ne ſcilicet tranſmarinę expeditionis milites deterrerentur, ignari contumeliam tam ſæuam & crudelem à rege perfido pio principi inuſtam. Mittitur igitur captus rex Anglus Vormaciam Cæſari Heinrico VI. quo multi è ſuis confluunt. Sed diligenti examine diſcuſſis omnibus, pro redemptione ſui magno auri & argenti pondere mulctatus, & ipſi Cæſari Heinrico centũ milia, & Luipoldo Orientis duci ducẽta milia, priuſquam liber abiret, afferre iubetur. Impetator hanc mulctam militibus in ſtipendiũ donat, qui Apuliam ex hoſtium manibus reciperent. Dux Auſtriæ ne auaritiæ inſimularetur, ſuam ſibi donatam pecuniam in conſtructionem vrbium ſuarũ Auſtriæ, potiſſimũ in exteriorem vrbis Viennenſis murũ, ac pomœrium eiuſdem, cum congeſtis illis aggeribus per vrbis circuitum, qui hodie adhuc extant, expendit. Aſpice lector huius rei non contemnendũ veſtigiũ in muro Viennenſi, inter turrim rubeam & Salis cognominatam, vbi duas videbis lapideas ſtatuas, quarũ vna regis capti formã habet, altera ducis Luipoldi erat. His imaginibus annexa tabula, quæ ſcriptis hoc monumentũ teſtabatur: quam vidi, ſed iactura temporis & incuria noſtratium iam periit. Hic Leopoldus, vel vt verius ſcribam, Luipaldus, dux Auſtriæ, fratres Hieroſolymitanos ex Accaron, poſtquam à Friderico II. Imper. in imperium aſſumpti, & magnis libertatibus ſunt inſigniti, etiam in Auſtriã voluit implantare, multiſq; redditibus ac annuis cenſibus locupletauit. Et villam illã prope Viennam, Erdpurg dictam, vbi captus eſt ab hoc Luipoldo duce rex Angliæ Richardus, libere donauit. cæteraque bona ſuppeditauit, quæ poſteriores Auſtriæ duces Fridericus pater & filius confirmarunt: necnon Alberti, quorum diplomata oculata fide conſpexi. Nam hic princeps vrbem Viennenſem ampliauit, ob amorem ciuium, quos mire dilexit, ac pleriſque libertatibus donauit. Sobeslaum Bohemiæ ducem, Auſtriæ infeſtũ, adeo oppreſſit, vt & Brunnæ & Olmutio vrbibus Morauię multa incommoda, ferro, prędа, incendiis, adductis copiis ſuis, adduceret & inferret. Fridericũ inſuper Bohemiæ ducem, Vladislai filium, à Sobeslao regno deturbatum, ſuo auxilio reſtituit, tanquã conſanguineus pientiſſimus. Cæterum cum Marchioni Stiriæ Ottocaro iuniori, nuper à Friderico Imp. Duci creato, filiam Kunegundim vxorem dediſſet, quæ ſine liberis ante maritũ diſceſſerat, lepræ morbo incurabili Otthocarus infectus, Ducatũ Stiriæ vltro ſocero ſuo, huic Luipoldo, donauit, antequã moreretur: huic vni omnia ſua bona fatens. quod cum ægre tuliſſent alii, tot tantaq; bona gratis dari, ſine etiam ſubditorũ aſſenſu, ne res in diſſenſionem veniret, neve quis cauillari poſſet, Stiriam omnem duci Luipoldo vendidit, ſed admodum precio perexiguo. Heinricus VI. Imperator hanc emptionem & donationem, ceſſionem legationemq; approbauit, literiſque ac diplomatibus ratificauit, Luipoldoque feudum conceſſit, ipſumque principem Stiriæ creauit. Sic is nunc primus erit huius ſtemmatis dux Stiriæ. Quum autem & tertio, vt quidam ferunt, Palæſtinam cuperet cum nonnullis Chriſtianis principib. ingredi, in Stiria deſcendens ex arce Gretio (quod rectius Grenitium, quaſi dicas limitem, patria lingua Grenitz, vocaretur) caſu equi decidit, natoq; præter ſpem iuxta fracturam oſſis crudeli apoſtemate, ob intolerabilem dolorem amputare pedem coactus, Monachi habitum induit, ac ſumma religione vitam ſuam finiuit nonageſimo tertio anno ſupra milleſimum centeſimum, quum cœnobium ſanctę Crucis, vbi ſepultus iacet, quibuſdam villulis ac annuis redditibus auxiſſet, ac Gottwicenſe cœnobium quibuſdam donariis locupletaſſet: relicta Helena filia, Geyſe II. ſorore, Belæ III. regis Hungarorum coniuge: quæ illi ſex annis ſuperſtes, duos ſibi procreauerat fi-

Regem Angliæ capit dux Auſtriæ.

Erdpurg.

Duæ ſtatuæ in muro Viennenſi. Ducis ſcilicet Auſtriæ & regis Leopoldi.

Otthocarus Stiriæ Marchio.

Primus dux Stiriæ.

Dux Auſtriæ monachus. Cœnobium S. Crucis.

A rat filios, Fridericum & Leopoldum, ac Kunegundim, quæ vxor erat Otthocari iunioris ducis Stiriæ: à quo, vt ſcripſimus, Ducatus Stiriæ ad Auſtriam delatus eſt.

AVSTRIÆ III. DVX, ET STYRIÆ II.

MORTVO Luipoldo VI. Duce Auſtriæ & Stiriæ, ſucceſſerunt duo fratres, Fridericus I. Catholicus cognominatus, & Leopoldus VII. dictus Glorioſus, qui paternas inter ſe diuidentes hæreditates, Fridericus Auſtriam, Stiriam Leopoldus ſortitus eſt, tanquam maior natu. Qua fere tempeſtate in Carinthia ingens locuſtarum multitudo, cum *Locuſtæ.* inſigni corporis magnitudine, arborum germina & ſata depaſta, magnam terræ ſterilitatem induxit: quam caritas annonę, fames ac peſtilentia ſubſecuta eſt. Fridericus princeps religioni deditus, qui in omni ſua vita ab adoleſcentia hoſtibus Chriſti eſſet infenſus, cõtraq; eos ſemper enſem ſtringeret, Catholicus princeps eſt appellatus. ideoq; cum multis præclaris & illuſtribus principibus traiecit in Hiſpaniam, debellaturus gentes Barbaras, *Fridericus in Hiſpaniam.* & Chriſtiani nominis hoſtes: quæ ex Aphrica in Hiſpaniam pridem ingreſſæ, magnam cladem Chriſtianis intulerant, vndiq; agros, oppida & vrbes euaſtantes: quibus eiectis & cæſis, reuerſus hortatu Heinrici VI. Imperatoris, qui tum Apuliam compeſcebat, cum multis Germaniæ & Galliæ principibus charactere crucis inſignitus, vt Sarracenos quoque debellaret; & gloriam Chriſti ampliaret, tanquam princeps Catholicus, mare traiecit, ac Hieroſolymam ſoſpes delatus, multa egregia ſuæ virtutis facinora edidit, nulli in tota militia ſecundus. & altero ſuæ expeditionis anno, dum hoſtes Chriſtiani nominis perſequitur, valetudine aduerſa correptus, vitam cum morte commutauit: anno à nato IESV M.C.LXXXXVIII. ſine liberis, ſine coniuge decedens. in Auſtriam eius corpus delatum, in cœnobio S. Crucis, quod & cenſibus auxit, ſepultus iacet optimus Princeps, cum iam Auſtriam poſt patris obitum ſex annis vixiſſet moderatus.

AVSTRIÆ DVX IIII.

B LVSPOLDVS VII. huius mominis & familiæ, Glorioſus cognomine dictus, Friderici fratris Catholici cognominati ſucceſſor, vtrunq; poſt eius obitum ſortitus Ducatum & Auſtriæ & Stiriæ, feliciter, ſed non ſine labore rexit. Nam Emericus rex Hungariæ *Emericus, Heinricus.* vulgo dictus, rectius vero Heinricus (ita enim patria lingua ſua Hungari nomina Germanica inuerterunt) Auſtriam mox poſt fratris obitum cum magno præter ſpem exercitu ingreſſus, ferro, flamma, præda populatur, abſente principe: ſed interuentu Chunradi archiepiſcopi Moguntini, & Eberhardi Salizburgenſis, & Volffgeri Batauenſis, qui cœnobium Scotorum ab Heinrico fundatum ſub id tempus dedicauit, paulo poſt Aquilegienſis patriarcha creatus: huius aliorumq; principum ope rex Heinricus Hungariæ, & Luipoldus dux Auſtriæ, compoſiti pacatiq; ſunt. Similiter rex Heinricus, & Andreas II. frater eius, qui illi ſucceſſit, diu in rancore verſati, perſuaſione præfatorum Principum concordiam inierunt. Hinc Leopoldus in tanto publico gaudio, baltheo militari eſt donatus. Sed ne continuo Hungari per fluuium Leytam in Auſtriam irrumperent, nouam ciuitatem tum condidit, vt incurſiones illic arceret. Semper enim illic irrumpebant: licet Auſtria, quod poſtea ſcribemus, longe vlterius naturali limite protenderetur, ad Rabam vſque fluuium. Noua autem ciuitas propter continua incendia ſic dicta eſt, *Noua ciuitas conditur.* quod omni pene anno innouetur, & ex nouis ædificiis noua & renata appareat: vnde & arma huius ciuitatis gentilitia ſunt, alba mœnia cum turri noua in rubeo campo. Statuit Ferdinandus noſter princeps, rex Hungariæ & Bohemiæ (Deus ſibi vitam prorogat) qui Burgum illud ornatiſſime & magnifico extruxit, & fontibus per aquæductus ornauit, vt nimirum regia ſit dicenda, condere hoſpitale cum triginta perſonis, qui debent hic ali & nutriri neceſſariis ſumptibus, quos certa pecunia & parata vult inſtituere: Deus faxit, vt hoc ſanctum propoſitum procedat. Tum forte hæc vrbs amplius non Noua ciuitas, ſed Fernadinopolis iure & merito dice. Habet hoc Burgum viuarium amœniſſimum, ex damis, ceruis, hinnulis, cuniculis & labyrintho ingenioſiſſimo. Præterea priuſquam vrbs conderetur, Heinricus rex Hungarorum (quod eſt paucis notum) ſtatuit pręuenire hunc noſtrum Leopoldum, & aream haud longe à Noua ciuitate foſſa & aratris circumduxit. Conuenerant hi duo principes pacto, vt qui prior ex illis vrbem extrueret, alium ſuperaret & vinceret. Leopoldus itaque dicto citius vrbem ſuam perfecit. Heinricus Hungarus videns rem perfectam, rubore perfuſus, cum ignominia diſceſſit. quales namq; ſint

Google

Hungarici artifices & architecti, ſi careant Italis & Germanis, hinc omnibus manifeſto A patet. Quum meditantur domum extruere, cum faciunt ſtabulum, & vt poeta dixit Horatius, Amphoram cum inſtituunt, vix vrceus exit. Cernitur hodie haud longe a Noua ciuitate area illa Hungaricæ pro vrbe condenda, quæ futuro ſeculo apud poſteros poſt

Burgum Vienneſe quando extructum.

annum Platonis extruetur. Sed ad Lepoldum noſtrum veniamus. Hic Dux, Viennæ habitabat: Burgumq́, quod iam regiis ædificiis exornatum eſt, extruit. nam Heinrici primi Ducis Auſtriæ habitatio Carmelitis ceſſit. Multum enim Viennenſes amabat, pluresq́ illis immunitates conceſſit, & priuilegia: quia illum viciſſim deuotiſſime obſeruabant, illiq́ fideliter obtemperabant. ob id nuptias hic præſente rege Romanorum Philippo, aliisque principibus magnificas regiis ſumptibus, cum Theodora Emanuelis Conſtantinopolitani Cæſaris expulſi conſanguinea, celebrauit honorificentiſſime. vnde & illi ſuppetias tulit, dum Coloniam obſideret, pluresq́ in circuitu inimicos & caſtella caperet, commeatum eorum interciperet & aquis ac terra, Nuſſiamque occuparet. Nam Ottho Bauariæ Dux à quibuſdam per ea tempora deſignatus erat rex Romanorum, contra Philippum regem: è qua re multi ſunt facti conflictus & ſtrages, de quibus in Cæſaribus noſtris copioſe ſcripſimus. Perrexit paulo poſt Luipoldus hic noſter Auſtriæ dux, & Stiriæ, cum multis aliis principibus in terram ſanctam. Tantus erat tum feruor & zelus in religionem Chriſti, vt nemo ex Ducibus Auſtriæ putaretur bonus Chriſtianus miles, qui terrã ſanctam non inuiſeret ac adiret: è qua ingentẽ S. Crucis portionem ſecũ religioſus princeps abſtulit. Sed cum Sarraceni ex Aphrica traieciſſent in Hiſpaniam, cunctaq́ ferro & flamma euaſtarent, Leopoldus dux Auſtriæ cum ſuis illos ipſos in Hiſpaniam aggreſſus, in Gallica manus cum illis conſeruit, deque hoſtibus triumphauit: multisq́ fortitudinis ſuæ præclaris facinoribus editis, reuerſus in patriam, quia admodum religioni dedi-

Cœnobium cãpi liliorum.

tus erat, maiores ſuos ſequi, ne ab iis degenerare videretur, ſtatuit. Cœnobiũ itaq́ quod Liliorum campus appellatur, fundare cœpit, in quo repoſiti ſunt Monachi S. Bernhardi, pulchris ædificiis exornatum, cenſibus ac redditibus auctum. Adiecit & pleraſq́ arces & ciuitates huic prouinciæ, quas emit ſuo ære, ac ſe frugi principem modis omnibus oſtendit. Cum vero Sarracenorum princeps in Palæſtina ac Iudæa aliquot vrbes & oppida Chriſtianis eripuiſſet, euaſtaſſetque in Hiſpaniis multa loca, ſuperbiſſime minatus eſt regi Arragonum, cæterisque Chriſtianis principibus, ni legem Sarracenam, abiecta B Chriſtiana, acceptarent, fore vt breui orbe Chriſtiano vniuerſo debellato, grauiſſimas eſſent ſibi daturi pœnas. Conueniunt itaq́ pleriq́ Chriſtiani Principes, & ſignati cruce mare traiiciunt. Ibi Luipoldus hic noſter, vocata vniuerſa ſua nobilitate Auſtriæ & Stiriæ in Nouoburgo cœnobio, ſecundo ſe cum ſuis charactere crucis conſignat: ac per Hungariam deſcendens, Andream II. regem hortatur ſupplex, vt ſit comes itineris: felicique ac proſperrima nauigatione paucis diebus, quod vix credibile eſt cuiquam, Danciatam vrbem Ægypti perueniunt, eamque è manibus Sarracenorum liberant, potiſſimum hoc Leopoldo duce authore: hoſtibusq́ Chriſti profligatis ac cæſis, reuerſus eſt ſaluus & ſoſpes Luipoldus Dux Auſtriæ & Stiriæ, in Auſtriam, non ſine magna ſubditorum ſuorum lætitia. Cum autem princeps Luipoldus ex ſua coniuge Theodora, de qua paulo poſt vberius, Margaritam filiam maiorẽ natu procreaſſet, circa hæc tempora deſpondit Heinrico regi Romanorum Friderici II. Imperatoris filio in coniugem: quæ anno à nato I E S V vigeſimoſeptimo, poſt mille ducentos, in reginam conſecrata eſt, Nornbergæq́ nuptiæ tanto apparatu factæ, vt multi homines in iis nuptiis ferantur oppreſſi vitam amiſiſſe.

Heinricus de Medling, Crudelis dictus Luipoldi frater.

Sunt & eodem die, & in eadem vrbe alteræ celebratæ nuptiæ Heinrici ducis Auſtriæ de Medling, Crudelis appellati, fratris Margarethæ, & Richardis ſororis Ludouici Thuringiæ Landtgrauii, maximo & ſplendidiſſimo apparatu. Vt autem lector ſcias, quis ille fuerit rex Romanorum Heinricus, cum ſeptem tantum Heinricos catalogus Cæſarum teneat, ſcito Fridericum II. Imperatorem ex prima coniuge Conſtantia Arragonum regi-

Septem Imperatores Heinrici dicti, hic octauus.

na (nam ſex habuit legitimas vxores) genuiſſe hunc Heinricum ducem Sueuiæ, & Iordanem, qui in pueritia obiit: quæ quidem Conſtantia prius habuit maritum Emericum, ſiue Heinricum, regem Hungariæ. Poſt cuius mortem hic Luipoldus dux Auſtriæ hanc Conſtantiam, vt tuto perueniret cum ſua ſupellectile & regia dote in Arragoniam, illi non vulgares ſuppetias tulit. & hæc dehinc Imper. Friderico II. nupſit. Cumq́ is Fridericus imperator à Pontificibus toties laceſſeretur, ne forte violenter Imperio deturbaretur, hunc primogenitum ope multorum principum, vix adhuc decennem, regem Romanorum deſignauit. & cum adoleſceret, illi vxorem huius Ducis Auſtriæ & Stiriæ filiam Margaritam matrimonio copulauit: è qua duos ſuſtulit filios gemellos, Fridericum & Heinricum: quos in duodecimo ætatis anno Manfredus ſpurius Imperatoris, ne ſibi

Siciliæ

Digitized by Google

A Siciliæ regnum auferrent poſt Friderici Imperatoris obitum, venenô ſuſtulit. Hic itaq;
Heinricus Romanorum rex, octo annis tantũ Imperio præfuit, Friderico II. Imperatore
tũ in Apulia bella agitante. Ob res itaq; præclare à Luipoldo Duce Auſtriæ geſtas, Hein-
ricus is Romanorũ rex volens ſocerũ ſuum magis exornare, ac cæteris ducibus præferre,
de regali ſua poteſtate diadema regium, hoc eſt, circulum aureũ coronę adiecit pileo ſuo
ſerrato Ducali: quod quidẽ inſigne noſtra tẽpeſtate nullus princeps geſtat. Extat huius
donationis diploma, cuius exẽplar hic ſubnectã; ne quiſpiã me calumnietur in principis
mei fauorẽ confinxiſſe: è quo colliges, ſi annos Chriſti ſupputabis ex fide, hoc priuilegiũ
non ab Heinrico VI. Imperatore, vt pleriq; decepti ſunt arbitrantes, principibus Auſtriæ,
ſed ab hoc Heinrico Friderici II. Imperatoris filio conceſſum & largitũ. Sub id enim tẽ-
pus Heinricus ſextus dudum deceſſerat, qui Leopoldo Virtuoſo, hoc eſt, patri huius, Sti-
riam collatam approbauit: vt ſuperius ſcripſimus. ſed donatio hæc principis ita ſonat:

DONATIO HEINRICI IMPERATORIS, DVCI AVSTRIÆ.

In nomine ſanctæ & indiuiduæ Trinitatis, Amen. Heinricus Dei gratia rex Romano-
rum ſemper Auguſtus: Dignum eſt nimirum & conſentaneum, poſſibilibus rogatibus
regiam Maieſtatem omni tẽpore annuendo largiſſime ſubuenire, ipſosq; benigniter ad-
implere. Nouerit igitur omnem Chriſti noſtriq; regni fidelium ætas, & ſucceſſura poſte-
ritas, quod nos Principum; quorum iuris quenq; Romanorum Regem eſt eligere, bene
placito, conſilio & fauore, omnia iura, gratias & libertates, cunctasq; bonas conſuetudi-
nes nobilium terrarũ Auſtriæ, & Stiriæ, quæ vſq; nos varie deuenerunt, de quibus etiam
rite & rationabiliter noſter & ſacri regni dilectus Leopoldus dux Auſtriæ & Stirię, anti-
quorum Imperatorum Romanorumq; regũ literis, quas certitudinaliter læſione procul
mota, quales vidimus, plenius nos inſtruxit: & cũ diuina gratia Regia perfectiſſima per-
fruamur poteſtate, proculdubio noſtram Regalem bene condecet liberalitatem, vt no-
ſtros & ſacri regni principes, eorumq; terras, iuribus & gratiis ſpecialibus ſublimemus: è
quibus ſpecialiter Magnificum & ſacro regno fideliſſimũ, ſummum noſtrum principem
Leopoldum; Ducem Auſtriæ & Stiriæ, eaſdemq; ſuas terras ſequentibus iuribus, gratiis
B & libertatibus volumus honorare. Primo, quod ſi quis alicui Ducum Auſtrię & Stiriæ
quacunq; cenſeretur dignitate, ſuarum terrarum prouincias, & alia cętera quocunq; no-
mine nuncupationeque cenſeantur: quæ autem à regali magnificentia ſeu a Principibus
ſpiritualibus conceſſionis, collationisue officio deriuaretur, legare, dare, obligare, vnde
continget eoſdẽ venditores ſiue obligatores huiuſmodi noſtra regalis Maieſtas, nec ali-
quis hominũ æqualiter valeat impedire. Quod ſi aũt eadem venditio, obligatio, datio, le-
gatio euenire contingeret tam repente, quod nec regia ſublimitas, nec harum rerũ colla-
tores poſſent aliquatenus requiri, Ducibus Auſtrię & Stirię prædictis in eorũ iuribus ob
hoc nullũ eueniat penitus detrimentũ. Etiam idem generoſus princeps Leopoldus Dux
Auſtrię & Stirię, coram noſtræ Maieſtatis oculis, & electorũ Romani regni culminis in-
quiſitione & ſententia obtinuit, pro ſolerti ſuarũ antiquarum literarum recitatione, vt o-
mnia ſua iura ſeu feuda, cuiuſcunq; ſint conditionis, in equo reſidẽs recipiat, talibus col-
lationibus magnifice prædicatus. Præterea eidem illuſtriſſimo Principi Leopoldo Duci
Auſtriæ & Stiriæ, cunctisq; ſuis ſequacibus hanc largiter concedimus dignitatem, vt ſui
principatus pileo noſtræ regalis coronæ diadema ſolenniter ferre poſſit. Volẽtes largius,
ſuas terras ſeu ditiones, diſtrictus, & cætera ad huiuſmodi pertinentia, vel quæ in poſte-
rũ poterint obtinere, habere cuncta iura, libertates, gratias bonasq; conſuetudines, quas
Duces olim terrarum iam dictarum prærecordationis in commendabilem ex antiquis
conſuetudinẽ perduxerunt, atq; recenter à noſtræ manibus excellentię ſuſceperunt, qui-
buſuis impedimentis inuiolabiliter procul motis. Demum mandamus, & ſub intermina-
tionibus noſtræ gratię diſtricte præcipimus, vt nullus ſit qui auſu ductus temerario, ſtre-
nuiſſimum Principem Leopoldum Ducem Auſtriæ & Stiriæ præfatum, ſuosq; ſequaces,
audeat impedire, vel alicuius ingenii ſcrupulo moleſtare. Quod qui facere pręſumpſerit,
offenſum noſtræ Celſitudinis ſe nouerit incurſurum. Ad quarum etiam gratiarum con-
ceſſarum perennem memoriam hanc ei literam conſcribi, & ſigillo noſtro iuſſimus inſi-
gniri. Teſtes hi ſunt: Ludouicus Dux Bauarię, Palatinus Comes Rheni, Vlricus & Ludo-
wicus Comites de Ferroto, Conradus Burgrauius de Neurnberg, Fridericus de Thru-
hendingen Comes, Eberhardus Dapifer de Walpurg, Conradus Pincerna de Winter-
ſtetten, Chunradus de Sindeleld, & alii quam plures. Acta apud Eslingen, anno Domi-
nicæ incarnationis M. CC. XXVIII. nono Cal. Septemb. indictione prima. 1228.

Digitized by Google

Fuit hic Leopoldus Pater cleri à pleriſq; dictus, cum ſacerdotes nimirum veneraretur, & monaſteria collapſa reficeret. nam Carthuſianorum clauſtrum Stiriæ Geyrach vocitatum reparauit, & cenſibus auxit. hic hoſpitale S. Spiritus dictum de Saxia Viennæ fundauit, multiſq; magnis libertatibus donauit: & templum diui Antonij è regione parrochiam fecit, ac priuilegiis muniuit, quæ vidi. ſicut & omnium Principum Auſtriæ diplomata, quæ ſingulis monaſteriis & templis dederunt, ſumma diligentia diſquiſiui, vt fidem facerem omni poſteritati, vere domum Auſtriæ religioſis Principibus ſemper fuiſſe claram & inſignem. Cęterum cum exitiales inimicitiæ ſub id tempus eſſent inter Gregorium IX. Pontificem Maximum, & Fridericum II. Imperatorem, quem diris deuouit Pontifex Maximus, ob amorem Imperatoris, conceſſit in Apuliam cum Patriarcha Aquileienſi, Bertoldo Archiepiſcopo Salizburgenſi, Vdalrico Patauienſi, Hermanno Duce Carinthiæ, accerſitiſq; nonnullis aliis Principibus, Imperatorem Pontifici conciliauit, pacemq; fecit, anno à nato Christo M. CC. XXX. Quo anno lethali morbo correptus, in Apulia ad S. Germanum vitam ſuam finiuit, cum iam Stiriam annis XXXVIII. Auſtriam vnum & triginta annos gubernaſſet, inteſtinis ſuis ſepultis in monte Caſſino: oſſa vero delata in Auſtriam, in cœnobio Campi liliorum à ſe fundato & conſtructo conduntur in ſarcophago elato, qui hodie in choro cernitur D. Andreæ Apoſtoli, quo ab Archiepiſcopo Salizburgenſi templum cœnobii eſt conſecratum. Habuit autem vxorem Theodoram, Alexii Conſtantinopolitani Cæſaris conſanguineam, è qua tris filios & quatuor filias procreauit, Leopoldũ ſcilicet VIII. cognomento Infantem dictum: qui puer ex negligentia pædagogi ſui, cum in horto ex arbore præcipitatus periret, nono ætatis ſuæ anno, patri vehementem dolorem excitauit. In cœnobio Nouiburgi ſepultus eſt, anno Chriſti M. CC. XVI. cum matre ſua Theodora, quæ etiam illic quieſcit. Alter filius erat Heinricus V. eius nominis, de Medling, cognominatus Crudelis & impius, quod patri rebellis, matrem Theodoram ex arce Haymburgo cum omni ſuo gynæceio expulerit, oppidumq; & caſtrum inique poſſederit, vtriſq; parentibus inſidias locauerit: ſed Dei iudicio ante ætatem, & triennio ante patrem mortuus, & caſtra oppidaq; ablata vi, & alia quæ ſibi hæreditario ceſſerant, parentibus reliquit impius filius, qui pœnas dederat ſcelerum ſuorum. Nam & Richardis eius coniunx, Ludouici Thuringiæ Landtgrauii ſoror, qui Ludouicus diuæ Elizabethæ matrimonio copulatus fuerat, poſt vnicam filiam Gertrudim, mortua ſepelitur. Gertrudis autem illa per patruum ſuum Fridericum Auſtriæ Ducem, de quo paulo poſt, deſponſatur Vladiſlao Marchioni Morauię, filio regis Bohemiæ, qui poſt Fridericum Auſtriæ ducem ſucceſſit in ducatu Auſtriæ, ob ſuam coniugem. Sed cum nullam ex ea gigneret prolem, breui occubuit. Gertrudis autem ſecundo nupſit Hermanno Marchioni Badenſi, qui paucis annis obtinuit Viennam, & nonnulla alia oppida Auſtrię: ex eoq; tulit filium Fridericum. qui Neapoli eſt capite truncatus innocenter: & filiam Agnetem, quæ Vlricum ducem Carinthiæ maritum habuit: ſed nullam prolem. eoq; defuncto coacta eſt nubere Comiti Vlrico de Heunburgo, per Otthocarũ Morauiæ & Auſtriæ ducem, quemadmodum copioſius paulo infra ſcribemus. Ex hoc Comite nati ſunt filii & filię, è quibus orta dehinc eſt familia Comitum de Pfannenberg, & de Cilia. Sed & illo marito defuncto, Gertrudis tertio nupſit Romano Ruſſiæ regi: qui eam relinquens impregnatam, rediit in Ruſſiam, nec vnquam reuerſus eſt ad eam: quæ tum peperit Mariam, quæ poſt Stephano de Sagabria, Capitaneo Stephani V. Hungarorum regis, deſpõſata eſt. Multa eſt perpeſſa hæc Gertrudis incommoda ab Otthocaro, qui eam, ne ducatus Auſtriæ in ſuas perueniret manus, perſecutus adeo eſt, vt ipſa relicta Auſtria ſecederet in Miſnam, ad conſanguineam ſuam Conſtantiam, de qua in ſequentibus ſcribemus. Tertius Leopoldi filius erat Fridericus, de quo ſequenti capite ſcribemus. Reſtat vt etiam eius quatuor filias ordine recenſeamus. Prima erat Margareta, quæ fuit deſponſata Heinrico Romanorum regi, filio Friderici II. Imperatoris, vt paulo ante ſcripſimus: & ei duos gemellos peperit. Sed poſt anno Virginei partus quinquageſimoquarto poſt mille ducẽtos, cũ iã per obitũ Friderici ducis, Auſtriæ & Stiriæ ducatus careret maſculo hærede, per prouinciales Auſtriæ denuo deſponſata eſt Margarita, vnica hæc Auſtriæ ſoboles, Ottocharo Morauiæ Marchioni, & dehinc Bohemiæ regi: qui per eã, Auſtriã ſortitus eſt. Sed cum nullam ex ea ferret prolem, ſeptimo poſt nuptias anno repudiata illa, duxit Kunigũdim Raſtelai Moſcorũ ducis filiam. hæc aũt Margarita repoſita in Kremps oppido, ſexto poſt diuortiũ anno eſt ab impio marito ſublata veneno, in Campo liliorum, ſepulta, cui cœnobio multa bona fecit. Altera filia Luipaldi ducis, Agnes, deſponſatur à patre duci Saxoniæ. Conſtantia, tertia filia Luipaldi, & Theodoræ, per fratrem ſuum Fridericum Ducem Auſtriæ copulatur matrimonio Heinrico Marchioni Miſnæ, cui peperit duos filios,

Margin notes (left, top to bottom): 1230. — *Leopoldus ...* — *Heinricus V. Crudelis.* — *Fridericus Neapoli truncatus.* — *Stephanus de Sagabria.* — *Margareta.* — *Ottocharus.* — *Agnes. Constantia.* Right margin letters: A, B.

A filios, Theodoricum ſcilicet & Albertum: è quibus, ni obſtitiſſent Ottocharus & Wenceslaus reges Bohemiæ, alter creatus fuiſſet Dux Auſtriæ poſt Friderici obitum. Quarta Luipaldi & Theodoræ, filia, Gertrudis, Landtgrauio Thuringiæ fuit vxor collocata: quos *Gertrudis.* vero illi liberos pepererit, annales Thuringorum requirendi ſunt. Hanc poſt ſe reliquit propagationem glorioſus ille Princeps, & in omni vita ſua humanus ac religioſus, Luipaldus VII. Auſtriæ dux IIII. & Stiriæ II.

AVSTRIÆ DVX V. ET VLTIMVS, FRIDERICVS II. COGNOMENTO BELLICOSVS.

FRIDERICVS ſecũdus eius ſtirpis & nominis, Bellicoſus cognomine dictus, quintus & vltimus Auſtriæ Dux, & Stiriæ III. filius fuit Luipaldi ſeptimi, & Theodoræ: qui mox patre defuncto, vtrunq; ſibi Ducatum regendum vſurpauit. Nam & frater ſuus *Henricus de* de Medling, ſine filiis breui, vnica ſola filia Gertrude ſuperſtite relicta, vt ſuperius ſcripſimus, deceſſit. *Medling.* Eſtque omnis huic hæreditas ad Fridericum deuoluta. Strenuus Princeps in periculis obeundis, animo imperterrito, bello fortunatus, ſed petulans, atque ideo improuidus militibus: liberalis præcipue, licet & alias non eſſet parcus, vt eſt natura totius familiæ Ducum Auſtriæ. Viuente patre, anno à nato IESV vigeſimoſexto ſupra 1226. mille ducentos, vxorem duxit Gertrudim, Ducis de Brauſchweig filiam, reginę Hungariæ Gertrudis, quæ mater fuit diuæ Elizabethę, neptem: qua cum magnificis apparatibus, multorum principum præſentia nuptias in ciuitate Braunſwicenſi ſplendidiſſimas celebrauit. Sed triennio poſt, quum liberos non procrearet, eam repudiauit, ſuperducta filia Otthonis ſenioris Ducis Morauiæ: quod pleriſq; viſum eſt indignum, & impium. Quandoquidem Gertrudis regina Andreæ regis Hungariæ vxor, & mater S. Elizabethæ, ſoror erat Otthonis Ducis Morauiæ, Bechtholdi patriarchæ Aquileienſis, Egberti epiſcopi Babenbergenſis, & Heinrici Marchionis Hiſtriæ: cuius ſorores fuerant, diua Hedwigis ducиſſa Poloniæ, Agnes regina Franciæ, vxor Philippi regis: & Abbatiſſa quædam, cuius *nomen hactenus non reperi, in Kytzing, prope Herbipolim. Inceſtuoſæ itaq; putabãtur hę nuptię. Poſt patris obitum forte cum abſens eſſet à patria Fridericus, eius ſubditi & familiares paternos theſauros hæredi vero contra ius ac fas abſtulerunt, prædis ac dire- *[* Bruſchium inuenit eam Mechtildem fuiſſe dictam, ducisſamq; Morauiæ fuiſſe.]*
B ptionibus intenti: quorum authores feruntur fuiſſe duo fratres de Chuenring, Heinricus & Hadmarus, Canes à ſæuitia & crudelitate erga ſuum naturalem dominum dicti. Nam & Krembſam & Steinam oppida, in Danubii ripa locata, incendio euaſtarunt, magna ſæuitia vſi in ciues illos inique. Sed redeunte Principe, mox pœnas ſuorum facinorum dederunt. Nam Hadmarus in deſperationem redactus, eo anno ignominioſe eſt mortuus in Zwettl monaſterio, ad quod confugiebat, inops conſilii horum fundationis: & clam ſepultus, Heinrico fratri Princeps abſtulit Tyrnſtain, & adiacentes villas, quæ huius familiæ prius erant, & in ſuum vſum conuertit, potiunturque adhuc hodie Principes Auſtriæ his bonis: pulchre itaque eos humiliauit: cæteris theſauros paternos vi raptos iterum abſtulit, ſupplicioq; affecit condigno, partim enſe, partim cruce ſcelera vltus. Baro autem de Chuenring Heinricus, Canis dictus, & ſuos & fratris ſui filios, Hadmari defuncti obſides, Principi dedit, vt quoad omnia ablata reſtituerẽtur integre, & perſoluerentur, his pro arbitrio vteretur. Sic eſt & hoc bellum ciuile vix ſedatum, quum Bela III. Hungariæ rex, cum Andrea filio, in principio gubernationis Friderici in Auſtriam irrueret, forte ob nuptias parum æquas, de quibus iam ſcripſimus. Quibus obuiam Fridericus vſq; ad Heymburgum occurrit, viriliter ac intrepide manus conferens cum illis, adeo vt incruentã victoria illico remearet ad Viennam quam vix ingreſſus, audit Wenceslaum, vel vt alii ſcribunt, Primislaum regem Bohemiæ, Transdanubianam Auſtriam ferro & igne euaſtare. Exciti ferebantur Bohemi à Baronibus de Chuenring, & rebellibus aliis, quos Princeps iã vltus erat. Verũ audientes, punitos authores ſeditionis, & belli illius ciuilis, reuerſi ſunt in ſuũ regnum, ſed non abſq; pręda. Quod Fridericus, quia tum occaſio non erat, pauliſper diſſimulauit, vindictæ tempus opportunum quęrens. Sed vt ſuos milites more antiquo Imperatorum exerceret, quo bello fierent accommodatiores, ex omni militia ducentos elegit, quos in villa Pentzing, Viennenſi vrbi propinqua, ordinibus & phalange recte quaſi in legionibus adornatis, iuſta acie decertaturos commiſit. qui vero inepti viſi, reiecti ſunt, & alii ſubſtituti agiliores. Delectos vero, nobiliſſimo habitu, albo & rubeo purpureo, qualem præferunt colorem arma Ducatus Auſtriæ, cohoneſtauit: velitari id veteres dixere. Inde Calendis Februarii *Velitari.* poſt Chriſtum natum anno M.C.XXXII. Gebhardo Bathauenſi epiſcopo, aliiſq; multis inſigniorihus præſentibus in cœnobiu Scotorum, cum ducentis nobilioribus baltheum

militarem aſſumpſit : quos dehinc donariis & congio militari donauit, vti eos ineſcaret, A quo fierent ad arma capeſſenda feruentiores. Et hinc villa Pentzing nomen ſortita eſt, quaſi irritamentum dixeris veræ pugnæ. Poſt memor illatæ à Morauis ac Bohemis iniuriæ, collectis copiis Morauiam ingreditur : & arcem quæ Vetouia vulgo dicitur, furum ac prædonum receptaculum, nullo pene labore, nemine vel præſentiente, in deditionem capit : quod ſuis etiam militibus viſum eſt facile fieri non poſſe. Quinimo Wenceslaus rex tam inopinato & ſubito caſu deiectus, non modo non illi obuiam prodit, ſed per ſyluam Bohemicam exercitum ſuum fugienti ſimilis traduxit, non auſus illi occurrere. At rex Hungariæ Andreas II. felicitati Ducis Auſtriæ inuidens, neſcio qua cauſa, quaue ratione motus, magno exercitu Auſtriam ingreditur: & villam quæ haud longe a Pruck in in Leyta flumine locata, Höfflein patria nuncupatur lingua, adoritur: longe lateq; finitima populatus loca. ſed illa haud incruenta victoria ceſſit, multis è ſuo exercitu cæſis ac profligatis, multis captis. Teben arx & oppidum incendio conflagrauit: ideo coactus retrocedere rex, pacem à duce Friderico petiit coactus. quam cum ille conceſſam acceptaſſet, inter redeundum iuxta ciuitatem Nouam Friderico occurrit: a quo humaniſſime acceptus eſt, ſimulq; honorificentiſſime pacem firmarunt. Rex præterea Ducem ad regnum Hungariæ inuitauit, quo ſimul profecti ſunt. & iunctis dextris, cum aliquot dies publico gaudio vixiſſent, Fridericus Auſtriam reuerſus, Hūgari vero inſcio rege ſuo Stiriæ fines populati, cum longius abduxiſſent Stirios, qui ſine Duce vagabundi, huc ordine palati hoſtes adgrediuntur, cæſi fugatiq; ſunt. ſed ancipiti Marte vtrinq; pugnantes, neutris victoria ceſſit. Audiens autem contra ſe moliri Marchionem Morauiæ, qui iā Vetouiam arcem cum aliis caſtellis recuperauerat, exercitum quadraginta miliū, coegit, Vetouiam denuo cepit cum nonnullis aliis caſtellis, proceſſurus in regnū Bohemiæ, atq; omnia euaſtaturus. ſed morbo correptus lethali pene, ab incepto deſtitit: valetudini vero priſtinę reſtitutus, celeberrimas nuptias cum ſorore Conſtantia, quā Heinrico Marchioni Miſnæ deſponſauerat, extra vrbem Viennenſem, iuxta Stadlaw in planitie, Calendis Maii maximo apparatu & ſplendore perfecit, præſentibus regibus Hungariæ Andrea II. patre, & Belæ IIII. filio Venceslao Bohemię: epiſcopis Saliſpurgenſe, Barauenſe, Babenbergenſe, Friſingenſe, Secouienſe: ac principibus Vladislao Morauio Marchione, Vdalrico Carinthiæ duce, item & Saxoniæ duce, Landgrauioq; Thuringiæ, multiſq; Comitibus, Baronibus ac nobilibus, matre etiam Theodora præſente : in quibus nuptiis omnia genera militiæ exhibita ſunt, magnis impenſis ac ſumptibus. Noluit Princeps in Vienna has celebrare nuptias, veritus & ſeditiones & incendia. Nec enim ſatis tutum erat credere vicinis ſuis, qui quotidie limites Auſtriæ ſupergreſſi, finitima loca populabantur. Et Maius ſuis floſculis arridebat, & concentus auium ſuauiſſimi aures demulcebant : florebat tum omnis ager, & erat formoſiſſimus annus. Mouebat hic luxus animos Hungarorum: qui mox ſequenti anno tantæ fertilitatis terræ inuidentes, ſperabant ſe Fridericum è terra ſua deturbaturos. magnis itaq; copiis Auſtriam populantur. Erant in exercitu pater & filii Andreas & Bela, ac Colomannus : penituſq; ſibi Auſtriam ſubigi poſſe ſperabant. Fridericus tantæ potentiæ impar, licet eſſet animi ad omnia ſubeunda pericula parati, formidans ne omnem amitteret prouinciam, ad aſtum confugit. Oratores mittit, veniamq; ſi quid deliquiſſet rogat: cōuiuio acceptat reges & munifice tractat. ſic per hoc omnes abigit è prouincia bene pacatos. Venceslaus autem Bohemiæ rex, haud ignarus Hungarorum irruptionis, ipſe per Morauiam ingreſſus Auſtriam, ſperans, dum manus Fridericus cum Hungaris conſereret, ſeſe potiturum prouincia. Sed ecce dum haud lōge a ripa Danubii caſtrametatur, triduana pluuia, & reſoluta in mōtibus nix, Danubii inundationem procreat: quæ tanta fuit, vt pleriſq; hominibus ac iumentis ſubmerſis, villis, brutis, agris, & ſatis coopertis, impelleret cum omni exercitu regem, etiam impedimentis relictis retro abire. Pręceſſerat hanc inundationem prior alia tempore verno, quū glacies reſolueretur. nam aſperrima eo anno fuerat hyems, hominibus ac pecudibus admodum moleſta: quæ ita aquam conuerterat in glaciem, vt alueum egreſſus Danubius, ripam, & adiacētes in ea ſyluas & oppidula penitus deſtrueret, arbores radicitus euerteret, ſegetes obrueret, vt valida ſequeretur ex ſatis deſtructis fames, & ingens penuria. Cum itaq; Fridericus nouis & inſolitis exactionibus ciues ſuoſq; ſubditos moleſtaret, vnoq; die cuncta totius Auſtriæ cœnobia inopinato ſuis theſauris ſpoliaret, depoſitaq; præter omnē honeſtatem diriperet violenter, ſuorum incidit odium capitale, ſanguine expiandum. Acceſſit B aliud, & intolerabilius facinus principis. Deperibat Fridericus vxorem quandam forma eximia Viennenſis cuiuſdam ciuis: appellabatur hæc ex re, pulchra Braunhildis. ea cum potiri non poſſet (nam neq; donis neq; promiſſis pellicere pudicam feminam impudicus

princeps

Pentzing.

Stadlaw vltra Danubium.

Hungarorum in Auſtriam amor & proba [illegible].

A princeps valuit) conuiuium Viennæ inſtituit, ciuesq; inſigniores accerſit cum coniugi-
bus ac filiabus, facta cœna, chorea celebratur: ſubornantur lenones, ſubſeſſores, abacto-
res, qui Braunhildim in media chorea (dum aut maior adeſt iuuenum ac puellarum tri-
pudiantium copia, aut vino maior pars hominũ ſepulta, haud facile aduertit quæ in ſtre-
pitu fiunt) inuitam quidem, ſed verbis fictis, quaſi ad aliam habitationem abducturi, de-
mulcentes in principis cubiculum abripiunt. cui cum vim princeps inferret, maritusq; id
ſenioribus conqueſtus, ciuium tumultum excitaſſet, princeps clam de muro vrbis demiſ-
ſus, aufugit in arcem Starckenberg prope Nouam ciuitatem, illicq; delituit. Cum autem
plerią; etiam vicini ſuper iniuria eis à principe illata lamentati eſſent Friderico II. Cæſari
& Imperatori Romano, qui quoties ab eo vocatus, ſemper eius mandata non modo con-
temſerat, ſed Cæſaris etiam nuncium literas afferentem inhoneſte tractauerat: quinimo
& matrem ſuam Theodoram cuſtodiæ mancipauerat, quæ elapſa ad regem Venceslaum
Bohemiæ confugerat, delatis prius ad Imperatotem querimoniis: ob id Imperator eum
banno imperiali proſequutus, omni ſuo honore exuit, ac terris ſuis hæreditariis ſpoliauit,
in publico principum Germanorum conſenſu, & ob id contumaciam proſcripſit. Cum
autem Fridericus Imperatoris edicta aſpernaretur, Imperator Regem Bohemiæ, & Du-
cem Bauariæ in Auſtriam præmiſit, vt hominis rebellionẽ compeſcerent. hi licet terram
incendio & ferro vaſtarent, Princeps in arce Starckenberg / & Noua ciuitate ſeſe præmu-
niit, vt illęſus ab omnibus permaneret. Cum autem Burgrauius Norinbergenſis, collectis
copiis ad perſequendum Ducem vſq; ad Nouam ciuitatem perrexiſſet, aduocaturus Sti-
rios, quibus Imperator id iniunxerat, & opem inſuper à Patriarcha Aquileienſe implora-
turus, quo ducem in obedientiam reduceret: Fridericus dux vna cum Comite de Bogen
ex Bauaria, quem ſecum habuit, ſuppetias ſibi ferentem, ſubſequutus illos, partim cepit,
partim occidit, plures in fugam vertit: Stirienſes re infecta, cum cõfuſione domum repe-
darunt. Epiſcopus Bathauenſis Rudigerus, & Friſingenſis Chunradus, cum multis nobi-
libus, qui pro defenſione terræ ab Imperatore huc miſſi erant, à Friderico capti triſi ſunt:
Tota Auſtria bello, ob bellicoſum vel potius rixoſum principem euaſtatur. Coactus eſt
itaq; Imperator, etſi multis magnisq; diſtringeretur negotiis, Auſtriam ingredi. Per Sti-
riam idcirco delatus, fortiſſima munimenta & caſtra occupauit, quę huic principi abſtu-
B lit. ingreſſus Viennam, à ciuibus eſt honorificentiſſime exceptus. Comitati ſunt Impera-
torem Eckenwertus antiſtes Babenbergenſis, Ottho Dux Bauariæ, Burgrauius Norin-
bergenſis, Comites de Hennenberg, de Eberſtain, cum multis epiſcopis, baronibus, &
nobilibus. Deſcendit per Danubium Chunradus Imperatoris filius, rex Romanorũ, cum
inſigni nobilitate, tribusq; menſibus hybernarunt Viennæ: & quia Fridericus Dux exul,
præter Nouam ciuitatem, Medling oppidum & caſtrum, & arcem Starckenberg, nihil
reliquum habebat in Auſtria: Imperator Viennam Imperialem vrbem creauit, eamque Vienna Imperialis Vrbs.
Romano imperio ſubiecit, duci Auſtriæ auferens: inſigniaq; vrbi donat, quibus hodie v-
titur, aquilam ſcilicet auream in campo nigro. manſit quatuor annis in ditione imperiali,
quoad Fridericus dux exulauit. Arma hęc vrbis Viennẽſis, aureã ſcilicet aquilam in cãpo
nigro, cum imperiali corona ac diademate, poſt aliquot annos Frideticus Imperator III.
ſed rectius quartus dicendus, cõfirmauit, vt inferius commodiore loco adponemus, cum
catalogum ducum Auſtriæ de familia Habſpurgenſium ſcribemus. Cum dehinc Impe-
rator Ratiſponam, vbi comitia indixerat, cum ſuis aſcenderet, moturus hinc in Apuliam,
Viennæ reliquit antiſtitem Babenbergenſem Eckenbertum (qui breui poſt mortem obi-
it, ad Scotos ſepultus) Burgrauium Norinbergenſem, Comites de Hennenberg & Eber-
ſtain, qui vrbi præeſſent Viennenſi. Sed nulla re conſternatus dux Auſtriæ, quinimo mi-
nas, proſcriptionem, & alias calamitates faciens nauci, animoſior factus, indies eruptioni-
bus laceſſebat præſidia in Auſtria relicta: & quoties vel equites vel pedites in campo
Steinfeld, patria lingua ita appellato, deprehenderet, vinctos in Nouam ciuitatem abdu-
xit: qua re territi plerią; diſcedebãt. Quibus ſucceſſibus elatus Fridericus Dux, quotidiẽ
& villas & oppida in ſuam recepit ditionem. Cum autem Imperator denuo comitem de
Eberſtain, qui & cum cæteris præſidiis diſceſſerat, remiſiſſet ad Auſtriam tutandam, vel-
uti ſupremum capitaneum, & Auſtriæ præſidem (ſtrenuus enim erat, bellicoſusq; Co-
mes, & qui inter militares imperii non haberet ſecundum) eum Auſtriam cum ſuo exer-
citu ingrederetur, iuxta Tulnam Fridericus Dux illi occurrit, manusq; conſerit: adeoq;
cecidit, vt magno labore vix Viennam attingeret, quæ adhuc firmiter Duci reſiſtebat.
non erat auſus Comes ille de Eberſtain, Theodericus nomine, illi ſe credere: ita erant o-
mnia confuſa, erroribusq; completa: quiſq; ſibi timebat, & huius aut illius gratiam ac fa-
uorem mercabatur. Fridericus itaq; dux artes bellicas omnes cognoſcens, cum audiſſet

Digitized by Google

Veneeslaum regem Bohemiæ Imperatori rebellem: occaſionem ſumſit, vt in ſuam partem eum deduceret, multa illi pollicitus, præſertim eam Auſtriæ partem quæ Marchiæ campus trans Danubium dicitur. ſed & Laha oppidum mox illi in arrabonem contulit, promittens illi omnem Tranſdanubianam Auſtriam. Erat præterea, vt ante meminimus, in exercitu Friderici Ducis Auſtriæ, Comes de Bogen (qui nunc vocantur Comites de Archie Latina voce, & in comitatu Tyrolenſi degunt, Eccleſiæ Tridentinæ feudatarii) ex Bauaria, acer & bellicoſus vir. Coacto igitur inſigni exercitu, Vienna obſidione cingitur, ne vllus importetur commeatus: omnia itinera, omnes ſemitæ intercluduntur, ad ſummam inediam & famem ciues impelluntur, multi fame pereunt, & ad fœtidos, immūdos, & inhumanos cibos comedendos coguntur. Multi fuga elapſi vrbē relinquunt, maximo pretio & frumenta & vina diſtrahuntur: nulla quies, nulla tranquillitas, plena omnia calamitatum. Cum Princeps omnem vndiq; annonam coemiſſet, & omnia horrea vacua reliquiſſet, fames vndiq; inualeſcit, & commeatus penuria. Prouinciales itaq; & ciues Viennenſes ſeſe Principi dedunt coacti: vtq; gratiam illis largiatur, & beneuolentiam oſtendat, precantur humiles. Omnia itaq; bonis conſiliis pacantur. Fridericus Viennam ingreditur, in gratiam ciues ſuſcipit, bono fauore illos proſequitur, amneſtia celebratur. Venceslaus Rex Bohemiæ ſibi à Duce promiſſa, hoc eſt, Tranſdanubianam Auſtriam poſtulat. Princeps diſſimulat, non modo non ſe daturum quippiam, ſed Laha oppidum, quod prius erat illi dicatum, clam ſe ſuo Principi ſubigit, & dedidit ſponte ſua. Noui itaq; tumultus, noua bella ſurgunt inter Regem & Principem: & ni ſæuitia obſtitiſſet hyemis, erat iterum cum magno exercitu prouinciam enaſtaturus Bohemiæ Rex. Sed vt omnia pacatiora redderentur, Fridericus Heinrici fratris filiam Gertrudim, Vladislao Marchioni Morauiæ, filio regis Venceslai, coniugem deſpondet. tum ſunt omnes lites & differentiæ hoc matrimonio ſublatæ inter Principes. Et vt ſe conciliaret Imperatori Friderico, tempus expoſcebat, ne grauiora pateretur: diris deuouebatur, & imperio Romano erat execrabilis. Delectis itaq; ducentis equitibus ſplendide ornatis purpureo & albo nobiliore habitu, intrepidus Imperatorē Veronam vſq; adiit: à quo benigne ſuſceptus, in gratiam recipitur ſubmiſſus, omniaq; condonata ſunt illi, quæ prius patrarat ſcelera: honoriq; priſtino reſtitutus, accepit omnes iterum ſibi ablatas prouincias, Auſtriā, Stiriam, & Carniolam, quam paulo ante obtinuit: & inſignia ab Imperatore munera, duodecim mulos excellētes Hiſpanicos bene ornatos, cum duodecim externis curatoribus animalium. In reditu a Verona egreſſus, circa vrbem in ponte Atheſis fluuii ab Italis moleſtatus, viriliter cum illis pugnans, plures in fluuiū præcipitauit. Ab Ecelmo poſt res eſt compoſita. Dehinc vt Ducem Auſtriæ, qui ab auo ſuo Imperatore Friderico II. ſerto puniceo ſiue corona roſtrata, & a filio ſuo Heinrico Rege Rom. diademate & circulo aureo erat exornatus, magis honorificentiusq; condecoraret, crucem auream, qualem Cæſares in ſuis coronis geſtant, prioribus inſignibus adiecit, quo ipſum parem Regiæ dignitati efficeret, vt inter cæteros Imperii Duces veluti Archidux ſplendeſceret. Nullus enim in vniuerſa Chriſtianitate Princeps tot tantisq; gaudet immunitatibus, priuilegiis, eminentiis, ab Imperatoribus & Regibus Romanis conceſſis, quemadmodum Dux Auſtriæ: vt merito Albertus Krantz Saxoniæ ſcriptor neq; indoctus, neq; indiligens, iam mirari deſinat, qui in ſua Saxonia, incertum quo duce hanc appellationem ſibi vſurpauit, Princeps orientis nouiſſimus prodit. Sed ne videar lateres lauare, & pro meo arbitrio fabulas comminiſci: ecce huius donationis Friderici II. Imperatoris exemplar, cuius archetypon in archiuis (quamuis alii rectius ἀρχεῖον græce dici credant, vt Budæus & Alciatus) Principum Auſtriæ conſeruatur, quod bona diligentia vidi, & huc adſcripſi.

A, B

FRIDERICI II. IMP. I. PRIVILEGIA PRO DVCE AVSTRIÆ.

In nomine ſanctæ & indiuiduæ Trinitatis, Amen. Fridericus II. diuina fauente clementia Romanorum Imperator, ſemper Auguſtus, Hieruſalem & Siciliæ Rex. Iuſtis Principum noſtrorum petitionibus condeſcendere cogimur: quas niſi fauorabiliter audiremus, obaudire quod iuſte petitur, per iniuriam male audiremus. Eapropter per præſens priuilegium nouerit tam præſens ætas, quam ſucceſſura poſteritas, quod noſter excellentiſſimus Princeps Fridericus Dux Auſtriæ & Stiriæ, ac Dominus Carniolæ, dilectus Princeps ac conſanguineus noſter, quoddam priuilegium diui Auguſti Imperatoris quondam Friderici, aui noſtri ſcilicet, primi eius nominis, memoriæ recolendæ Heinrico quondam duci Auſtriæ proauo ſuo dudum indultum, noſtro culmini præſentauit, ſupplicans attentius, vt ei illud innouare, & omnia quæ continentur in eo, confirmare de

noſtra

A noſtra gratia dignaremur. cuius tenor per omnia talis eſt. In nomine ſanctæ & indiuiduæ Trinitatis, Amen. Fridericus diuina fauente clementia Romanorum Imperator Auguſtus, primus eius nominis. Quanquam rerum commutatio ex ipſa corporali inſtitutione poſſit firma conſiſtere: nec ea quæ legitime geruntur, vlla poſſint refragatione conuelli: ne cauſa rei geſtæ vlla poſſit eſſe dubietas, Imperialis debet interuenire autoritas. Nouerit igitur omnium Chriſti imperiique noſtri fidelium præſens ætas, & futura poſteritas, qualiter nos, eius cooperante gratia, à quo cœlitus pax miſſa eſt hominibus ſuper terram, in generali noſtra curia Ratiſponæ, in natiuitate S. Mariæ celebrata, in præſentia multorum religioſorum & catholicorum, litem & controuerſiam, quæ inter chariſſimum noſtrum patruum Heinricum Ducem Auſtriæ, & inter nepotem noſtrum chariſſimum Heinricum Ducem Saxoniæ, diu agitata extitit, ſuper ducatu Bauariæ, & ſuper Marchia, à ſuperiori fluminis parte Anaſi, terminauimus hoc modo: quod Dux Auſtriæ reſignauit nobis ducatum Bauariæ, & dictam Marchiam, quos tenebat. Qua reſignatione facta, mox eundem ducatum Bauariæ in beneficium contulimus Duci Saxoniæ. Prædictus vero Dux Saxoniæ ceſſit & renunciauit omni iuri & actioni, quas habebat ad dictam Marchiam, cum omnibus ſuis iuribus & beneficiis. Ne autem in hoc facto honor & gloria patrui noſtri chariſſimi aliquatenus minuatur, de conſilio & iudicio principum, illuſtri Vladislao Duce Bohemiæ ſententiam promulgante, quam cæteri principes approbabant, Marchionatum Auſtriæ, & dictam Marchiam ſupra Anaſum commutauimus in Ducatum: eiuſdemq; ducatum cum ſubſcriptis iuribus, priuilegiis, & gratiis omnibus liberalitate Cæſarea contulimus Heinrico prædicto patruo noſtro chariſſimo, prænobili ſuæ vxori Theodoræ, & liberis eorundem, ob ſingularem fauorem, quo erga dilectiſſimum patruum noſtrum Heinricum Auſtriæ Ducem, eius conthoralem prænobilem Theodoram, & eorum ſucceſſores, necnon erga terram Auſtriæ, quæ clypeus & cor ſacri Romani Imperii eſſe dinoſcitur, afficimur, de conſilio & aſſenſu principum Imperii, dictis coniugibus, eorum in eodem ducatu ſucceſſoribus, necnon prætactæ terræ Auſtriæ ſubnotatas conſtitutiones, conceſſiones, & indulta, autoritate Imperiali in iura plena & perpetua redactas, donauimus liberaliter vigore præſentium, & donamus: primo quidem, quod Dux Auſtriæ quibuſuis ſubſidiis & ſeruitiis tenetur, nec eſſe debet obno-

Priuilegium Friderici I. Imp. pro Henrico Duce.

Auſtria ſuperior ſupra Anaſum in ducatum verſa.

Terra Auſtriæ clypeus & cor ſacri Romani Imperii.

B xius ſacro Romano Imperio, nec cuiquam alteri, niſi ea de ſui arbitrii libertate fecerit: eo excepto duntaxat, quod Imperio ſeruire tenebitur, in Hungariam duodecim viris armatis per menſem vnum ſub expenſis propriis, in eius rei euidentiam vt Princeps Imperii agnoſcatur. Nec pro conducendis feudis requirere ſeu accedere debet Imperium extra metas Auſtriæ, verum in terra Auſtriæ ſibi debentur ſua feuda conferri per Imperium, & locari. Quod ſi ſibi denegaretur, ab Imperio requirat, exigat literatorie trina vice: quo facto, iuſte poſſidebit ſua feuda, ſine offenſa Imperii, ac ſi ea corporaliter conduxiſſet. Dux etiam Auſtriæ non tenetur aliquam curiam accedere, edictam per Imperium, ſeu quemuis alium, niſi vltro de ſua fecerit voluntate: Imperium quoq; nullum feudum habere debet, Auſtriæ in ducatu. Si vero Princeps aliquis, vel alterius ſtatus perſona nobilis vel ignobilis, cuiuſcunq; conditionis exiſtat, haberet in dicto ducatu poſſeſſiones ab ipſo iure feudali dependentes, has nulli locet ſeu conferat, niſi eas prius conduxerit à Duce Auſtriæ memorato: cuius contrariũ ſi fecerit, eadẽ feuda ad Ducem Auſtriæ deuoluta, libere ſibi ex tunc iure proprietatis & directi dominii pertinebunt, principibus eccleſiaſticis & monaſteriis exceptis duntaxat in hoc caſu. Cuncta etiã ſecularia iudicia, bannũ ſylueſtrium & ferinarum, piſcinæ & nemora in ducatu Auſtriæ, debent iure feudali à Duce Auſtriæ dependere. Etiam debet Dux Auſtriæ de nullis oppoſitionibus vel obiectis quibuſcunq;, nec coram Imperio, nec aliis quibuslibet, cuiquam reſpondere, niſi id ſua propria & ſpontanea voluerit facere libertate: ſed ſi voluerit vnum locare, poterit de vaſallis ſeu homologiis, & coram illo ſecundũ terminos præfixos parere poteſt, & debet iuſtitiæ complemẽto. Inſuper poteſt idẽ Dux Auſtriæ, cum impugnatus fuerit ab aliquo de duello, per vnũ idoneum, non inenormitatis macula detentum, vices ſuas prorſus ſupplere. Et illam ipſe eadem die ſeu princeps, vel alius quiſquam pro alicuius nota infamiæ non poteſt impetere, nec debet impugnari. Præterea quicquid Dux Auſtriæ in terris ſuis ſeu diſtrictibus ſeu fecerit, vel ſtatuerit, hoc Imperium nec alia potentia modis ſeu viis quibuſcunq; debet alio quoquo modo in poſterum commutare. Et ſi, quod Deus auertat, Dux Auſtriæ ſine hærede filio deceſſerit, idem Ducatus ad ſeniorem filiam, quam reliquerit, deuoluatur. Inter Duces Auſtriæ qui ſenior fuerit, dominium habeat dictæ terræ. Ad cuius etiam ſeniorem filium iure hæreditario deducatur: ita tamen, quod ab eiuſdem ſanguinis ſtipite non recedat, nec ducatus Auſtriæ vllo vnquam tempore diuiſionis alicuius

Duodecim viri armati in Hungaria per menſem.

Digitized by Google

recipiat ſectionem. Si quis in dicto ducatu reſidens, vel in eo poſſeſſiones habens, fecerit A
contra Ducem Auſtriæ occulte vel publice, eſt dicto Duci in rebus & corpore ſine gra-
tia condemnatus. Imperium dicto Duci Auſtriæ contra omnes ſuos iniuriatores debet
auxiliari & ſuccurrere, quoad iuſtitiam aſſequatur. Dux Auſtrię principali indutus veſte,
ſuppoſito pileo ducali, circundato ſerto pinnito, baculū habens in manibus, equo inſidēs,
& inſuper more aliorū Principum Imperii, conducere ab imperio feuda ſua debet. Dicti
Ducis inſtitutionibus & deſtitutionibus in ducatu Auſtriæ ſuo eſt parendum. Et poteſt
in terris ſuis omnibus tenere Iudæos, & vſurarios publicos, quos vulgus vocat gewerte
ſchin/ſine Imperii moleſtia & offenſa. Si quibuſuis imperii curis publicis Dux Auſtriæ
præſens fuerit, vnus de Palatinis Archiducibus eſt cenſendus. Et nihilominus in conſeſſu
& inceſſu, ad latus dextrū imperii, poſt Electores principes obtineat primū locum. Dux
Auſtriæ donandi & deputandi terras ſuas cuicunq; voluerit, habere debet poteſtatē libe-
ram, ſi (quod abſit) ſine hæredibus liberis decederet: nec in hoc per Imperiū debet aliqua-
liter impediri. Præfatus quoq; Ducatus Auſtriæ habere debet omnia & ſingula iura, pri-
uilegia, & indulta, quæ obtinere reliqui principatus Imperii dinoſcūtur. Volumus etiā, vt
ſi diſtrictus & ditiones dicti ducatus ampliati fuerint ex hęreditatibus, donationibus, em-
ptionibus, deputationibus, vel quibuſuis aliis deuolutionū ſucceſſibus, pręfata iura, priui-
legia, & indulta ad augmentū dicti dominii Auſtriæ plenarie referantur. Et vt hæc noſtra
Imperialis cōſtitutio omni æuo firma & incōuulſa permaneat, præſentes literas ſcribi, &
ſigilli noſtri impreſſione fecimus inſigniri, adhibitis idoneis teſtibus, quorū nomina ſunt
hæc: Pilegrinus Patriarcha Aquileiēſis, Eberhardus Archiepiſcopus Salisburgēſis, Otho
Friſingenſis epiſcopus, Chunradus Pathauenſis epiſcopus, Eberhardus Babenbergenſis
epiſcopus, Hartmannus Brixnienſis, Hartwicus Ratiſponenſis & Tridentinus epiſcopus,
Dominus Welffo, Dux Chunradus frater Imperatoris Friderici primi Cæſaris: Palati-
nus Rheni Fridericus, filius regis Chunradi: Heinricus Dux Carinthiæ, Marchio Engel-
bertus de Hiſtria, Marchio Albertus de Staden. Marchio Deopaldus de Vochburg, Her-
mannus Palatinus Comes de Rheno, Otho Comes Palatinus, & frater eius Fridericus
de Schiern. & Witelſpach, Eberhardus Comes de Sultzbach, Rudolſus Comes de
Sweinsheur, Albertus Comes Hallenſis, Eberhardus Comes de Purchauſen, Comes de
Putina, Comes de Peilſtain, & quamplures, &c. ſignum, &c. Ego Reynaldus Cancella- B
rius vice Arnoldi Moguntini Archiepiſcopi & Archicancellarii recognoui, regnante
Domino Friderico Romanorum Imperatore Auguſto, eius nominis primo, in Chriſto.
Datum Ratiſponæ quinto decimo Cal. Octobris, indictione quarta, anno Dominicæ in-
M.C.LXVI. carnationis M.C.LXVI. feliciter, Amen. Anno regni eius quarto, Imperii ſecundo. Nos
itaque, qui fidem & obſequia noſtrorum Principum non patimur irremunerata tranſire,
attendentes fidem puram & deuotionem ſynceram, quam prædictus Princeps ad Maie-
ſtatis noſtræ perſonam & ſacrum Imperium habet, pro gratis quoq; ſeruitiis quæ nobis &
Imperio exhibuit hactenus fideliter & deuote, & quæ exhibere poterit vt in antea gratio-
ra ipſius ſupplicationibus fauorabiliter inclinati, ſupra ſcriptum priuilegium D. Auguſti
aui noſtri prædicti, huic noſtro priuilegio de verbo ad verbum inſeri iuſſimus, omnia quę
continentur in eo de Imperialis præeminentiæ noſtræ gratia confirmantes. Igitur com-
petit etiam noſtro Imperiali imperio, illuſtri Principi noſtro prædilecto Friderico, ſpe-
ciali gratia gratiando. Quapropter concedimus ei, & damus eidem illuſtri principi Duci
Auſtriæ hæc ſubſcripta, ad habendum pro iure plenario, vt nullus ſuorum feudalium, aut
ſuarum terrarum inhabitantium, vel poſſidentium, nulli alteri aliquid iuris obediat, ex-
cepto etiam ſibimet ipſo noſtro prædilecto Friderico principi Duci Auſtriæ, ac ſuas vices
ſupplentibus, ſiue poteſtatē habentibus. Concedimus etiam noſtro illuſtri principi Duci
Auſtriæ crucē noſtri diadematis, ſuo principali pileo ſufferēdam. Volumus etiā, vt dictus
Dux Auſtriæ omnia ſua feudalia ſiue iura liberaliter ſuſcipiat, datione ſine omni. Igitur
iura omnia præſcripta illuſtris Dux Auſtriæ rite & liberaliter tenere debeat, in omnibus
ſuis terris quas iam poſſidet, & in futurū poſſidebit. Statuimus igitur, & Imperiali ſanci-
mus edicto, quatenus nullus Rex, nullus Marchio, nullus Princeps, nullus Comes, nullus
Prælatus, nulla deniq; perſona alta vel humilis, Eccleſiaſtica vel mundana, cōtra præſen-
tis innouationis & confirmationis noſtræ tenorem venire præſumat. Quod qui præſum-
pſerit, indignationē noſtri culminis, & pœnā mille librarū auri ſe nouerit incurriſſe: qua-
rum medietas Cameræ, reliqua vero parti paſſæ iniuriam applicetur. Ad huius igitur in-
nouationis & confirmationis noſtræ futurā memoriam & robur perpetuo valiturū, præ-
ſens priuilegium fieri, & bulla aurea typario noſtræ Maieſtatis impreſſa, iuſſimus cōmu-
niri. Huius teſtes ſunt, Conradus Friſingenſis epiſcopus, Henricus Bambergēſis electus,
Fride-

A Fridericus filius illuſtris Regis Caſtellæ, Rudolphus nobilis Comes de Habſpurg, Rodomerus Comes de Helffenſtain, Albertus de Nifre, & alii quamplures, & cætera. ſignum, &c. Acta ſunt hæc anno Dominicæ incarnationis M.CC.XLV. menſe Iunio, tertia indi- *M.CC.XLV.*
ctione: imperante Domino noſtro Friderico glorioſiſſimo Romanorum Imperatore ſemper Auguſto, Hieruſalem & Siciliæ rege, Romani Imperii eius anno vigeſimo quinto, regni Hieruſalem viceſimo primo, regni vero Siciliæ quadrageſimo ſeptimo. Datum Veronæ, anno, menſe, & indictione prædictis.

Ad hæc reperi nuper in epiſtolis Petri de Vineis, qui Friderici II. Imperatoris ab epiſtolis fuit, exemplum priuilegii cuiuſdam, quo Ducem Auſtriæ in regiam extulit dignitatem: quod vt poſteris etiam innoteſcat, ſubieci.

In nomine ſanctæ & indiuiduæ Trinitatis, Amen. Fridericus II. diuina fauente cle- *Priuilegium Friderici II. Imperatoris pro Duce Auſtriæ in Regem exaltato.*
mentia Romanorum Imperator ſemper Auguſtus, Hieruſalem & Siciliæ Rex, Friderico II. Duci Auſtriæ & Stiriæ, ſuo dilecto Principi, & Comiti Carniolæ, gratiam ſuam & omne bonum. De fulgore throni Cæſarei, velut ex ſole radii, ſic cæteræ prodeunt dignitates, vt primæ lucis integritas innominati luminis non ſentiat detrimenta: tantoque magis Imperiale ſcriptum extollitur, tanto cura regiminis à ſollicitudinibus releuatur, quanto tribunal ipſius digniores in circuitu circumſpicit conſimiles regiones. Hac igitur conſideratione commoniti, qui cœleſti prouidentia Romani Imperii moderamur habenas, ſolii noſtri decus tam veterum dignitatum ornatibus confouemus, quam nouis honoribus ampliamus. Tuis igitur, deuotiſſime Princeps noſter, ſupplicationibus fauorabiliter inclinati, nec minus ad exaltationem honoris ſacri Imperii noſtri reſpectum habentes, de infraſcriptorum Principum conſilio, videlicet C. Ratiſponenſis epiſcopi, & Vormacenſis epiſcopi, O. Bambergenſis epiſcopi electi, P. Brixinenſis electi, A. Abbatis Campidunenſis, C. Abbatis Cluniacenſis, F. Ducis Prauantiæ, R. Ducis Bauariæ, Ducatus Auſtriæ & Stiriæ, cum pertinentiis & terminis ſuis quot hactenus habuit, ad nomen & honorem regium transferentes, te hactenus Ducatuum prædictorum Ducem, de poteſtatis noſtræ plenitudine & magnificentia ſpeciali promouemus in regem, per libertates & iura prædictum regnum tuum præſentis epigrammatis authoritate donantes, quæ regiam doceant dignitatem: vt tamen ex honore, quem tibi libenter addimus, nihil ho-
B noris & iuris noſtri diadematis aut imperii ſubtrahatur. Enimuero ſicut hactenus tan- *Dux Auſtriæ Rex creatur.*
quam Dux, Princeps, & fidelis noſter extiteras: ſic in poſterum Regio decoratus honore tu & ſucceſſores tui, multum Principes fideles & deuoti nobis & ſucceſſoribus noſtris in Imperio aſſiſtatis: nihilque propterea iuri & honori Imperii in prædictis regno & terris tuis omnino depereat, vel decreſcat: & quæ hactenus habuit, in eiſdem, eo ſpecialiter & nominatim expreſſo, quod ſucceſſores tui non per electionem Prælatorum, Ducum, aut quorumlibet nobilium eligantur in Reges, ſed ſemper maior natu ſeu ſenior ex generatione tua, ex te & ſucceſſoribus tuis vltimis deſcendentes, in regno ſuccedant: nullusq; ex eis coronam aut conſecrationem in prædicto regno tuo de manu cuiuſquam accipiat, ſed a nobis & ſucceſſoribus noſtris tantum in curia noſtra, vel ab his qui ſpeciale mandatum à nobis ſuper hoc habeant, coronationis aut conſecrationis munus detur pro tempore. Alii vero hæredes minores natu, non habeant aliquid, quod ex Regis gratia poſſint obtinere, illud etiam iuri & honori regio coniungimus, vt ſi aliquis Comes, nobilis aut miniſterialis, vel miles, de regno tuo contra te & ſucceſſores tuos & terram tuam forſitan exceſſerit, vt pro ſuo exceſſu caſtrum vel munitiones ſuas ab excedente parte eos vel per nuncios tuos peti contigerit, ipſeque negauit aſſignare ipſum, ex iure Regiæ dignitatis per ſententiam curiæ tuæ bannire & forbanire valeas, ipſumque extra legem facere omnis iuris ſuffragio, prout eſt moris Imperii carcerare. Cæterum vt pacem & iuſtitiam, quæ ſunt regnorum omnium fundamenta: poſſis in prædicto tuo conſtantius confouere, præſentium tibi autoritate concedimus, vt ſi quis in prædicto regno tuo manifeſtus extiterit malefactor, tuo videlicet iuſto iudicio aut curiæ condemnetur. Cumq; aliquis de prædicto regno tuo tenuerit, fouerit, vel defenderit eundem, & requiſitus cum tuo iudicio noluerit aſſignare, eadem pœna puniri debeat receptator, eadem defenſor, qua malefactor ipſe puniri debet, & tranſgreſſor. Ad decus præterea regni tui præſentis priuilegii autoritate permittimus, vt de prouincia Carniolæ Ducatum facias immediate tibi ſubiectum, parte nobis & ſucceſſoribus noſtris & Imperio reſponſurum: & vt in Ducatu ipſo C. cognatum tuum, fidelem noſtrum, in Ducem valeas promouere, plenam tibi concedimus poteſtatem. Ad cuius rei memoriam & robur perpetuo valiturum, præſens priuilegium fieri, & bulla aurea typario noſtræ Maieſtatis impreſſa iuſſimus cōmuniri. Hoc diploma, vt memoraui, in epiſtolis Petri de Vineis extat, qui Secretarius Friderici Impera-

Digitized by Google

toris II. fuit, vir doctus & diligens: ſed vt veritatem afferam, in archiuo Principum non A vidi. Ideo nullus annus ſalutis hic ponitur: niſi velimus idem eſſe cum ſuperiore, vbi annus ſcribitur. Quantum autem dignitatis addiderit Duci Auſtriæ, ac quibus prærogatiuis fulgeat is Archiducatus, CAROLVS V. Cæſar ac Rex catholicus nuper ſuo diplomate teſtatus eſt, quod ſequitur vernacula lingua: licet Maximilianus Cæſar ex regionibus Auſtriæ omnibus aperte regnum, quod Orientale ipſe vocitabat, inſtituere, id palam ſæpius teſtatus, ſi non fata obſtitiſſent, decreuerat. Caroli diploma autem ita ſonat patria lingua: nam Latinum adhuc non vidi, licet extet.

WIr Carol der fünfft / von Gottes gnaden erwehlter Römiſcher Khaiſer / zu allen zeyten mehrer deß Reichs / in Germanien / Hyſpanien / zu Caſtilia / zu Aragon / zu Leon / beyder Sicilien / zu Iheruſalem / zu Hungern / Dalmacien / Croacien / zu Nauara / zu Granaten / zu Tolleten / zu Valenz / zu Gallicien / Maiorricarum / zu Hiſpalis / Sardinię / Cordubę / Corſicę / Murcię / Giennię / Algarbi / Algezire / zu Gibraltaris / vnd der inſel Canarię / auch der inſel Indiarum vnd terrę firmę / deß Mörs Oceani / ꝛc. Khönig. Ertzhertzoch zu Oſterreich / Hertzoch zu Burgund / zu Lothring / zu Braband / zu Steyr / Kherntten / Crain / Limpurg / Lützelburg / Geldern / Wirtenberg / Calabrię / Athenarum / Neopatrien: Graue zu Flandern / zu Habſpurg / zu Tiroll / Görtz / Barſilonien / zu Arthois vnd Burgundi: Pfaltzgraue zu Hönnigaw / zu Holland / zu Seeland / zu Phierdt / zu Khiburg / zu Namur / zu Roſſilian / zu Territan / vnd zu Zutphen: Landgraue in Elſaß: Marggraue zu Burgaw / zu Oriſtam / zu Gotzram: vnnd deß heiligen Römiſchen Reichs Fürſt zu Schwaben / zu Cathalonia / Aſturia: Herr in Frießland / auff der Windiſchen March / zu Portenaw / zu Biſcaria / zu Molina / zu Salina / zu Tripoli / vnd zu Mechlen.

Bekenn für vns vnnd vnſer nachkommen im Reich offentlich mit diſem brieff / vnnd thun khundt aller meniglich / Wiewol wir auß Khayſerlicher wirdigkhait / darzu vns der allmächtig Gott durch ſein Göttlich gnad vnnd güttigkhait gericht hat zu erhöhen / vnnd auch durch angeborne gütte vnnd milltigkhait / allezeit willig vnnd geneigt ſein / aller deß heiligen Reichs Fürſten vnd merckhlicher glieder / erwirde vnnd gnad zu handhaben / vnnd ſie dabey gnädigklichen bleiben zulaſſen. Nach dem vnnd ſölche gnaden von vnſeren vorfodern / vnnd dem heiligen Reich durch jhr getrew dienſt vff ſie kummen ſein. Yedoch ſo ſein wir inſonderhait / B vnnd billich mehr bewegt / vnnd zimt vns auch gebührlich / daß wir ſölche Freihait vnnd gnad / die vnſer vorfodern / die Durchleuchtigen Fürſten / vnd das löblich hauß von Oſterreich / von dem heiligen Römiſchen Reich / vnd von den alten Khaiſern vnd Khünigen mit jhrem blutvergieſſen / ſchwären darlegungen vnd arbeitten in der heiligen Chriſtenhait / vnd deß Reichs dienſten erworben vnnd coſparlich erdienet vnnd erobert haben. Durch ſolliche dienſt vnnd beſtandene trew ſy auch vormals erhöcht / vnd zu dem heiligen Reich erckhorn ſein / vnnd das lang vnd manig jahr veſticklich vnd löblich verweſen / vnd geregiert haben / nicht vergeſſen / ſonder der eingedenck ſein / als daß die vernunfft vnnd alle recht das billich hayſchen / vnnd naturlich lieb vnd zunaygung vnſer geburtt vnd ſtammens vns darzu bewegt. Wann nun der Durchleuchtig Fürſt / Herr Don Ferdinand Infant zu Hiſpanien / Ertzhertzog zu Oſterreich / Hertzog zu Burgundt / zu Brabandt / zu Steyr / zu Khärnten / zu Kran / zu Wirtemberg / etc. Graue zu Habſpurg / zu Tiroll / zu Görtz / etc. vnſer lieber Bruder vnd Fürſt / vor vns erſchienen iſt / vnnd hat vns mit vleiß erſucht vnnd gebetten / dieweil nach abſterben weiland deß allerdurchleuchtigeſten Fürſten Herr Maximilians Römiſchen Khaiſers / Ertzhertzogen zu Oſterreich / etc. vnſers lieben Herren vnd Anherren löblicher gedächtnuß / das hauß Oſterreich mit allen ſeinen verlaſſen Fürſtenthumben / Pfaltzgraffſchafften / Landgraffſchafften / Marggraffſchafften / Graffſchafften / Herrſchafften / Landen / vnd Gebietten / an vns vñ ſein lieb erblich kummen vnd gefallen weren / daß wir als Römiſcher Khayſer / jm an vnſer vnd ſein ſelb ſtat vnd vnſerm löblichen hauß Oſterreich all vnd yedlich freyhaitten / gnad vnd priuilegia / brieff vñ handweſen / ob er was Fürſtenthumb / land oder ſtuckh die lautend / die vnſer vorfodern vnd das hauß von Oſterreich von alten Khayſern vnd Khünigen treffenlich herbracht haben / zu confirmieren / zu beſtetten / zu vernewern vnd zubefeſten geruchten. Diß haben wir angeſehen ſollich ſein vleiſſig vnnd zimblich bitt / vnd ſonderlich daß vnſer vorfodern die durchleuchtigen Fürſten von Oſterreich / ſollich gnad vnd freyhaitten mit jhren gutthaten vnd groſſer beſtendigkheit vnd lauter trew erworben haben / vnnd daß derſelb vnſer lieber Bruder / vns vnnd dem heiligen Reich in künfftigkhayt wol dienen mag vnd ſoll. Vnnd darumb mit wolbedachtem mut / guttem zeittigem rhate vnſer vnd deß heiligen Reichs Churfürſten / Fürſten vnd Grauen / Herren / vnd ander vnſer treffenlich rhäte / ſo dazumal in gutter anzal bey einander geweſen ſein / vnnd rechter wiſſen / den

gemeldten

A gemeldten vnſern lieben Bruder den Ertzhertzogen Ferdinanden / von vnſern vnnd ſein ſelbs wegen / auch allen vnſern andern erben / vnnd nachkhommenden Fürſten deß hauß von Oſterreich gemainlich vnnd ſonderlich zu ewigen zeitten ſollich priuilegien / gnaden / freihaitten / gerechtigkhait / vnnd gut alten gewanheitten / confirmiert / beſtätt / vernewert / vnnd beſeſtet / vnnd ſonderlich die freihaitten / ſo der Edlen Marggraffſchafft vnnd Ertzhertzogthumb Oſterreich von den alten Rhömiſchen Khayſern vnnd Khünigen gegeben vnnd verlihen ſeint. Erſtlichen /

Daß das land Oſterreich / der herrſchafft von Oſterreich / vnd der erben / in abſtendigen jrers geſchlechts nochkhommen / ewig lehen ſein ſoll / alſo daß kein Römiſcher Khayſer / kain potentat oder gewalt darumb ſetzen ſoll.

Der Fürſt ſoll auch alle nutzung deß lands haben / deßgleichen ſein nachkhommen.

Er ſoll auch ſein der aller gehaimeſt Rhat deß Römiſchen Reichs / alſo daß khain ſach / ſo in ewigkhait raicht / ohn ſein wiſſen beſchloſſen werden oder beſchehen ſoll / deßgleichen ſeine nachkhommen.

Das land Oſterreich iſt auch exempt vnd frey / ſampt ſeinem ainnemen / für all ander land / aller zinß vnd auffſchlägen der Khayſer in ewigkhait. Vnd dieſelben Fürſten von Oſterreich ſein dem Römiſchen Khayſer khain ſteur noch dienſt ſchuldich / ſie wöllen dann das gern thun: außgenommen zwölff gewapneter Mann in ſeinen koſten in Hungern ain monat lang zu halten.

Sie ſein auch nicht ſchuldig vmb empfachung jrer lehen / auſſerhalben deß lands Oſterreich nachzuraiſen / ſonder ſollen ſie jhm in demſelben land gelihen werden: vnd ob jhne das verſagt wurd / ſollen ſie das dreymal ſchrifftlich erfordern / vnd mögens dennoch ohn forcht der ſeligkhait beſitzen / als hetten ſie es leiplich empfangen.

Derſelb Ertzhertzog zu Oſterreich / ſo jm / wie oben ſteht / ſeine lehen vom Reich gelihen werden / ſoll er die empfahen beklaidet mit ainem Fürſtlichen gewandt / vnder ſeinem Ertzhertzoghütlin / vmbfangen mit ainem gezinneten oder geſpitzten khrantz / vnnd ain ſtab in ſeiner hand haltendt / auff ſeinem pferdt ſitzendt / vnd iſt mit ſolcher geſtalt der leyhung Großmächtigklich für ander gehabt.

Der Ertzhertzog zu Oſterreich hat die würdigkhait vom Reich / daß er der Küniglicher kron
B diadem / vnd das kreutz der Khayſerlichen diadem / auff ſeinem Ertzhertzog hütlin offentlich tragen mag.

Er empfacht auch ſein lehen frey / ohn ainiche gab.

Die Fürſten von Oſterreich ſollen vnnd mögen jhr gericht / fürſtlich ſchwert / vnd deß lands panner offentlich vor dem Reich vnd aller welt tragen / oder führen laſſen.

Der obgemeldt Ertzhertzog iſt vmb khain ſach ſchuldig vor dem Reich zu recht zu ſtehen / er wöll dann gern / ſonder mag er ainen ſeiner lehenmann ſetzen / vor demſelben ſoll er dem rechten gehorſam oder ſtat thun.

Er iſt auch nit ſchuldig auff die Reichs tag zu kommen / vnd zu erſcheinen / dann mit gutem willen.

So aber der Hertzog auff ainer Reichs verſamlung iſt / ſol er als ein Pfaltz Ertzhertzog gehalten werden / vnnd nichts weniger im ſitz vnnd gang zu der gerechten ſeiten deß Reichs / die erſt ſtat nach den Churfürſten haben vnd behalten.

Das Reich ſoll auch dem Ertzhertzogen zu Oſterreich wider all ſeine vergewältiger / oder die jme vnbillichs zufuegen / hilff bewiſen / daß er recht erlang.

Er mag durch ainen vnuerleumpten mann khempfen / vnd denſelben ſeinen khempffer mag deſſelben tags khain Fürſt / noch ander perſonen / ainicher verleumbdung anziehen.

Was der Hertzog zu Oſterreich in ſeinen landen vnd gebietten thut / oder auffſetzt / das ſoll weder Khayſer noch ander gewalt hernach nit verendern.

Das Reich ſoll khain lehen haben im Hertzogthumb Oſterreich.

Welcher Fürſt oder Herr im Hertzogthumb Oſterreich guetter hat / ſo von jhme lehen ſein / die ſoll er niemand leyhen noch zuſtellen / er habs dann vor vom Hertzog von Oſterreich beſtanden oder empfangen. Wo das nit beſchäch / ſein die guetter dem Hertzogen frei aigen verfallen: allain die Gaiſtlichen Fürſten vnd Clöſter hierin außgenommen.

Die Viſthumb vnd ſtifft Saltzburg vnd Paſſau / mit allen jren guettern / gehören vnder die Coſtvogtey deß Lands Oſterreich.

All weltliche gericht / ſchatz / perckwerck / müntzer / wildpret / viſchweid / vorſt vnd wäld / in obbemelten jren landen / ſollen von dem vorgemelten Ertzhertzogen zu lehen ſein.

Der eltiſt vnder den Hertzogen ſoll die herrſchafft deß lands haben / vnd nach jhm ſein eltiſter Sun / erblich.

Digitized by Google

Doch alſo / daß er von den ſtammen deß bluts nit khäm / vnnd daß diß Hertzogthumb nim- A
mermehr gethailt ſoll werden.

Wo aber bemelt Fürſten vnerbſam abgiengen / ſo ſoll das Hertzogthumb vnnd die landt an ſein eltiſte verlaſne tochter fallen.

Der Ertzhertzog hat frey macht ſein landt zuvergeben / vnnd zuverſchaffen wem er will / ſo er (das Gott verhüt) ohn erbkhinder abgieng / vnnd ſoll daran durch das Reich nicht verhindert werden.

So yemandt / in was würden der were / etwas ſeiner landen / oder wie das genandt möcht werden / ſo er vom Reich oder von geiſtlichen Fürſten lehens / oder ander gabweiß innen hett / ainem Hertzog von Oſterreich vnnd Steyr verſchaffe / gaben / verpfenden wurd / daß dieſelben gaben / kheuff / vnnd verſatzungen weder Khayſer noch yemandt verhindern mügen.

Vnd ob ſolche gaben/kheuff/vnnd vermächtnuß ſo eylends beſchehen / daß der Khayſer oder die lehenherren nicht möchten darumb angeſucht werden / das ſoll dem Hertzogen khain nachthail geberen.

Deß Ertzhertzogen von Oſterreich vnd aller ſeiner Fürſtenthumb vnnd land/ vnderthanen/ hauptleutt/vögt/pfleger/rhätt/diener/vnd amptleut/ſollen für khain frembd gericht deß Reichs zu Weſtuallen/zu Rottweill/noch für khain ander hoff oder landgericht geladen noch erfordert werden/ſonder das recht vor deß Ertzhertzogen von Oſterreich geordneten vnnd geſetzten Richtern nemen vnd geben.

Ob aber von ainichem frembden hoff oder landgericht wider deß gemelten hauß Oſterreich/ vnnd ſeiner zugehörigen land vnderthanen ichts gehandelt / geurthailt/ oder geſprochen wurde/ daſſelb ſoll nichtig/ khrafftlaß/vnd caſſiert ſein.

Der obgemelt Ertzhertzog ſoll auch ſein landgericht mit Edlen/oder ſunſt mit andern erbarn vnverleumbten mannen/an Ritterſtat beſetzen vnd verordnen mögen.

Auch ſo ſollen die vnderthanen vnnd diener deß Hauß gewalt haben / offen achter zu halten/ vnnd mit jhn gemainſchafft zu haben / doch daß ſie auff anrueffen der parthaien die zu recht halten.

Ob auch yemandt an der gemeldten Ertzhertzogen zu Oſterreich hoff oder landgerichten in die acht erkhent wurde/ſo ſollen dieſelben an vnſerm vnd deß Reichs hoff nicht darauß genom- B
men werden mügen / die ſeien dann zuvor an der gemeldten Ertzhertzogen hoff oder landgericht darauß khommen.

Vnd was alſo vor deß Fürſten der Oſterrgichiſchen landen verordneten vnnd geſatzten hoff vnd landgerichten/oder ander jhren gerichten/ mit vrthail vnnd recht erkhandt vnnd entſchieden wurdt/dabey ſoll es endlichen bleiben. Es were dann/daß die ſach ein appellation auff jro trüg/ſo ſoll doch dieſelb nach ordnung deß regierenden Landsfürſten/ vnnd der landgebreuch/auch nicht weitter dann in deß Landsfürſten Cammergericht volführt / vnnd darüber an vns noch vnſern nochkhommen am Reich Römiſch Khayſer vnd Khönig / noch an deß Reichs Cammergericht/ oder ander gericht nit appelliert/ſupplicirt/noch reducirt werden.

All auß jeden Juden/ſo der zeit vnder jrem gewalt ſitzen / vnd khünfftiglich ſitzen werden/ſollen bey allen jren rechten vnd zugehörungen bleiben / wie die Hertzogen vnd jhre vorfodern ſolch Juden herbracht haben/vnd die in jren landen halten/ſtewren/vnd damit in allweg handlen vnd fahren mügen in aller maß/als wir vnd vnſer nochkhommen Römiſch Khayſer vnd Khönig in dem heiligen Reich von rechten frihaitten / gewonhaitten / vnnd alten herkhommen die halten/ vnd mit ſtewren/vnd in ander weg mit jn fahen/gethun/vnd handeln mügen. Sie mügen auch ſunſt in allen jren landen offen wucher halten.

Der gemelten Ertzhertzogen zu Oſterreich vnveraint Amptleut / ſollen in khainen Reichſtätten ainich recht haben: vnnd wer auß jhren landen zeucht / der mag nimmer auff ſein gut wider dare in ziehen.

Welcher einwohner deß lands / oder der guetter darinnen hat/wider den Ertzhertzogen thut/ haimlich oder offentlich/der iſt jm leib vnd gut verfallen.

Die Ertzhertzogen mügen in den vorgemeldten jhren Fürſtenthumben/ Herrſchafften vnnd Landen/die ſie jetzt haben / oder in khünfftigen zeitten gewinnen / ſich aller gewaltſam gebrauchen/mit freyung zugeben/new auffſchläg / meutt/zoll/vnd ander mehrung jhr nutz vnnd rende zumachen/vnd auff zuſetzung/ vnd dero in all ander weg/wie die genandt ſein/vnnd ſich bewegen werden/zugenieſſen vnd zugebrauchen/zu gleicher weiß/als wir vnd vnſer nochkhommen Römiſch Khayſer vnnd Khünig/ die in dem Reich geben/machen/auffſetzen/vnnd gebrauchen mügen/nichts darin außgenommen.

Auch daß ſie vnd jre erben vnd nachkhommen/ in allen jren Landen / Herrſchafften vnd Gebietten/

A bietten/als oben gemelt iſt/Grauen/Freyherren/Ritter/khnecht/ auch daugſam vnd verdient perſonen von newem edel machen/ denſelben wappen vnd clainatt mit ſchilt vnd mit helm/vnd allerlay zierhait/farben vnnd plaſnierungen geben vnnd leihen/der Khayſerlichen rechten/der ertzney/der ſiben freyen khünſt lerer vnd maiſter/ auch offen ſchreiber vnd geordent Richter ſetzen vnd creieren/alſo daß dieſelben Grauen/Freyherren/Ritter/khnechts/Edlleut/lerer/maiſter/ vnd offenſchreiber vnnd geordent Richter/ von Khayſerlichem gwalt gemacht/ geordent vnd creiert/der gebrauchen/üben vnd nieſſen/ von gerechtigkhait vnd gewonhait/ doch daß ſie voran gebürlich gelüpt vnd aid/ darumb von jn an vnſer ſtat vnd nochkhommen/ vnd des Reichs ſtat nemen/alß dann ſolch gelüpt vnnd aid vor denſelben Eeren vnnd wirdigkhait wegen zuthun gebürt.

Daß ſie auch in allen jren landen/herſchafften vnd gebieten/ als oben gemelt iſt/ all vnd yegſlich baſtarten/vnd ander vneelich geborn/ in welcherlay weiß das iſt/ oder was gebrechen die an jrer geburt haben/eelichen/vnd zu dem rechten deß ſo eelich geborn ſein/ bringen/auch zu eeren/ würden vnd ſtänden/ vnd allen ämptern tauglich machen/ vnnd ſie zu vätterlicher vnd müetterlicher vnnd aller ander erbſchafft beider ſelben jhr vatter vnd mutter/ lebendig oder noch jhrem todt/ es ſein Eelich erben vorhanden/ oder nicht/ zulaſſen/ Auch all vngeleümbt von welcherlay that/ die ſöllen durch vrtel oder ſuriſt gemerckt vnd verleumbt/ vnd an jhren eeren/wierden vnd ſtänden geſchwecht/jhrn leumbd der vnd wärd wider geben/vnd ſie in jrn vordern ſtand wider zuſetzen.

Auch Grauen/Freyherren/Ritter/khnecht/vnd Edelleut/ lehrer/ maiſter/offen ſchriber/vnd die geordneten Richter/die jhrer wird vnd ampt nit gebrauchen als recht iſt/ dauon entſetzen von aller jrer wird vnd ampt/auch den die es verſchulden/ der Ritterſchafft vnd maiſterſchafft zterhaidt abnemen/vnd von jn auffheben mögen.

Daß daſſelb Hertzogthumb hab all vnd jede recht/ priuilegien/ vnd indult/ wie die andern Fürſtenthumb deß Reichs auch haben.

Ob auch die diſtrickt/ gebiett vnnd herrſchafft vorgemelts Ertzhertzogs erweittert werden durch erbſchafft/gabungen/kheüff/vermachnuſſen/ oder ainich ander anfall/ ſo ſollen obbemelte recht freyhaitten vnd indult auff dieſelben mehrungen oder erleuterungen volkhommenlich auffgeresfürt vnnd gezogen werden. Sie ſollen auch haben all vogteyen vnd vogtrecht/ in Bis-
B ſtumben/Abteyen/Probſteyen/Clöſtern/Gottsheüſern vnd khirchen/ an leuten vnd guettern/ die in jren herrſchafften vnd landen oder anderſtwo gelegen ſein/ dern Erbuögt ſie ſein/vnd zu recht ſollen ſein.

Vnd wider die obgeſchribnen gnadn/ priuilegien vnd freyheitten ſollen nicht helffen thun oder ſein khainerley gemain/ Khaiſerlichen geſchriben geſetz vnnd recht/ noch khainerley gewonhaitt/ oder ander ſonder ſatzung oder ordnung an ainicherlay end oder ſtatt gemacht/ in was laut die ſein/ob die auch alſo gethon werden/daß dauon ſondern meldung vnd von wort zu wort beſchehen ſolt/ wann wir denſelben allen vnd jedlichen in den obgeſchriebnen dingen entziehen vnd entzogen haben wöllen/durch dieſen vnſern brieff: doch denſelben geſetzen/ vnd in den andern jren ſtucken vnd inhaltungen/ vnuergriffenlich.

Ob auch vnſer vorfarn vnd vordern Römiſch Khayſer vnd Khünig icht freyheit/ gnad oder brieff/ wie die wärn/gegeben hetten/ die wider vorgemelten deß hauß Oſterreich freyhait/brieff/ gerechtigkhait/wird/gnad oder gewonhait weren/ dieſelben vernichten wir/ vnd wöllen daß ſie gantz khrafftloß vnd vngeſchedlich ſein ſollen/ vnd demſelben hauß Oſterreich/ noch deſſelben hauß Fürſten/ Hertzogen vnd nochkhommen khaynerlay ſchaden noch jrrung nicht bringen ſollen noch mögen/in khain weg.

Es ſol auch dem gemelten Ertzhertzogen nicht ſchaden/ noch abbruch gebern/ ob ainicher der vorgemeldten brieff/ oder ſonderlich ainicher artikhel darin zerriſſen oder verbrochen wer/ von Khünig Ottakhern zu Behaym/ oder Khünig Bela zu Hungern/ oder noch verbrochen möchte werden/ ſonder die Hertzogen ſollen die freyhaitten all haben/ wie die vorgemelten lauttende.

Wie dan die vorgemelten freyhaitten/ priuilegien/ gab vnd gnad in etlichen vnſern vorfahren Rhömiſchen Khaiſern vnd Khünigen priuilegien vnd brieffen vnd vrkhundung/ mit merer auffierung lautter begriffen vnd außgedruckt ſein/ vnd ſonderlich in den nachgemelten brieffen/namlich Khünig Hainrichen des › erdien/ mit inſierung zwaier brieff von Khaiſer Julio vnd Nerone/Khünig Hainrichen des fünfften/ Khayſer Friderichs des andern/mit inſerierung Khaiſer Fridrich des erſten/Khünig Rudolff/Khünig Albrechten/ Khünig Hainrichen/Khaiſer Ludwigen/ Khaiſer Kharln des vierten/ Khünig Wentzla/ Khünig Sigiſmunden/vnnd Khaiſer Fridreichen des dritten/aller Rhömiſcher Khaiſer vnd Khünig/ mit ſampt ander freyhaytten vnd handueſten/mit mer außfierung vnd gründlichen antzaigen begriffen ſein.

Deberet etiam fors mentio Regis Friderici, sed infirmum patebit.

Darauff vernewern / confirmieren / beſtetten vnnd beveſtnen wir die vnd ſunſt all ander frey- A
haitten/ſo hierin nit benent vnd begriffen ſein / vnd doch die Ertzhertzogen/vnnd vnſer hauß Oſterreich haben möchten/zu gleicher weiß / als ob die von wort zu wort hierin auch begriffen vnd geſchreiben ſtünden / von Rhömiſcher Khaiſerlicher macht volkhommenhait / wiſſentlich im khrafft diß brieffs/ was wir demſelben vnſerm Bruder dem Ertzhertzog Ferdinanden in namen vnd an ſtat/wie obgemelt iſt/vnd den obbemelten Fürſtenthumben / landen/ herrſchafften/vnnd gebietten von recht vnnd billigkhait auch gnad wegen daran vernewern / confirmiern/beſtetnen vnd beveſtnen ſollen vnd mügen.

Meinen/ordnen/ſetzen/vnd wöllen auch / daß der vorgemelt vnſer lieber Bruder / wie obgemeldt iſt/vnd all vnſer baider erben vnd nochkhommen/ der vorgemelten Fürſtenthumb/ land/ herrſchafften/vnnd gebiett / ſo wir jetzt habent / oder in khünfftigen zeitten gewinnen möchten/ mit der hülff deß allmächtigen Gottes aller ſölicher freihait / recht vnd gnaden zu ewigen zeitten gebrauchen vnd genieſſen ſöllen / als ob ſie jn ſelber vnd von newes gegeben weren/ ohn allen eintrag vnd widerred/ Wir erfülln auch von der ergemeldten Rhömiſcher Khayſerlicher macht volkhommenhait alle gebrechen / die in ſollichen brieffen vnd priuilegien von vnbillichen intragen die man fürbringen möcht/wie das am quemiſten gefunden werden möche: vnd wöllen daß die ſölchen brieffen vnd priuilegien khain khrenckung/jrrung oder ſchaden bringen ſöllen/ jnnerhalb oder auſſerhalb gerichts/ſonder ſie ſollen in allen jren puncten / clauſulen/artikhel vnd mainungen/wie die von wort zu wort lautend vnnd begriffen ſein / gantz khräfftig vnd beſtändig beleiben zu ewigen zeitten/alles getrewlich vnd ohn geferde.

Vnd gebietten darauff allen vnnd yeglichen vnſern vnnd deß hailigen Reichs Churfürſten/ Fürſten/Gaiſtlichen vnd weltlichen/Prelaten / Graven/Freyherren/ Rittern vnd Khnechten/ Hauptleutten/ Landvögten/ Landmarſchalckhen/ Vögten/ Pflegern/ Landrichtern/ Richtern/ Amptmann/ Schultthaiſſen/ Stätten/ Gemainden / Burgenmaiſtern/ Rhätten/vnd ſunſt allen andern vnſern vnd deß hailigen Rheichs/auch vnſer erblich Fürſtenthumben vnnd Landen/ Vnderthanen vnd getrewen/in was würden/ſtatt oder weſen die ſein/ von Rhömiſcher Khayſerlicher macht volkhommenhait/ernſtlich/veſtiglich/vnd wöllen/daß ſie den vorgemeldten vnſern lieben Bruder den Ertzhertzogen Ferdinanden / in namen / wie vorgemeldt iſt / auch vnſer baiden erben vnd nochkhommen der obbemeldten vnſer landen / ſo an vns baiden erblich gefallen vnd khommen ſein/oder khünfftiglich an vns vnd die vnſere fallen vnnd khommen möchten/ B
gemainlich vnnd ſonderlich / an den berürtten gnaden / freyhaitten / rechten / brieffen/ priuilegien/handueſten/ alten herkhommen/gebreuchen/gutten gewonhaitten/ nach aller jhrer innhaltung vnd dieſer vnſer Khayſerlichen confirmation vnnd beveſtigung nicht hindern noch jrren/ ſonder ſie der aller vnd yetlicher/wie obſtehet/ ohn einred/ außzug/ eintrag / oder verhindernuß geruehlichen/gebrauchen/genieſſen/ vnd gänzlich dabey bleiben laſſen/vnd hiewider nicht thun/ noch das jemands anders zuthun geſtatten / in khain weyſe / als lieb einem yeden ſey vnſer vnnd deß Reichs ſchwer vngnad vnd ſtraff/vnd darzu ein peen / nemlich M marckh lötigs goldes zu vermeiden: die ein jeder / ſo offt er freuentlich hiewider thät / vns halb in vnſer vnnd deß Reichs Cammer / vnnd den andern halben thail den vorgemeldten Ertzhertzogen vnd Fürſten der obbemelten landen/dem ſölchs widergeth vnnd beſchicht / ohnablößlich zubezahlen / verfallen ſein ſoll. Datum Wormaciæ, in Imperiali vrbe noſtra, &c.

Manifeſtant & confirmant hæ literæ omnium anteceſſorum Imperatorum priuilegia, libertates domus Auſtriæ antiquitus datas & conceſſas, vt innoueſcant, & poſteris declaretur, qualis domus Auſtriæ erat, & qualis etiam nunc ſit, licet crebris impulſibus ſit moleſtata & vexata, tamen Deo duce hactenus illæſa permanſit: quod dubio procul ex religione Chriſtiana, feruore & zelo in fidem Chriſtianam venit. Nunquid enim ſatis id declarauit Rodolphus rex Romanorum & Archidux Auſtriæ, qui quum videret diuinam Euchariſtiam à quodam ſacerdote infirmo cuidam deferri, dimiſſo proprio equo, cui inſedit, donauit ſacerdoti, qui pedeſter erat: indignum exiſtimans, hunc pedes ire, & ipſum equeſtrem proficiſci. Magna Hercle Principis pietas, magna clementia, magnus feruor in religionem Chriſti. Sic quoties in Deum peccarent, euidenter puniti ſunt: vt patet de Rodolpho IIII. qui in iuuentute periit, quum ſine ſacramento nobilem feciſſet minus prudenter decollari. Sed vt reuertar ad hiſtoriam, per ea tempora, ſub Friderico ſcilicet II. dicto Bellicoſo, Auſtriæ duce, Cumani, gens crudelis, duce Gotthano Hungariam ingreſſi, ſimulantes ſeſe fidem Chriſti accepturos, ſedem ab his expetiere: quæ quum illis concederetur, ad innatam verſi ſæuitiam, in omnes vtriuſque ſexus adeo deſæuierunt, vt ne infantulis quidem parcerent, virgines proſtituerent, in vxores ac fœminas quaſcunque nullo diſcrimine debaccharentur. Suppetias rex Hungariæ à duce Auſtriæ Friderico petiit, qui in omni ſua vita ad quæcunque ſubeunda pericula animo

Gotthanus.

A erat forti & imperterrito. Itaque collectâ forti manû ex ſuis prouinciis, vſq; Peſtum oppidum, Budæ è regione locatum peruenit. Nam illic Gothan cum ſuis concubinis latuit, cum quo primum certare ſtatuit. Sed cum duellum mulieroſus ille expaueſceret, & detrectaret, diuerſorium illud, quo beſtia illa latebat, ſuccendit. At ille, quo ſe ab ignominia aſſereret, primum concubinis, quas reginas appellabat, gladio occiſis, ſe tandem manu interfecit. Fridericus ſatellites tyranni occidit, ac fugauit; Auſtriamq; repedauit. Mox crudelior gens ſubſequuta Tartari,

Fridericus cum Gothano petit duellum.

Quæ lac concretum cum ſanguine potat equino:

Tartarorum irruptio in Hungariam.

cum quinquies centenis millibus hominum Hungariam deuaſtat: ac triennio deſtructis templis ac ædibus ſacris, crudeliſſime totum regnum inundat ac depaſcitur, euaſtatâ prius Polonia & Ruſſia, quæ ſibi Cumanos ſubegit. Subſequuta eſt in Hungaria incredibilis caritas annonæ, quod toto triennio pauci agros coluere: cultos autem locuſtæ, quarum ingens multitudo, quæ volando tenebris diem vincebat, depaſta eſt: adeo vt plures fame, quam prius enſe perirent. Sed quum Auſtriam irrumpere vellent, à Friderico profligati ſunt. Demum in Græciam euntes, à Balduino Imperatore Græco cæſi fugatique ſunt: non tamen incruento prœlio. Fridericus Dux Auſtriæ accipiens, regem Bohemiæ oppidum Laha potenti manu expugnaturum, & ſolo æquaturum, & ex Morauia præter ſpem irrupiſſe Auſtriam, quod, vt paulo ante dictum eſt, ciues ſe ſponte ſua principi naturali ſubdidiſſent: ne mora obeſſet, ilico cum paucis equitibus oppidum ingreditur, cum innumerum exercitum rex Bohemiæ ductaret: in quo & Vdalricus Carinthiæ dux, cum ducentis electis equitibus fuerat: & duo fortiſſimi milites Germani Seufridus & Catoldus, Orphani dicti: Vuocho de Roſenberg centum armatis bene munitis; Smilo de Leuchtenberg cum equis cataphractis quinquaginta: & alii multi inſignis familiæ bellatores. Quibus certe Princeps feruidus cum pauciſſimis occurriſſet, ſeque præcipitaſſet, niſi à capitaneo ſuo Bernhardo Preuſſel admonitus, & milites & arma expectaſſet: vbi, quantum breuitas temporis poterat cogere milites, dictu citius affuerunt: acie ordinata, pauci cum multis congreſſi, Bernhardus Preuſel Seufridum Orphanum, Henricus Preuſel Capitanei frater Catoldum Orphanum, duos fratres duo germani proſternunt, & in ditionem capiunt. Fridericus Dux Vdalricum Carinthiæ Ducem manu propria ca-

Locuſtæ.

Laha.

Vlr. Car.

Nobiles Orphani. Vuocho. Smilo. Preuſel.

Duo germani fratres à duobus fratribus germanis.

Vl. capt.

B pit. Rex cum omni exercitu ſe fugæ committit: prœlium ſopitum eſt, Dux cum triumpho domum repedauit. Sed non admodum diu quieuit. nam ſemper aut cum Bohemis, aut Hungaris, pro limitibus ſuæ prouinciæ erat dimicandum. itaque placuit vtriſque, vicinis Auſtriæ. Bela itaque Hungariæ rex (quem ſcriptor Saxoniæ Balam vocat, nonnulli ob ſæuitiam belluam vocitant) immemor beneficii ſibi ab Auſtriæ Duce collati, dum Cumani regnum ſuum euaſtarent, quos Princeps ille egregius forti manu profligauit, in Regis fauorem, immo circa Leytam fluuium, haud longe a Noua ciuitate caſtra locat, & finitima quæque populatur. Fridericus iuſto exercitu Regi occurrit. fit cruentiſſima pugna: multi cadunt, multi capiuntur. Hungari cædem tamen maiorem ſentiunt. Princeps fortiter pugnans, iuxta oculum dextrum lancea traiectus, equo decidit. Strenue vero pugnantes Auſtrales ſex, Hungaros in fugam vertunt, multis cæſis ac profligatis. Fuiſſet læta proculdubio tanta victoria, niſi Principis caſus ingentem attuliſſet victori exercitui luctum. Quum enim ſupra mille ſeptingenti Hungari cecidiſſent trucidati, totidem ſunt in carcerem & cuſtodiam coniecti: cæteri in fugam verſi, & palati, temeritatis ſuæ dederunt pœnas. Aiunt apud oculum dextrum graue vulnus Principem accepiſſe, & equo lapſum, incertum à ſuis an alienis contritum, occubuiſſe decimoquinto Iunii, à Ieſu nato M. CC. XXXXVI. matrem vero Theodotam ſuam ex nuncio mortis filii, octauo poſt die. Alii vero memoriæ prodiderunt, vulnus quidem in hoc victorioſo prœlio accepiſſe Ducem, ſed non lethale extitiſſe: at conualuiſſe. Poſt conflictum vero Dux venationi quum indulgeret, à quodam Barone Auſtriæ de Pottendorff, eſſe freno ſeu capiſtro equi ſui ſtrangulatum, & pugione transfixũ: quod longam cum cognata ſua conſuetudinem habuiſſe putaretur. Huius rei afferunt illi, qui hæc tradunt, duo indicia. primum, quod eulogium ſuæ ſepulturæ in cœnobio S. Crucis, quod cenſibus etiam adauxit, vbi eius corpus quieſcit, cum imagine ſua laqueis ſculptis & capiſtro equi ſui, quo à carnifice Barone illo ab equo detractus cernitur, hoc clare manifeſtat. alterum, quod hæc familia ab omnibus Auſtriæ ducibus tanquam infamis, ad nullum fuit poſt officium admiſſa multis ſeculis, & ſemper ſuſpecta habita, vſque ad Leopoldum tutorem Alberti V. Romanorum regis, qui anno Chriſti M. CCCC. X. hanc ab hac familia labem ſuſtulit, & Hartuidum de Pottendorff Mareſcalcum & ſuum à conſiliis fecit. Sed hæc tota familia iam prorſus defecit. Haud longe à Noua ciuitate in agris poſiti ſunt duo inſignes lapides, teſtantes ſpa-

Fridericus oculum amiſit.

Friderici obitus M.CC.XLVI.

Theodora mater ex mœrore mortua.

Fridericus à Domino ex Pottendorff ſtrangulatus.

Pottendorff infamis.

De vxoribus S. Friderici.

cium terræ, quo Dux ille tractus ab equo fuiſſe fertur. Habuit hic princeps Fridericus A duas cõiuges, Gertrudim ſcilicet, Ducis de Braunſwich filiam, quã tertio anno poſt ſplẽdidiſſimas quas habuit nuptias, repudiauit, tanquam ſterilem: quæ apud S. Crucem iacet, mortua ex mœtore. Altera eius vxor fuit Agnes, Otthonis ſenioris Ducis Meraniæ filia; è qua etiam nullam prolem quum ſuciperet, & inceſtuoſæ à pleriſque iudicarentur nuptiæ, quemadmodum ſuperius retulimus in præſentia Eberhardi Salisburgenſis & Rudigeri Bathauenſis epiſcoporum, hanc quoque quarto poſt nuptias anno repudiauit, ex neutra liberos ſuſcipiens.

Auſtria deſtituitur Marchionibus.

Ob id in eius morte tota hæc Marchionum & Ducum Auſtriæ familia defecit, & Auſtria legitimis eſt orbata hæredibus. Vnde innumeræ ſubſequutæ ſunt calamitates, de quibus nunc ſcribemus, antequam Auſtriæ deſcriptionem ordiamur. Hic Fridericus Dux Auſtriæ Carniolam Auſtriæ adiunxit, vir à prima ætate ſemper bellis deditus, rariſſime quieuit, aut pacem habuit vſque in exitum vitæ ſuæ. Vno enim die dum in caſtro Hinperg voluptuaretur, tres ſimul accepit nuncios, qui bellum indixerant, ex Bohemia ſcilicet, Hungaria, & Bauaria. nihil tamen territus, conuiuium quod inſtituerat, cum animi alacritate perfecit. Princeps alioqui & admirandus, & laudandus.

Margarita ſoror Friderici, & vnica hæres.

Gertrudis Vladislai Marchionis Morauiæ vxor.

Hermannus Badenſis Marchio.

Poſt mortem Friderici Ducis Auſtriæ & Stiriæ, quum hæ regiones orbatæ eſſent ſuo principe, Margarita ſoror Friderici, Heinrici Romani regis, filii Imperatoris Friderici II. olim vxor, ex quo gemellos (vt ſupra ſcripſimus) pepererat, Fridericum & Henricum, marito & filiis orbata, in Auſtriam redit vnica hæres. Sed quum Gertrudis quoque mortem audiſſet Friderici, in Auſtriam conceſſit, filia olim Henrici Ducis de Medling, fratris quoque Friderici, & per eundem deſponſata Vladislao Marchioni Morauiæ, quocum octo & decem vix menſes vixerat: copulata dehinc Hermanno Marchioni Badenſi, quum filium procreaſſet Fridericum Ducem Auſtriæ, & Badenſem Marchionem, cui proculdubio ambo ducatus ceſſiſſent, niſi fuiſſet capite truncatus in Neapoli, vt in Cæſaribus noſtris copioſe ſcripſimus: Agnetẽ vnicam quã habuit filiã, Vdalrico Duci Carinthiæ dedit vxorem. Sed cum neq; Hermanus ille ſuperſtes admodum diu vixiſſet, quatuor tantum annis cum coniuge viuens, orbata marito, Gertrudis in Auſtriam venit, & Medling arcem & oppidum vidua poſſedit, quemadmodum Margaritæ Heymburgum fuit aſſignatum.

Teutonicorum magiſter.

Quum itaque Fridericus caſtrum Starckenberg cuidam fratri ordinis Teutonicorum, cum ſuo, quem ibi habebat, theſauro commendaſſet, diu ille hæredibus B. cedere noluit: victusque tandem & arcem & theſaurum tradidit, qui in tres partes diuiſus eſt: vna Margaritæ: altera Gertrudi Conſtantiæ Miſnenſi Marchioniſſæ, quæ duos habebat filios, Theodoricum & Albertum: tertia ceſſit ſororibus Friderici defuncti.

Turba in Auſtria poſt obitum Friderici.

Subinde maxima eſt inter Barones & prouinciales exorta diſſenſio, quem ſibi dominum ſtatuerent: quum ex maſcula ſobole nullus extaret princeps, ſolæ ſupereſſent mulieres. Frequenter enim Principum mortem ſubſequuntur tumultus & ſeditiones, potiſſimum quum nullus extat certus hæres. Quanta enim nuper fit orta in Auſtria tempeſtas, poſt clementiſſimi Principis Maximiliani Cæſ. Auguſti immaturam mortem, licet certiſſimi extarent hæredes, Carolus ſcilicet rex catholicus, & iam Cæſar, ac Ferdinandus Hiſpaniarum infans clariſſimus, Auſtriæ Archiduces, Principes potentiſſimi, nemo ignorat: & nos non ſine periculo ſatis ſuperq; experti ſumus, qui omni die mortem ob oculos ſic habuimus: omnibus nempe conſiliariis fugatis in Nouam ciuitatem, meq; ſolo relicto in hoc naufragio inter lupos feroces. Licet Principis noſtri FERDINANDI clementia diſcuſſa ſit hæc nebula, & tempeſtas in ſerenitatem redacta.

Diuiſio nobilium, Domus de Rattenberg, Domus de Pottendorff.

Bifariam itaque, vt nuper, proceres Auſtriæ diuiſi ſunt. Vnam factionem tenuit pincerna Auſtriæ de Rattenburg, alteram fouit Ottho de Haslaw, Hartmatus de Liechtenberg. quibus adhæſere, Pottendorff pincerna de Welſperg, de Chuenring, de Volkeſdorff, de Winckel, de Miſſau, de Liechtenſtain, de Sunneberg, de Zelking familiæ. E quibus diſcordiis multa ſecuta mala, rapinæ, deprædationes, tumultus, & calamitates innumeræ. Nam adiacentes & vicini Principes incolarum videntes diſcordes factiones, ipſi quoq; tumultuabãtur, & ſpolia, & vaſtationes machinabãtur, vt nemini ſatis tuto liceret domum egredi. Fridericus II. Imperator audita Principis morte, Palatinũ Rheni in Auſtriam, vt tutelam ducatus Auſtriæ Imperatoris nomine aſſumeret, cum honeſto comitatu miſit. cui ſubiunxit paulo poſt Meinhardũ Tyrolis Comitẽ, vt has prouincias vſurparet.

Meinhardus Tyrolis Comes, Meinhardſperg.

Factiones in Auſtria poſt Fridericum.

Sed cum Cæſar paucis poſt annis veneno eſt è medio ſublatus in Apulia, creuerunt Auſtriæ calamitates. Quandoquidẽ & Bela IIII. Hungariæ rex Cumanos, & quos habere potuit bellicoſos populos, vt in ſuã traducerẽt ditionem Auſtriam, cum exercitu venit, multa hominũ milia occidit, multos ſine cauſa abduxit. Stiriam tamen inprimis moleſtauit, corruptiſq; quibuſdã nobilibus, ducatum ſibi vendicauit. Otho item Bauariæ dux miſſo filio ſuo Ludouico, ſuperiorem

A Auſtriæ partem ſupra Onaſum, cum oppidis & villis, quam olim Fridericus Barbaroſſa Imp. Auſtriæ adiecerat, cum Heinricum diui Leopoldi filium ex Marchione Ducem crearet, vi rapuit, & hoſtiliter ſibi vſurpauit: quæ tamen pars Auſtriæ poſtea ſub ducibus Auſtriæ Habſpurgenſibus iterum recuperata eſt. Conuenerunt itaq; proceres Auſtriæ in vetuſtiſſimum Tulnæ, antiquiſſimi oppidi Auſtriæ vicinum oppidulum, quod patria lingua Trebentſee appellatur, comitia celebrantes, ac deliberaturi quem ſibi in tanta rerum perturbatione ducem deligerent. ibi omnes vnanimi conſenſu (quod in magna vrbe, vbi diuerſa plerunq; & mala ingenia, bona ſæpe conſulta inuertunt, vix factum foret) in vnum Heinricum Marchionem Miſnenſem conueniunt, vt alterum ſcilicet filium (nam duos habuit, Theodoricum & Albertum, ex Conſtantia Friderici defuncti ſorore) ſibi daret Ducem, Auſtriam & Stiriam qui gubernaret. Miſſi itaq; oratores ad Marchionem, Abbas Scotorum, Dietmarus præpoſitus Neoburgenſis, pincerna de Hauſpach, Heinricus de Liechtenſtain. qui in Bohemiam delati Pragam, quum à rege ſecuritatem in Miſnam proficiſcendi peterent, regioq; excepti conuiuio, cum imprudenter conſilia ſuæ profectionis detexiſſent, Rex ilico eos admonuit, vt obmiſſa profectione, filium ſuum Odoacrem, ſeu Othocarum (quod idem pleriq; nomen exiſtimant) ſibi dominum ac Auſtriæ ducem ſumerent. Quod cum recuſarent, alia ſibi mandata, quæ tranſgredi non liceret, cauſati: iter eis interclusum eſt. additæ etiam minæ, ni obſequerentur, prouinciam omnem armis ſeſe obruturum. Mœſti itaq; redeunt, imperfecta legatione: ac iterũ noua hæc res proceres diuiſit, &

Luduuicus Dux Bauariæ Auſtriam ſuperat ſupra Onaſum.

Tulna vetuſtũ oppidum. Trebentſee.

Heinricus Marchio Miſnenſis.

Stulti oratores.

Scinditur incertum ſtudia in contraria vulgus.

Othocarus autem, ne tanta ſibi è manibus elaberetur occaſio, ab aliis præcipienda, adit Viennam ſine mora, & ſuæ factioni ſe credit, quæ illi mox gubernationem Auſtriæ & Stiriæ contulit. Alii contrariæ factionis, Dietmarum Weiſſenecker Heinrico Bauariæ duci mittunt, qui gener regis Hungarorum Belæ fuerat, offerentes illi Ducatum Auſtriæ. Sed cum is ſoceri conſilium in hac re quæreret, Rex hunc Ducatum prius vſurpare annixus, ilico Comitem Stephanum de Sagabria mittit Capitaneum in Græciũ: qui pluribus nobilibus Stiriæ pecunia corruptis, titulo emptionis Ducatum ſibi vendicat. ſucceſſorem dehinc illi, ob illius inſolentiam, Caroldum de Lindaw ſubmittit, & Amboldum huius B prouinciæ præſidem adiungit. quibus breui, veluti ingratis patriæ, eiectis, Otthocaro obediẽtiam pollicetur: ob id potiſſimum, quod Margaretam reginam olim Romanorum Friderici demortui ſororem, vnicam Auſtriæ hæredem, duxerat vxorem: quæ licet prouectæ eſſet ætatis, & abſq; matrimonio reliquos vitæ dies in religione decreuiſſet abſumere, tacite profeſſa (vt quidam volunt) perſuaſa tamen à ſuis ſectetariis & ſilentiariis, & in odium Philippi ducis Carinthiæ, fratris Vlderici olim a Friderico capti, qui plures ſibi & iniuſte arces Stiriæ vendicauerat, vt Rotenman, & telonium vallis Anaſi: plures de nouo arces erexerat ac condiderat, Cziechperg ſcilicet in monte Peſſelberg, & arcem in monte Zuitſperg, in matrimonium tandem cum Ottocharo conſenſit, qui Auſtriam regendam accepit anno à nato IESV, M.CC.LIII. (nam aliis annis prioribus & Vladislaus Marchio Morauiæ, qui Gertrudim filiam Auſtriæ ducis Heinrici de Medling vxorẽ habuit: & Hermannus Marchio Badenſis, qui Wadislao in connubio cum Gertrudi ſucceſſit) Auſtriã rexerant. Poſteaquã vero Otthocarus ob matrimonium Margaritæ in Auſtriæ gubernationem ſucceſſerat, indignata Gertrudis, tertio nupſit Romano, filio regis Ruſſiæ Leonis, ſperans maritum auxilio Belæ regis Hungarorum Auſtria potiturum. ex quo genuit filiam Mariam, quæ poſt deſponſata eſt Stephano de Sagabria: licet prior filia ex Hermanno Badenſi Marchione, Agnes, deſponderetur Vlrico duci Carinthiæ. Sed cũ à Romano impregnata deſereretur, in Iudenburga oppido, poſt obitum mariti, qui nunquam rediit, relicta eſt. Interea Hungari Auſtriam irruentes, nullum non genus ſæuitiæ in Auſtriacos, quod humanum excogitare potuit ingenium, patrarunt. Fertur enim non modo populando agros, villas, & oppida, innumeros occidiſſe, iugulaſſe, & crudeliſſime trucidaſſe, verum etiam ingentem numerum hominum veluti pecora abegiſſe: in quibus erant virgines moniales è clauſtris eductæ, vxores viduæ: quibus ita abuſi ſunt crudeliſſimi homines & procaciſſimi, vt pleræq; ſibi mortẽ conſcirent, multæ venere nimia exſpirarent, pars diuiſæ per mediũ, reliquæ poſt abuſum iſtum & expletam libidinẽ diuenditæ & diſtractæ vt pecudes. ita didicerant humanitatẽ à Cumanis, ſociis belli, Hũgari. quibus cum Ottocarus reſiſtere vellet, genitor eius Venceslaus rex Bohemiæ diem ſuum claudit. Ne autem hoc quoq; regnum primum amittat, quia iam Cumani per Auſtriam, Morauiam irruperant, cum Hungaris de pace agit: & promiſſa illis Stiria, quieſcendũ deliberauit, quoad cõpoſito regno Bohemiæ poſſet fœlicius terris ſuis prouidere.

Stephanus de Sagabria. Græciũ.

Philippus dux Carinthiæ.

M.CC.LIII.

Otthocarus Margaritam ducit.

Gertrudis cum Romano Ruſſiæ rege.

Stephanus de Sagabria.

Hungari in Auſtriam.

Crudeliſſimi Hungari in mulieres.

Venceslaus pater Otthocari.

Bela igitur Rex cum Stephano filio manu potenti Stiriam aggreditur: Petouiamque primum obſidet, ex itinere: deinde aggreſſurus Stiriam omnem, quam Huldericus dux ratione coniugis ſibi aſſerere nitebatur. Maxima funt tum excitata bella inter Salisburgenſem epiſcopum, ducem Carinthiæ, Belam Hungarorum regem, & ducem Auſtriæ, quæ multis annis durabant & in Stiria, & in Auſtria ac Morauia. Tãdem Ottocharus in Margaritam concepto odio, à ſe eam alienauit, collocans eam in Kremps: vbi poſt aliquot annos veneno eſt ſublata, & in patris cœnobio Campi liliorum ſepulta. ac fingens Vrbanum IIII. Pont. Max. id ſua authoritate diuortium feciſſe ratum, ſuperduxit neptem regis, Belis reginæ Moſouiæ filiam Kunegundim. Itaq; abſq; feudo Ottocharus ducatũ Auſtriæ adminiſtrans, ob donationem vxoris ſibi factam, poſt in Pruſſia bella geſſit. Reuerſus iterum cum Bela, certamina varia habuit, partim ob limites Stiriæ & Auſtriæ circa mõtem Seminium, partim cum Stephano eius filio poſt patris obitum. Nam & in Auſtria quædam factio duce Seufrido Wehinger, Hungariam ingreſſa, † Iaurinum & Nitriam vrbes euaſtarat, capto Quinqueeccleſienſi antiſtite. Sed dum lacum gelu concretum improuidi tranſeunt, magna pars glacie reſoluta obruitur aquis. Viciſſim Stephanus Hungarorum rex Carinthia multis in locis euaſtata, Auſtriam ingreſſus, vno prælio duos, fratrẽ Othonem, & Chunradum de Hardeck & Pleyhen comitem, cum haud parua nobilitate fudit. Otthocarus exercitum Hungarorum profligauit, & ex Auſtria deturbauit: Agnetemque Leopoldi, neptim Vlrici Carinthiæ ducis, ne iterum ſobolem ex aliquo Principe produceret, cui Auſtria olim legitime cederet, Vlrico Comiti de Hawnburg in Carinthiam, in dedecus familiæ deſpõſauit. Circa quæ tempora oppidũ Marcheck, anno à nato IESV, M. CC. LXVIII. iuxta fluuiũ Marchiam ob incurſionem frequẽtem Hungarorum ab Otthocaro extruitur, ob victoriam olim contra Belã & Stephanum reges habitam. Coegit dein Philippum Salisburgenſem, Patriarchã Aquileienſem electum, mortuo Vlrico duce Carinthiæ, Carniolam ſibi ſuppeditare, quibuſdã illi ex Auſtria aſſignatis redditibus: occupataq; Charinthia, multa incommoda Stiriæ, & cuidam nobili Ortolpho de Gretz intulit, de quibus paulo poſt. Sed haud multum eſt lætatus de tanta factione. Interea etenim Rodolphus Comes de Habſpurg, cum pluribus annis Romanorum vacaſſet Imperium, rex eſt Romanorum deſignatus. Cui cum hic Otthocarus rex Bohemiæ rebellis exiſteret, & crebro vocatus venire dedignaretur ad comitia procerũ Rom. Imperii, quod nulla vnquam feuda ab vllo Imperatore accepiſſet, Ducatibus Auſtriæ, Stiriæ, Carinthiæ & Carniolæ eſt legitime priuatus: quod latiſſime in Cæſaribus noſtris, ac in Rodolpho ſcripſimus. Sic itaq; Auſtriæ ducatus à Rodolpho Romanorum rege, filio ſuo primogenito, eſt collatus, & in hanc Habſpurgenſium familiam tranſiit, in qua nunc per annos ducentos quinquaginta amplius feliciſſime manet, ſeptemq; Cæſares ac Reges produxit; quos inſtar catalogi nominibus ſuis explicabimus. nam omnes ordine, & eorum res geſtas ſcribere, nunc non eſt noſtri inſtituti. alias id præſtitimus.

Margarita vxor Ottochari veneno ſublata.

Iaurinum roſtrum dicitur.

M. CC. LXVIII.

Marcheck quando conditum.

Ortolphus in Gretz.

Rodolphus de Habſpurg Rex.

Priuſquam autem catalogum Ducum & Principum Auſtriæ ad noſtra vſq; tempora deſcribam, qui orſus ſum hos Annales à primis Marchionibus ex antiquo ſtipite Ducum Sueuiæ ad Habſpurgenſes, qui nunc ſecuti ſunt: præfari mihi liceat bona venia in Hieronymi Gewileri libellum ad Sereniſſ. Regem Ferdinandum Hungariæ & Bohemiæ, &c. Principem meum clementiſſimum, cui opus inſcripſit, quod latine & patria lingua impreſſum circumfertur: in quo præterquã quod duces Auſtriæ ex arca Noæ deducit, vnde totum humanum genus prodiit, ſi ſacris literis credimus, poſt cataclyſmum generalem, quo totus mundus periit: ſibi arrogat inuentionem Ioannis Stabii, hiſtorici & poetę eruditiſſimi diui Maximiliani Cæſaris, propriã, non ſuam: quam quidẽ inuentionẽ D. Cæſar Maximilianus ab initio admiratus eſt & laudauit, ſed tandem reiecit & vetuit, cõtentus ex Regibus Francorum ducere ſuã proſapiam. Audiui ego quoq; corã D. Maximilianũ ſæpius loquentẽ cũm meo Stabio: Tu me ex arca Noe ducis? & ſtemmatis originisq; meæ authorem tribuis Iaphet, tertium ſcilicet filium Noe, qui pudenda patris detexit? quaſi ex radice non bona, poſſit produci ſtipes bona & fertilis, cũ tamen mala arbor nunquã bonum producat fructũ? Et licet Stabius acute diuo Cæſari multis aulicis aſtantibus reſpondiſſet (nã haud vulgariter amabatur à Cæſare, quod omnibus conſtat, & cõpertum eſt) tamen Cæſar poſtea dixit: Caueas hanc ignominiã mihi & poſteris meis inurere, qui mihi iraſcentur, & alii exerta lingua me ſubſannabunt. Ceſſauit deinde Stabius à tali tantaq; adulatione. Quod ſi Carolus Cæſar & Rex Ferdinandus tantas aſſentationes (quibus ineſcãtur Principes ab adulatoribus, qui frontẽ perfricuerũt, coruis peiores) inaudierint, credo equidem (vt ſunt candidi Principes) nollent ſeduci, ac tales audire nugas, quas etiã mediocriter docti ſubſannant ac derident. Et quod deinde lib. ſecundo

Iaphet.

longa

longa ſerie recenſet idem Hieronymus Gebuuilerus, Comites ab Habſpurg, poſt reges Auſtraſiæ, Otuuerthum primum Comitem ab Habſpurg, vſq; ad Wernherum: dehinc alios, quorum gentilitia inſignia in cœnobio Aue maris ſtella Cistericenſis ordinis (vulgo Wettingen, vt ipſe inquit, appellatur) extant, vbi gentilitia ſigna ſua habent, forte hic ſepulti: labor meo quidem iudicio eſt magis ſuperſtitioſus, & oſtentationis plenus, quam vtilis aut neceſſarius: cum hi Principes nunquam attigerint Auſtriam, forte nec vnquam ſomniarint, poſteros ſuos in hac terra tam diu longe lateq; dominari, & tantam poſt ſe relinquere progeniem, & generoſam proſapiam, quæ nunc totam fere Chriſtianitatem conſanguinitate aut affinitate contingit, vt inferius latiſſime proſequemur: vt certe (aliorum Principum pace dixerim) nulla reperiatur domus in vniuerſo Chriſtiano orbe quæ huic ſit conferenda, vt mox in catalogo comprobabimus. Nam per ſexingentos annos amplius, a nato ſcilicet IESV, O.CCCC.XXVII. ad annum M.D.XXVIII. quo hæc ſcripſimus, vna ſerie ex duabus familiis, Sueuorum ſcilicet & Habſpurgenſium, quæ Auſtriam rexit, tam numeroſa ſoboles propagata eſt, quæ omnes pene Chriſtianos principes aut affinitate aut conſanguinitate contingit. Et niſi Sereniſſimus rex Ludouicus Hungariæ & Bohemiæ, genitus ex Vladiſlao patre, qui matrem habuit de familia Auſtriæ, Elizabetham Caſimiri regis Poloniæ vxorem (quæ quatuor Reges, & Cardinalem progenuerat) à ſæuiſſimo Turco Solemanno eſſet obrutus, dubio procul ex Maria vxore ſobolem produxiſſet innumeram. Sed Deus ſeruet hanc pudiciſſimam Mariam reginam marito, qui faciet hanc ſobole pulchra beatam. Sed nunc ad catalogum Principum Auſtriæ deſcendamus, de domo Habſpurgenſi: qui iam ſatis ſuperq; de Marchionibus, Auſtriæ, & eorum geſtis loquuti ſumus.

CATALOGVS DVCVM AVSTRIÆ DE FAMILIA HABSPVRGENSI.

RODOLPHVS rex Romanorum, Comes Habſpurgenſis, filius Alberti eius nominis II. Comitis Habſpurgenſis Langrauii Alſatiæ, & præfecti Argentinenſis, ex comitiſſa de Kyburg Haydwige, quæ filia erat Hartmanni Comitis ſenioris. Hic ex prima coniu-
B ge Anna, comitiſſa de Hohenburg in Sueuia, Alberti Comitis de Hohenberg filia, * ſuſtulit ſeptem filios, totidemq; puellas.

* Hec Baſileæ ſepulta eſt.

I. ALBERTVS primogenitus, qui etiam, vt pater ſuus, Rodolphus dictus, poſt patrem factus eſt rex Romanorum, vt infra ſcribetur. Cum enim a Friderici II. Imperatoris obitu interregnum fuiſſet, hic Rodolphus Romanorum rex electus, in obſidione Baſileæ creatus eſt, & regnum Romanum adminiſtrauit annis XVIII. Poſt patris obitum, rex item Romanorum electus, ex Elizabetha Meinhardi Comitis Tyrolenſis filia, procreauit XXI. liberos: quorum ſex in pueritia ſunt mortui, vt infra patebit.

II. FILIVS Rodolphus, Rodolphi regis, mortuus & ſepultus Pragæ: qui prius ex Agnete Otthocari filia genuit Ioannē ducem Auſtriæ, patris nomen referentem, qui puer XII. annorum obiit.

III. HARTMANNVS, qui cœnobium Monachorum & Monialium Tulnæ, à patre inceptum, poſt eius mortem compleuit.

IIII. FRIDERICVS, qui in adoleſcentia mortuus, Tulnæ eſt ſepultus.

V. HERMANNVS, qui anno XVIII. ætatis ſuæ in Rheno ſubmerſus, cum XIIII. nobilibus militibus, glacie rupta, priuſquam cum ſponſa regis Angliæ filia concumberet.

VI. CAROLVS, in pueritia obiit, Baſileæ ſepultus. Et ideo quidam numerant tantum quatuor filios regis Rodolphi, qui ad iuſtam ætatem prouenerunt: excludentes eos, qui in pueritia mortui ſunt.

NVNC DE SEPTEM FILIABVS RODOLPHI LOQVEMVR ORDINE.

I EVPHEMIA dicta, quæ ingreſſa cœnobiū, quod pater Tulnæ extruxit, monialē egit.

II. GVTA, quod eſt latine Bona, ſiue Bonitas. Venceslao Bohemiæ regi deſponſata.

III MECHTILDIS, deſponſata Ludouico Palatino Rheni, & duci Bauariæ, Electori Imperii.

IIII. CATHARINA, Othonis regis Hungariæ, & ducis Bauariæ vxor legitur.

V. AGNES, Alberto Saxoniæ duci nupſit, Electori Imperii,

VI. HEYDVIGIS, Othoni Brandenburgenſi deſponſata eſt vxor.

VII. CLEMENTIA, Carolo Martello, regi Siciliæ & Neapolis, nupſit, qui & rex Hun-

Digitized by Google

gariæ fuit. Quod vero tam felices ſucceſſus Rodolphus rex cum filiis & filiabus ſortitus A
eſt, quis non credat diuinitus factum? Vnde nos olim iuuenes luſimus hoc tetraſtichon:

Auſtriacam ſobolem fundauit rite Rodolphus,
Germine felici, & ſemine prolifico.
Bisq; nouem Imperij rexit feliciter annos,
Et quater ac decies prælia victor obit.

Nam quoties manus cum hoſtibus conſeruit, vt late in eius vita in Opere noſtro Cæſarum diſſeruimus, ſemper cum victoria rediit. Habuit autem Rodolphus & alteram vxorem Agnetem, filiam ducis Burgundiæ, neptem regis Francorum, quam iuuenculam in ſenio duxit; & nihil liberorum ex ea ſuſtulit. Ea poſt regis obitum in patriam eſt reuerſa.

Secunda vxor Rodolpho.

ALBERTVS I. cognomento dictus Victorioſus, Comes ab Habſpurg, Auſtriæ dux, rex Romanorum, Rodolphi Cæſaris filius, ex Elizabetha, Meinhardi ducis Carinthiæ & Comitis Tyrolenſis filia, genuit XXI. liberos, quorum decem impuberes obierunt mortem: de reliquis XI. ſex maſculis & quinq; puellis, nunc ordine videamus.

I. RODOLPHVS, eius nominis tertius, primogenitus Alberti, cognomine dictus Mitis, duas habuit vxores: Blancam ſcilicet Philippi III. Francorum regis filiam, Viennæ ſepultam: & Elizabetham, Venceslai regis Bohemiæ viduam, per quam rex Bohemiæ eſt factus. Ex ſingulis ſingulos filios genuit, duces & reges Bohemiæ. Pragæ ſepultus eſt, & mortuus anno Chriſti M.CCC.III.

II. HENRICVS dux Auſtriæ, Alberti filius, cognomento dictus Placidus, Rodolphi regis Bohemiæ frater, ex Elizabetha Comitiſſa de Viruburg, nulla prole auctus, in cœnobio Regii campi cum patre Alberto ſepultus, anno à nato Ieſu, M.CCC.XXVII.

III. OTHO dux Auſtriæ, filius Alberti regis, cognomento Venuſtus dictus, Annam Iohannis Bohemiæ regis filiam coniugem primam eſt ſortitus. abſq; prole. Alteram dein aſſequutus coniugem Elizabetham, Stephani Bauariæ ducis filiam, è qua Fridericum & Leopoldum ſuſtulit liberos, in pueritia morte immatura mortuos. ipſe obiit anno ſalutis M.CCC.XL. in cœnobio Auſtriæ dicto Nouo monte ſepultus.

Neuperg.

IIII. LEOPOLDVS dux Auſtriæ, Alberti Romanorum Cæſaris filius, dictus cognomento Gloria militum. quod bellica virtute ſplendidus erat. ex Catharina Antici, ſiue Amadei Allobrogum Comitis filia, duas genuit filias: Agnetem ſcilicet, quæ deſponſata B
fuit Sleſiæ duci de Sueinitz: & Catharinam, vxorem ducis Sleſiæ, de magna Glogouia.

V. FRIDERICVS dux Auſtriæ, filius Cæſaris Alberti primi, cognomine dictus Pulcher, duas ſortitus coniuges: Iſabellam ſcilicet ducis Geldriæ filiam, quæ ante celebratas nuptias mortua eſt: Elizabetham poſt Iacobi minoris Arragonum regis filiam coniugem duxit, ex qua tres liberos genuit, ſcilicet Fridericum patri cognominem, in adoleſcentia mortuum: & duas filias, Elizabetham Ioanni Bohemiæ regi deſponſatam, quę virgo mortua eſt: & Annam, quæ Poloniæ regem priuo ſortita coniugem: ſed poſtquam naturæ cōceſſit, Ioanni Carinthiæ Comiti nupſit: quo iam fato functo, monialis effecta tandem eſt, Viennæ apud S. Claram in Auſtria. Hic Fridericus mortuus eſt anno Chriſti M.CCC.XXX. in Maurbach Carthuſiana domo Auſtriæ ſepultus: cuius ego oſſa mandato Imperatoris Maximiliani, vna cum Laurentio Sauter Quæſtore Regio, lota in loculos depoſuimus, anno Chriſti M.D.XVIII.

M. S. Clara.

De quo Friderico mihi non abs re quædam præfari licet hoc loco. Antiquiſſimos quoſq; annales ducum Auſtriæ de more meo (qui omnes angulos & ſchedas diſquiro, vt ſtudioſos iuuem) reuoluens, & præſertim diligentiſſimum annalium ſcriptorem M. Albertum Argentinenſem, qui per ea tempora floruit, & res Auſtriacas ſumma fide complexus eſt: tamen hoc anno M.D.XXVII. affinis meus Gulhelmus Putſchius, regis Ferdinandi à ſecretis, antiquitatis zelator ſtudioſus. ex archiuis Principum Auſtriæ vetera diplomata recognoſcens, quorum mihi copiam fecit, reperit, quæ patria lingua ſic ſonant, vt omnis homo intelligat, qualis domus Auſtriæ olim fuerit, in hunc vſq; diem ſic (Deo volente) aucta: quomodo ſcilicet hic Fridericus & Ludouicus Bauarus reges effecti Romanorum, ſimul gubernarint. Attende lector, & lætaberis, ſi cum ſale hæc legas.

WIr Ludwich vnd Friderich/von Gottes gnaden Römiſche Künige/ zu allen zeitten merer deß Reichs / thun khundt allen den die diſen brieff ſehen / oder hören leſen/das wir in dem namen Gottes/ Gott vnd ſeinen heiligen zu lob/der khirchen zu Rom zu eeren/ Römiſchem reich zu frumm / vnd der heiligen Chriſtenheit zu fridt vnd zu ſchirm / noch weiſer vnd gelerter leutte pfaffen vnd leyen rhatt vnd weiſung/vns miteinander verainet vnd verbunden haben ewiglich / daß wir das Römiſch reich/

darzu

A darzu wir beide erwölt vnd geweicht ſein / mit allen ſeinen würden / eeren / rechten / leutten vnd guettern / vnd waß es hat / vñ darzu gehört / vber alle die welt mitainander / glaich als ain perſon / ainem nicht baß dann dem andern / yetweder / mer noch minder beſitzen / haben / phlegen / vnnd handlen ſollen vnd wellen vnß mitainander beholffen ſein mit ſtetter trew / mit retten / mit arbait / mit fleißikhait / mit reden / mit werckhen / vnd mit allen vnd an allen ſachen / als ferr vns leib vnd gutt wärett / wider aller menigkhlich / vnd ſollen ainer den andern nicht laſſen / noch im entweichen / ob ainen ſonderlich ſach angieng / weltlich ader geiſtlich: ſonder was ains ſach iſt / die ſol auch des andern ſein / auff alle ort / vnd auff alle not: Vnd ſollen vbel vnd gut / frumm vnd ſchaden / gleich wegen an allen dingen. Wir ſollen auch gleich eer haben zu ſtraſſen / zu khirchen / vnd an aller ſtatt / vnd vns baide Römiſche Khönige vnd merer des Reichs ſchriben vnd nemen / vnd vnß Brüder haiſſen vnd ſchriben an ainander / vnd auch als Brüder haben. Vnd wer vnder vnß dem andern ſchreibet / der ſol jn fürſetzen: ſchreiben wir aber beide mitainander handtueſt oder brieff / ſo ſetz ſich der heutte / der morgen fur / das daran khain vorgang ſei. Handlet vnſer ainer icht / do der ander nit entgegen iſt / an welcherlai ſach das iſt / der ſol das thun in jehnes vnd in ſeinen namen / vnd ſol jn fürwerffen / das man nicht war nem / das die handlung deß pöſer ſei / der ſie thuet / dann des andern: wann vnſer werckh von baider wegen vntailig geſchehen ſollen / an allen dingen. Wir ſollen zway newe jnſigel machen / jn den yetwedern vnſer baider namen geſchrieben ſein / vnd in vnſerm Khünig Ludwigs inſigel ſol Khünig Fridrichs namen vorſteen: alß den in vnſerm Khünig Fridrichs inſigel / ſol Khünig Ludwigs namen vorſteen: vnd ſollen die inſigel gleicher gröſſe / form vnd buechſtab ſein. Was groſſe lehen / als Khünigreich / Fürſtenthumb / Grafſchafft / Herſchafft / vnd die anderſt groſſe lehen ſeind / dem Reich ledig werdent / die ſollen wir beide mit ainander leihen / vnd ainer on den andern nicht. Ander weltliche lehen vnd geiſtliche / Probſtey / khirchen / wie ſie genant ſein / werden die ledig / wer die verleihet vnder vnß / ſol der ander ſtät haben / vnd hat fürgang. Leihen wir aber gleich / wer die gwer ee gewindt / der gwinnt. vnd nach weltlichen lehen / die ledig werdent / welcher vnder vnß leihet / der ſol den aid nach dem lehen nemen / das vns baiden geſchworen werd: vnd der fürgeſetzt an dem aid / der nit entgegen iſt: vnd ſol er den lehenman zu dem andern weiſen / ſo er ſchieriſt zu jm khumen mag / daß er ſie auch von jm emphahe. Iſt es aber das ein geiſtlicher oder weltlicher Fürſt / prelat oder herre / der ſein lehen von dem Reich nemen ſoll / von vnſern ainem emphieng / der ſol
B den aid von jm nemen / vnd jn zu dem andern weiſen / als vor geſchriben ſtet. Vnſer yetweder on den andern / ſol noch mag des Reichs ſtett / burg / veſte / herſchafft / landt / vnd leute / vnd waß ſo groß iſt / nicht empfrembden noch verkhummen / noch gar groſſe ſach handelen. Fert vnſer einer gen wäliſch landen / dem ſol der ander ſein gwalt hinein geben / vnd jhener dieſen hie auſſen laſſen williglich. Was auch vnſer einer fürbas thuet / das ſol der ander ſtät haben / vnd beſtätigen mit ſeinen brieffen. Was aber vorher vnſer yetweder gethon hat / mit gaben / mit lehen / mit verſehen / verkhumbern / vnd welcherlay anders das iſt / es ſei an weltlich oder an geiſtlich ſachen / da er gewalt het / das ſol ſtet ſein yederman. Es ſei dann / das wir mit gemainem raht vnd willen dem Reich bas gebeſſern nutzen. vnd mit namen / was wir Künig Ludwig gen vnſern ſun dem Margrauen von Brandenburg / vnd gen vnſerm aiden dem Margraffen von Meiſſen / mit lehen jrer Fürſtenthumb / vnd mit andern gethon haben / das ſoll gantz vnd ſteet ſein. haben wir baiderſeit ein gutt oder ding / was das iſt / zwaien oder mer gegeben / verlihen / verſetzt / oder verkhumbert / welcher des in nutz vnd gwer ſitzet / dem ſol das belaiben. alles auch das vnſer yedtweder des Reichs jnne hat / oder noch eingewinnet / land / leutt / vnd wie das genant iſt / das ſol er dem andern vnderthänig machen. vnd wer ainem geſchworen hat / oder ſchweret / der ſol dem andern auch ſchweren / er ſei Fürſt weltlich oder geiſtlich / Graue / frey / dienſtman / Stett / marckht / pfaffen oder laye / vnd wer vnſer aines fründ vnd gönner: wer aber ſich des ſetzte / wider den ſollen wir vnß anainander beholffen ſein mit aller macht / das der oder die ſein benöttet werden. Wir ſollen auch baide ainen hofrichter / vnd ainen hofſchriber haben / das vnſer gericht vngetailt ſei: vnd die ſollen ein halbs jar / oder viertel jares / bei vnſer ainem / das ander tail bey dem andern ſein: vnd was vor vnſer ainem gerichtet wirdt / das iſt vor dem andern ſtät: vnd das angefachet wird vor ainem / das mag geendet werden vor dem andern / vnd herwider khumen / als digk ſich die zil verlauffen: vnd wer vor vnſer ainem geächtet wurdet / der mag vor dem andern daruon khummen / wann es ain gericht vnd richter iſt. Was auch vor vnß gericht zwiſchen den die vns für Khünig hetten / das ſoll beider ſeitt ſtett ſein vnd volfürt werden. Was aber wir Khünig Friderich gen den die an Khünig Ludwigen iähen nach der vnſer khlage / vnd wir Khünig Ludwig hinwider gen den die Khünig Friderich iähen / nach der vnſer khlag gerichtet haben / das iſt baider ſeit ab: vnd ſoll yederman fürbaß von dem andern recht nemmen vnd thun vber das alles / an allen ſachen / wirden vnd eeren in allen landen / vber all die welt / jn allen rechten vnd wirden / vnd zu allen dingen gen Fürſten gaiſtlich oder weltlich / Grauen /

Digitized by Google

freien / ſtetten / gen reichen vnnd armen / edlen vnd vnedlen / ſein wir gleiches gewalts vnd her- A
ſchafft / das aindweder der vorder noch der hinder / der ober noch der nider iſt in allem das das
Reich hatt: vnd ſollen vns bald ſetzen als ain man / ob man wider vns/ oder wider vnſern ainen
mit gaiſtlichen oder weltlichen ſachen / es ſeind pfaffe oder laye / ichtes ich gehandeln oder thun
wolt/oder vor gehandelt oder gethon hett / vnß oder dem Reich zugeuerde oder zuſchaden / wel-
cherlay weiß das iſt: vnd ſollen vns anainander nicht laſſen/durch khain not/geiſtlich oder welt-
lich. Vnd wan wir in Gott / vnd mit Gott / alles das vorgeſchriben iſt / ainmüttighklich ge-
than haben/gehaiſſen wir bei vnſern ayden vnd trewen/die wir darüber leiblich geſchworen vnd
gegeben haben / vnd bei aller verbindnuß der wir vns gen Gott zwiſchen vns vor vnſern beichti-
gern vor verbundē haben/das wir es alles von wort zu wort/als oben geſchriben iſt/biß an vnſer
baider ende vnzerbrochentlich ſtett vnd gantz halten / leiblich vnd getrewlich / vnd volfüren wel-
len/an allen ſeinen ſtucken: vnd beſonderlich / daß wir in der aynung dem Römiſchen Reich ſei-
ne eere/ſein gut/vnd wirde vordern / wären / halten / vnd meren wellen / mit aller macht/als wir
ferriſt mugen leibs vnd guts halb/ noch rechtem glauben vnd Chriſtenlichem leben. Darüber zu
vrkhund haben wir dieſen brieff mit vnſern anhangenden inſigel/ den wir jetzt wolten verſiegeln/
vnd gehaiſſen/bei aller der verbindung/ als nun vorgeſchriben iſt/das wir jn vernewen vnd ver-
ſigeln mit vnſern newen inſigeln/als ſy ſchiriſt gegraben werden. Aller der vorgeſchriben ſachen
ſein gezeuge/Graue Berchtolt von Hennenberg/Friderich burggraue von Nurnberg/Bruder
Conrad von Gundelfingen Maiſter deß Teutſchen ordens in Teutſchenlanden/ Herman von
Liechtenberg Cantzler / Maiſter Vlrich der wilde oberſte ſchreiber vnſers Khünigs Ludwigs/
Dietrich von Billichdorff / Hans Drugſäß von Dieſſenhofen / Beigand von Trawſnichel
bruder Cunrad prior von Münichen / vnd bruder Gottfrid prior zu Maurbach in aller hailis-
gen tall/vnſer baider beichtiger/die alle dabei geweſen ſein. Der brieff iſt geben zu München/an
dem Pfinſttag / vor vnſer Frawen tag / als ſie geboren wardt/ da man zalt von Chriſti geburt/
dreyzehenhundert jar / darnach in dem fünfundtzwantzigſten jare / in dem aylfften jar vnſers
Reichs.

Der ander Brieff laut alſo.

Wir Ludwig von Gottes gnaden Rhömiſcher Khünig / alle zeit merer deß Reichs
verjehen / vnd thun khund allen den die dieſen brieff ſehend oder hörend leſen/ daß
wir durch gemainen frid der Chriſtenhait / vnß deß bedacht haben / daß wir mit
guetlihem willen / vnd mit freiem mut/vnſerm lieben Ehöm vnd bruder Khünig
Friderich von Rom/ entweichen wollen an dem Khünigreich von Rom/ vnnd al-
les das dartzu thun / mit mund oder mit brieffen / dero er notturfftig iſt/ vnd jm nutz vnd fürder-
lich mag ſein zu dem Reich/ohn alle geuerde/alſo beſchaidenlich/als ob er von dem Papſt beſtä-
tiget wurd an dem Khünigreich/es ſei mit der Fürſten willen/ oder on jhren willen. Vnd gelo-
ben diß zethun bei guten trewen / on alles geuerde. vnnd deß zu ainem offen vrkhund/ henckhen
wir vnſer Khüniglich inſigel an dieſen brieff/der ward geben zu Vlm / do man zalt von Gottes
geburt dreyzehenhundert jar / vnd in dem xxvj. jar an dem Erichtag/ nach dem zwelfften tag/
in dem zwelfften jar vnſers Reichs.

Ex his literis plane liquet, longe erraſſe veteres Annalium ſcriptores, qui putant ſolum
Ludouicum imperaſſe, & Fridericum Auſtriæ omni caruiſſe regali dignitate. Sicut & o-
lim D. Cæſar Maximilianus, qui nunquam ſine lachrymis & ſuſpiriis mentionem huius
Friderici vel audiuit, vel ipſe fecit (nam has literas nunquam vidit, neq; in eius conſpe-
ctum venere vnquam) ſic ex hoc ſeculo harum ignarus tranſiit clementiſſimus princeps.
Anno itaque Chriſti M. CCC. in die cœnæ Domini, à fratre Conrado priore Monacenſi
ordinis heremitarum S. Auguſtini, ambo reges Fridericus & Ludouicus ſacram Eucha-
riſtiam aſſumunt. Coram quo, & Priore de Maurbach, iureiurando ſeſe mutuo ad com-
munem fraternitatem aſtringunt, & oſculo pacis totam fraternitatem conferunt. Fride-
ricus poſita barba, eam mittit Carolo regi Hungariæ, & poſt Feſtum paſchæ Viennam
deſcendit, à Baronibus & ciuitatibus munifice ſuſceptus. Paulo poſt apud fratres Augu-
ſtinenſes, præſentibus ſuis fratribus, Alberto, Leopoldo & Otthone, voti reus, diuo Au-
guſtino votum, quod in carcere vouerat, ſoluit ſolenniter, multis aſtantibus nobilibus.
Dehinc filiam ſuam filio Ludouici deſponſat, & Othonem fratrem filiæ Ducis Stepha
in matrimonium collocat: quæ nuptiæ Monaci factæ ſunt eodem anno. Cæterum De
ſic volente, hæ literæ in lucem ſub Ferdinando noſtro venere, in quibus apparet ſingul
ris Dei Opt. Max. pietas in noſtros Principes, qui & Deum pure confitentur & amant,
ob id gloriam aſſequuntur perpetuam & nunquam interituram. Sed pergamus cata
gum ducum Auſtriæ recenſere, filios filiasq; Alberti I. regis Rom. poſt hunc Frideric

Pulchr

Digitized by Google

A Pulchrum (qui,vt fertur,dicta obiit M. CCC. XXX.) in Maurbach Carthuſiana domo à ſe fundata ſepultum.

VI. ALBERTVS II. dictus Sapiens, ſiue Claudus cognomine, vulgo Contractus vocatur, frater Friderici regis: qui ex Ioanna Hulderici Comitis Phiretarum filia, genuit quatuor filios, & duas filias, vt paulo inferius dicam, quum eius familiam recenſebo. nunc filias narrabimus quinq; , poſt dictos ſex filios.

I. FILIA Eliſabetha, Theobaldi ducis Lotharingiæ vxor, illi peperit tres liberos: Rodolphum ſcilicet Lotharingiæ Ducem, in bello cum Ioanne Bohemiæ rege occiſum: Margaritham dehinc filiam, quæ Duci Cabilonenſi primum nuptui datur, ſed eo à fratre occiſo, ſumpſit D. de Rapolſtain : ex quo filium procreauit, qui XVIII. anno intoxicatur.

II. ALBERTI filia Anna dicta, quę primum maritum habuit Hermannum Marchionẽ Brandenburgenſem: quo mortuo, duci Vradislanienſi vxor datur. ex vtroq; vtriuſq; ſexus liberos peperit, ſed ex Vradislauienſi quinq; genuit filias.

III. ALBERTI regis filia Gutta vulgo Teuton. Latine Bonitas: maritum ſortita eſt Ludouicũ Comitem de Ottingen in Rhætia: ex quo filiũ peperit, in pueritia defunctum.

IIII. ALBERTI regis filia Agnes dicta, vxor Andreæ regis Hungariæ, quem quidam Ducem fuiſſe tradunt Venetiarum: ſed nullos liberos omnino ex eo genitos inuenio.

V. ALBERTI primi regis filia Catharina dicta eſt, & primum Heinrico ſeptimo Imperatori, quem Dominicani fratres veneno in ſacra hoſtia intoxicarunt, nupſit (in perpetuam ſui ſceleris memoriam hi fratres & calicem ſanguinis Chriſti abſcondunt, dum diuinum celebrant officium, ob crudele & inhumanum facinus, digni vt ex omni Chriſtiano orbe extirparentur nephandiſſimi lenones & homicidæ) ſed eo mortuo, Carolo duci Calabriæ iuncta eſt, poſt mortem in æde D. Laurentii Neapolis ſepulta iacet. Nunc ad Albertum II. eius nominis, ordine veniamus, eius enarraturi liberos.

ALBERTVS II. Sapiens cognomine dictus, Alberti primi Romanorum Regis filius, Comes ab Habſpurg, dux Auſtriæ, mira grauitate & prudentia excellens, Chriſtianæ pietatis amator ſingularis, Claudus ab aliis cognominatus, ſiue Contractus, & ob id in iuuentute ſacris initiandis traditus. Sed cum Rodolphus, Henricus, Ottho, Fridericus, Leopoldus, Alberti huius fratres, ſine prole maſcula mortẽ obiiſſent, ne poſteritas frau- *Leopoldus primus.*
B daretur, data eſt illi vxor Vdalrici Comitis Phiretarũ vltimi filia, Ioanna nomine, per quã acceſſit domui Auſtriæ Comitatus Phiretarum, poſtquam ſocer neminem virilis ſtirpis hæredẽ reliquerat. Vnica enim filia ſupererat, Vrſula dicta, cui octo millia marcharũ argenti pro ſua paternæ hæreditatis portione data ſunt. qui quidem Vlricus Comes obiit circa annum milleſimum trecenteſimum vigeſimumquartum. Hic itaq; Albertus circiter annum Virginei partus milleſimum trecẽteſimum quinquageſimumprimũ, ad Rheni partes conceſſiſſe fertur, atq; Reinfeldam imperiale oppidum Auſtriæ ducibus oppignoratũ, à Comite de Nidaw redemiſſe: Imperii quatuor oppidulis tunc Alberto duci audientibus, Schaffhauſen/ Rinfelden/ Nouum caſtrũ, & Briſacum: ſimul vt Ioannẽ Comitem ab Habſpurg iuniorem, cognatum ſuum, quem Thuricenſes in vincula coniecerant, redimeret. Hic itaq; Albertus, præter Comitatũ Phiretarum, adiecit domui Auſtrię ducatum Carinthiæ vacantem, morte vltimi Ducis ad Ludouicũ Imperatorem deuolutum: quẽ in feudum Alberto conceſſit. qui quatuor poſt genuit filios, & filias duas, vt nũc enarrabimus. Mortuus anno à nato IESV, milleſimo trecenteſimo quinquageſimooctauo, ſepultus in Gemming, Cartuſiano monaſterio à ſe constructo in ſuperiore Auſtria ſupra Onaſum, 13. Cal. Aug quum primum lapidem anno milleſimo trecenteſimo trigeſimoſecundo Idus Auguſti in fundamento collocaſſet. in Gemming quidẽ ſepultus, ſed in Habſpurg natus: cuius vxor Ioanna, anno Chriſti milleſimo quadringẽteſimo quinquageſimotertio obiit, in Gemming quoq; ſepulta. Multos hic Sueuos in Auſtriam deduxit, & præſertim quatuor inſignes familias, de Walſee / de Dirſtein, Comites, qui poſt de Ebersdorff dicti ſunt. & Dominos de Miſſaw/ & Mareſchalcos de Reichenaw. Et cum Auſtrales quererentur de multitudine Sueuorũ, quaſi minoris ipſi ęſtimarentur, ind gnatus Princeps, quaſi ipſi vellent ei præſcribere, è qua prouincia ſibi eſſent habendi familiares, iis reſpondit: Ne canem quidem Sueuicum ob cauſam veſtram dimitterem: Liceat mihi viuere vt Principem decet.

I. RODOLPHVS IIII. cognomento dictus Induſtrius, Ingenioſus, qui domui Auſtriæ Comitatum Tyrolis adiecit per vxorem Margaritam, cognomine dictam Maultaſch/ ob os deforme quod habuit. quam quo ingenio ſortitus ſit, inuenies in noſtris Cęſaribus, in vita Friderici regis Romanorum, latiſſime: qua mortua, ſuperduxit alteram vxorẽ Catharinam, Caroli quarti Romanorum Imperatoris filiam: ex neutra, pro[illegible] ductus in iu-

uentute. Mediolani obiit, in æde diui Stephani, quã Cathedralem fecit, cum ambabus A
vxoribus ſepultus. Hic & ſtudium generale Viennæ excitauit, & viris doctis allatis condecorauit: quod iam ruinã minatur, niſi Ferdinandus noſter bellis multiplicibus inticatus paulo liberior, vt ſperamus in Deum Opt. Maximum, reſarciet. Mortuus eſt anno Chriſti M. CCC. LXV. Eius vero vxor Eliſabetha, filia Imperatoris, obiit anno M. CCC. LXXIII. XIII. Cal. Octob. Pragæ quidem genita, Viennæ vero ſepulta.

II. ALBERTVS, Alberti ſecundi filius, cognomento dictus Cum trica, duas habuit vxores: Eliſabetham, Caroli quarti Imperatoris & Bohemiæ regis filiã: qua mortua ſine prole, ſortitus eſt Beatricem Nurnbergenſis N. Burgrauii filiam, ex qua Albertũ quartum Auſtriæ ducem, vnicum filium procreauit. Hic Albertus tertius gymnaſium Viennenſe, à Rodolpho fratre inceptum, perfecit, & cenſibus auxit, animam efflans anno humanæ redemptionis M. CCC. XCVIII. Cal. Sept. in æde D. Stephani Viennæ ſepelitur.

III. LEOPOLDVS quartus, Alberti ſecundi filius, dictus cognomine Militiæ decus, ab aliis Gloria auratorum equitum, primus eius nominis de familia Habſpurgenſiũ, ex Catharina vxore Anticii, ſiue Amadei Allobrogũ Comitis filia, duas filias genuit: quarum altera matris nomẽ referebat, N. Duci Sleſiæ dicto de Groſſenglog. id eſt, Glogouia magna: altera vero Agnes, duci Sleſiæ de Schweinitz nupſiſſe legitur. Mortuus anno Chriſti M. CCC. XXVII. in cœnobio regii Campi cum vxore ſepultus, ſine maſcula prole. In aliis Annalibus inuenio, defunctum Leopoldum M. CCC. LXXXVI. idus Iulii, in Köngsfeld monaſterio monialium prope Pruck, ciuitate prima Bernenſium, cum Comitria tumulatũ. Quantum autem mœrorem attulerit clades Leopoldi circa Sempach facta, vbi tot nobiles cum ſuo Duce ſunt cæſi à ſuis, nemo eſt qui neſciat: quum flos Sueuiæ illic occiderit, ex Alſatia, Briſgouia, Stuttgardia, Hegouia, qui Principem ſuũ ſequuti ſunt, quorum cadauera ad domeſtica & gentilitia ſua conditoria abducta & ſepulta ſunt. Dux ipſe ad Regium campum, cœnobium ſuum perlatus. Quia autem Leopoldus quartus Alberti filius, præter duas filiolas, nullam maſculam prolem reliquerat, natus eſt ex Alberto eodem Claudo, ſiue Sapiente, Leopoldus ſecundus dux Auſtriæ, alter dictus Leopoldus, Probus cognomento: qui ex Virida Bernabouis Mediolanenſis ducis F. quatuor genuit filios, & vnam filiam Elizabetham, Heinrico Comiti Goriciæ deſponſatam, ſed ante nuptias mortuam. Hic Leopoldus ab Heluetiis, qui Suitenſes ſunt dicti, circa Sempach op- B
pidum crudeliter à ſuis occiſus, anno Chriſti M. CCC. LXXXVIII. De huius filiis paulo inferius ſuo loco dicemus. eſt autem in cœnobio Regii campi tumulatus. Genuit & Albertus Sapiens duas filias ex Ioanna vxore:

I. CATHARINAM ſcilicet, quæ contemptis mundi illecebris, cœlibatus ſtudioſa monialis effecta eſt, & apud S. Claram Viennæ Abbatiſſa ſecunda fundatrix effecta eſt: de qua inferius plura, vbi monaſterium S. Claræ Viennæ deſcribemus.

II. MARGARITAM alterã primo deſponſatam Meinhardo duci Bauariæ, Comiti Tyrolẽſi, qui ſine liberis deceſſit: ſecũdo locatur Ioanni Marchioni Morauiæ, fratri Imperatoris Caroli quarti, Brunæ ſepulta in Morauia, in Auguſtinẽſiũ monaſterio. Exigit nũc ordo, vt Alberti III. filiũ, qui genuit vnicũ hæredẽ, Albertũ ſcilicet quartũ, ex Ioanna Alberti ducis Bauariæ & Comitis Holandiæ. & vnicã filiam Margaritã, Henrici ducis Bauariæ vxorẽ, ac filiũ, enarremus. Albertus itaq; quartus genuit ex Ioanna vxore ducis Bauariæ:

Albertus V. ALBERTVM V. qui rex Romanorũ Hungariæ & Bohemiæ fuit, cuius vxor Elizabeth, Sigiſmundi Imperatoris filia genuit duos filios, & duas filias. Hic V. Albertus cũ ex eius vxore Elizabetha ſortitus eſſet duo regna, aſtu Sigiſmundi Imperatoris ſoceri ſui, & poſt eiuſdẽ mortem electus in regẽ Romanum, ab electoribus Imperii quod acceptare recuſauit, quia Hungari queſti erant ſuper Sigiſmundo Imperatore, qui in Imperio multa obmiſerat: nec acceptaſſet vnquã electionẽ, niſi ducũ Auſtriæ importuna interpellatione, qui Hungaros rogabant vt in electionẽ aſſentirent. Tũ Albertus V. lachrymatus, alta voce & longis ſuſpiriis exclamauit: O monſtroſa fortuna, nõ diu duratura, vno anno tria regna conſequi? Id quod factum eſt. Nam vix duos annos, cum aliquot mẽſibus, regnauit.

I. LADISLAVS rex Bohemiæ & Hungariæ, filius Alberti V. Poſthumus dictus ex Elizabetha vxore, Sigiſmundi Imperatoris filia, priuſquã ſponſam Magdalenã (alii Margaritã vocãt) Caroli VII. Francorũ regis filiã traduceret, ab Bohemis intoxicatus eſt (peſte mortuũ ſinxerũt laudatiſſimũ Principẽ, anno eius ætatis XVIII.) dux Auſtriæ nunq̃ ſatis laudatus.

II. GEORGIVS dux Auſtriæ, & Comes ab Habſpurg, in pueritia eſt mortuus.

Anna. Elizabeth. Genuit & Albertus V. filias duas, Annam ſcilicet, Guilhelmi ducis Saxoniæ vxorem: & Elizabetham, Caſimiri regis Poloniæ coniugem, quæ longe ſuperauit Lampedona illam apud veteres, quæ ſcilicet fuit filia regis, Alberti ſcilicet V. ſoror regis Ladislai: mater qua-

tuor

Digitized by Google

A mior Regum, Ioannis Alexandri, Alberti, Vladiſlai, Sigiſmundi, & Friderici cardinalis, à-uia regis Ludouici Hungariæ & Bohemiæ, & vxor regis. Quis mihi ſimilem oſtẽdet matronam, quæ filia Regis, ſoror Regis, vxor Regis, & mater quatuor Regum, & auia Regis fuerit? At talem feminam produxit domus Auſtriæ decantatiſſima, Deo amabilis & accepta. Veniamus nunc ad Leopoldi proſapiam, quæ habuit filios & filias.

LEOPOLDVS itaque filius Alberti II. cognomento Sapientis, ipſe Militiæ decus dictus, quod ſtrenuus & impiger miles, fidei firmus athleta, ob quam etiam à ſuis eſt Heluetiis cum magna nobilitate ſuſus & ſtratus. habuit ex vxore Virida, Bernabouis ducis Mediolanẽſis filia, liberos vtriuſq; ſexus, vt ſequitur, quemadmodum paulo ante ſcripſimus.

I. LEOPOLDVS, patris nomen referens, primogenitus, cognomento Ambitioſus, ſiue Superbus, cuius vxor Catharina, Philippi ducis Burgundiæ filia, abſq; prole obiit. Sed hic patrem vlturus, ingentes copias coegit: quem tamen infecto negocio; finitis inter ipſum & hoſtem induciis, vix anno duraturis, Heluetii quoq; vicerunt: qui hac victoria elatiores redditi, remp. ſuam ſub Alberto Sapiente inchoatam auxerunt. hic arcem Nouæ ciuitatis in Auſtria reſtauraſſe fertur. Quemadmodum autem Luipaldus VII. ex ducibus Sueuiæ, vt ſupra ſcripſimus, Nouam ciuitatem cũdidiſſe fertur, mira arte: ſic hic arcem inſtauraſſe, ſiue burgum ædificaſſe ac inſtauraſſe legitur. ex domo Habſpurgenſium ambo viri inſignes & glorioſi, licet ex diuerſis familiis oriundi.

Arx Nouæ ciuitatis.

II. GVLIELMVS cognomine dictus Curialis, cuius duæ leguntur vxores: prima dicta Hedwigis, Ludouici Hungariæ & Poloniæ regis filia, cui deſponſata quidem fuit, ſed eã non traduxit, quia præerepta illi à duce Mazouiæ Semouito & rege Poloniæ: quam tamen primum vi abducere licuiſſet Wilhelmo duci Auſtriæ, quem magis amabat, & cum quo occulte congreſſus & choreas clanculum crebro deduxerat: & niſi ſumma cuſtodia fuiſſet detenta, cum illo obiiſſet. Sed poſtquam in reginam Poloniæ fuit conſecrata & inuncta, & redditus illi annui aſſignati, ceſſit Semouito, excluſo Guilielmo duce Auſtriæ, cui terra Poloniæ fuit prohibita. Hæc Hedwigis cum regi Poloniæ & duci Mazouiæ traderetur inuita, quia ducem Auſtriæ plus amauit, ab eo tandem imprægnata, ſimul cum fœtu occubuit miſere, anno à nato IESV, M.CCC.LXXXVIII. Hæc itaq; Hedwigis, filia Ludouici regis & Elizabethæ, tam miſerandum exitum habuit: & eius ſoror maior natu Ma-
B ria, ex eiſdem parentibus lætam & feliciorem ſortita eſt fortunam. Nam hæc deſponſata fuit Sigiſmundo Marchioni Brandenburgenſi, regi Bohemiæ, qui poſt rex Hungarię fuit, & Imperator Romanus. Sic diſpar fortuna ſororibus accidit. Oſtendit mihi antiquum diploma Sigiſmundus de Hermſtein, quod nuper Strigonii, cum rex Ferdinandus arcem expugnaſſet, & Hungariam armis ſibi ſubigeret, ſeſe reperiſſe aiebat: vir antiquitatis ſtudioſus, à conſiliis Regis, homo militaris, vir nunquam ſatis laudatus, vt propediem eius Mazouia, ab eo deſcripta, omni poſteritati docebit ac manifeſtabit. Id diploma ne periret ſubſcribendum duxi, quod tale eſt:

Sigiſmundus ab Herberſtain. Eiuſdem Moſcouia.

Nos Leopoldus Dei gratia dux Auſtriæ, Stiriæ, Carinthiæ & Carniolæ, Comes Tyrolis, &c. profitemur & recognoſcimus per præſentes, prout de præſenti, cum illuſtri & pręclara Domina Elizabet regina Hungariæ, ſorore noſtra dilectiſſima, de quodam tractatu concordati ſumus, ſuper conſummatione & vltimata expeditione parentelæ & matrimonialis contractus, quos alias illuſtris Princeps Dominus Ludouicus rex Hungariæ, felicis recordationis, & nos cum ipſo fecimus & ordinauimus inter illuſtrem Reginam puellam Hedwigem filiam ſuam, & illuſtrem Principem dilectum noſtrum primogenitum ducem Wilhelmum, iuxta tenorem & continentiam earum literarum; traditarum ſuper hoc à parte vtraq; hinc & inde. Sicque nos promiſimus & ſpopondimus, promittimus & ſpondemus fide noſtra mediante, quod quamprimũ præfatus noſter filius ad prædictam ſuam conthoralẽ adpoſitus fuerit, & dictus matrimonialis cõtractus fuerit legitime cum omnibus nuptialibus iuxta dictarum harum continẽtias expeditus: quod nos tunc indilate & pręter fraudẽ, dum de hoc requiſiti fuerimus, pręfato noſtro filio duci Wilhelmo; ad prędictam ſuam conthoralem, ipſius maritagium videlicet ducenta milia florenorum expedire debemus, vel ſuper certis redditibus tradere, & earundem literarum tenorem realiter aſſignare. Eſt et inter nos proloquutũ & ordinatũ, quod præfatus noſter filius dux Wilhelmus præſentialiter & poſt mortẽ noſtram, cũ aliis noſtris filiis & liberis præſentibus, & tũc relictis, ad iuſtã & hæreditariam portionẽ omnium noſtrarum patriarũ principatuũ & dominiorum ius habeat patrimoniale, & æqualẽ cũ iiſdẽ portionẽ habere debeat, iuxta iura & conſuetudines Principum, præter fraudem: harũ teſtimonio literarũ. Datum Budæ, die XXIX. Menſis Iulii, anno Domini M.CCC.LXXXV. Altera Guilhelmi ducis Auſtriæ vxor dicta Ioanna, Caroli Pacis regis Hungariæ & Siciliæ filia fuit.

III. FRIDERICVS ſenior Leopoldi filius, duas conſortes ſortitus. Elizabetham ſcilicet, Ruperti regis Romanorum & Comitis Palatini filiam, quæ illi vnicam peperit filiolam, matris nomen referentem, in puellari ætate defunctam: alteram, Annam ducis de Braunſchwig filiam, quæ illi produxit Heidwigin & Margaritam filias, quæ in pueritia extinctæ ſunt. Duos item filios: Sigiſmundum ducem Auſtriæ, & Wolfgangum, in prima iuuenta mortuum cognomento. Hic Fridericus patria lingua erat dictus, Cum vacua pera, mit der leeren taſchen: quia collegit theſauros, quos Sigiſmundo filio reliquit, & Fridericus tertius & Maximilianus repererunt: Sigiſmundus autem cum duas haberet vxores, Leonoram ſcilicet, regis Iacobi Scotiæ filiam, & Catharinam ducis Alberti Saxoniæ filiam, nulla prole auctus, ſed vt olim Priamus cum quinquaginta filiis & filiabus locupletatus, liberaliſſimus Princeps eſt habitus paſſim, quoad viueret. A

IIII. ERNESTVS Leopoldi 4. filius, Ferreus cognominatus, duas item habuit vxores: Margaritam ſcilicet de Stetin Ducis filiam, è qua nullam ſobolem ſuſtulit, niſi quaſdam puellas in infantia mortuas, in Campoliliorum ſepultas. Poſt quam duxit Zimburgam, alteram vxorem, Alexii ducis Maſouiæ filiam, è qua filios quinq; & filias tres procreauit, Leopoldum, Rodolphum, & Erneſtum: qui ſine liberis & vxoribus deceſſerunt. Item Albertum Prodigum, quem alii Mitem cognominant, Academiæ Friburgenſis fundatorem: cuius vxor Mechtildis. Ludouici Comitis Palatini Rheni filia, ſine prole deceſſit: qua defuncta, viduam Ludouici Comitis Wirtenbergenſis duxit, ſed nullam ex ea ſobolem produxit. Item Fridericum Romanum Imperatorem, qui ex Leonora Eduardi Portugalliæ regis filia tris filios, & duas genuit filias.

Leopoldus V. ſine vxore. Albertus Prodigus.

Habuit & Erneſtus, præter quinq; filios iam ſcriptos, ex Zimburga filias tres: Annam, infantili ætate mortuam: Catharinam, Caroli Marchionis de Baden conthoralem: Margarittam, ducis Saxoniæ Friderici coniugem.

FRIDERICVS autem IIII. Imperator, ex Leonora coniuge genuit tres filios, & duas filias: quem idcirco IIII. ſcribo, propter Fridericum Pulchrum, qui rectius III. dicitur, vt patet ſuperius. Filii eius ſunt,

Chriſtophorus Ioannes Helena	in pueritia mortui, & in Nouomonaſterio Auſtriæ ſepulti.

B

MAXIMILIANVS Imperator Romanus, qui duas habuit vxores: Mariam, Caroli ducis Burgundiæ filiam, è qua & filios & filias ſuſtulit, vt mox explicabo: & Helenã Friderici Imperatoris filiam, quæ in pueritia mortua, & in Noua ciuitate ſepulta eſt. quam denuo repeto, quia quoties Fridericus Imperator, alioqui vir ſtrenuus, & animo imperterrito, etiam in ſenili ætate, & in rebus periculoſis, recordabatur trium illorum liberorum, Chriſtophori, Ioannis & Helenæ, ita deiecti fuit animi, vt tremeret præ ira ſic indignatus vxori, quod hæc cauſa fuiſſet mortis ſuorum filiorum, quos paſcere volebat more Portugalenſium, aromatibus ac ſpeciebus aromaticis: cum infantes ſint lacticiniis, quæ ſunt prima illorum alimenta, nutriendi. Et ideo cum etiam Kunegundis, altera eius filia, in pueritia ægrotare inciperet, iuſſit in ſuum cubiculum deferri, & noſtratibus alimentis eã pauit ac nutriuit. Id quod in tanto Principe eſt magnopere mirandũ, & obſeruandum.

KVNEGVNDIS Friderici altera filia, vxor Alberti ducis Bauariæ, tres peperit filios, totidemq; puellas, Guilhelmum ſcilicet, & Ludouicũ, duces Bauariæ, & Erneſtum adminiſtratorem Batauenſem, nunc epiſcopum Salisburgenſem. Item tres filias: Sophiam, quæ nupſit Caſimiro Marchioni Brandenburgenſi: Sibyllam, quæ nupſit Ludouico Palatino Rheni, quam procul dubio propediem videbimus matrem multorum liberorum: Sabinam, quæ vxor data Vlrico duci Wirtembergẽſi, mater videlicet filii Chriſtophori, qui in Noua ciuitate a rege Ferdinando tanquam filius regiè nutritur, in bonaq; diſciplina ſuſtentatur. Sed filia Kunegundis Friderici Imperatoris, licet aſtu eam abduxerit Albertus Bauarus, literis à ſe fictis nomine Imperatoris, ſigilloq; adulterino eiuſdẽ, quibus decepit Sigiſmundum Archiducem Auſtriæ, apud quem ipſa educabatur in Gyneceio: futura erat ſponſa Mahumeti II. Cęſaris Turcorum, qui Conſtantinopolim expugnauit, & ſe Cæſarem Orientis Conſtantinopolitanum effecit (cum quo pactus erat Fridericus Imp. ſi fidem Chriſti cum omni ſua plebe aſſumeret, filiam haberet ſuam. Ac miſſæ ſunt vltro citroq; literæ cum imaginibus vtriuſq; Cęſaris viciſſim, & filiæ) niſi princeps Bauarus tam ſanctum opus intercepiſſet. Multa enim ſanguinis effuſio Chriſtianorum facta non fuiſſet ab hoc tempore, multæ animæ ſeruatæ, honor Chriſti creuiſſet latius, multæ vrbes non fuiſſent periclitatæ, aut euerſæ penitus, multa regna cuſtodita & ſeruata, homines infiniti in miſeram ſeruitutẽ non fuiſſent abacti. Decet maximos Principes, gran-

dia

A dia huiuſcemodi tractare conſilia, & ſuos cogitatus in res arduas iacere ac dirigere. «
Sic Maximilianus, de quo paulo poſt diſſeremus, cogitabat cum Baiazathe II. (cum quo fuit occulta & paucis nota, ſed arcta amicitiæ conſuetudo) ſi vterq; diutius vixiſſet. Audiui eum diſſerentem ſæpe de integritate huius Turci. Det Deus Opt. Max. vt quod maiores non poterant, nepotes ad felicem exitum deducant. Nec enim mirum cuipiam videri debet, cum, vt ſuperius ſcripſimus, pleriq; Archiduces Auſtriæ vxores à Græcis Imperatoribus duxerint, priuſquam Turci has terras occupabant. Quid igitur, ſi vnita religione affinitas inter tantos Principes olim futura ſit, quàm nemo iam ſperat? Eſt enim neceſſe quandoq; fieri ouile vnum ex tam diuerſis gregibus. Nunquid & Heinricus II. Imperator, quum haberet Giſelam ſororẽ immenſæ pulchritudinis, regem Hungarorum, vt idolorum cultum abiiceret, & religionem Chriſti aſſumeret, vxorem dedit. qui poſtea Stephanus dictus eſt, & ex ea filium genuit Emericum: qui Heinricus rectius dicitur, ſi patria lingua Hungarorum admitteret. Vnde & præfatus Imperator Henricus II. Hungarorum apoſtolus eſt dictus, vt latiſſime in noſtris Cæſaribus ſcripſimus. Pergamus iam ad ſequentem prolem Friderici ſcribendam Maximiliano Cæſari. Extat huius rei verum & euidens indicium in Noua ciuitate: vbi Fridericus fabricari & ſcalpere fecit arborem Ieſſe ante chorum, vbi vterque Cæſar, hic Dauid regem, ille regem Solomonem refert, cum ſuis imaginibus graphice expreſſis ac delineatis, vt ſi quis alterũ ſemel viderit, abſq; dubio dignoſcat: & vera me ſcribere probe intelliget, ſine fuco ac dolo.

MAXIMILIANVS Cæſar ex prima coniuge, Caroli Burgundiæ ducis filia Maria, primo genuit Franciſcum, in pueritia mortuum.

PHILIPPVS alter Maximiliani filius, rex Caſtellæ Legionis ac Granatæ, ex Ioanna Ferdinandi ſenioris & Elizabethæ filia, Hiſpaniarum regina, coniuge, duos genuit filios, & puellas quatuor.

I. CAROLVS V. Imperator & rex Catholicus; ex Iſabella, Luſitaniæ regis filia, vxore tulit regẽ Philippũ: paritura plures, vt ſperamus, vt hæc ſoboles adoleſcat, & domus propagetur. Hic aui nomen refert, vt Ferdinandi filius Maximilianum ſeniorẽ repræſentat.

II. FERDINANDVS Archidux Auſtriæ, rex Hungariæ & Bohemiæ, ex Anna Vladislai regis Hungariæ & Bohemiæ filia, cõiuge ſua, tulit filiam Iſabellam primogenitam,
B & Maximilianum iuniorem, & Annam matri cognominem: plures adhuc, vt ſperamus, paritura.

GENVIT & Philippus rex & Ioanna quatuor, vt ſcripſimus, filias: Leonoram ſcilicet, quæ Franciſco Francorum regi, dum apud Carolum captiuus eſſet, data eſt vxor: qui ea relictà, in Franciam tranſgreſſus eſt: de quo quid futurum, breui videbimus. Iſabella altera, Philippi regis ex Ioanna, filia, Chriſtierni regis Daniæ vxor, nuper mortua. Maria tertia, Philippi regis ex Ioanna, filia, vxor Ludouici regis Hungariæ & Bohemiæ, miſere à Turco occiſi: ipſa vidua adhuc in humanis degit. Quarta Philippi regis filia Catharina, iuniorem Luſitaniæ regem conſortem adepta eſt.

MAXIMILIANI filia Margarita, primum vix bimula, Flandrenſium opera Carolo Octauo Francorum regi deſponſata eſt: quam repudiauit, Anna duciſſa Britanniæ Maximiliano deſponſata, ſuperinducta: quod indignum facinus Deus Opt. Max. immatura morte Caroli vltus eſt. Tum vxor Ioannis regis Hiſpaniarum, dehinc Philiberti ducis Sabaudiæ, ex nullo mater, ſterilis adhuc viuit.

EPILOGVS.

TOT filii, filiæq;, ex domo Auſtriæ, de familia Sueuorum, & ſtirpe Habſpurgenſium, Auſtriam tanquam Marchiones & Duces & Reges rexerunt. Nam conſulto & ſciens obmiſi priores Habſpurgenſes, qui Auſtriam non viderunt: in quibus vſque in hunc diem fuerunt ſeptem Cæſares, Rudolphum primum & Fridericum Pulchrum etiam computando. Et niſi mens auguratur falſum, propediem videbimus octauum Cæſarem, & Orientis quoq;, Ferdinandum noſtrum: ſic enim ſperamus in fatis eſſe Auſtriadum regum. Deus Opt. Max. dignetur ſua clementia adeſſe, & Chriſtianitatem fouere ac reddere vnum ouile, quod tam firmis ſeptis munitum, ſecurum reddatura ſæuis lupis oues Chriſti lanianti bus ac diſcerpentibus. Quod faxit immortalis Deus, trinus & vnus: cui ſit laus in ſecula. Ex iis omnibus præterea liquet, vnicam hanc familiam Habſpurgenſium habuiſſe quinquagintaſeptem maſculos, Duces, Reges, & Principes: ac filios quinquagintanouem circiter, vt patet calculanti, produxiſſe: quibus ſi addideris filios & filias Marchionum & Ducum Auſtriæ, ex ducibus Sueuiæ, erit numerus ingens liberorum, non modo Niobis numeroſior, ſed forte multo etiam felicior & ſplendidior, clariorq;

Digitized by Google

cum vetuſtas illum admirata ſit ob ſeptenarium numerum filiorum & filiarum, licet exitus eorum fuerit infortunatus. Occulta enim ſunt ſcelera hominum, quæ diu latere non poſſunt, & plerunq; malo exitu terminantur. Nunc vero ad Auſtriæ deſcriptionem, & vrbis Viennæ veniamus, vt promiſimus. A

REVERENDISS. SIMVL ET AMPLISS. PRINCIPI ET DOMINO, D. BERNARDO Epiſcopo Tridentino, & Regis Hungariæ ac Bohemiæ, &c. magno Cancellario, felicitatem, cum ſeruitiorum debita oblatione, & prompta animi ſeruitute, & corporis, Cuſpinianus vrbis Viennenſis præfectus optat.

SCRIPSI *hac hyeme opus de Marchionibus Auſtriæ, à primo exorſus Marchione, qui in has terras delatus eſt ex Ducibus Sueuiæ, cum omni ſua proſapia & nepotibus, quoad ſtirps hæc defecerit. His deſinentibus, quum Habſpurgenſes Comites in demortuorum ſucceſſerint gubernationem, omnes eos à primo Marchione, Rege Romanorum ſcilicet Rodolpho, vſq; ad Carolum V. Cæſarem, & Ferdinandum regem, cum omni familia & poſteritate recenſui, non ſine magno labore & diligentia, longe aliter quam & impreſſi & ſcripti annales, qui circumferuntur, habent: quod Lectores ſinguli, ſi qui legent, licet inuiti fateri cogētur, ſine falerata oratione & lenocinio verborum ampulloſo plane & ſimpliciter, vt hiſtoria & annales ſcribi debent, ſeruata veritate & integritate, quæ oculus eſt hiſtoriæ ſcribendæ dexter. Idq; iure optimo Principi noſtro dicatum eſt opus,* FERDINANDO. *Nactus hinc occaſionem, Auſtriam deſcripſi. vnde ſcilicet ſortita ſit nomen, quantum pateat ac extēdatur, quibus fluminibus irrigetur. Et Danubii deſcriptionem ab eius ortu vſq; in pontum Euxinum, quibus fluminibus nauigalibus augeatur: & Auſtriæ deſcriptionem, quam Stabius mathematicus Maximiliani iuſſu, Cæſaris Romanorum, pinxerat, & noſter Collimitius auxerat & perfecerat. Quo item pacto publica comitia fiant, quoties Princeps omnes ſuos ſubditos conuocat ex quatuor ordinibus prouincialium, quis ordo ſeruetur in tractandis negociis. Et hunc quidem Tomum tuæ Reuerendiſſ. D. & ampliſſ. dignitati dicaui, qui altera es manus Principis, & magnus Auſtriæ ac omnium regionum Auſtralium Cancellarius, ac Curiæ, vt merito ſecundo loco illi ſuccedas: cui ſtatui etiam tibi mox, ſi Deus mihi vitam prorogabit, catalogum Antiſtitum Tridentinorum tuo nomine edere: quum iam Vigilii epiſcopi Tridentini opus haudquaquam pœnitēdum, ſit nomini tuo dicatum. Ita certant omnes noſtri ſeculi ſcriptores paſſim tuum nomen immortalitati conſecrare, & quidem merito, qui bonas literas pro virili iuuas, & ſimul ſtudioſos omnes, quos enarrare longum eſſet. Ego qui iam dudum in album tuorum clientum, tanquam humilis ſeruitor, & hoſpes olim tuæ Reuerendiſſ. D. adſcriptus ſum, ne viderer ab alio ſuperari, quum nulli cedere libenter velim in amore & obſeruantia erga te mea, & emeritū fauorem amittere, volui hac noua lucubratione, & præterita hyeme apud me nata, pectus tuū demulcere: qui gaudes raris & non protritis ſcholiis. In doctrina facile aliis cedam: in obſeruatione autem nulli penitus, quantumuis docto & erudito. Accipe igitur Reuerendiſſ. Antiſtes, & ſimul ampliſſime Princeps, hos meos benigne labores, & boni conſules: qui ſcis, quibus obruor negociis in repub. & quam pauciſſimæ horæ, ſucciſiua videlicet tantum, meis ſtudiis pateant: & quod ſola nocte literis mihi inuigilandum ſit, dum tota die publicis curis & domeſticis addictus ſum negociis. & res domi anguſta nō ſinat vt velim, & ex animo cuperē, totus eſſe deditus literarū ſtudiis, & iis tantum inuigilare. Vale Reuerendiſſ. Antiſtes, & Princeps clariſſ. Præſulum Germaniæ decus & ſplendor. Ex ædibus noſtris, Viennæ. Anno à nato* IESV, M.D.XXVIII. *vigeſima Maii.* B

AVSTRIÆ REGIONIS DESCRIPTIO.

CVM animum induxiſſem, vitam & hiſtoriam D. Luipaldi Marchionis Auſtriæ poſteris tradere, neceſſarium mihi viſum eſt, quomodo hæc familia in hanc terram deſcenderit, orſus à primo Marchione vſque ad duces Auſtriæ, quoad hæc ſtirps defecerit: dehinc, quomodo Comites Habſpurgenſes in locum ſucceſſerint, & innumeros Duces, Reges, Cæſares, in hunc vſq; Carolum V. Cæſarem Romanum, & Ferdinandum regem Hungariæ & Bohemiæ, infantem Hiſpaniarum, Archiduces Auſtriæ procreauerint, hanc inclytam domum Auſtriæ aucturi deinceps feliciſſime, recenſere. Supereſt itaq; vt hanc regionem Auſtriæ, vnde nomen ſortita ſit, quibus finibus claudatur, quantū pateat, cum ſuis partibus nunc oſtendam, & ſitū in ea vrbis Viennenſis, caput regionis, cum aliis ſcitu dignis poſteritati tradam: non obſtante, idē olim

Æneam

A Æneam Sylvium,ſummum Pontificem,ante me tentaſſe quidem : ſed quid ipſe adiece-
rim,alii iudicēt.imperfectū enim opus,cui titulū dedit Auſtria,reliquit : & in deſcriptio-
ne vrbis Viennēſis,dum ſitū & ordinem vrbis,cū pleriſq; antiquitatibus,quæ illic reperi-
untur,obmiſit,lōge lateq; errauit:in pleriſq; vero etiam ſcopū non vt debuit aſſecutus eſt,
alio tendens quā quod concepit. Sub Attila itaq; Hunnorū Principe (Deo Opt.Max.ſic
volente,quia mundus flagitiorū ac ſcelerū plenus,vt flagellū mitteret in terras, omnium
regna ac principatus cōfudit)ſic periit Italiæ,Frāciæ,Germaniæ, finitimarumq; regionū
ſtatus:imperiumq; Romanū diu fractū, diu paſſum eſt deſolationē. Nec vſquā Ducatus
aliquis ſincerus ac integer,inuiolatusve permāſit, ob Hunnorū Gotthorumq; diluuiū &
inundationē.Ea ergo tēpeſtate Oſtria, quā nunc Auſtriā appellamus,à Gotthis,poſt At-
tilæ obitū,ſenſit etiam hoc malū : & hoc vocabulo patria lingua Oſterreich appellata,hoc Auſtria.
eſt,Oſtria,ſiue Auſtria,diphtōgo adiecta,vt Sueui loquūtur, qui plerunq; o per au enun- Oſtria.
ciant: cū primi inhabitatores huius terræ fuerint duces Sueuorū, poſt Longobardos,qui Longobardi.
prius hanc terrā poſſederūt,expulſi à noſtris. Sic itaq; Auſtrales ab Auſtro dicti:ſicut O-
ſtrogothi & Veſogothi cognominati ſunt,quaſi incolētes Orientē ac Occidentē: quem-
admodū Franci Orientales & Occidentales vulgo hodie etiam appellantur.& ideo hæc
regio Marchia Orientalis recto vocabulo cœpit appellari Auſtria: vbi enim claudebatur
Germania,atq; limes quidā,quem noſtra patria lingua March vocitamus,dicta à maiori-
bus,Paononia ſuperior olim appellata eſt,Noricū antiquitus dictū, cū non haberet prin-
cipes priuatos qui hanc prouinciam regerent.Id nuper inueni,cū Euſebii Chronica pau-
lo diligentius perluſtrarē:qui tradit,S.Seuerinū Auſtraliū apoſtolum,Noricū veniſſe,per S.Seuerinus.
quem fidē Chriſti maiores noſtri edocti ad hanc cōuerſi ſunt. Quod factū tradit ſub an-
num Chriſti CCCC.LIII.circiter accidiſſe. Villā enim S.Seuerini,vbi cellā habuit pius pa-
ter S.Seuerinus,iam ego poſſideo,vbi nobiliſſima creſcunt vineta,arboribus illic deſectis
ac purgatis. Aliud euidentiſſimū huius rei argumentū eſt, quod hæc regio Noricū ſit di-
ctum,quod cū meus ſeruus nuper in villa mea Schwechat,in domo Ianii coloni mei,cel-
lam vinariā ſub terra effoderet, duo corpora reperit humana in ſepulchro quodā lateri-
cio coctili,in quo legebatur Romanis literis, LEG.I.NOR. in alia linea, LEG.X.NOR. ſequētia
ob vetuſtatē legi non poterant. Itē affinis meus Doct. Marcus Beck,Quæſtor Regius,cū
B ſtagnū piſciū nuper effoderet,quod nō plene duobus millibus paſſuū a villa mea Schwe-
chat diſtat,in caſtello ſuo cui nomen eſt Leopolsdorff, duo ſimiliter corpora effodit hu-
mana cū antiquis Romanis numiſmatis, & vrna Romana : in quo etiam legebatur ſepul-
chro lapideo Romanis literis, LEG.NONAGESIMA:qui quidem lapis coctilis eſt,& lateri-
cius.Quæ omnia indicāt,hanc terrā Auſtriæ olim fuiſſe dictā Noricū, & à Romanis ſuis
legionibus & ſubſidiis adminiſtratā,ad cuſtodiendas Danubii ripas: quemadmodū olim
circa Viennā legio Alaudarū quieuit,quæ dedit veteribus ducibus Auſtriæ arma, quibus
antiquitus vſi ſunt:ſicut S Leopoldo,cuius veſtes ſunt quinq; alaudis cōdecoratę,de qui-
bus alaudis & Suetonius & Ammianus Marcellinus meminerūt. Cū itaq; hęc regio Ger-
manię terminus Auſtria,dicta Marchia Orietalis,& antiquitus fuerit Noricū: quod ob id
dico,quemadmodū olim fuerint Oſtrogothi & Veſogothi,id eſt,orietales & occidetales
Gothi,& nūc orietales & occidetales Franci ſunt: & ego orietalis ſim Francus, ex Impe-
riali ciuitate Schweinfurt oriūdus,patria lingua, q̄ ruſticano tumultu deſtructa eſt, quē-
admodū tota pene Germania:factus iā Auſtriæ incola:annis prope quadraginta, incēdio
& aliis incōmoditatibus ad miſeriā redactus,niſi quod adhuc quibuſdā villulis & poſſeſ-
ſionib. ac ſtipēdio principis mei adhuc honorifice dego:quieſcendū eſt mihi,& ideo gra-
tiæ habēdę ſunt,quod viuo,& reliquū tēporis ſcribēdo inſumere poſſum.Semper.n. Ver-
gilianū illud mihi occurrit,etiā impræmeditato: *Fata viam inuenient,aderitq; vocatus Apollo:*
hoc eſt,Chriſtus,qui eſt Deus ſapientia,imo vera & æterna ſapiētia,in quē ſpem meā col-
loco.Quod ſi Deus Opt.Max.vitā mihi prorogabit,natale ſolū ruſticano tumultu fœda-
tum,etiā lubens ſcriberē,vt patriæ aliquid rependerē, amore Principis mei Reuerendiſs.
antiſtitis Chunradi Herbipolēſis, ac illuſtriſſimi Principis Frāconiæ,qui cū nuper in tāta
animi perturbatione ab inſultu ruſticano cōmotus, cogeretur à vicinis Principibus ſup-
petias quærere, in arce ſua diuæ Virginis cuſtodē reliquit illuſtrē Principem Marchionē
Brandenburgenſem Fridericum, Præpoſitum maioris Eccleſiæ, virū bellicoſum & no-
bilem,Sebaſtianum de Rottenhan,de Remperſdorff, vtriuſq; militiæ equitem auratum, Sebaſtianus de Rottenhan.
virum nunquā ſatis laudatum, re bellica clarum, literis eruditū, qui manibus eiſdē arma
tractare,quibus annales ac res geſtas ſcribere ſolitus eſt : exemplo Iulii Cæſaris,cum aliis
inſuper viris clariſſimis,quibus arcē ſuam tutandā reliquit.Inter quos etiā fuit meus gen-
tilis Georgius Cuſpinianus, in iaciēdis ignibus mirus artifex,quo pro magiſtro Artalariæ Georgius Cuſpinianus.

vſus, qui ſtrenue contra inſultus ruſticanos ingenium ſuum exercuit, quos pulchre abe- A
git & repulit: olim à me in gymnaſio Viennenſi educatus, & ſub pręceptoribus non pœ-
nitendis inſtitutus: tum ſacris initiatus, & Canonicus Herbipolenſis factus. Et hoc anno,
quo hæc ſcripſi, Sereniſs. regi Ferdinãdo pulcherrimum opuſculum de iaciendis ignibus
arte & ingenio ſingulari obtulit regi, ab eodem ſplendide remuneratus. Cur autem hoc
nõ patriæ meæ, cui omnia debeo, tanquam natali ſolo, iure optimo perſoluerem (qui iam
Cæſares omnes à primo Iulio vſq; ad Maximilianum, cum omnibus Græcis Imperatori-
bus ac tyrannis: omnes Coſſ. à primo Iunio Bruto & Collatino, vſquequo defecerunt ſub
Iuſtiniano & Iuſtino Imperatoribus non ſine ingenti labore duobus magnis volumini-
Francia Orientalis. bus perſcripſi, qui propediem egredientur) cum hæc patria mea, Francia ſcilicet Orien-
talis, regio ſit non minus fertilis, quam potens ac ampla, haud facile aliis regionibus ce-
dens bonitate, vbertate, ac aeris clementia. hęc etenim Francia Orientalis, nomen Occi-
dentalibus ſine dubio dedit, qui Francigenæ, quaſi de Francis geniti, vulgo dicuntur. Et
quemadmodum Oriens præſtantior eſt Occidente, quod hic ſolem habet orientem, ille
vero occidentem: ita nobiliores ſunt Franci orientales, quam occidentales, vtpote ab eis
geniti. Vnde eſt quod hi liberi Franci dicuntur, quod nemini tributa pendẽt: & Francus
Franconia. ex ſuo etymo ſonat liberum. Hæc nunc paſſim non Francia, ſed Franconia vulgo dicitur,
tribus decorata antiſtitibus: Herbipolẽſi ſcilicet, qui Dux quoq; Franconię appellatur, &
vtrumq; ius, ſpirituale etiam & ſeculare habet, iuxta commune & protritum verbum,
Herbipolis ſola regnabit enſe & ſtola: epiſcopum dehinc Bambergenſem, ac epiſcopum Aich-
ſtatenſem: tum Marchionem Brandenburgenſem, ſecularem Principem, vnde elector
Imperii naſcitur. Adde quod multi alii Principes bonam Franciæ Orientalis partem oc-
cupant: vtpote Comes Palatinus Rheni, & Comites Miſnenſes, qui Ducibus Saxoniæ
cohærent. Tam late patens eſt Francia Orientalis, quæ ab Hercinia ſylua vſq; in Galliam
protenditur per Rhenum (vnde & Carolus Magnus Imp. in Ingelheym natus, Francus
iure appellatur) multo longior latiorq; regio quam ſit Auſtria, de qua præſens opus ſcri-
pſi. Hæc autem veluti parerga & per digreſſionem adieci, vt meam patriam legentibus a-
perirem, cui multa debeo. licet vtrobiq; ſim redactus ad miſeriam: hic in Auſtria per in-
cendium deſtructus, vbi ſum aduena: illic per ruſticorum impetus paterna priuatus hæ-
reditate, licet nec in Auſtria caruimus hoc malo ruſticorum, quod totam Germaniam B
pene infeſtauit. Quis tanti ſit ſceleris author, nemo non videt, licet ſit talpa cæcior. Me-
lius foret profecto, hominem hunc non prodiiſſe in mundum. Sed tibi Deus vindictam,
qui nouiſti hominum corda. A te expectamus vltionem: licet lento proficiſcaris gradu,
ſed longitudine pœnæ tarditatem recompẽſas. Satis iam ſatis euagatus ſum: domum itaq;
repeto, nempe ad deſcriptionem Auſtriæ, quam Pannoniam ſuperiorẽ appellaui, quon-
dam Noricum dictam, cum ſit Germaniæ quaſi limes quidam, qui patria lingua Marck
vulgo dicitur. Sic etenim neceſſe eſt me loqui, cum ſcribam præſentibus futuriſq; homi-
nibus. Nam hæc & cætera loca aduerſis ſubinde vocibus appellata ſunt. Et vetus ſermo
Laus Auſtriæ. nihil aliud, quam loquendi vetus conſuetudo eſt. Hæc terra agris, paſcuis, pratis, hortis,
fluminibus irrigua, ſatis omnium fructuum ferax, fluminibus honeſtata, villis, oppidis,
caſtris, templis illuſtrata, ſyluis decora, montibus eminens & aucta, nihilo plane quod
deſideres, tam in ſitus amœnitate, quam victus neceſſitate carens: vinetis ſpecioſa, fonti-
bus & aquis decora. Vnde tanta abundantia quotidiani victus prouenit, quod adiacentes
regiones ſuis alimentis nutrit & fouet, adeo vt olim prouerbio veteri & protrito dictum
ſit ab exteris, Auſtriam non habere parem. Vt omittam clementiam & bonitatem aeris,
cum omni puritate ac trãquillitate. Terra profecto nobilis, ſi bene gubernetur: omnium
fructuum quos Germania habet, ingens copia. Aromatica ex Venetiis afferuntur. Sale v-
titur proprio, videlicet arte cocto & facticio. Auri & argenti venas nõ habet. piſcium ma-
xima multitudo, & quicquid ad victum ſpectat humanum, mira abundantia. Sed huius
terræ termini multum ſunt variati, tum ob continua bella, quæ in multa ſecula durauerũt:
tum ob Principum, qui has terras rexerunt, varietatem. Tempore enim Ladislai Poſt-
humi dicti, vt vetuſtiores Marchiones omittam Auſtriæ, Bohemiã & Hungariã vnius e-
rat Principis. Sub Friderico Imperatore, alia fuit ditio: ſub Maximiliano item Cæſare, fi-
lio Friderici, alia ab ea quæ nunc eſt ſub Ferdinando: qui cum ſit Archidux Auſtriæ &
Infans Hiſpaniarum eſt, & Hungariæ & Bohemiæ Rex, & nunc feliciter Auſtriam, Bo-
hemiam & Hungariam gubernat, vtinam in multos annos. Nouis certe literis ac diplo-
matibus hanc vrbem Viennenſem ornauit. Si autem diligenter inſpexerimus fluuios,
mõtes, ſyluas, quibus natura prouinciæ & regiones diſiunguntur: quis credit fluuiũ illum
exiguũ, tantillũ quidẽ, quẽ Leytam à vicinis collib. fluentẽ, Leyterperg dictã Pannoniam

ſuperio-

A ſuperiorem ſiue Auſtriam ſecernere à Pannonia inferiore, ſiue ab Hungaria latiſſimo regno,& eſſe limitẽ vtriuſq; Pannoniæ? Malo ego Auſtriã verſus ortũ terminare fluuio Raba (qui Ptolemæo Arabo dicitur) qui ex Styrus montibus fluit in Scaurinũ, vbi eſt inſignis vrbs & caſtrũ cũ epiſcopatu: quã oppidulo Pruck,& flumine Lyta finire. Quanquã bellis & ſeditionibus Principũ nõ modo is verſus ortũ limes variatus eſt,ſed & ad meridiẽ, occaſum & ſeptentrionẽ vſq;. Sic olim Carolus Magnus Marchiã orientalẽ, deuictis Auaribus & Hunnis,limitẽ orientalẽ eſſe voluit Rabã fluuiũ, vbi Scaurinũ,quod perperã hodie Iaurinũ,olim a Marco Scauro,qui ſuas legiones hic habuit: oppidõ à ſe dictũ appellari voluit,qui Pannonias vtraſq; ſeparat. Nos hũc imitati ſumus,quia hodie videmus homines illos Vngaros in Scaurino moribus noſtris aptiores,quam inferiores Pannones. Vbi alius etiã fluuius pari pene paſſu haud longe à Raba Danubiũ influit,Rebnitz dictus, ſcaturiẽs prope Kirchſchlag: vbi ſunt etiam duæ villæ,ſuperius Rebnitz,& inferius Reboiz,ab eo fluuio dictæ. qui poſt etiã fluit per lacũ Newſidel, qui in longũ ſeptẽ miliaribus, & in latũ tribus protẽditur, vt in tabula noſtra Hungariæ aperte videmus, Regi noſtro dicata à me: quæ duo, inquã, flumina inſulã efficiũt, Rabaw dictam,populoſam & fertilem. E regione vltra Danubiũ inſulæ dictæ Schuttæ,quã Danubius bifurcatus efficit,oppidulis,villis,caſtris,& frugibus feracẽ & fertilẽ,piſcibus inſuper abundantẽ, & locupletem omnis generis fructibus. Porro verſus occaſum Auſtriæ, ſine dubio naturalis limes Auſtriæ erit OEnus fluuius,qui Danubiũ influit iuxta antiquã hanc & inſignẽ vrbẽ, quæ Barabis antiquitus Gothico vocabulo,nũc Patauia latine vulgo dicitur, quã Valens, Valentinus, Gratianus, Cæſares Augg. coloniã deduxerũt, ſicut ex vetuſtiſſimis monumẽtis & annalib. obſeruaui: quandoquidem & facile b in u, & recte vertitur,& Batabiuus in Patauinus facile tranſit. Et vicus præterea hodie & platea circa OEnum, Beẅtern/Boiotrũ olim, vulgo dicitur, quemadmodũ haud lõge infra Batabim & Quintanã veterẽ, ſupra Viltz [illegible], patria lingua Küntzing appellatur: vt etiam Ioan. Auentinus, vir doctiſs. Baioariæ ſcriptor eruditiſſimus, & mihi amicitia iunctus, olim meus auditor & diſcipulus, longe lateq; diſſerit. Auſtria itaq; in ſuperiorem (quæ Onaſo fluuio terminatur, & qui olim ducatus à Friderico Imperatore primo factus, cum Heinricus diui Luipaldi filius, primus dux Auſtriæ crearetur, & alter Ducatus illi auferentur, vt ſupra ſcripſimus, ob pacem & quietem) &
B inferiorem ſecernitur. vt rurſus Danubio ſimul diuiſa, partitur in quatuor campos: ſic enim hodie vulgo diſtinguitur Auſtria. Duo cis Danubium: Steinfeld, quaſi dicas campũ petroſum, vina & frumenta nobilia producentem: & Tulnerfeld, ab oppido vetuſtiſſimo Auſtriæ Tulna, à primo Rodolpho rege Rom. & Duce Auſtriæ nobilitata, monaſterioq; & quorundam liberorum ſuorum ſepultura inſignita. Duo præterea campi vltra Danubium, Marchfeld, à Marchia fluuio appellati: frumentis, vini copia, & croci abundantia inſignes: ac quartus Gensfeld, ab anſerum copia dictus, qui illic proueniunt prope Weitram oppidum, clarus & nobilis. Rurſus hæc eadem inferior Auſtria in quatuor partes ſecernitur, quoties ad publica comitia Auſtrales in quatuor ſtatus diuiſi, prælatos ſcilicet, barones, nobiles, & oppidanos, aduocantur. Vna pars cis Danubium, infra nemus Viennenſe, altera ſupra nemus Viennenſe. Vltra vero Danubium vna ſub monte Meinhardi, altera ſupra montem Meinhardi. Ex his quartis vocantur ad comitia prædicti quatuor ſtatus prouincialium: ſicut paulo inferius latius diſſeremus. Quemadmodum in Sueuia, vt Cæſar in ſuis Commentariis prodidit, quæ centum pagis habitabatur olim, à fontibus appellatis felicius quam rura. γῆ enim terram notat græce: vnde ſi vertas in Geẅ patria lingua, ex græca lingua recte torquebis. Hodie vero ſeptem habet principalia rura, quæ patria lingua Geẅ vulgo nominantur: vt Sungeẅ / quaſi dicas ſolis rus, ob antiquitatem: Algeẅ/quaſi dicas alpiũ rus, quod iis adiacet: Heugeẅ/quaſi dicas fœni rus, quod abunde illic prouenit: Ergeẅ/ quaſi dicas honoris rus, vbi nobilitas habitat ab Eluetiis pene expulſa: Preyſgeẅ / quaſi dicas laudis rus, ob fertilitatem inſignem: Norgeẅ/ſic dictum, quia Noricis adiacet. Sic itaq; diuiſa Auſtria ſuos habet limites & terminos, vt ſcripſi.

Scaurin. Raba. Rebnitz. Kirchſchlag. Newſidler ſee. Tabula Hungaria Cuſpiniani. Rabaw. Schutta. OEnus fl. Batabis. Valens. Valentinianus. Gratianus. Beẅtern. Batauina. Quintana. Ioan. Auentinus. Auſtria diuiſio. Steinfeld. Tulnerfeld. Marchfeld. Gensfeld. Alia Auſtriæ diuiſio. Quatuor ordines prouincialium. Sungeẅ. Algeẅ. Heugeẅ. Ergeẅ. Preyſgeẅ. Norigeẅ.

Nunc supereſt vt de Danubio paulo altius repetã, quę apud Coſmographos & Topographos inueniam: quæ etiam ipſa experientia, quæ neminẽ fallit, docet. Cum enim Danubius, inſignis Europæ fl. magnitudine, ab occaſu in ortum fluẽs per mediam Auſtriam, ſecet & Pannoniam inferiorem, ſexaginta fluminibus nauigabilib. auctus, tãdem ſex magnis hoſtiis in mare Euxinum deſcendat (vt Plin. lib. 3. de Norico agens, & Pannoniis) receptis in ſeſe Sauo & Drauo fluminibus noſtris notis: tamen non facile inuenies candide lector, qui tibi hos ſexaginta fluuios, cum ſuis hoſtiis & nominib. recenſeat. Ego itaq;, vt accepi à fide dignis, & potiſſimum à Collimitio noſtro, qui ad Lycum genitus, hos fluuios tanquam inſignis Mathematicus & Coſmographus, quam notiſſimos habet, fideli-

De Danubio, eius ortu, & fluminibus, quæ in illum ingrediuntur, vſq; ad mare Euxinum. Tanſtetter.

ter enarrabo, patria lingua ſuis nominibus fluuios enuncians, vtpote qui non patiuntur Latinam etymologiam: & hæc propria in aliam linguam verſa, ſuam amittũt gratiam. Debent enim hæc propria ſiue locorum, ſiue fluminum, natiuam & genuinam ſeruare originem: alioquin infinitos pariunt errores: vt in pleriſq; neotericis, ſi vacaret, oſtenderẽ, qui & docti & excellentes alias viſi & habiti ſunt. Nunc rem ipſam aggrediar, originem Danubii ſumens bonis auibus (vt aiunt) ab eo loco vbi naſci putatur. Veteres autem Coſmographi hunc è radicibus montis Abnobæ, quem Plinius Arnobum vocat, oriri ſcribunt. cũ tamen non è monte, ſed è fontibus quibuſdam ebullientibus prope villam notiſſimã, quæ patria lingua Doneſchingen appellatur, erumpat: quaſi dicas Danubii lotionem, ex fonte paulo infra templum medio fere villæ, vix mille paſſus à templo. Adeo ab initio exiguus, vt vix ſit anſeribus nauigabilis, non dignus vt fluuius nominetur.

Arnoba. *Doneſching.*

Flumina Danubium ingredientia.

Sed mox paululum infrà duobus augetur fluminibus, quorũ origo altius ex iugo Hercyniæ ſyluę deriuatur: quorum alterũ Perſch, alterum Perchlingen vocant accolę, duob.
1. milibus paſſuum Alemanicis ſupra Vlmam Imperialem vrbem, prope Phullendorff. Et
2. hinc nata eſt ambiguitas de origine Danubii, an in præfata villa Doneſching, an ad radices Herciniæ, vbi Perſch & Perchling naſcuntur, ortum habeat Danubius: id quod veteres dubitabant. flumina enim illa maiora ſunt, quã tenuis ille ortus prope villam. Et ideo *Perſch. Perſchling.*
3. quidam putant hic potius oriri Danubium, quam illic. & coniectura eſt aptior. Vadit enim primum lentus, antequã augeatur prope Vlmã Hilaro, qui a Campiduno deſcendit nauigabilis in Danubium, a meridie. Sed è regione Vlmæ alter fluuius Danubium irrum- *Hilarus.*
4. pit, a ſeptentrione Blabus: vbi monaſterium ſitum prope, ſiue cœnobiũ potius, Blabpeyrẽ a fluuio cognominatum, nomen ab eo ſortitũ. poſt per Marchionatũ Burgouiã à dextris *Blabus.*
5. ingreditur Danubiũ à meridie fluuius, patria lingua dictus Gins: ad cuius hoſtiũ, oppidũ ſitum ex eo nomen ſeruans, Ginſpurg appellatum. Poſt alter celer fl. per eundẽ Marchionatum Burgouiam à meridie, Kamlach dictũ, prope Offingen, Burgaw oppidũ alluens. *Gins. Ginsburg. Kamlach.*
6. A ſiniſtris intrat Danubium præterfluens Haiden, Gengen, & Gundelfingen magnus fluuius, à Septentrione fluens, patria lingua dictus Prentz. *Prentz.*
7. Deinde prope Lauhingen, ingreditur amnis cognominatus patria voce Tuuirch, à Septentrione fluens. *Tuuirch.*
8. Inter Tullingen & Höchſtett oppida, prope villam dictam Staina, à Septentrione fluit fluuius dictus Eguua. *Egua.*
9. A ſiniſtris poſt oppida, mille paſſibus incedit fl. profundus, prope Taphel, à meridie fluens villæ Zuzuthalte & Pfaffenhofen intermedia, alteri nomen donans Zuzum. *Zuzum.*
10. Prope dehinc Werdeam à ſiniſtris, & Septentrione magnus fluuius præterlabitur, di-
11. ctus Wirnitz, Wending oppidum alluens. A dextris vero prope Werdeam præceps *Vuernitz.*
12. fl. à meridie ſupra Auguſtam fluit, Schunter. Prope hoſtium villa dicta eſt Larding, à dextris ſimulate fluens, fl. profundus, à meridie, Egiſſer. *Schunter. Egiſſer.*
13. Dehinc amnis notus & decãtatus, aquis diues, pręteriẽs Schongaw, Fueſſẽ, Lãgſperg, Auguſtã Raniam, oppida, à meridie fluens Lycus, qui prope hoſtiũ villam haber olim comitatum inſignẽ, cuius rudera cernuntur: Lechſmund patria lingua Lyci hoſtiũ dicitur. *Lycus. Lech.*
14. Poſt Raniam mille paſſus magnos prope Ranthertzhofen, à Septentrione fluit fl. Vrs. *Vrs.*
15. Circa Ingolſtadium à Septentrione fluit in Danubium fluuius dictus Schutter. *Schutter.*
16. Paulo poſt Ingolſtadium præterit fluuius Aichen, & Schrobenhauſer, dictus Pir. *Pir.*
17. Item poſt mille paſſus à meridie circa Voburg, Ingreditur Danubiũ fluuius dictus Ill. *Ill.*
18. Hinc haud longe prope Kelhaim, à ſeptentrione fluit fluuius Altmull. *Altmull.*
19. Deinceps prope Abſperg, a meridie labitur Abs. *Abs.*
20. Haud longe à Ratiſpona, ſiue Tiberina, à ſeptentrione currit Nab. paulo poſt à ſepten- *Nab.*
21. trione fluit fluuius, vrbi nomen concedens, dictus Regen. Inde Regenſpurg, vrbs olim Tiberina, iam Ratisbona dicta. *Regen.*
22. Sub Ratiſpona à meridie labitur fluuius in Danubium, prope Phetter ac Geiſlelring, dictus Laber. *Laber.*
23. Infra Deckendorff haud longe ab inferiori Alta, à meridie fluit Iſer fluuius. *Iſer.*
24. Prope Filtzhofen oppidum, a meridie labitur fluuius Filtz. *Filtz.*
25. Paulo infra ingreditur Danubium fluuius, dictus Wolffang. *Vuolffang.*
26. Intra Patauiam & Viltzhofen labitur fluuius, dictus Gaſſa. *Gaſſa.*
27. Patauiæ à meridie ruit nominatiſſimus fluuius Oenus, In patrio vocabulo Patauiæ, à *In.*
28. Septentrione, gemmas ferens, vt aliqui aſſerunt, ex Bohemia, Ils. *Ils.*
29. Infra Batauiam à Septentrione currit fluuius Renn, arci nomen donans. *Renn.*
30. Infra Rennam iuxta arcem Newenhaus, à Septentrione, fluit fluuius dictus Rott. *Rott.*

Supra

31. Supra Efferding mille paſſus prope Aſchach, labitur fluuius dictus Aſchach. *Aſchach.*
32. Infra Efferding currit fluuius dictus Iun, torrens, ſicut eſt Vienna. *Iun.*
33. Infra Lintz regium oppidum, à meridie, ex lacu Hallis, vbi ſal coquitur, & ex lacu
Gmunden, labitur fluuius dictus Trawn, per vtrunq; lacum medius fluens. *Traffen.*
34. Prope Metthauſen, à meridie, intrat Danubium fluuius Ens, Onaſus ſiue Anaſus lati- *Ens.*
ne dictus.
35. Poſt 50. paſſus à Septentrione præterlabitur liberam ciuitatem fluuius dictus Aiſt. *Aiſt.*
36. Infra Metthauſen prope Perg villam, à Septentrione labitur fluuius dictus Horen. *Horen.*
37. E regione à meridie iuxta cœnobium Erlacloſter, labitur fluuius Erlach. *Erlach.*
38. Iuxta oppidum ipſum ingreditur Danubium à meridie fluuius dictus Ips. *Ips.*
39. Prope arcem, ſiue cœnobium Melicum nobile, à meridie fluit fluuius Melch dictus. *Melch.*
40. Paulo inferius à meridie labitur fluuius dictus Pylach. *Pylach.*
41. Infra Pechlaren oppidum ſubintrat Danubium à meridie Erlauff. *Erlauff.*
42. Prope vetuſtiſſimnm oppidum Treſmaur, ciuitatem & cœnobium S. Hippolyti præ-
terfluens, labitur fluuius dictus Trezen, à meridie fluens. *Trezen.*
43. Infra Krembſam vrbem, à Septentrione labitur fluuius, dictus Kamp. *Kamp.*
44. Circa vetuſtiſſimum oppidum Auſtriæ Tulnæ, cuius crebra eſt mentio ſuperius, à me-
ridie venit fluuius Tuln, & vrbi & adiacenti regioni nomen tribuens. *Tuln.*
45. Circa Viennam Auſtriæ metropolim, de qua plura, torrens eiuſdem nominis Vienna, *Vien.*
forte vrbi nomen concedens, ab ea ſimul dictus eſt.
46. Infra duobus millibus paſſuum eſt villa noſtra, quam poſſidemus, Schwechat flu- *Schbberchat.*
uius, cum alio item fluuio noſtro Kaltengang dicto. *Kaltengang.*
47. Paulo infra noſtram poſſeſſionem Fiſcha fluuius, circa cuius hoſtium Fiſche. *Fiſche.*
48. Poſthac Leytta fluuius iuxta vrbem, vbi debet finiri Auſtria, de qua re abunde alibi. *Leyt.*
Omnes hi fluuii à meridie currentes, Danubium ingrediuntur.
49. E regione Viennæ prope oppidum Matcheck, à Septentrione fluit inſignis fluuius, di-
ctus Marchia. *March.*
50. Circa Scaurinum, vbi epiſcopatus & ciuitas, à meridie currit Rebnitz. *Rebnitz.*
51. Paulo poſt Raba fluuius: quæ duo flumina quaſi inſulam faciunt, annis duobus prius *Rab*
B quã ſcripſimus, à ruſticis obſeſſa, cũ Turcus vrbẽ Bledã euaſtaret. Strenue ſeſe defende- *Rabalb.*
rũt, ſe & ſuos ab incurſu defenſantes. Sed poſtquã Rex noſter Ferdinandus manu armata
Hungariã ingreſſus, ſuũ ius quæſiuit & obtinuit, dicto audientes, ſeſe pacifice dediderũt.
52. Prope Iſtrogranum, quod corrupte Strigonium vulgo dicitur, vbi Archiepiſcopi ſe-
des, à Septentrione labitur fluuius in Danubium, vulgo dictus Gran. *Gran.*
53. Prope nobilem in Hungaria arcem & villam dictam Comarum, à Septentrione ingre-
ditur Danubium vulgo dictus Wag, qui per Vacienſem epiſcoparum labitur, nomen in- *Wag.*
de ſortitus, Trentſchin oppidum & caſtrum præter fluens: vbi nuper maxima fuit clades
à noſtris facta, & arx debellata cum oppido, & incenſa.
54. In Hungaria caſtrum, oppidum & arx eſt inſignis, qua fluuius à meridie in Danubium
mittitur, vulgo dictus Trag, latine etiam decantatiſſimus, Drauus appellatus. *Trag.*
55. Circa Nauderalbam recipit in ſe Danubius flumium à meridie currentem, æque no-
biliſſimum, dictum Saw: à Latinis vero Sauus, paſſim deſcriptus. *Saw.*
56. Per Segedunum agrum erumpit a Septentrione fluuius Danubium ingrediens, vulgo
dictus Teyſſa, à veteribus Tibiſcus appellatus, nunc Titia piſculentiſſimus fluuius. *Teyſſa.*
57. Prope Titellum arcem per Senderouiam à meridie labitur Themis fluuius, qui vr-
bem a ſe nominatam Temeſchwar, quaſi Themeſis vrbem appellat. *Themeſch.*
58. Intra Senderouiam & Gallenpotz à meridie intra Danubium fluuius dictus Moraua. *Moraua.*
59. Prope Pudanum à meridie irrumpit Danubium fluuius Iſchar. *Iſchar.*
60. Per Trãſſyluaniã à meridie intra Pudanũ & Nicopolim ingreditur Danubiũ fl. Allut'. *Allut.*
61. Sub Nicopoli infra per Walachiam a Septentrione irrumpit Galophitz. *Galophetz.*
62. Per Moldauiam a Septentrione currit fluuius Steritus. *Steritus.*
63. Per eandem Moldauiam fl. appellatus Prutt. Hæc ſexaginta & amplius flumina, vt no- *Prutt.*
ſtra ætate vulgo dicuntur, ſcripſimus: quamuis veteres, & Plin. in 3. de Noricis agẽs, parce
de iis ſcribat, vbi ſolũ Sauũ & Drauũ celebrat. in quarto vero de Danubio ſcribẽs, Hiſtrũ
appellat, vbi Illyricũ alluit, ſexaginta amnibus receptis, medio ferme numero eorum na-
uigabili, in Pontũ vaſtis ſex fluminibus euolui ſcribit. Ac primũ Peuce, alterũ Naraenſto-
ma, tertiũ Caloſtoma, quartũ Pſeudoſtoma, Boreoſtoma quintũ, ac vltimũ Spireoſtoma
appellat. In iis fluminib. hoc quoq; obſeruandũ duximus, horũ nomina pene omnia, quæ
Germanica ſunt, monoſyllaba eſſe. Et quanquã Pliniũ defendat antiquitas, nemo tamen

Digitized by Google

naturam effœtam putet: quoniam his auribus à fide dignis ex Liuonia audiui, afferentes in Liuonia eſſe tractum Danubii: huiuſce rei afferentes hoc efficax argumentum, quod ille idem fluuius ſua patria lingua vocatur Danubius, qui & piſces nutriat copioſe ſine oſſibus, cum cartilaginibus tantum, vt apud nos ſunt, quos lingua noſtra Huſones, Styriones, Sehirikios, magnos & paruos paſſim appellamus. Sed cum in hac eſſem admiratione, ſubiit cogitatio, ne Tanais fluuius pro Danubio ab indoctis putaretur. Tandem diligentius quærens, offendi tabulam, quam mihi Sigiſmundus ab Herberſtain, eques auratus, Ferdinandi regis à conſiliis, qui multas peregrinationes fecit in Germania, Polonia, Hungaria, & Moſcouia, quam etiam graphice deſcripſit, vtpote qui ter fuit in Moſchouia, & has regiones luculentiſſime, vt topographus depinxit: lucubrationibus inſuper non contemnendis, quæ propediem prodibunt in lucem, quas mihi oſtendit, illuſtrauit, etiam oculata ego fide vidi: qui aſſerit, ducentis miliaribus Germanicis amplius Ripheos montes à Moſchouia diſtare, & fluuios Rha ac Boriſthenē, qui hodie Neper dicitur, & Duinam, cum Tanai non ex montibus, ſed plana terra oriri. Ex hoc ego didici, fluuium quendam eſſe, qui in mare Balthicum ſiue Germanicū exoneratur, Duinā nomine, circa Richā, vbi eſt archiepiſcopatus in Liuonia, quē nunc vulgares Danubium putant fluuium, cū patria lingua vterq; dicatur Duna & Duina, facili errore, vnius literæ auctu. Vnde hos ſexaginta fluuios Danubium irruentes, quidam noſtri ſeculi poeta haud vulgaris, Richardus Bartholinus, in opus ſuum, cui titulū fecit Auſtriados, in lib. ſcilicet quartū, ductu Georgii Collimitii, Aſtrologi & Mathematici inſignis, tranſtulit, referens latine fluuios prædictos, quos ego patria lingua, vt omnes noſtrates intelligant, poſui. Richardus ſic cecinit: A

(Moſcouia Sigiſmundi ab Herberſtain.)

(Duna.)

Principio ante omnes Perſaa curſibus vndā
Concatinnt aquis, & Campidunus Iler
Deſerit Algonios, genus inſuperabile bello.
Diuitis hinc Vlma deſcendit Blauus ab oris,
Burgouiæq; altas infertur Gynſus ad vndas
Danubij, & de ſe dictam præterfluit vrbem, &c. quos ſubſcribere potes lector.

Vt itaq; in deſcriptione Auſtriæ pergam, operæpretium eſt ſcire, Pannonias vtraſq; apud veteres fuiſſe coniunctiſſimas: quod, præterquam quod in Plinio hoc leges, etiā in itinerario Caii Iulii Cæſaris, ac itinerario M. Antonini Imperatoris inuenies, ſi eris diligens lector. Tum ex hiſtoria diui Martini, quam Seuerus Sulp. ſcripſit, facile diſces: qui tradit, S. Martinum ex oppido Pannoniorum Sabaria oriundum, quod Claudii Cæſaris colonia ferebatur, inſigne olim emporiū, quo ſuccinū ex Germania Romā deferebatur, ad incruſtandos parietes, & teſſellata pauimenta: quod licet hodie ſit in Hungaria, & inferiori Pannonia, Germanicum tamen nomen ſortitum, & patria lingua Steinemanger vulgo appellatur: vt multa alia Hungariæ oppida, quæ Germanicis nominibus ſunt notiora, quam ſua propria lingua, & Latina. Ceu Suppronium, quod ego à Sempronio Romano, qui legiones illic habuit, rectius Sempronium dici puto: noſtra lingua OEdenburg, quaſi dicas deſertum burgum, minus conuenienti & apto nomine. Quanquam alii contendant, rectius Erenburg dici, quod ſub Honorio Imperatore ſit ædificatum. Fuimus in hoc burgo ſæpius orator & commiſſarius ſub Maximiliano Cæſ. & ſub Ferdinando rege, & multas diſcordias inter finitimas gentes ſuſtulimus & compoſuimus. B

(Sabaria.)

(Supronium.)

Poſonium in ripa Danubii, quod certe à L. Piſone, Piſonium crediderim rectius dici: noſtri Presburg vocant. ibi arx ſita eſt, vbi Ferdinandus rex, priuſquam Budam occuparet, & regnum ſibi ſubiugaret, Conſiliarios longo tempore habuit, & olim ab antiquis Marchionibus Auſtriæ multa bella facta ſunt, vt ſupra ſcripſimus. Auar, quod ſine dubio ab Auaribus, qui & Hunni dicuntur, nomen ſortitum, à noſtris vernacula lingua dicitur Altenburg. Et ſexcenta alia, quæ enarrare longi eſſet laboris. Satis ſit id inde comprobare, Pannonias vtraſq; olim fuiſſe coniunctas, præſertim ante Carolum Magnum. Et nunc iterum fatis orbem rotantibus, vnius Principis factæ ambæ Pannoniæ: nolimus velimus cogimur eſſe coniuncti, id Deo ſic gubernante. Fecit id Ferdinandus rex Bohemiæ & Hungariæ, infans Hiſpaniæ, Archidux Auſtriæ, &c. ex Hiſpania in terras has delatus, vt vtramq; gentem olim diſcordem vniret, & vnam faceret. nec enim vllam occaſionem obmittit, quin totis id viribus conatur, legationes ad confinia mittit, vt querelas ſubditorum audiant & componant.

(Poſonium.)

(Auar.)

Nunc itaque, vt ordo exigit, de prouincialibus Auſtriæ in quatuor quartas diuiſis, & ex quatuor ordinibus compoſitis, latius diſſeremus, qui ad publica comitia conueniunt, quoties Archidux D. noſter rex clementiſſimus ſuos aduocat, cis Danubium & vltra, ac ſupra nemus Viennenſe, & infra, ſupra & infra montem Meinhardi, qui prope Weiſſaw oritur,

(Meinhardus.)

A oritur, à Meinhardo Comite Stiriæ & Goriciæ & Duce Carinthiæ dictus, vt meritó quis
mirari poſſit, tantulam regionem tot habere prælatos: illis excluſis, qui in ſuperiori Au-
ſtria ſub Anaſo conuenientes, in ſuis comitiis pinguiſſima ſacerdotia poſſident. ſicut eſt
Præpoſitus S.Floriani, Abbas Kremſmünſter/ Willering/ Paumgarttenberg/ à Comite de
Machlandt fundatum, & alia cœnobia à Leopoldo Duce & Marchione Auſtriæ, filio
S.Leopoldi ædificata & condita: Lampach, ab epiſcopo Herbipolenſi, Walthauſen. De
noſtris nobis ſermo eſt in inferiore Auſtria, qui in noſtris comitiis conueniunt, quoties
à Principe aduocantur: quos enarrabimus, vt ſunt ab Auſtriæ Ducibus fundati, & à qui-
buſdam aliis nobilibus. Inprimis conueniunt duo epiſcopi, Wienñenſis, & Nouæ ciuita-
tis, vterque à Friderico III. Romanorum Imperatore fundati, principales Prælati. Ma-
1. gnus inde magiſter ordinis S. Georgii, à Friderico item tertio Imperatore Romano, & Magiſter Magnus S. Georgii
Archiduce Auſtriæ fundatus, à Maximiliano Cæſare auctus, & qui eundem ordinem
cum militibus & proceribus induit, quorum profeſſio eſt contra Turcos & infideles pu-
gnare, & ideo rubra cruce in pectore munitur pro habitu ſuo: qui quidem magiſter ordi-
nis ſummus ſtatum Principis gerens, & ſi in Auſtria habeat poſſeſſiones aliquot, in Ca-
rinthia tamen ad mille ſtatuas plerunq; habitat, & Principis titulo fruitur, primum locum
2. in ordine prælatorum poſt duos Antiſtites occupat. Et Magiſter huic Teutonicus Hie-
roſolymitanus, Viennæ ad S.Elizabeth habitans, à Friderico I. Imperatore ex Accone in
Pruſiam delatus, vbi ſupremus eorum magnus magiſter, plerumque Dux natus, cæteros
in Germaniam mittit. hunc noſtrum ab Auſtriæ Duce ſupra quatuor prouincias, Au-
ſtriam, Stiriam, Carinthiam, & Carniolam, ſupremum conſtituit, & in Viennam ciuita-
tem ſuſcepit Fridericus I. dictus Catholicus: & Fridericus II. dictus Bellicoſus, ex Duci-
bus Sueuiæ. quem pluribus libertatibus Leopoldus VII. donauit: parrochiam ſcilicet in
Gundelskirchen dedit, id quod & Albertus confirmauit. Vidi Friderici I. & II. & patris
eorundem Leopoldi VII. ſuper variis libertatibus †: quorum data ſunt M. CC. XL. quæ Diplomata.
Albertus confirmauit anno M.CCC.LXV. Fridericus Imperator II. omnia inprimis ratifi-
cauit. Luipaldus item VII. anno M.CC.X. plures libertates dedit, quæ omnia oculata fide
diligenter conſpexi & vidi, vt poſteri mihi fidem certam habeant. Et hodie hic magiſter
Teutonicus, Iodocus de inſigni familia dapiſerorum ex Francia orientali, vulgo dicti
B Truchſas non Wetzhauſen, haud parua mihi familiaritate iunctus, à conſiliis regis no-
ſtri D.Ferdinandi, cuius opera in pleriſq; grandibus negotiis vtitur, vir dignus & nobilis,
conſanguineis & fratribus præclarus, ab eodem Ferdinando cum omnibus anteceſſorũ
3. ſuorum, & priuilegiis optime prouiſus & adiutus. Magiſter S.Ioannis Rodienſis, à Duce
Auſtriæ Viennam receptus, cuius Superior in Boemia habitat, de magna familia nobi-
lium, de Roſis vel Strãgnitz vulgo dictus: atq; hi duo magiſtri poſteriores ſedent in ordi-
ne Baronum ſupra alios prælatos. Magiſter tamen S. Ioannis Hieroſolymitanus, Viennæ
ad S.Ioannem plantatus, per Rodolphum regem Romanorum, pluribus immunitatibus
ab eodem eſt donatus, vt libere poſſit ſine omni exactione ac telonio per terras & aquas
merſas quaſcunq; traducere. Ab Elizabetha regina, vxore Alberti Romanorum regis vi-
dua, ſuper ſale ex Hallſtat, vulgo dicto Gottſeyle, quaſi dicas eleemoſynam Dei, & item
ſuper cætera bona mobilia & immobilia, quæ omnia Ottocharus Rex Bohemiæ & Dux
Auſtriæ intruſus confirmauit.
1. Præpoſitus Viennenſis à Friderico III. Imperatore fundatus, poſtquam in eccleſia
cathedrali diui Stephani epiſcopatum erexit, hunc alteram eius manum creauit, & Vni-
uerſitatis ſiue ſtudii Viennenſis Cancellarium ordinauit, licet ipſe contendat, eſſe Can-
cellarius ducatus Auſtriæ, quod Rex ipſe diſcutiet.
2. Præpoſitus Neoburgenſis à diuo Leopoldo Marchione, qui in numerum ſanctorum
eſt receptus, ob cuius amorem præſens opus ſcripſi, vt ab initio late diſſeruimus, anno
M.C.XIIIS. fundatus à Leopoldo Pio, & Agnete ſua coniuge, qui illic ſepulti iacent.
Sunt autem hic infra notati Præpoſiti omnes huius cœnobii ordine, qui huic præfue-
runt vſq; in præſentem Georgium Hauſmanſtetter, in cuius honorem hoc opus, ad eius
preces ſcripſi.

HIC NOTANTVR PRÆPOSITI ECCLESIÆ NEVBERGENSIS.

OTTHO primus, Præpoſitus ſecularis.
Ottho ſecundus, Præpoſitus ſecularis.
Hardmannus primus, regularis Præpoſitus.
Rudgerus Chunradus

Digitized by Google

 A

Marquardus
Pabo
Werngerus
Gotſchalcus
Wernherus
Rudolphus
Dyetrain, Dietmarus
Wyſento
Walterus
Perchtoldus
Nicolaus
Stephanus
Nicolaus
Rudwinus
Ortolffus
Cholomannus
Petrus
Bartholomæus
Adelbertus
Georgius.

Simon: hic coram erat, quum in noua turri S. Stephani fundamenta altera iacerentur, vt inferius patet, cum de turribus templi S. Stephani abunde ſcribo.

Simon Hendel, Ioannes Hechtel, Iacobus Pamperl, Georgius Hauſmanſtetter. Hic eſt Georgius, qui me induxit precibus, vt hoc opus, puto non triuiale, haud abſq; ſudore conſcriberem, poſteris ac poſthumis vſui & commodo futurum.

3. Præpoſitus S. Hippolyti, ab epiſcopo Bathauienſi fundatus.

4. Præpoſitus ex Glockniz, à

5. Præpoſitus S. Andreæ prope Dreſen fluuium, ab Othone III. Rom. Imperatore fundatus: ſed ob bella, quum hæc regio infeſtaretur, a Leopoldo inſtauratus legitur.

6. Præpoſitus S. Dorotheæ, ex Vienna, fundatus cum ſuo cœnobio à quodam plebano in Gars, Andrea Plauckner, qui fuit Cancellarius Ducis Auſtriæ Alberti quinti, ſed ab initio incepta, ædificata q; ab Alberto III. Archiduce Auſtriæ, Stiriæ, Carinthiæ. Sed ante conſummationem, eo defuncto, Rodolphus primogenitus eius Alberti magis conſtruxit & dotauit. Dehinc Leopoldus germanus Rodolphi ſucceſſit, qui Andream Planckener, plebanum in Gars aduocauit, quem confirmauit, & ei commiſit Capellam. Idem fecit Albertus IIII & poſt Albertus V. qui impleuit patris ſui incepta feliciter, & ſubitanea morte Alberti præuenti laudabiliter terminauit, & de nouo dotauit, vt in eius literis patet, quas idem Præpoſitus S. Dorotheæ oculata fide luſtranda exhibuit.

7. Præpoſitus S. Vlderici ex Noua ciuitate, fundatus cum ſuo cœnobio à Friderico III. Imperatore, qui voluit omnes religiones maiorum ſuorum plantare, ſicut & fecit. Sed B præſens Præpoſitus immemor ſui honoris & famæ, & omnipotentis inprimis Dei Opt. Max. contra edictum regis noſtri ſparſit nouam doctrinam in concione, & vitam cum ſuis horrendam egit in nobiliſſima prepoſitura. Itaq; carceri eſt iam Viennæ mancipatus, ſuis annuis redditibus, ſexingentis annuis florenis & plus priuatus: quos cenſus Rex noſter pro gymnaſio Viennenſi deputauit, ipſe pœnam, quam meretur, luet. Fui ego commiſſarius cum aliis conſiliariis regiis: & rem vt iuuaremus, perfecimus, menſe Iulio, anni præſent. M.D.XXVIII. Nunc emiſſus è carcere, priuatam vitam apud S. Dorotheam agit miſere, ſine honore & fama ab epiſcopo Viennenſi iuſſu Regis Deo reconciliatus.

8. Præpoſitus ex Liechtentall, prope Zwettel, à Friderico III. Imperatore fundatus, & liberaliter donatus: alias dictus Clareuallis, ex re ipſa.

9. Præpoſitus ex Berneck.

10. Præpoſitus ex Evſgar, à nobilibus antiquis Auſtriæ dictis Klingen, qui ex Sueuia huc deſcenderunt cum Alberto Duce Auſtriæ & Sueuiæ, & in choro ſepulti quieſcunt, fundatus cum quinq; ſacerdotibus ſecularibus, quorum quintus ſemper eligitur Præpoſitus, & iterum alius ſubſtituitur: quæ quidem familia nobilium hodie defecit in Auſtria.

11. Præpoſitus ex Hertzoburg, fundatus à quodam epiſcopo Bathauienſi Vlrico, qui Comes fuit Ciliæ & Tyrolis, redditibus & annuis cenſibus abunde prouiſus. In amœniſſimo loco conſtitutum eſt hoc monaſterium.

12. Præpoſitus ex Ardacker, qui Latine Ardeata alias dicitur.

13. Præpoſitus ex Tirnſtain.

SEQVVNTVR NVNC ABBATES.

1. ABBAS ex Melico, vbi olim erat Ferreum caſtrum dictum, dehinc ſecularibus ſacerdotibus cohoneſtatum: & cum propharam ducerent vitam, religioſis fratribus ordinis S. Benedicti eſt donatum: fundatum anno Chriſti M. LXXXIX. ac tandem Luipaldo III. huius nominis dicto, cognomento Pulchro, tandem à diuo Leopoldo auctum cenſibus & redditibus, ac locupletatum. Hic ergo Abbas primum habet inter Abbates locum. cœnobium inſigne, diui Colomanni corpore, quod ibi quieſcit, clarum. Conſecrauit monaſterium Melicenſe Calixtus Papa VIII. Idibus Martii, anno M.C.XXII.

Abbas

2. Abbas Scotorum ex Vienna, à viris olim Scotis, qui circa id tempus cæteris religioſiores putabantur, poſſeſſum, ab Heinrico Marchione diui Luipaldi filio, ac primo duce Auſtriæ fundatum, cognomento dicto Ja ſummer Gott / quod latine eſt, Ita me Deus amet. Nam cum ea tempeſtate vrbs Vienna non tantum extenderetur, extra vrbem in ſuburbio cœnobium extruxit, relicto ſuo burgo fratribus ex monte Carmelo, quod ipſe tum inhabitauit. Vnde adhuc hodie locus ille Curia, patria lingua dicitur, quòd illic princeps habitat. Et ante hunc Ducem, cum Hunni Auſtriam irruerent, & in villa haud longe à Vienna mille forte paſſuum dictus locus ſanctorum, qui illic mactabantur veluti pecudes, ad vrbem vſq; minando hominibus cædem, enſe nudato diſcurrerent, vbi hodie ſtatua locata, quæ dicitur Haidenſchuß / quaſi dicas, illuc vſq; ſagittis moleſtati ſunt homines Chriſti religione initiati.

Curia.

Statua Hunni ſagittantis.

3. Abbas S. Crucis monaſterii, ſeu cœnobii potius, in nemore prope Viennam, quatuor forte millibus paſſuum circiter, à diuo Leopoldo dotatum, & cenſibus auctum, anno M.C.XXVI. Dedicata autem eſt eccleſia S. Crucis à venerabili Cardinale Theobaldo, Hoſtienſi & Veltrenſi epiſcopo, Apoſtolico legato, Dominica ſeptuageſima anni Chriſti M.C.LXXXVII. Sed chorus in S. Cruce conſecratus eſt à venerabili Wernhardo Patauienſi & Secouienſi epiſcopis: vbi tantus conuenit populus, quod multi ex niue & frigore morerentur, anno Chriſti M.CC.XCV.

4. Abbas S. Trinitatis, ex Noua ciuitate, ordinis S. Benedicti, à Friderico III Imperatore fundatur: vbi eius liberi, Dux Ioannes, Chriſtophorus & Helena, cum vxore D. Leonora, quieſcunt: eiectis fratribus Prædicatorum, quibus alium locum S. Petri ſcilicet dictum, in clauſura, ne & illi quererentur, aſſignauit.

5. Abbas Gorwicenſis, in monte arduo Gotweich ſitum, olim canonicis ſecularibus ædificatum, ſicut ſunt Batauiæ apud S. Nicolaum, ab Altmanno epiſcopo Patauienſi fundatum: tandem ordinis S. Benedicti monachis, vt hodie, repletum. cui annexum eſt monaſterium, vt vulgo loquimur, monialium, bene prouiſum tedditibus & cenſibus.

6. Abbas ex Seuſenſtain, fundatus à Dominis de Walſee, qui fuerunt potentiſſimi Barones in Auſtria, ex Sueuia cum Alberto ſecundo dicto Sapiente in Auſtriam deſcenderunt.

B

7. Abbas ex Altenburg.

8. Abbas Campi liliotum, fundatur à Duce Auſtriæ Leopoldo VII. dicto Glorioſo, de familia diui Luipaldi, anno Chriſti M.CC.VI. redditibus certisq; cenſibus auctum. Illic etiam ſepultus eſt in choro ſepulchro eleuato, vt ſuperius in Luipaldo ſeptimo abunde ſcripſimus. Quinimo ipſum Principem conſtat in Apulia mortuum, & ad S. Germanum in monte Caſſino ſepultum. Oſſa eius tantum in hoc monaſterium Campi liliorum delata ex Apulia, ad ſuam fundationem.

9. Abbas in cellis Mariæ: fundatur hoc monaſterium à diuo Leopoldo dicto Pio, cum coniuge ſua Agnete, anno M.XC.

10. Abbas ex Seitterſteten, fundatus à Weigando epiſcopo Babenbergenſi, in Francia orientali.

11. Abbas ex Zwettal: fundauit hoc monaſterium Adalberto de Chuenring, de cognatione Leopoldi III. dicti cognomine Pulchri, ex Popone Treuerenſi Archiepiſcopo, qui huc miſerat Azonem cognatum, quem Marchio Pincernam & Mareſcalcum ſuum creauit: vnde poſtea genitus Hadmarus & Adalbero de Chuenring: qui fundatores monaſterii, poſtquam parrochiam in Ciſterſdorff erexiſſent, fundatores nunc monaſterii in Zwettel, & abbatis illius qui multo eſt ditior ſuis fundatoribus, licet fuerint multarum familiarum Baronum Auſtriæ autores, vt ſupra ſcripſimus in Leopoldo III. cognomento Pulchro.

12. Abbas ex Gereus, fundatus ab Ecquardo Comite in Berneck, cum eius frater Vdalricus monaſterium monialium extrueret. Hi namq; Comites nati ſunt ex Luipaldo & Alberto Auſtriæ Marchionibus. Hi namq; Marchiones Auſtriæ cum poſt crudelem cladem apud Meilberg fraternas acies commiſiſſent, vt ſuperius ſcripſimus, tãtum degenerarunt, vt eorum poſteri ad Comites vſq; mutarentur. hi poſtea pœnitentia moti, vt ſe Deo conciliarent, monaſteria & templa Deo dicarunt: vnde & Abbas ille cum ſuis monialibus eſt fundatus. Originem tamen hæc monaſteria ab initio ab Auſtriæ Ducibus ſumpſerunt, Leopoldo ſcilicet III. & Alberto, qui cognomento dicebatur Leuis.

13. Abbas ex Nouo mõte, ab Otthone Marchione & Duce Auſtriæ, fratre Friderici Pulchri Regis Romani, electi cum Ludouico IIII. Duce Bauariæ, Rege Rom. de quibus multa ſuperius, fundatum, redditibusque auctum & locupletatum, annoque Chriſti

Digitized by Google

M.CCC.XXV. fundauit rite, plene, cum fratrum ſuorum conſenſu, hoc nomen illi indidit A Nouum montem: in quo eius conthoralis Elizabeth primum ſepelitur, M.CCC.XXX. Tandem & ipſe Ottho, anno Chriſti M.CCC.XXXIX. cum prius monaſterio caſtrum ſuum Reichnaw contuliſſet, cum ſuis cenſibus. Ibidem etiam ſepulti ſunt Fridericus & Leopoldus filii, in adoleſcentia mortui. Conueniunt & ad prouincialia comitia Priores tres, qui ſua loca in ordine habent prælatorum, ordinis Cartuſienſis.

1. Prior in Aſpach, cuius fundator fuit Baro quidam Auſtriacus clari nominis, & famæ non contemnendæ.

2. Prior in Gemming, cuius fundator fuit Albertus Dux Auſtriæ II. dictus Claudus, ſiue Contractus, vir ſapiens, illic ſepultus, vbi ſunt ipſius & aliorum Ducum Auſtriæ epitaphia, & varia eulogia: quæ ſubſcriberem, niſi faſtidium timerem, quandoquidem & paſſim alibi inſeruntur.

3. Prior in Maurbach Auſtriæ valle, omnium ſanctorum, Cartuſienſis ordinis, à Friderico Duce Auſtriæ Pulchro cognominato fundato, Rege Rom. electo, illic ſepulto: de quo multa ſuperius ſcripſimus, & pulchra.

Hi omnes epiſcopi, præpoſiti, abbates, priores, vnum ſtatum Prouincialium efficiunt, & dicuntur Prælati: & hi ſunt primi in ordine. Secundus ordo prouincialium eſt Baronum, & procerum Ducatus Auſtriæ. Tertius eſt ordo, nobilium & militum. Quartus eſt ordo oppidanorum & ciuitatenſium, in quibus hæc ſeries ſeruatur. Quoties Archidux Auſtriæ publica celebrans comitia, vel ſubſidium aliquod, vel auxilium petit, Viennæ tanquam in metropoli conueniunt: niſi alius locus ex certa cauſa Principi placeat. Ibi domus eſt prouincialium Regia, mirifice magnis impenſis & ſumptibus extructa, quatuor manſionibus, pro quatuor ordinibus, eleganter diſiuncta, vt in iis ſinguli ordines deliberare conſultareq; poſſint. Cum itaq; Principis commiſſarii animum Principis explicarint, poſt dies aliquot habita deliberatione prouincialium, iterum in eundem locum conueniunt, accepturi reſponſum à prouincialibus, à quatuor ordinibus. Tum in ſtato tempore fit contributio, vt promiſerunt. Eſt autem hæc domus tam egregie, tamq; magnifice extructa, vt licet ſint pleræq; domus Viennæ, quibus poſſit Princeps aliquis inhabitare, tamen hæc omnes alias longe ſuperet, vt iure poſſit Regia dici, vtpote ſecunda poſt Burgum: tanta arte eſt polita. Necdum eſt ei extrema manus addita, ob bellicos Regis tumul- B tus: adeo inſignis extat domus.

Hi itaq; Prælati, qui in comitia publica veniunt, ſunt omnes à Principibus Auſtriæ, & nobilibus huius prouinciæ fundati, aucti, & locupletati, Principem ſuperantes in cenſibus, redditibusque. prætereaqui, quæ poſſident in Auſtria alienigenæ & exteri prælati, vineas, decimas vini & frumenti, iura montana, vt noſtri loquuntur, quę neſcio cur Principes Auſtriæ exteris ſupra liberalitatem largiti ſunt, inprimis Archiepiſcopus Saltzburgenſis, epiſcopus Batauienſis, epiſcopus Friſingenſis, epiſcopus Ratiſponenſis, multa inſuper Bauariæ cœnobia ſuperius & inferius, Altag, Weihenſtephen, & reliqua, quæ enumerare difficile: hi omnes liberalitate Principis habent in Auſtria decimas, iura montana, quæ ex Auſtria obducuntur, & quidem ſine exactione libere adeo, vt nullus angulus ſit Auſtriæ liber, quin laceretur, & quiſque externus partem ſuam abducat. Quæ regio quæſo, dii boni, poteſt Auſtriæ conferri bonitate & fertilitate terræ, amœnitate & vbertate ſoli, copia fructuum omnis generis? quod nimirum efficit, vt Principes Auſtriæ zelo & feruore religionis moti, ſua liberalitate ob laudem Dei tot tantaque munera tam incolis quam exteris largiti ſint. Ob id tota Germania non habet parem Auſtriæ regionem. Quod ſi, vt cæteri principes, auaritiæ ſtuduiſſent, & in ſuum fiſcum & proprium commodum ſingula attraxiſſent, quis Princeps Germaniæ poſſit Auſtriæ Duci comparari? adeo vt non immerito Archidux cenſeatur. Et hæc tantum de Auſtria vere dicere poſſum. Quid de comitatu Tyrolis, qui etiam ſubeſt Archiduci Auſtriæ, loquar, argento & mineris refertiſſimo? qui ſolus comitatus pendet principi quotannis ordinarie tercentum millia aureorum nummûm. Vbi talis reperitur in Germania comitatus? Sed hunc miſſum facio, de Auſtria mihi ſermo eſt, quam ſcribo. Duo itaq;, meo iudicio, fuerunt, qua cauſa moti Auſtriæ Principes (quo tandem concludam) tantam liberalitatem exercuerunt: primum bonitas patriæ, alterum feruor & religio Chriſti. Et hinc adeo tantam viciſſim acceperunt mercedem, vt eorum familia ſit adeo aucta & multiplicata inſtar ſeminis Abrahæ, vt nulla poſſit regio huic conferri, pace aliorũ dixerim: quod longe lateq; ſuperius in catalogo ducum Auſtriæ recenſui, & toti pene mundo eſt notum ac perſpectum. Vnum pene obmiſeram, quod non debui, quandoquidem inter prælatos Auſtrię canonici diui Stephani vnũ ſemper mittunt capituli procuratorem, qui publicis co-

mitiis,

A mitiis, quoties prouinciales conueniunt, intereſt, & ſua ſuffragia etiam locat. Illi Canoni-
ci fundati à Rudolpho IIII. Duce Auſtriæ, quum in cathedralem eccleſiam erexiſſet, &
ſimul gymnaſium Viennenſe fundaſſet, ordinemq; dediſſet, vt ex XXIIII. Canonicis me-
dia pars ex collegio iuxta ſenium illic aſſumeretur ex quatuor nationibus, quibus conſtat
Vniuerſitas, ex Auſtralibus, Rhenenſibus, Hungaris, & Saxonibus: ita enim omnes ſtu-
dioſi qui illuc conueniunt diſcendi cauſa, partiuntur in has nationes, vndecunque con-
fluunt. Reliquã pars Canonicorum Princeps ſuis miniſtris, qui ſacris initiari volunt, ſibi
ad conferendum reſeruauit, locupletauit eos cenſibus annuis, eiſque viginti quatuor ſa-
cellanos ſubſtituit, cum quibus & ipſi horas canonicas pſallerent. Dedit autem eis pe-
culiarem habitum, quem non alibi in vniuerſo Chriſtiano orbe reperies: chlamyden ſci-
licet rubeam ex purpura, vt ferũt, cardinalis veſtem, cum cruce gemmata in pectus pē-
dente: iuſſitq; totidem fratres de monte Carmelo, quos Henricus I. Dux Auſtriæ diui
Leopoldi filius, fundauit, & ſuum illis burgum, vt alibi diximus aſſignauit, eodem nume-
ro viginti quatuor in medio canonicorum incederent, & gentilitium Auſtriæ inſigne re-
præſentarent, ſcutum ſcilicet rubeum, cum albo inſecto per medium. Sed quid facit lu-
xus hominum? Dum eorum fundator Rudolphus quartus Mediolani eſſet, vbi etiam vi-
tam ſuam finiuit, prædicti Canonici ſpernentes tam decorum honeſtumque habitum,
clam Principe, indultu (vt aiunt) Pontificis, veterem abiicientes habitum, qui etiam car-
dinalibus diſplicuit, ne ſibi pares viderentur, communem aliorum Canonicorum habi-
tum, ex pellibus variis ſcilicet caputia, ſibi impetrant ac aſſumunt ſupra lineas ſuas veſtes,
quas ſubpellitia nominant. Id vbi intellexit Princeps, fratrem rogat Albertum, vt hunc
luxum Canonicorum caſtiget: quod & fecit. Nam defuncto Rodolpho, cum Albertus à
Canonicis ſuam & fratris fundationem requireret, quibus ita erant dotati, vt ſinguli Ca-
nonici ſcilicet ducentos aureos nummos Hungaricos quotannis perpetuo haberent, &
ipſorum ſacellani quadraginta aureos nummos eiuſdem mẽſuræ, arreptis ſuis literis qui-
bus fratris ſigillum appendebat, diſcerpſit, in eamq; redegit inopiam (ſi inopia dici poteſt)
vt ſacerdotem vellet habere annuos florinos certos centum, aut circiter: non amplius,
poſt multas etiam preces. quin & hodie nunc laborant, vt vix pro ſumptu quotidiano
ipſorum cenſus ſeſe extendat, & queruntur auari homines, quibus nihil ſatis eſt: ita caſti-
B gatus eſt ipſorum luxus. Manet autem veſtigium huius fundationis, qua ſolent in magnis
ſolennitatibus Carmelitæ poſt Canonicos in ædem diui Stephani ex ſuo monaſterio de-
ſcendere, & ædem diui Stephani circuire. Eſt alioqui hoc templum mirifice inſtructum
atq; exornatum organis, muſicis inſtrumentis, & viuis vocibus: adeo vt nemo ſine admi-
ratione hoc ingrediatur, à Friderico III. Imperatore Rom. epiſcopatu inſignitum: qui
habet templo adiacentem curiam, & epiſcopalem domum. In choro habet cryptas, in
quibus Archiduces Auſtriæ, & Marchiones, cum vxoribus & liberis, reſurrectionem ex-
tremam expectant. In abſide altera, quæ vocatur Apoſtolorum, eſt miri operis mauſo-
læum Friderici Cæſaris, ex nobiliſſimo & vario marmore ſculptum, quod pientiſſimus
eius filius Maximilianus Cæſar maximis ſumptibus & impenſis extruxerat, cum imagi-
ne Friderici, & omnibus Ducatibus & armis ac inſignibus prouinciarum, necnon cum
fundationibus cœnobiorum & monaſteriorum quæ extruxit: vt ſi quis hoc luſtrare per-
gat diligenter, vix illi dies ſufficiet legendo titulos & inſcriptiones ſuæ fundationis: tam
religioſus fuit Princeps. Sed hæc & multa alia in Cæſaribus noſtris abunde ſcripſimus.
Fiunt in hoc templo ceremoniæ tam Chriſtianæ quam religioſæ, ſacrorum myſteriorum
λειτουργίαι, quas vulgo Miſſas trito vocabulo nominamus: fundatæ hæ tam à ciuibus quam
nobilibus, numerantur plus quam ducentæ quotidianæ, quarum pars tamen nunc abo-
lita incaſſum abiit: pars in alios vſus templi & eius miniſtrorum verſa eſt, exigente neceſ-
ſitate, ne tam inſigne templum rueret. Quoties in magnis feſtiuitatibus circuitur tem-
plum, duodecim ex Senatu Viennenſi, cum Burgimagiſtro, & Iudice ciuitatis, & duode-
cim aſſeſſoribus iudicis, cum argenteis baculis circa Canonicos ob Dei honorem obam-
bulant, & Principis decorem: qui etiam ad Offertorium ſua munera eodem ordine offe-
rentes, eleganter incedunt. Epiſcopus in ſuis pontificalibus religioſe officium peragit, cui
cantores & muſici egregie reſpondent. Toto anno digna fiunt Deo obſequia. In hebdo-
mada ſanctæ diei Paraſceues fit figuratio paſſionis Dominicæ, & ſimul ſacramentum
Euchariſtiæ in ſepulchro reconditur. Multi ex ciuibus & incolis vrbis vtriuſque ſexus a-
trati nudis pedibus, & cereas manibus geſtantes, ſumma deuotione, primum templum
præcedente epiſcopo & clero tandem ingrediuntur, & Seruatoris noſtri corpus Domi-
nicum ad ſepulchrum comitantur, adſtantes in lachrymas & deuotionem prouocantes:
quæ omnia ob honorem altiſſimi fiunt, & pueros ad memoriam Dominicæ paſſionis al-

liciunt. Licet iam has ceremonias quidam irrideant, aſſerentes has non fuiſſe tempore A
Apoſtolorum: a quibus libēter ſcirem, vt mihi dicerent, antequam vrbes & oppida con-
derentur, qualis victus tum hominum fuiſſet? Nunquid reſpondebunt, ex glandibus fru-
ctibusq́; cæteris, quos natura produxit, potumq́; è puris fontibus hauſiſſe? Sed poſtquam
homines agros colere, viteſq́; didicere plantare, num alium victum homines didicere?
Ita illis reſponderim, ſi more priſco viuendum cenſent, obmiſſis ceremoniis, veſcantur
glandibus, & aqua pura, & tum crediderim eis opus non eſſe cæremoniis. Circa diem
omnium animarum epiſcopus atrato habitu cum Canonicis ter ædem circuit, ſequente
ſenatu: ac loca mortuorum cum precibus, vbi oſſa defunctorum ſeruantur, ſalutat pie ac
religioſe, in refrigerium omnium animarum. Circa feſtum S. Ioannis Euangeliſtę, omnes
ſacerdotes templi pretioſiſſimis ſacris veſtibus ornati, ſtatuam quandā lapideam forma
angeli vltro citroq́; obambulant, in memoriam diui Ioannis Euangeliſtæ, qui viuus ſepul-
chrum ingreſſus creditur, poſt Pathmos exilium perpeſſum. Longi eſſet laboris & faſti-
dientis, enumerare ſingulas huius templi ceremonias, quę non abſq́; pulchra religione &
deuotione fiunt ad excitandam plebem in deuotionem ac religionem piam. Ob id cum
exteri è diuerſis mundi regionibus ad hanc vrbem cōueniunt, inprimis hoc templū non
ſine admiratione, & excellentiſſimam huius turrim ſpectantes, quæ condita fuit anno à
nato Ieſu M.CCC.XL. & finita anno M.CCCC. adeo vt ſexaginta annis circiter turris fuerit
abſoluta, quæ habet in altitudine a terra vſq́; ad coronam qua circuitur, ducētos pedes, &
aliquot, iuxta menſuram, vt calcei ſiue pedes ſecundū lapicidas menſurantur, ac a mathe-
maticis: à corona autem vſq́; ad ſummitatem cacuminis ducentos calceos aut pedes, &
decem: quod in ſumma facit quadringentos & octuaginta calceos, vt ſæpe qui aſcēdit &
deſcendit inſignis lapicida, huius templi architectus, magiſter Gregorius Hauſer ex Fri-
burgo menſurauit. Superat hanc turrim in altitudine turris Argentinenſis octo & decem
pedes circiter. Extructa eſt autem hæc turris ſub Alberto II. qui dictus fuit Sapiens, Al-
berti Victorioſi filius, & ob malos pedes Claudus: ſub quo tāta fuit omnium rerum ferti-
litas Auſtriæ, vt nemo aliquam inopiam quereretur, vt ex ædificiis, quæ tum cōdita ſunt,
cernere licet, cum prius ſemel & iterum depaſcerent ſegetes locuſtæ. Eſt eo anno M.CCC.
XL. chorus S. Stephani à pluribus epiſcopis conſecratus. Sed hic Albertus non vidit per-
fectam turrim, mortuus circa annum M.CCC.LXXVIII. in Carthuſia Gemming, quam B
fundauit, ſepultus. Cuius vxor Ioanna, vltimi Comitis Phiretarum Hulderici F. comitatū
illum Phiretarum domui Auſtriæ attulit, vt patet ex inſignibus illius domus, quæ ſculpta
cernitur in veſtibulo diui Stephani è regione domus cantorum in cemiterio Viennæ.
Minabatur hæc turris ruinam. nam apex cacuminis ſeſe flectebat, ictus fulmine ſæpius.
Et licet multi magiſtri accerſerentur, vt conſulerent quo pacto ſubueniretur tanto malo:
nullus tamen repertus eſt ex tot architectis qui accerſebantur, qui tale ingenium inueni-
ret, quale Leonardus Hauſer ex valle Circo, olim Maximiliani venator, & capitaneus pe-
ditum nobilis, qui vna cum Gregorio Hauſer prædicto lapicida & architecto templi, cu-
ius ſupra mentionem feci, turrim ſcandentes, ſecto lapide in particulas, cacumen abſq́; o-
mni periculo demiſerunt, & partem poſt partem ſine iactura templi S. Stephani in terram
demiſerunt, & abſq́; periculo, & id quidem paucis diebus. Lapicidæ huius templi paula-
tim lapides turris, tempeſtate & igne combuſtos, refecerunt: & paucis annis in eam fa-
ciem, vt olim fuit, reædificarunt. Præcipuus autem labor erat in rectificando longo &
quadrato ferramento, quod cacumen ferebat. Sed & illud ſine periculo per ignem in tur-
ri ipſa eſt ad æquilibrium rectificatum: idq́; in XII. annis circiter, magnus hercle labor &
incredibilis: & cum denuo cacumen imponeretur, architectus quo tempore Carolus V.
Cæſar eſt deſignatus, & vrbs hæc publico gaudio in cacumine nouo quinq́; ignes ex pice
& ſulphure iuſſiſſet incendi, qui in mediam noctem durabant: Architectus, inquam, prę-
fatus fumo illo morbum contraxit, quo paulo poſt expirauit, indignam mercedem ſui
immenſi & magni laboris accipiens. Magnum autem reliquit ſui deſiderium, ob eius ex-
cellentiſſimum ingenium: dignus vt multa ſecula viueret, vir omni memoria dignus.
Veniamus ad alteram nouam turrim, huic vicinam è regione, cuius fundamentum fuit
locatum, ſicut à ſenioribus fide dignis accepi. nam nullam occaſionem inquirendi à ſin-
gulis obmiſi, omnes inſuper annales diligentiſſime euoluens quidem, vt poſteritati ſerui-
rem, & ſtudioſis omnibus. Ita igitur à maioribus accepi, huius fundamenta turris bis ia-
cta eſſe: primum anno M.CCCC.XLIIII. Sed Epiſcopus Bathauenſis, & architectus Eccle-
ſiæ, ea occuluit, iterum contecta ac cooperta aliquot annis. Tandem à nato Ieſu, M.CCCC.
L. denuo poſitum ad hoc fundamentum, in die ſancti Hippolyti, decimo tertio menſis
Auguſti, à venerabili patre Domino Simone Præpoſito Neuburgæ clauſtralis, &
Ioanne

A Ioanne Puchſpaum lapicida & architecto templi. Eo anno creuerunt tam acerba, & immatura vina, vt pleriq; ciues effunderent in plateas publicas, quod nemo illa bibere poſſet præ acerbitate, quæ vulgo & patria lingua dicebātur Reiſſbeiſſer, quaſi dicas, à pruina antequam matureſcerent aduſta. Ignari & indocti, quaſi circulos vaſorum adurerent ac conſumerent, Reiſſbeiſſer cognominabant, falſo. Tum Fridericus III. rex Romanorum, vetuit graui edicto, ne ita profunderent vina: ſed ſi quis nollet bibere, ad cœmiterium S. Stephani duceret, vt hinc calx vino poſſet extingui, & fundamentum recte locari. Tum diſcoopertum fuit denuo vetus fundamentum, & nouum cæmentum ex vino inductum: quo completo, creuit iam altera turris in hanc quam vides celſitudinem, cum notis numerorum inſcriptis, quantum ſingulis annis fuit ædificatum. Quis igitur non miretur hanc terram Auſtriam, non modo tot Ducibus, Regibus ac Cæſaribus, quot forte nulla habet ſub orbe regio, ſed tanta vbertate ſoli locupletatam, tot ædibus ſacris, tot cœnobiis ac monaſteriis refertam, tanta nobilium ac procerum copia inſignem? vt non immerito ſex habeat patronos ſanctos in numerum diuorum relatos, ſanctum ſcilicet Quirinum archiepiſcopum Laureacenſem & apoſtolum Auſtralium, beatum item Maximilianum quoq; Laureacenſem epiſcopum, diuum Florianum tribunum militum, S. Seuerinum alterum Auſtralium apoſtolum, S. Colomannum martyrem, & diuum poſtremo Leopoldum Auſtriæ marchionem: qui hanc regionem tutantur, defendunt, ac cuſtodiunt. De quibus nunc mihi ſcribendum cenſeo ordine, initium ſumens à diuo Quirino Laureacenſi epiſcopo. Reiſſbaiſſer.

QVIRINVS ARCHIEPISCOPVS LAVREACENSIS ET PATRIARCHA AQVILEIENSIS.

DVM diuus Petrus Apoſtolus iuſſiſſet beatum Marcum Euangelium conſcribere, vt omni populo innoteſceret, ad Aquileiam magnam vrbem venit: Hermagoram epiſcopum ordinat pro ſe, & Fortunatum archidiaconum inſtituit, vt Euangelium prædicent. qui in has terras delati, pleroſq; ad fidem Chriſti conuertebant. inter quos Laureacenſis quidam extitit, qui Laureaco nomen primum indidit, ab eo qui ſub Decio Imperatore ac tyranno martyrium paſſus fertur cognominatus, à nato IESV CC.LV. circiter, vnde à diuo Laurentio martyre Laureacū vrbs nomen ſortita: quæ meruit prima in iis terris Euāgelii prædicationē, vt illic archiepiſcopalis ſedes cōſtitueretur, doctrina magni Origenis abiectis idololatris. Ad hoc plurimum iuuit Philippus Imperator I. Chriſtianus. qui cum duos haberet filios, hunc ſcilicet Quirinum, cum quo ex æquo iunior Philippus patrimonium diuidens, in laudem Dei vertit, & ſedem epiſcopalem erexit. Poſtquam perfidus Hunnus Attila in Auſtria copioſum Chriſtianorum ſanguinem fudiſſet, multis vrbibus dirutis & ſolo æquatis, adeo vt macellum Chriſtianorum ſæuus Attila vndiq; atq; lanienā inſtitueret, & vrbē Laureacum duobus milibus paſſuum in longitudine protēſam adeo dirueret, quod hodie è veſtigiis cernere licet, vt nulli non veriſimile videretur, tantā illic fuiſſe vrbem. Sed & luce clarius potentia Quirini epiſcopi è patrimonio cōiectari poteſt, & hinc qualis olim fuerit epiſcopatus Laureacenſis, à quo veluti ex equo Troiano manarunt epiſcopi totius fere Germaniæ, Salisburgenſis, Batauenſis, Aichſtatenſis, Friſingenſis, Ratiſponenſis, & alii complures. Habebat enim Philippus Imperator vtranque Pannoniā, qui Pannō natura fuit, & vtramq; Miſiam, Dalmatiam, Illyricum, Bulgariam, vſq; ad pontum Euxinum. & cum Romæ, priuſquam occideretur à Decio, iunior Philippus ingentem theſaurum Sixto ad conſtruenda templa Deo Opt. Max. & largis eleemoſynis in ſolatium egenorum diſtribuiſſet, quos etiā beatus Laurentius pauperibus erogauit, ob quod etiam igne coctus eſt, ac martyriū ſubiit. hic itaq; Quirinus Philippi Imperatoris filius maior natu, ex Serena matre Chriſtiana (ab grandi doctore Origine bene in fide inſtructa, quā quidam Genofeuam alias vocant, ita poſtea dictā) claris quidem natalibus, vt patet, ortus, ſed longe clarior virtutibus paternis inſigniter dotatus, cū aliquot annis Laureacenſem eccleſiam adminiſtraſſet, cum XXII. ciuitatibus huic eccleſiæ ſubiectis: tandem eſt ad eccleſiam Aquileienſem feliciter tranſlatus, cuius & primus conſtitutus eſt & factus patriarcha: in qua poſt multos agones & claras pro Chriſto victorias, demum ſub Diocletiano grauiſſimo tyranno & perſecutore coronam martyrii adeptus, odio patris & fratris Philipporū. Alii, quod mihi veriſimilius videtur, aſſerunt, ſub Claudio ſucceſſore Gallieni in Tyberim ſubmerſum, non potuiſſe ſubmergi. ac poſt crebras immerſiones lictorum, beatum Quirinum à Deo rogaſſe, vt animam in aqua exhalaret. & ita tandem eius corpus è cemiterio Pontiani honorifice ſepultum, miraculis claruiſſe. Et cum olim dux Baioariæ Albertus, & dux Burgundiæ Ottocharus, gemini fra-

Laurent. ar.

Quando S. Laurentius paſſus ſit ſub Decio.

Vide Prudentiū in hymno de S. Laurētio martyre.

Vide noſtros Caſſ. de Philippis duobus, patre & filio.

B

tres, hæredibus orbati, per filium Pipini regis Francorum ob homicidium limina Apoſtolorum viſitaſſent: & tum forte Sarraceni vrbem popularentur, quos fortiter hi Principes & ſtrenue inſequerentur, & vrbem tutarentur, ſpolia abacta reducerent, & manubias ſummo pontifici Zachariæ offerrent: nullum aliud præmium ſuorum poſtulant laborum, niſi vt corpus diui Quirini illis detur deferendum ad ſuam fundationem in Bauariam, ad cœnobium Deegernſee: quod facile impetrant. Sed vix dici poteſt, quanto labore illuc ſit delatum, per varios caſus, & inopinata diſturbia, quæ illis in itinere acciderunt: vt plane indicat huius cœnobii fundatio, & annales illius monaſterii, vbi profecto mira hoſpitalitas exteris oſtenditur. de qua ſi dicere pergerem forte eſurientibus, qui hic guſtarunt ientacula & iura quæ hoſpitibus exhibentur, famem excitarem. A

MAXIMILIANVS ARCHIEPISCOPVS LAVREACENSIS, AC MARTYR.

Defvncto S. Quirino ſub annum Chriſti cc. viii. diuus Maximilianus ſucceſſit, omnium votis tam cleri quam populi, anno à nato Iesv, cc. lxxxviii. natus in Celeia ciuitate nobili quam hodie Ciliam dicimus, ex magnis & claris parentibus: ſed non tã inſignis parentela, quam vitæ ac morum integritas, cum ſanctimonia vitæ clarum reddiderunt & dignum antiſtitem, a teneris annis recte inſtitutum, & in timore Dei educatum ſub Oranio præceptore. Dum quatuordecim annos ageret, patrem amiſit, ſexto anno poſt matre ſecuta. Maximilianus itaq; vtroq; parente orbatus, familiam, quam numeroſam poſſedit, manumiſit, & cuiq; de prædiis ſuis iuxta ſuam conditionem diſtribuit, reliqua egenis contulit: totus orationibus, vigiliis, ieiuniisq; deditus. Sed poſtquam Quirinus in Aquileienſem ſedem eſſet translatus, inuitus & vi compulſus Laureacum ſe contulit, benigne ab vniuerſo populo acceptus: vbi cum ſacris initiatus ſacerdotem ageret, Romam acceſſit, nihili faciens Decianam rabiem ac furorem, à Sixto Pontifice epiſcopalem benedictionem accepit: domumq; reuerſus, Cileiæ incolas quotidiana verbi Dei prædicatione recte inſtituit. Sed cum Numerianus Imperator poſt Carum patrem, & fratrem Carinum, quendam Eulaſium præfectum miſiſſet Cileiam, vt Hunnorum inſultus compeſceret: edictoq; cauiſſet, ne quis ſtato die non Marti Deo ob victoriam adipiſcendam libaret: multiq; metu tyrannidis etiam initiati ſacris conueniſſent in templum: B
ſolus Maximilianus epiſcopus, contemptis omnibus minis, præfectum increpat, & vnum Deum Iesvm Christvm & re & verbo fatetur. Quem fruſtra tyrannus quum blanditiis abduci poſſe ſperaret, acrius caſtigat beatus Maximilianus. Sæuus itaq; tyrannus bile ac ira motus, extra muros Celeiæ diuum obtruncat, anno noſtræ redemptionis cc. lxxxviii. quum viginti annis eccleſiæ Laureacenſi præfuiſſet.

DIVVS FLORIANVS, TRIBVNVS MILITVM, MARTYR LAVREACI

paſſus, Auſtriæ patronus.

Florianvs tribunus militũ in ſuperiori Auſtria, cũ quadraginta fortiſſimis & electiſſimis militibus in oppido reſidens, cui nomẽ Cecia, patria lingua hodie Zeiſſelmaur, ſub Otthone duce Auſtriæ nobile oppidum, vbi à ruſticis nobili viro Oſtrofranco de familia Fuchs genito, multi ioci habiti ſunt, & hodie adhuc quibuſdam carminibus Alemanicis, quæ vulgo decantantur, audientibus riſum mouent. Cecia olim dictum oppidum, quod ſub monte Cecio haud admodum longo interuallo adiacet. Hic inquam diuus ille Florianus, cum ſuis militibus habitabat. nam & hic locus ſubiacebat epiſcopatui Laureacenſi. Et audiens Aquilã præfectum Diocletiani, ſub quo tanta fuit Chriſtianorum perſecutio, vndiq; diſquirere Chriſtianos, qui nollent idolis immolare, & crucifixum abnegare, quærentibus Chriſticolis latebras & ſpeluncas quibus abderentur, hic vir fortis & ſtrenuus Chriſti athleta: Commilitones, inquit, ô chariſſimi, turpe eſt vobis omnibus, ſic ſegnes torpeſcere: quin imus obuiam ſæuis iſtis laniis, qui corpus quidẽ occidere poſſunt, animæ nihil poſſunt obeſſe, neq; hanc in piaculum adducere, quantũuis truces & ſanguinolenti, cruoriſq; humani auidi & inſaturabiles. dictoque citius forti illi athletæ audientes, cum tribuno ſuo feſtinabundi Laureacum contendunt: in põteq; præfecto illi Aquilæ, per quem Anaſus fluuius labitur, intrepidi occurrunt: & quid venerint, minime hæſitantes libere profitentur. Attonitus præfectus animoſitate militum, carceribus occludi iuſſit, & cuſtodibus muniri: & poſt multas vltro citroq; habitas diſſertationes, blandimentis commixtis minis, nihil moueri poterat inſanus ille præfectus. Ob id in iram motus, poſt ſæuiſſima verbera quibus diuum Florianum cæteroſq; in timorem

affecit,

A affecit,tandem in fluuium præcipitauit,ac ſubmerſit. Et cum eius corpus,licet manus &
pedes eſſent conſtricti ac ligati, ſubmergi nequiret:tandem lapidem molarem iuſſit ap-
pendi,vt ſubmergeretur. Et licet animam ſanctus martyr efflaret, tamen Deo Opt. Max.
ſic iubente,eius Floriani corpus in quandam petram eſt delatum,contra naturam aquæ,
indicante aquila expanſis alis,corpus diui Martyris, & poſtea à ſacris viduis & matronis
ſepulturæ traditum. Subſecuti ſunt dehine cæteri milites animo conſtanti & firmo,nul-
lo tormentorum genere territi, animas ſuas Deo offerentes. Feruntur hæc facta anno à
nato IESV,CC. XXX. regnante Diocletiano Imperatore,ſæuiſſimo tyranno. Nec mireris
lector,& Quirinum & Maximilianum obiiſſe,alterum CC.LXXXIIII.alterũ CCXLIIII. Hi
enim ob dignitates ſuas tanquam archiepiſcopi ſunt prælati,ac illic præpoſiti.

S. SEVERINVS, POST ATTILAM HVNNORVM REGEM DEFVNCTVM,
ſecundarius Auſtriæ Apoſtolus.

DIVVS Seuerinus quondam Rauennæ archiepiſcopus, gratia prædicationis verbi in
hanc patriam deſcendens, & primum Aſturum veniens, vbi etiam S. Colomannus, vt
poſt dicemus, martyrium paſſus eſt: dum ciues & incolas diuinitus admoneret, vt inſi-
dias ſibi imminentes orationibus & piis operibus præcauerent, nihilq; ſancti viri admo-
nitiones curaſſent, deſcendit in Auſtriam, ſibiq; cellulam ſtruxit ad vineas haud longe à
Vienna,quæ tum Flauabis Gottlico vocabulo dicebatur, vt Batabis quæ nunc Batauia:
cuius cellulæ veſtigium hodie adhuc manet, quam quidem villam nos hodie poſſide-
mus,ob amorem diui Quirini mercati:licet & à ſancto Seuerino patria lingua Seuerin ap-
pellatur:pulchra villa,& populoſa,extructa vineis,&hortis excultiſſima. Indeq; per hanc
patriam remeans,ad Comagenis oppidum,quod hodie Kaumberg vulgo dicitur, venit,
vndique verbum Dei prædicans:regem Rugorum Flaccitheum nomine, qui tum Bur-
gum habitabat,vbi hodie eſt Burckenſdorff, fidem Chriſti docuit. Tum Quintanis, quæ
hodie vulgo dicitur Cuntzing, prope Batabin : & Tiberinam, quæ hodie Ratiſpona di-
citur,perrexit. Et rurſus Laureacum conceſſit,quæ hodie à fluuio Anaſo,Ens vulgo dici-
tur,& in Boiotro oppido circa Batabim, inter Oenum & Danubium, Euangelium præ-
B dicauit. vnde monachos ſtatuens,& viros religioſos, factus ſic Apoſtolus Auſtralium, vt
longe lateq; in eius vita, quæ tamen rara & paucis nota eſt, ſcribitur. Tandem quum,ad
quod miſſus erat à Deo, exequutus, finem vitæ ſuæ, multo ante præuidens agnouiſſet,
mortuus,ad regnum Neapolitanum delatus eſt: vbi dein monaſterium exædificatum,&
illic multis quotidie miraculis claret. Quod autem Apoſtolus Auſtralium dicitur, hine *Apoſtolus Auſtralium.*
eſt, quod ea tempeſtate non Auſtria hæc regio dicebatur, ſed adhuc Noricum vocaba-
tur. Sed eius veſtigia adhuc in prædicta villa, ab eo nominata Suiering, cernuntur. Cla-
ruit ſub Marciano Imperatore orientis, à nato IESV, CCCCLVIII. circiter, poſt Sixtum
Papam III. vt in noſtris Coſſ. late diſſeruimus. Preterea in villa mea Swechat/reperta ſunt
duo corpora humana ſub terra, in domo lanii, cum puero. quod quidem ſepulchrum e-
rat ex coctilatericio ſaxo: quod aſpexi,& legi hanc in eo inſcriptionem: LEG. I. NOR. LEG.
X. & poſt eroſas aliquot literas P P. Quod eſt euidens argumentum, hos fuiſſe præfectos
legionis primæ Noricorum, & legionis X. Noricorum, qui hic ſepulti ſunt poſt mortem
in Auſtria,quæ tum Noricum dicebatur. Et ideo hoc nemo dubitare debet. nam poſt
multa ſecula hæc regio poſtea cœpta eſt dici Auſtria, ſub Carolo Magno ſcilicet. Si quis
plura de tam ſancto viro noſſe cupiat, eius vitam perluſtret, quæ non caret miraculis, &
multas huius patriæ antiquitates inueniet.

DE SANCTO COLOMANNO MARTYRE, QVINTO AVSTRIÆ PATRONO.

ORDO nunc exigit, vt de diuo Colomanno loquamur. Colomannus natione Sco-
tus,quæ natio olim admodũ religioſa,terram ſanctam, quã olim Saluator noſter ſuis ſan-
ctis pedibus calcauit frequens inuiſit: immo qui hanc non adiiſſet, non cenſebatur recte
Chriſtianus vir. Itaq; ſanctus in has oras ſiue fortuito, ſiue Deo ſic volente delatus, in op-
pidum Stockeraw/ quod antiquitus Aſturis dictũ eſt, linguæ & ideomatis noſtri igna-
rus,cum quicquid rogaretur, imprudens omnia affirmaſſet,pro ſtolido habitus,ſiue ex-
ploratore patriæ, anno à nato IESV, M.XII. ab hominibus impiis & inexpertis eſt in arbore
vimine ſiue reſte ſuſpenſus. Poſtquam vir Dei animam ſuo creatori reddidiſſet, viuenti
ſimilior quã mortuo: reſticula etiã floreſcente,& folia emittente. quibus miraculis territi
homines, cœperunt ſtupere, & admirari. Ac cum in Melicum monaſteriũ à Mainhardo

Digitized by Google

epiſcopo Halberſtatenſi transferretur, poſt duos annos à ſuo martyrio, plus cœpit in- A
dies miraculis coruſcare, vbi quotãnis à multis peregrinis aditur, colitur ac veneratur.

DE S. LEOPOLDO PIO MARCHIONE,
ET SEXTO AVSTRIÆ PATRONO.

De hoc Leopoldo ſatis ſuperq; ſuperius in Marchionibus Auſtriæ ſuo ordine diximus. Hic eſt enim Marchio ille, propter quem tantum hunc laborem recepimus, vt ſuperius latiſſime ſcripſi. Repetere itaq; eadẽ ſæpius, & inculcare, faſtidium & nauſeam parit ſtudioſo lectori. Satis ſit mihi, eruditum ac doctum carmen Ioannis Stabii mathematici & hiſtorici diui Maximiliani Cæſaris, de iis ſex patronis Auſtriæ ſubſcribere, ne pereat.

IN SANCTOS AVSTRIÆ PATRONOS,
PRECATIO IOANNIS STABII.

AEtherii proceres, placido quos numine ſentit
Auſtria patronos, qui culmina ſumma polorum
Luce ſub immenſa Chriſto regnante tenetis.
Annuit omnipotens quibus omnia rector Olympi:
Pro nobis quoties noſtraq; ſalute precari
Collibuit, quoniam ſemper Deus audit amicos,
Vos patriæ Auſtriacæ in primis decet eſſe benignos,
Vnde gradum primo e terris ſuper aſtra tuliſtis,
Et liquidum ſcandiſtis iter, cœloq; recepti
Sanctorum adſcripti numero angelicoq; ſenatu.
Veſtras reliquias hæc puris mentibus ornat,
Et precibus caſtis cumulat, veneratur, adorat.
Hæc vobis patria in terris, vos illius ergo
Patroni, indigetesq; boni: pro Principe ſitis
Solliciti, populoq; pio, cum venerit hora
Iudicii, Chriſtusq; ſedebit in aere iudex,
Depoſitum vobis gremio complexa benigno,
Quod tenuit reddet: quanta tunc luce pateſcet
Gloria veſtra patres? vbi vos ſpectare licebit
Auſtriaca tellure noua conſurgere carne,
Aeris & liquidos conſcendere corpore tractus,
Felices turbæ (quondam dum vita manebas)
Quas precibus iuuiſtis, erunt comites famuliq;,
Obuia ſic Chriſto ducentes agmina ſanctis
Spiritibus mixti, medios tranſibitis orbes.
O vtinam nobis ſacra ad veſtigia ferri
Contingat Domini, placidos tum cernere vultus,
Auribus & cupidis hoc verbum audire, VENITE.
Interea populus, qui numina veſtra rogando
Sollicitant, aras votis & thure Sabæo
Cum precibus cumulant, ſperatum adhibete fauorem.
Præſidio ſemper ſecura ſit Auſtria veſtro,
Morborum omne genus, quæ corpora noſtra fatigant,
Infandumq; malum, crudelem auertite peſtem.
Sit flaua Cereris, læti ſit copia Bacchi:
Tartareo ſonitu reboent nec claſſica Mortem,
Sed pax alma ferens ramum felicis oliuæ
Illuſtret terras, ſoror & Concordia mitis,
Sed comitem Aſtrea ſociet cum virgine ſancta.
Pulcher virtutum properet ſimul huc chorus omnis,
Pura Fides, Spes alma, Dei dilectio, veſtras
Poſſideant animas, cœlique palatia pandant.
Cæſaris Auguſti vobis ante omnia cura
Sit pietas, prolesque pia: ſit numine veſtro
Victor vbique potens, ſit felix Maximilianus;
Soſpite namque illo, ſunt nobis omnia ſalua.

EPILO-

EPILOGVS AD LECTOREM.

HABES candide lector, ſub compendio ſuccincte Marchiones & duces Auſtriæ, à primo Marchione, qui in has terras ex Sueuia delatus, hãc patriam gubernauit: vna cum familia Habſpurgenſium, ad noſtros vſq; Principes CAROLVM V. ſcilicet, & Regem FERDINANDVM, cum vniuerſa eorum familia, filiabus atq; nepotibus, ſub breui catalogo. Dehinc Auſtriæ deſcriptionem, quantum pateat, & cur ita dicta: tum Danubii deſcriptionem, fluentis per vtranq; Pannoniam, cũ ſexaginta nauigabilibus fluminibus: dehinc Prælatorum, Baronum, militum & oppidanorum quatuor ordinum ac ſtatuum ad comitia venientium ſeriem, à quibus ſint monaſteria & cœnobia fundata: poſtremo ſex Auſtriæ patronorum vitas, cum precatione Ioannis Stabii. Supereſt, vt nunc omnes fluuios, montes, oppida, caſtra & villas pro complemento ſubiiciamus, quæ omnia ſua peregrinatione Ioannes Stabius oculis luſtrauit, & iuſſu Maximiliani Cęſaris deſcripſit Georgius Collimitius auxit, & in pulchram tabulam redegit, quam nunc ſubiungam, vt omnibus innoteſcat Auſtriæ ſitus.

TYPOGRAPHVS LECTORI.

QVÆ *hic poſtremis verbis pollicetur auctor non exhibemus, quoniam ea neq; erant in exemplari Baſileenſi, neq; aliunde habere potuimus. Chronicon autem Alberti Argentinenſis, quod editioni Baſileenſi eſt adiunctum, quodq; omnino ad rem facit, omiſimus, ne Lectores ſumptibus oneremus fruſtra: exſtat enim in eo Tomo Rerum Germanicarum, quem à V. C L. Chriſtiano Vrſtiſio publicauimus anno 1585.*

A

REVERENDISSIMO IN CHRISTO PATRI ET DOMINO, D. BERNHARDO PRÆSVLI TRIDENTINO, SERENISS. REGIS HVNGARIÆ & Bohemiæ, Archiducis Auſtriæ, &c. FERDINANDI primario à Conſiliis, V. C. atq; opt. Ioannes Cuſpinianus Salutem & felicitatem optat.

SCRIPSI his diebus, Reuerendiſs. Præſul, miſerabilem & execrandam Turcorũ ſtragem, qua Ludouicus Rex Bohemiæ & Hungariæ miſere periit, & regia vrbs Buda & Peſtum oppidum à Turco incenſa conflagrarunt, templa deſolata ſunt, muri conquaſſati corruerunt, quod nemo ſine lachrymis cernere hodie poſſit: Principes ſacri Romani Imperii & proceres adhortando, vt poſtpoſita mora veniant in ſubſidium Chriſtianitati, ne hoc idem experiantur. Facilis enim eſt aditus Turcis ex Hungaria in Auſtriam, Bauariam & Sueuiam. Et licet idem Aeneas Syluius in conuentu Mantuano, tanquam Pontifex Romanus: Antonius Campanus epiſcopus Aprutinus, in conuentu Ratiſponenſi Friderico III. Cæſ. Rom. cunctiſque Principibus aſſtantibus, ſuaſit & adhortatus eſt, vt arma contra crudeles Turcos ſumant: Frãciſcus quoq; Philelphus longe lateque Carolo & Lodouico Francorum regibus, Vladislao regi Hungariæ, Nicolao Pont. Ro. Paulo II. Pont. Max. Sixto IIII. Nicolao Trono, & Chriſtophoro Mauro Ducibus Venetorum, Friderico Vrbinati Duci, Bernardo Iuſtiniano Patricio Veneto, Ludouico Fuſcarino Equiti aurato & Iureconſulto, & paſſim aliis de Turcis expugnandis ſcripſit artificioſiſſime ſimul & elegantiſſime: ego tamẽ ſimpliciter, vt res geſta eſt in noſtra vicinia, & quæ oculis vidi, & fama ad nos peruenit, rem diſſerui: vt omnes intelligant, ſi modo legerint, crudelis illius tyranni ſæuitiam ab omnibus Chriſtianis Principibus animaduertendam: & cito quam citiſſime ſuccurrendum, ſi Chriſtianitatem tutari ac defendere volunt. Vale Reuerendiſſ. & ſimul optime Princeps, bonique conſule.

B

ORATIO PROTREPTICA IOANNIS CVSPINIANI AD SACRI ROM. IMP. PRINCIPES ET PROCERES, vt bellum ſuſcipiant contra Turcum: cum deſcriptione conflictus nuper in Hungaria facti, quo periit rex Hungariæ LVDOVICVS, & qua via Turcus Solemet ad Budam vſq; peruenerit ex Alba Græca: cum enumeratione clara dotium, quibus à natura dotata eſt Hungaria: cum inſertione multarum rerum annotatu digniſſimarum.

DIXERINT licet plurimi, multiq; ſint dicturi deinceps, de crudelitate Mahumeticæ ſectæ, quam impie ſæuierint ſemper in Chriſtianum ſanguinem: quamq; ſint veluti lupi, qui raptu fiũt indies efferatiores: quum tamen omniũ ſint effeminatiſſimi & imbelles Aſiatici, vt antiquitus de eis ferebatur, O Phryges & vere Phryges ſinite arma viris. Nam & Græci, olim gens ſtrenua, adeo degenerauit, vt originẽ ſuam neſciat, voluptatibus omnis generis corruptiſſima. Quandoquidem apud Turcos nullũ eſt peccatum, quã non peccare. Si tamen mihi à Deo opt. max. liceret optare quæ vellem, in commune Chriſtianitatis commodum, nil aliud poſcerem, quam vt oculata fide omnes Chriſtiani Principes cernerent, quæ nuper ſæuus Chriſtiani nominis hoſtis Soleymannus, Turcorum princeps, dum conflictum ſtatuiſſet cum piiſſimo Hungarorum rege Ludouico victor patrauit & Budæ, & in Hungaria, quam vi occupauit, & incendio, & hominum cæde truculentiſſima. Tum neminẽ puto ex vobis, ô Principes, & ſacri Romani Imperii proceres, tam ſegnem & oſcitabundum domi torpere, quin hanc cladem pro ſua virili vindicare, & optimum quemq; manu ſua ſtrenue vlciſci,

relictis

Digitized by Google

A relictis domi omnibus rebus, feſtinaret, rupta omni mora: ne crudelis illa & ſanguinolenta beſtia, ſumptis cornibus latius veluti rabidus canis in Chriſti gregem populabunda ſæuiret, & ſuo rictu aperto vorare quod reſtat Hungariæ conatetur. Nempe cum ſuperiore anno Zelimus tyrannus, huius progenitor, vt hinc ordiar (nam altius repetere quæ ante annos quinquaginta & amplius acta ſunt, Mathia rege & Ioanne Huniade regnantibus, quando Turci victi & caſtris exuti repulſi ſunt, & Belgradum ab hoſtibus liberatum, licet gentium terror tum paſſim appellaretur Turcus, iam inutile duco: dicturus, quæ præſens noſtra ætas vidit, & heu proh dolor experta eſt, quæ ſine lachrymis effari vix poſſũt) Cum inquam Selymus ſuperiore anno poſt deuictũ Sultanum, recepta Palæſtina, Syria & Alexandria, & poſt ſuperatũ Perſarum regem Sophi, cum pleriſq; locis, quæ tributaria fecit, mortuus eſſet, relicto filio Solometh: qui efferacior patre, Hungaris malo fato negligentibus ac dormitantibus, clauẽ regni Nandaralbam, Taurunũ ſiue Belgradum veteribus dictum, cripuiſſet: vel, vt loquar verius, potius Hungari ſua deſidia amiſiſſent: capta dehinc Rhodo nobiliſſima inſula, pari torpore Chriſtianis principibus male vigilantibus, Zelimo extincto, filius Solometh patre ſæuior, multoq; truculentior, maiorum ſuorũ veſtigia ſequutus: vt voraret cæteras Chriſtiani orbis regiones, ſicut à maioribus fuit inſtitutus, maximam claſſem nauium toto anno fabricare nixus, quo contra Danubium irrumperet in Hungariam, quam multo ante inuadere meditatus fuerat. Cum iam diu Bulgariã, Mœſiam, Illyrici & Croatiæ partes cum Græcia inſatiabilis beſtia deuoraſſet, ſic rem aggreſſus eſt, vt ordine omnia explicem. Tria namq; maxima flumina Danubio, qui Hiſter poſtremo appellatur, in vnum alueum prope Nandaralbam coeunt: Sauus, Drauus, & piſculentiſſimus Tibiſcus, qui noſtra ætate Tiſſa vulgo dicitur, prope Segedunum Danubium ingrediens, receptis prius in ſuum alueum Keres & Maros fluuiis: maximus illic fit alueus in Danubio. Qui deinceps per Tranſalpinam Walachiam, ob montes præcipites, & in cœlum vſque vergentes, vt ſic dicam, fit arctior: ſed miræ profunditatis, vt Traianus Cæſar olim debellaturus Decibalum regem in Perſas proficiſcens, occaſionem ſumens pontẽ ſupra Danubium mira arte & ingenio ſtrauiſſe feratur: cuius fragmenta hodie adhuc extant, cum inſcriptione, TRAIANI NERVÆ FILII CÆSARIS VERE PONTIFICIS, quod paucis etiam doctiſſimis notum eſt. Vbi haud longe fons ſcaturit, qui S.

Taurunum. Nandaralba. Belgradum.

Pons Traiani in Danubio.

Fons S. Crucis.

B Crucis vulgo dicitur, & magnis miraculis claret. Quoties enim Rex aliquis Hungarię vel moritur, vel periculum aliquod ſubire cogitur, aqua fontis in cruorem vertitur, ad multos hominum languores, quibus medetur, haud inutilis. Quod accolis longe lateque patet, & longa experientia comprobatum eſt. Vere itaque proximo huius anni, Hungaris dormitanribus ſomnum Epimenidis, choreiſque & vino indulgentibus, ſanguinolentus tyrannus Solometh, innumeris nauibus paruis & magnis, temporariis quoque, celeribus tamen, quas antiquitas celoces appellat, onuſtis commeatu & magnis machinis, cum magno exercitu quoque in Hungariam irrumpit. Fertur autem ducentena milia hominum, præter inutilem turbam calonum & lixarum, habuiſſe in exercitu, cum triginta milibus camelorum, qui artalariam ingentem, commeatum ac cætera impedimenta ferebant: cum ſelectiſſimis equitibus & peditum caterua, qui Ianizari vulgo dicuntur, ex ſanguine Chriſtiano fere omnes orti, quos pro decima parentibus ſurripit, & gladiatoria arte ac militari diſciplina inſtitui facit, quibus cuſtodiam corporis committit proprii: hos, quoties caſtrametatur, in ſuo tabernaculo habet cuſtodes, & ſine eius iuſſu ne digitum quidem tranſuerſum agunt ab Imperatore. Nam de cæteris eius miniſtris, quibus vtitur, nunc non eſt diſſerendi locus, qui copioſe alibi de iis ſcripſimus. Poſteaquam ergo Solomet ex Nandaralba ſoluit, recto itinere primum arcem munitiſſimam Salankemen peruenit, quam nullo labore cepit. Hinc adiacentes arces & oppida aggreſſus, donec Varadinum Petri, ſtrenuis viris ac militibus egregiis munitum, ac commeatu & bellicis machinis bene prouiſum peruenit. Vbi ſubſtitit, & aliquot diebus fruſtra conatus, licet ſemper ad ſolitas fraudes, vt pelliceret ad ſe inhabitatores, confugeret: cum illis perſuadere nequiret, indignatus veluti frendens bellua acrius inſtare: at illi tanquam viri fortes acrius ſeſe defendere, quoad præcipuos è ſuo exercitu milites amitterent. Tum blandiri cœpit militibus: ac libertatem, ſi ſeſe dederent, obtulit. At ii ſperantes à Rege auxilium, mori prius decreuerant omnes, quam ſeſe dedere. Cum vero nuſquam auxilium veniret, nec à Rege, nec à Regnicolis, accepta libertate, vltro ſe dediderunt. Turcus caſtro & arce munitiſſima potitus, nullam (vt aſſolet) ſeruat fidem: ſed captiuos vt pecora abegit, in perpetuam ſeruitutem, ac miſerum exilium. Dehinc arcem hanc munit, & militibus ac neceſſariis prouidit, proque fortalicio firmiſſimo vſque nunc vtitur. Paulatim adiacentes villas & oppida hominibus vacua occupat. Titellum arcem, dehinc Vlack

Salankemen.

Varadinũ Petri.

Titellum. Vlack, arces.

A

REVERENDISSIMO IN CHRISTO PATRI ET DOMINO, D. BERNHARDO PRÆSVLI TRIDENTINO, SERENISS. REGIS HVNGARIÆ & Bohemiæ, Archiducis Auſtriæ, &c. FERDINANDI primario à Conſiliis, V. C. atq; opt. Ioannes Cuſpinianus Salutem & felicitatem optat.

SCRIPSI his diebus, Reuerendiß. Præſul, miſerabilem & execrandam Turcorũ ſtragem, qua Ludouicus Rex Bohemia & Hungaria miſere periit, & regia vrbs Buda & Peſtum oppidum à Turco incenſa conflagrarunt, templo deſolato ſunt, muri conquaſſati corruerunt, quod nemo ſine lachrymis cernere hodie poſsit: Principes ſacri Romani Imperii & proceres adhortando, vt poſtpoſita mora veniant in ſubſidium Chriſtianitati, ne hoc idem experiantur. Facilis enim eſt aditus Turcis ex Hungaria in Auſtriam, Bauariam & Sueuiam. Et licet idem Aeneas Syluius in conuentu Mantuano, tanquam Pontifex Romanus: Antonius Campanus epiſcopus Aprutinus, in conuentu Ratiſponenſi Friderico III. Caſ. Rom. cunctiſque Principibus aſtantibus, ſuaſit & adhortatus eſt, vt arma contra crudeles Turcos ſumant: Frãciſcus quoq; Philelphus longe lateque Carolo & Lodouico Francorum regibus, Vladislao regi Hungariæ, Nicolao Pont. Ro. Paulo II. Pont. Max. Sixto IIII. Nicolao Trono, & Chriſtophoro Mauro Ducibus Venetorum, Friderico Vrbinati Duci, Bernardo Iuſtiniano Patricio Veneto, Ludouico Fuſcarino Equiti aurato & Iureconſulto, & paſſim aliis de Turcis expugnandis ſcripſit artificioſiſsime ſimul & elegantiſsime: ego tamẽ ſimpliciter, vt res geſta eſt in noſtra vicinia, & quæ oculis vidi, & fama ad nos peruenit, rem diſſerui: vt omnes intelligant, ſi modo legerint, crudelis illius tyranni ſæuitiam ab omnibus Chriſtianis Principibus animaduertendam: & cito quam citiſsime ſuccurrendum, ſi Chriſtianitatem tutari ac defendere volunt. Vale Reuerendiß. & ſimul optime Princeps, bonique conſule.

B

ORATIO PROTREPTICA IOANNIS CVSPINIANI AD SACRI ROM. IMP. PRINCIPES ET PROCERES, vt bellum ſuſcipiant contra Turcum: cum deſcriptione conflictus nuper in Hungaria facti, quo periit rex Hungariæ LVDOVICVS, & qua via Turcus Solemet ad Budam vſq; peruenerit ex Alba Græca: cum enumeratione clara dotium, quibus à natura dotata eſt Hungaria: cum inſertione multarum rerum annotatu digniſsimarum.

DIXERINT licet plurimi, multiq; ſint dicturi deinceps, de crudelitate Mahumeticæ ſectæ, quam impie ſæuierint ſemper in Chriſtianum ſanguinem: quamq; ſint veluti lupi, qui raptu fiũt indies efferatiores: quum tamen omniũ ſint effeminatiſſimi & imbelles Aſiatici, vt antiquitus de eis ferebatur, O Phryges & vere Phryges ſinite arma viris. Nam & Græci, olim gens ſtrenua, adeo degenerauit, vt originẽ ſuam neſciat, voluptatibus omnis generis corruptiſſima. Quandoquidem apud Turcos nullũ eſt peccatum, quã non peccare. Si tamen mihi à Deo opt. max. liceret optare quæ vellem, in commune Chriſtianitatis commodum, nil aliud poſcerem, quam vt oculata fide omnes Chriſtiani Principes cernerent, quæ nuper ſæuus Chriſtiani nominis hoſtis Soleymannus, Turcorum princeps, dum conflictum ſtatuiſſet cum piiſſimo Hungarorum rege Ludouico victor patrauit & Budæ, & in Hungaria, quam vi occupauit, & incendio, & hominum cæde truculentiſſima. Tum neminẽ puto ex vobis, ô Principes, & ſacri Romani Imperii proceres, tam ſegnem & oſcitabundum domi torpere, quin hanc cladem pro ſua virili vindicare, & optimum quemq; manu ſua ſtrenue vlciſci,

relictis

Digitized by Google

A relictis domi omnibus rebus,feſtinaret,rupta omni mora:ne crudelis illa & ſanguinolẽta
beſtia,ſumptis cornibus latius veluti rabidus canis in Chriſti gregem populabunda ſæuiret,& ſuo rictu aperto vorare quod reſtat Hungariæ conaretur. Nempe cum ſuperiore
anno Zelimus tyrannus, huius progenitor, vt hinc ordiar (nam altius repetere quæ ante
annos quinquaginta & amplius acta ſunt, Mathia rege & Ioanne Huniade regnantibus,
quando Turci victi & caſtris exuti repulſi ſunt,& Belgradum ab hoſtibus liberatum,licet
gentium terror tum paſſim appellaretur Turcus,iam inutile duco:dicturus, quæ præſens
noſtra ætas vidit,& heu proh dolor experta eſt,quæ ſine lachrymis effari vix poſsũt)Cum
inquam Selymus ſuperiore anno poſt deuictũ Sultanum,recepta Palæſtina, Syria & Alexandria,& poſt ſuperatũ Perſarum regem Sophi, cum plериſq; locis, quæ tributaria fecit,
mortuus eſſet,relicto filio Solometh: qui efferacior patre, Hungaris malo fato negligentibus ac dormitantibus,clauẽ regni Nandaralbam, Taurunũ ſiue Belgradum veteribus dictum,eripuiſſet: vel, vt loquar verius,potius Hungari ſua deſidia amiſiſſent: capta dehinc *Taurunum. Nandaralba. Belgradum.*
Rhodo nobiliſſima inſula, pari torpore Chriſtianis principibus male vigilantibus, Zelimo extincto,filius Solometh patre ſæuior,multoq; truculentior, maiorum ſuorũ veſtigia
ſequutus: vt voraret cæteras Chriſtiani orbis regiones, ſicut à maioribus fuit inſtitutus,
maximam claſſem nauium toto anno fabricare nixus, quo contra Danubium irrumperet in Hungariam,quam multo ante inuadere meditatus fuerat. Cum iam diu Bulgariã,
Mœſiam,Illyrici & Croatiæ partes cum Græcia inſatiabilis beſtia deuoraſſet, ſic rem aggreſſus eſt,vt ordine omnia explicem. Tria namq; maxima flumina Danubio, qui Hiſter
poſtremo appellatur,in vnum alueum prope Nandaralbam coeunt: Sauus, Drauus, & piſculentiſſimus Tibiſcus, qui noſtra ætate Tiſſa vulgo dicitur, prope Segedunum Danubium ingrediens,receptis prius in ſuum alueum Keres & Maros fluuiis: maximus illic fit
alueus in Danubio. Qui deinceps per Tranſalpinam Walachiam, ob montes præcipites,
& in cœlum vſque vergentes, vt ſic dicam,fit arctior: ſed miræ profunditatis, vt Traianus
Cæſar olim debellaturus Decibalum regem in Perſas proficiſcens, occaſionem ſumens
pontẽ ſupra Danubium mira arte & ingenio ſtrauiſſe feratur: cuius fragmenta hodie adhuc extant,cum inſcriptione, TRAIANI NERVÆ FILII CÆSARIS VERE PONTIFICIS, quod paucis etiam doctiſſimis notum eſt. Vbi haud longe fons ſcaturit, qui S. *Pons Traiani in Danubio.* *Fons S. Crucis.*
B Crucis vulgo dicitur,& magnis miraculis claret. Quoties enim Rex aliquis Hungariæ vel
moritur,vel periculum aliquod ſubire cogitur, aqua fontis in cruorem vertitur, ad multos hominum languores, quibus medetur, haud inutilis. Quod accolis longe lateque patet,& longa experientia comprobatum eſt. Vere itaque proximo huius anni, Hungaris
dormitantibus ſomnum Epimenidis, choreiſque & vino indulgentibus,ſanguinolentus
tyrannus Solometh,innumeris nauibns paruis & magnis,temporariis quoque, celeribus
tamen, quas antiquitas celoces appellat, onuſtis commeatu & magnis machinis, cum
magno exercitu quoque in Hungariam irrumpit. Fertur autem ducentena milia hominum,præter inntilem turbam calonum & lixarum,habuiſſe in exercitu,cum triginta milibus camelorum, qui artalariam ingentem, commeatum ac cætera impedimenta ferebant:cum ſelectiſſimis equitibus & peditum caterua, qui Ianizari vulgo dicuntur,ex ſanguine Chriſtiano fere omnes orti, quos pro decima parentibus ſurripit, & gladiatoria arte ac militari diſciplina inſtitui facit, quibus cuſtodiam corporis committit proprii: hos,
quoties caſtrametatur, in ſuo tabernaculo habet cuſtodes, & ſine eius iuſſu ne digitum
quidem tranſuerſum agunt ab Imperatore. Nam de cæteris eius miniſtris, quibus vtitur,
nunc non eſt diſſerendi locus,qui copioſe alibi de iis ſcripſimus. Poſteaquam ergo Solomet ex Nandaralba ſoluit, recto itinere primum arcem munitiſſimam Salankemen peruenit, quam nullo labore cepit. Hinc adiacentes arces & oppida aggreſſus, donec Varadinum Petri, ſtrenuis viris ac militibus egregiis munitum, ac commeatu & bellicis machinis bene prouiſum peruenit. Vbi ſubſtitit, & aliquot diebus fruſtra conatus, licet ſemper ad ſolitas fraudes, vt pelliceret ad ſe inhabitatores, confugeret: cum illis perſuadere *Salankemen. Varadinũ Petri.*
nequiret, indignatus veluti frendens bellua acrius inſtare: at illi tanquam viri fortes acrius ſeſe defendere, quoad præcipuos è ſuo exercitu milites amitterent. Tum blandiri
cœpit militibus: ac libertatem, ſi ſeſe dederent, obtulit. At ii ſperantes à Rege auxilium,
mori prius decreuerant omnes, quam ſeſe dedere. Cum vero nuſquam auxilium veniret, nec à Rege, nec à Regnicolis, accepta libertate, vltro ſe dediderunt. Turcus caſtro
& arce munitiſſima potitus, nullam (vt aſſolet) ſeruat fidem: ſed captiuos vt pecora abegit, in perpetuam ſeruitutem, ac miſerum exilium. Dehinc arcem hanc munit, & militibus ac neceſſariis prouidit, proque fortalicio firmiſſimo vſque nunc vtitur. Paulatim
adiacentes villas & oppida hominibus vacua occupat. Titellum arcem, dehine Vlack *Titellum. Vlackz, arces.*

oppidum in ripa Danubii ſitum, vbi quondam Capiſtranus in ſepulchro quieſcens, reſurrectionem communem expectat, flammis ferroque expugnauit. A Tandem exciti Hungarii, epiſcopo Collocienſe, lachrymis ac precibus commixtis adhortante & efflagitante, ne tanquam inertes, vino ſomnoque ſepulti, vniuerſo mundo eſſent fabulæ (vix enim dici poteſt, quantum vir ille, religioſus equidem, & bono zelo motus, cum tamen ab ineunte ætate ſemper fuiſſet bellicoſus, ſæpiſſime manus conſerens cum Turcis, paſſim cunctos ad aggrediendum cohortatus, vt patriam, vxores & liberos tuerētur, quamuis ſæpe rideretur à pleriſque, qui omnia inique interpretantur.) Sic itaque piiſſimus rex Ludouicus, cupiens regnum & ſubditos ſibi commiſſos tutari ac defendere, paucis comitantibus (multi enim ex ſuis immemores iuriſiurandi, fatum ſui Regis expectantes latuerunt) Budam egreſſus XXIIII. Iulii, decē & octo milibus paſſuum Tolnam venit, haud longe ab oppido quod Batha vulgo appellatur, vbi ſanguis Chriſti religioſiſſime veneratur, Turco occurrit. At cōtra, Turcus à Danubio cum exercitu haud longe diſcedēs, omnia longe lateque deuaſtat: arcem Soclos, quam olim Emericus Deperinn magnis ſumptibus ſtruxerat, regni Hungariæ Palatinus, vir ſane haud ignobilis, & Cæſari Maximiliano, dum ambo viuerent, haud ingratus, oppugnaturus, ſcalas apponit Turcus, credens vno aut altero die in poteſtatem ſuam vi poſſe redigere. Sed omnes illius conatus, viri fortes, qui hanc arcem cuſtodiebant, eluſerunt: & ter repulſus ab expugnatione arcis, tandem cum ignominia ceſſit belua, frendens præ ira. Idem illi accidit in altera arce haud longe ab hac, cui nomen Walpo: quam pari furore aggreſſus, irrito labore omni & fruſtrato ridicule ceſſit, amiſſis pluribus bellicoſiſſimis viris & militibus. Vtinam omnes alii ſic vires intendiſſent. Non ſunt enim ferrei Turci, vt vulgus opinatur, vt non poſſint vinci: ſed molles & effeminati, omnia furore & impetu agentes, præcipites: mox ſi vires videant, ab incœpto deſiſtentes, ceu mulieres: quæ primis ſuis conſiliis longe antecertunt viros, ſed mox languentes à ſuis decidunt meditationibus, ſi paulo fortius adoriuntur. Cum in Soclos & Walpo male ceſſiſſet Turco, conuertit ſe ad Quinqueecleſias, ciuitatem haud fortem: vbi Epiſcopatus nobilis virum habuit olim noſtra ætate inſignem, & prudentia ac experientia multis regionibus comprobatum, cui nomen erat Georgius Zotmar. Hanc vrbem facile igne & ferro expugnauit. Hic ſæuitia vſus crudeliſſima in viros, quos trucidauit, & mulieres ac virgines, quas ſtupro in luxum B ſuis militibus conceſſit, & poſtremo in ſeruitutem abegit: volens compenſare ſæua truculentia ignominiam, quam & in Soclos & Walpo adeptus erat. Sic miſera vrbs viris & mulieribus ſpoliata, tandem cremata eſt: nec preces nec lachrymæ, quas mulieres ac liberi cum parentibus non abſque magnis ſingultibus ac gemitu emiſerunt, locum vllum apud ſæuum hoſtem habere potuerunt. O crudeliſſimū ſpectaculum, quod merito Principes & proceres Romani imperii cordi ſuſcipere debeant. Erat enim hæc vrbs viris ac feminis ſpecioſis decora, mercimoniis clara, diuitiis inſignis: quæ vna die ſic miſere periit & occidit, cum tot hominibus ac bonis quæ in ſpolium ac prædam Turcorum ceſſere omnia. Rex Ludouicus interim circa oppidum cui nomen Moharz, exercitum habens, vt fertur, triginta milium equitum, expectauit à ſuis ſubſidium: iuſſitque vt theſaurum eccleſiæ in tanta rerum neceſſitate diſſoluerent. Maria regina Hungariæ, de nobiliſſimo ſtemmate Regum Hiſpaniarum & Archiducum Auſtriæ orta, & quę maritum vnice deamauit, nihil obmiſit quod ad ſalutem Domini ſui ſpectare videbat, rogando, petendo auxilia ab exteris & ſuis regnicolis, opes ſuas omnes dilargita eſt. Bohemos nobiles acceſſiuit, nullis parcendo expenſis, vt ſuo Regi ſuppetias ferret. Incendebat omnes neruos Paulus Temeri archiepiſcopus Collocienſis, qui prius aliquoties, priuſquam habitum Sancti Franciſci indueret, tanquam ſtrenuiſſimus miles à pueritia ſæpe manus cum Turcis conſeruit: & ob id propter præclaras eius res geſtas in archipræſulem electus, veluti vigilantiſſimus paſtor ſuper gregem Dominicum, omnes angulos circumeundo, adhortando & monendo anxie obiuit, vt ſeſe, liberos, vxores & patriam defenderent. Aliis fletum excuſſit & lachrymas, aliis riſum (qui ſubſannando monachum, tanquam inutilem rei bellicæ putabant) tanquam ſurdis fabulam cecinit. Alii præſules & nobiles regni ſuum regem comitabantur, ſuſque deque omnem fortunæ aleam æſtimantes. Regem admonere nemo bonus cenſuit, ſuopte ingenio plus ſatis ad quæque pericula ſubeunda promptum, qui nullis calcaribus egebat. Vtinam fuiſſent, qui eius rei rationem habuiſſent, & tam pium Regem tanto periculo non commiſiſſent. Sed cum ex ſuis multi imprudentes Regem hortarentur vt cum Turco congrederetur, impar & viribus & potentia contra tam ſæuum ac potentem hoſtem, noluit degener apparere & inglorius, ne timidus incuſaretur, propriam vitam contempſit & ſalutem: manuſq; conſerere (licet teſtu-

Ludouici Regis in campum progreſſus cum exercitu.
Tolna.
Batha.
Soclos.
Walpo.
Quinqueecleſiarum expugnatio.
Georgius Zotmar.
Moharz.

A teſtudineo gradu ad tam arduum opus ſui ſe mouerent) cum hoſte tam potente ſtatuit. Alii cauſabantur, exercitum ſuum nõ ſatis fore turbæ tantæ. Alii arguere Regem, ſi hoſtẽ elabi ſineret, arma conuerſuros in ipſum. Pars expectare plura auxilia ex Bohemis ſuadebat, pars ſatis eſſe affirmabat. Sic piiſſimum regem ancipitem ſuis ſuaſionibus, qui tamen minus virium habuit, quam tantum negotium requirebat, reddebant. Alii vt vrgerent Regem ad hoc fatum, alii ſibi magis quam Regi conſulerent, variis argumentis inſtabant. Contumelias quas in ipſum Regem iaciebant, ferre non potens Rex: licet careret & imperatore experto, qui aciem inſtituere ſciret, tormenta iaculari, & exercitũ ordinare: pleriſque reluctantibus & diſſuadentibus aciem educit, non ſatis compoſitam, xxx. Auguſti, qua die Eccleſia decollationis S. Ioannis feſtum religioſe colit. Fit clangor tubarum, ſtrepitus armorum, ferit æthera clamor virorũ. Noſtri tormenta bellica & machinas fruſtra iaculantes, ne exercitus Turci vllam quidẽ partẽ attigerant. Aliqua diſtantia haud modica Turcus audiens ibi paratã aciẽ, cum numeroſa ſua multitudine præmiſſis tormentis ac bellicis machinis, ne ictũ quidem vllũ fruſtra emiſit: quin recto tramite in exercitum Regis, veluti repentinus imber & tonitru certis grandinib. venit. Quo territi noſtri, cum dicto citius Turci exercitũ Regis obruerent, à multitudine ſuperati, pauci vertuntur in fugam, ſaluti ſuæ conſulentes fuga. Poſteaquam nec punctim nec cæſim Turci à noſtris poſſent offendi, ita armati corteſinis & loricis, tam copioſum ſanguinẽ fuderunt, vt campi ſanguinolenti inſtar torrentium fluitarent. Noſtri palantes, territi barbarico clamore frequentato, Dabra Dabra hu, quas voces crudeliter reiterabant, maximumq; terrorẽ noſtris iniecerunt, præſentem mortẽ oculis animaduertunt. Diſſolutus exercitus à noſtris, Regẽ arripuit male cuſtoditũ à ſuis: qui præter opinionẽ omnium in lacũ, quem Danubius inundatione facit, inſiliit. Et cum nõ eſſent qui piiſſimũ Regẽ armis exuerẽt, obrutus aquis in lacu ſubmerſus eſt, & abſorptus: vt olim Imp. Decius Auguſtus pari conflictu periit. Et poſt menſe Octobri tandem repertus, in Alba Regali vbi maiores ſui ſepulti quieſcunt, præſentia multorũ regnicolarum terræ mandatus. Ex noſtris cecidiſſe ac captos eſſe 30. circiter milia feruntur, in quis epiſcopus Tſchinadienſis, Varadienſis, Quinqueccleſienſis, Gaurienſis, Strigonienſis & Archiepiſc. Collociẽſis: cuius caput longæ haſtæ affixũ, per exercitũ oſtentari fecit, in ſuorũ conſolationem: vtpote quos crebro

Clades cum rege Ludouico facta xxx. Auguſti.

Dabra Dabra hu.

B bro ſua ſtrenua manu occidit, in ludibriũ. Id quod olim C. Nero Cos. poſt cæſum Hannibalis fratrem, qui Haſdrubal dicebatur, ante bellum Punicũ ſecundũ, vt Silius Italicus prodidit, exclamabat:

C. Nero. Haſdrubal.

Tum Nero procera ſublimia cuſpide portans
Ora ducis cæſi: Cannas penſantimus, inquit,
Hannibal, & Trebiam, Traſimeni littora tecum,
Fraterno capite, i duplica perfida bella,
Et geminas arceſſe acies: hæc præmia reſtant,
Qui tua tranſmiſſus aptauit Alpibus arma?

Sic Turcus oſtenſo capite Archiepiſcopi Colocienſis, magno tympanorum & tubarũ præmiſſo ſonitu conſolari voluit ſuos, incommoda multa ab eo paſſos. Quis eſt obſecro tam ferreus, tam durus, tam impius, qui non tam deflendũ caſum miſeretur? tam pii Principis Ludouici indigniſſimam mortẽ non defleat? tot antiſtitũ & præſulum miſerabiles cædes, tot virorũ fortium honẽſta pectora, ob patriæ ſuæ defenſionem, & liberorũ protectionem, conſtanti animo conflictus paſſorũ, mortes non ingemiſcat? Fuit occiſus cum multis epiſcopis Rex Vladiſlaus iuxta Varnam Bulgariç ciuitatem inclytam, anno Chriſti M.CCCCXLVI. cum ipſe prior irritaſſet Turcos, & iuſiurandũ datum & ſcriptum, iuſſu Romani Pont. per Cardinalem Iulianũ violaſſet turpiſſime, qui & ipſe violatæ fidei, quæ hoſti etiam ſeruanda eſt, pœnas dedit. Sed Sigiſmundus Imperator cum haud prouide cum Turcis manus conſeruiſſet iuxta Nicopiam vrbem, eamque prouocaſſet in campo lato, quem Paniſus fluuius prope Hemos montes præterlabitur, ſtulticiæ ſuæ pœnas luit, anno noſtræ ſalutis M.CCCXCVI. priuſquam Rex Romanorũ deſignaretur. Sed poſt in Regem Romanorũ creatus, à nato Ieſu anno M.CCCCIX. prope Galambotz infra Zenderouiam, in ripa Danubii, grauiſſima clade affectus, vix vltra Danubium fuga ſalutem inuenit. At hic innocentiſſimus rex Ludouicus, non vt hoſtem prouocaret, ſed regnum ſuum tueretur, à tam cruento hoſte, tam miſerandum fatum ſubiit, omnium poſteritate commiſerandum. O ſacri Romani Imperii Principes & proceres eminentiſſimi, hanc ſtragem cordi recipite, futuro malo occurrite, facite ne Turcus de tanto conflictu lætetur amplius, ne toties ſimus victimæ hoſtibus, quas immolent: ne in conſpectu veſtro vxores, liberos, virgines & pueros, videre cogamini turpiſſima quæq; pati, enſibus trucidari, abigi in exilium omni morte crudelius: non expectetis, ne talem aleam iterũ atq; iterum ſubire Chriſtiana gens cogatur.

Varnenſis clades.

Sigiſmundi Cæſaris clades. Nicopia.

Galambotz. Zenderouia.

Nam neglecta ſolent incendia ſumere vires:
Et tua res agitur, partes cum proximus ardet.

Baſſa Romaniæ, Baſſa Natoliæ.

Perfecto igitur prælio, cum pars ſeſe fugæ dediſſet, pars miſere cæſa occubuiſſet: Turcus vocatis ad ſeſe ſummis ſuis cõſiliariis, qui vulgo Baſſæ dicuntur (quorum duos habet primarios, alterum qui præeſt Romaniæ, alterũ Natoliæ, quib. rerum ſummã cõmittit. ſic enim omnes ſuas prouincias intra & vltra mare diuidit: hunc Cõſtãtinopolitano Imperio, alterũ Orienti præponit, & hinc nomina ſortiuntur: Imerim Baſſa ex iis primas partes habet, quem vt propriam animam charũ habet, quaſi dicas Abrahã Baſſa: alter Balibeck Baſſa patria lingua dicitur) iis cõmittit, cum iam diſſipatus eſſet exercitus, & Rex fuga elapſus miſere periiſſet, vt Regiam vrbẽ Budam adorirentur. Hi dicto audientes, vt Budã arripiant & ſpolient, ingenti exercitu Turcum præcedunt. Tunc fit miſeranda fuga ciuiũ. & Maria regina in tanta feſtinatione, ignara adhuc de mariti fato, omnem ſupellectilẽ in naues aſportat. Sic cæteri ciues cum vxoribus & liberis ac ſupellectili, quam in tanto metu ac trepidatione eripere poterant, Danubio ſeſe committunt, vt Viennã verſus fugiant. Feruntur ſeptuaginta ſex naues onuſtæ per Danubium aſcendiſſe: præter illos qui curribus & equis ſatagebant auferre, quas quiſq; potuit reculas ſuas. hic miſerũ cerneres ſpectaculum. Erant in nauibus mulieres impregnatæ & partui vicinæ, quæ pariebant, & ob timorem aborſum fecerunt. Quædam puerperium nuper egreſſæ, infantes lactauerunt & dum hos curant, alios præcipites pueros è nauibus præcipitari vident. Hic eiulatus, ſingultus, lachrymæ, fletus die noctuque audiuntur. Nec enim ſatis in feſtinatione tanta cõmeatu prouiſæ matres, pueros panẽ petere non ſine miſeria vociferantes audierunt. Ventum eſt in Danubio ad Strigonium Archiepiſcopalem ſedem. tum Huſſerones incolæ regni, Turcis longe ſæuiores & crudeliores, nulla pietate moti, nulla miſericordia, nauem vnam onuſtam regia ſupellectile reginæ auferunt, ſpoliant & diripiunt. Nec tanta feritate ſatiati, niſi ludibrio etiam ſuam Reginam afficiant. in tanta anxietate: muliebres veſtes, & puellarũ ſoleas ex Gynæcio aſportatas induunt, choreas faciunt, riſus & ſubſannationes in timidũ ſexum iaciunt. O gens effera, & crudelior omni Turco, omni ſupplicio perdenda, & mille mortis generib. caſtiganda: ſoboles ſcelerata, non aere, non terra ferenda. Id tuæ Reginæ facis piiſſimæ, viro orbatæ, fletu & lachrymis tabeſcenti? O ſcelus. Num ô Principes ſacri Romani imperii, & proceres, eſt hæc gens funditus è radicibus exterminanda & delenda? Bonos, ſi qui extant, ſemper excipio. Quibuſdam nauibus funes nauticos ſecuerunt, vt in Danubio fluctuarent errabundæ, & ſubmergerentur. Denique nullum genus ſæuitiæ ac crudelitatis, quod in Reginam ſuam & miſeros ciues profugos excogitare poterant, obmiſerunt hi ſtrenui milites. Vt hinc facile liqueſcere poſſit, quantum regem ſuum amarint, quantum illi ſeruierint, quantum auxilium illi præſtiterint. Animus meminiſſe horret dictuque refugit. Quis poteſt lamenta mulierum, vociferationesq; diurnas nocturnaſque ſatis pro rei indignitate recenſere? Poſtquam appulerunt B

Excidium Regiæ vrbis Budæ & Peſti oppidi.

Poſonium, Regina & miſeri ciues cum vxoribus & liberis, vt textum orationis meæ ſeruem, vrbs regia à Baſſis, qui Cæſarem præuenerunt, incendio horrendo conflagrauit: & Peſtum oppidum, in quintum vſque diem: Troiam ardentem tum quiſque imaginari poterat. Corruerũt tecta & turres, templa ſanctorum ſpoliabantur donariis, reliquiæ quæ ſuperfuerant corripiebantur. Nihil tutum, nihil tranquillum relinquebatur. Serui dominorum profugorum ſcientes repoſitoria, adaperiebant, vt furta committerent, quæ vellent ne nihil tutum bonis viris remaneret. Iudæi, quorum magnus numerus Budæ erat, pro vita vſque & libertate ſtrenue ſeſe defenderunt. Priuſquam Solomet Turcus vrbem Budam intraret, ducenti forte ex pauperibus, quibus fuga non erat conceſſa ob inopiam, regiam arcem occupabant. Et cum Imperator vellet ingredi, tanto ardore ac impetu tormentorum, ingreſſum eius arcuerunt (licet vix annona in dies paucos iis ſufficeret) vt vitam iis ſaluam promitteret, ſi eius ingreſſum haud impedirent: quod ratum tenuit, quoad occupata arce in ſolio reſedit. Tandem ſuaſionibus induxit, vt ſecum in Turciam proficiſcerentur. Cum itaque regia vrbs in cinerem eſſet pene verſa, nono die aduentus ſui in Budam, Turcus feſtinabundus fugam molitus, pontem temporarium ex inſula ſancti Georgii, vbi moniales habitant, ſtraniſſe fertur: cauſatuſque valetudinem (ſed reuera, vt occurreret Sophi, Adrianopolim ferro flammiſque euaſtanti, vt ex exploratore, qui Viennæ captus fuerat, didici) pontem traiecit feſtinabundus, multis ſeſe comitantibus ac prementibus, rupto in fine ponte ſubmerſis ac præcipitatis. Rumor inde ſparſus, Turcum mortem oppetiiſſe: qui ad eius vſque Locumtenentem dimanauit, qui ſeſe creat Cæſarem: & cum falſus eſſet vano illo rumore inuictus Sophi, occaſionem Turcorum Cæſari dedit, vt perhibent, eum vſq; hodie in Sophia, inſigni vrbe inter Nicopiam & Philippopo-

A lippopolim perſeuerare, ancipitem & dubium quo dirigat iter, tum propter diſcordem Locumtenentem, tum propter crudeliſſimam peſtilitatem, quæ homines & iumenta depaſcit, vt ſui non compos, quid agat, plane neſciat. Vtinam ô Principes & proceres Romani Imperii, qui prius aliquoties Budæ fuiſtis, vnde veſtri ſubditi in Bauaria, Sueuia, & Rheno alimenta ſæpe ex tam locuplete emporio ſumpſerunt, cerneretis in eam redactam turpitudinem ac deformitatem, vt non modo villæ cuipiam, ſed ne pago quidem alicui ſit conferenda, ſine tectis, turribus, muris ſciſſis & ruinam minantibus, plane rudera potius appellanda quam vrbs regia: olim diuitiis affluentẽ, & voluptatibus plenam, iam defædatam, & ſuo priſtino aſpectu deformem, lupis & vulpibus quam hominibus ad inhabitandũ aptiorem. Nemo certe veſtrum ſibi à lachrymis temperaret, nemo ex vobis non excandeſceret in cruentiſſimam belluam Turcum: nemo ſe cohiberet, ſi poſſet, quin arma ſumeret ad vindicandum tam nefarium opus. Nulla iam templa ſanctorum videntur ſolito ornatu redimita: ſed ſqualida, ſed lacera, ſed ſciſſa, & maginibus beatorũ vacua, ſtabula verius porcorũ quam loca ſacra. Vrbs oppleta cadaueribus hominũ & iumentorũ. Quis hæc videns non ingemiſcat, ac doleat tantæ vrbis tam citum interitũ, & deſolationem? Tanti inquam regni, quod in Europa vnicum eſt & ſolum archiregnum, tam citam euerſionem? De cuius bonitate ac fertilitate nunc latius diſſeram, vt omnes intelligant, non abs re antiquitus Archiregnum dictum & habitũ. In primis bonitas terræ, & fertilitas agri conſideretur, quæ vinetis, fructibus omnis generis, montibus, hortis amœniſſimis, agris fertiliſſimis adeo eſt excellens, vt nec Italiæ quidem, quę flos mundi appellatur, cedere videatur: ſi eximas mala granata aut punica, quæ aliis æque nobilibus fructib. cõpenſat, & dulcedine, & ſapore. Et vt particularius de ſingulis loquar: nunquid hæc regio Hungariæ vina producit ſimplicia & tenuia, Vacienſa dicta, claritate aquam æquantia? acriora vero & fortia Summachia rubea & alba? Sirmienſia excellentiſſima, quæ cum Cretico aut Corſico certare putantur vino, alba item & rubea? Vnde motus Imp. Probus, vetuit vina coli omnia, præterquam in Pannoniis, hoc eſt, Sirmienſia: & Gallus, quæ excellunt in vniuerſo orbe. De agrorum fertilitate haud longe à Temeſio longa experientia comprobatum eſt, quod ſi quis ſiliginem ferat, tertio quoque anno in triticũ vertatur. Quis in hoc regno colonorũ certat cum vicino de tranſgreſſo limite ceſpitis? cum B liberum ſit cuique, quot velit iugera arare, aut ſerere. Timent nobiles ruſtici, ſi plus colligerent frumenti quam ſibi pro annuo cenſu hero dando, ne præda fiat nobilibus, ſi frumento abundauerint. Ità rapiunt nobiles quicquid colonis abundat, & id facit ſocordes & ignauos ruſticos. Alioqui hæc terra tantum frumenti produceret, ſi coleretur, vt duobus regnis ſat eſſet. omnia enim pauperum alimenta expoſita ſunt prædæ, & ſpoliis nobilium: qui excarnificant ſubditos, ſi viderint eos abundare annona, & aliis neceſſariis. Abundantiam piſcium omnis generis quis mihi enarrabit? Tibiſcus, quem noſtra ætas Tiſſam appellat, adeo piſculentus eſt, vt ſi alueum exceſſerit & inundet in paludes, porci inde ſaginentur. Sæpe viſum eſt, ſcaphis haurire piſces ſeruum volentem aquare equos, qui aquatum ducuntur. Capitonum huius fluminis multitudo hinc manifeſtior fit, ſi quis conſideret, quomodo in aere ad ſolem areſacti, & hinc ſaliti, plenis curribus in exteras vſque nationes ferantur. Quotannis Viennam ducuntur currus talium piſcium innumerabiles. Neque eſoces qui vulgo Huſones appellantur, piſces ſine oſſibus, vt Mela ſcribit, ex Euxino in Danubium prodeuntes, in Hungariam vſque, ſunt omittendi. Viennæ quandoque vno die ducenti à me viſi ſunt, quandoque plures. Vt interim prætercam alia genera piſcium infinita, quæ ex Hungaria Viennam deferuntur, quorum nec numerus, nec nomina inueniri facile poſſunt. Age diſſeramus nunc de iumentis omnis generis, quibus bona pars Europæ paſcitur, tauris, bobus, vaccis, capris, ouibus, vitulis, equis & equabus: quibus celeres currus, qui vulgo Gotſchi ab oppido paſſim nominantur, quibus vno die quindecim millia paſſuum facile ſine labore currere poteſt quiſpiam. Sunt publicæ nundinæ in Auſtria, die Vrbani, S. Viti, S. Vdalrici, S. Crucis & Catharinæ, quibus multà milia boum inducuntur, qui per Bauariam in Tyrolis ducatum & Sueuiam feruntur. Præter hos, qui hebdomadarim in vrbe Vienna per totum circulum anni venduntur, ſemper ducenti aut trecenti ſimul: vt quiſpiam facile credere poſſit, exhauriri boues ac iumenta omnia Hungariæ. Omitto, quæ per Segniam & Illyricum ac Dalmatiam, in Italiam abiguntur: quæ ſi quis vno anno enumeraret, altero deficere Hungariam arbitraretur. Quid de feris ſyluestribus omnis generis commemorabo? ceruis, hinnulis, & in altis montibus prope Themeſium capricornis, capris ſyluestribus, quæ gregatim quando ambulant, timorem incolis noctu iniiciunt ſuo ſtrepitu, vt hoſtem aliquem potentiſſimum ſuſpicari poſsis. Cepit vna venatione Marchio Georgius centũ

Commen[illegible]

Ti[illegible]

Fertilitas agrorum.

Tibiſcus. Abundantia piſcium.

Copia iumentorũ omnis generis ex Hungaria.

De multitudine ferarum.

& viginti ceruos, me vidente. vt interim minores feras obmittam, quæ libere poſſunt ſi- A
ne Principis edicto, quoties libet, quotcunque capi. Idem de volatilibus dicere poſſum:
vnum quaſi ex ceteris miraculum recenſebo. Feſto diuæ Virginis, quo eius natiuitas Bu-
dæ celebratur, tanta venit multitudo turturum, quæ ſunt me præſente numeratæ a mer-
catoribus, viris fide dignis, vt fidem ſuperet, poſſe tot reperiri vno die turtures, quæ pu-
blico foro diſtrahuntur. Supra enim octoginta milia & ſexcenta ſæpius numeratæ ſunt,
Bonitas metallorum, & copia in Hungaria. vt vix tot columbę poſſent alicubi capi. Veniam nunc ad metalla omnis generis, quę hæc
terra vbertim producit: vt hinc plane diiudicet optimus quiſque, ſolam Hungariam poſ-
ſidere abundantiſſime & locupletiſſime tot metallą, quot aliæ regiones plures paulatim
& parce producunt. Et vt à minimis ordiar, affluit hæc regio vitriolo, cinnabari, lapide
Lazuli, Mercurio viuo, ferro, plumbo, cupro, tanta abundantia, vt multas regiones alat
Triplex argentum & aurum. mercibus variis. Argento puriſſimo, mediocri & tenui, quod triplici reperitur forma: ſic
& auro, quod effoditur in aurifodinis copioſe, & puriſſimum in ſummo gradu. Item
quod ex aquis lauatur ingenioſe, & ex arenis colligitur, & quod in montibus veluti quæ-
dam ramenta copioſe naſcitur. Nec id tacendum puto, in Tranſalpina regione inueniri
Cera. cupreſſum olens. montes, vnde effoditur cera, & inde coquitur miræ aromaticitatis cupreſſum olens, vn-
Salgemma. de fiunt ceræ miri odoris. Montes ſalis lucidi, quod veteribus Salgemma vocatur, habet
adeo longos latoſque, vt rex aliquis ex hoc ſolo prouentu ingentem poſſit alere exerci-
tum: quod ſine labore, non, vt fit in Germania, magnis cum impenſis coquendo, exci-
ditur. Et hæc bona pene omnia habet Tranſyluania, iuxta ciuitatem Claudiopolim, à
Claudio Cæſare extructam: vt merito olim hæc terra produxerit Cæſares & Auguſtos
potentiſſimos, qui totum pene orbem rexerint: Decium ſcilicet, è Bubali ortum: Clau-
dium II. qui vrbem potentem Coloſwar condidit, è Dalmatia oriundum: Aurelianum,
è Syrmio progenitum: Probum Cæſarem, item è Syrmio: Diocletianum, è Dalmatia, quę
regio huic terræ ſimiliter aſcribitur: Carum Illyricum, cum filiis Carino & Numeriano:
Valentinianum ſeniorem, ex Cibala ortum, cum fratre Valente. & Valentiniani filium
Gratianum, è Syrmio congenitum, quorum numiſmata & aurea & argentea ſæpe in a-
gris Hungaricis reperiuntur, tantorum Regum ac Principum veſtigia ac indicia. Et ſi ho-
die boni Principes hanc terram incolerent, non dubito quin breui Cæſſ. & Augg. innu-
meros procrearent: vt merito hæc terra aliis bonitate naturæ præferatur, & Archiregnū B
iure optimo dici poſſit. Habent aliæ regiones ſingulæ ſingulas dotes: vnde Maro nos ad-
monet, vt regiones obſeruemus,

Et quid quæq; ferat regio, & quid quæq; recuſet,
Hic ſegetes, illic veniunt felicius vuæ.
Arborei fœtus alibi, atq; iniuſſa vireſcunt
Gramina: nonne vides croceos vt Tmolus odores,
India mittit ebur, molles ſua thura Sabæi?
At chalybes nudi ferrum, viroſaq; Pontus
Caſtorea, Eliadum palmas Epiros equarum?

Sed quæ regio omnia, quæ diximus, tam vbertim? Nulla profectò. Hoc tam felix
beatumque regnum patiemini, ô Principes, & ſacri Romani Imperii proceres, eſſe in ma-
nibus Turcorum, vt pro ſua libidine tot regias & inclytas vrbes depopulentur, & fertiles
agros euaſtent? Si nulla vos mouet, ô Principes, pietas humana & dilectio proximi: at ſpe-
rate Deos, memores fandi atque nephandi. Ponite ante oculos, qualis rumor vix veſtris
auribus audiendus clementiſſimis, ô viri Germani, per vniuerſum pene orbem circum-
fertur: vos reſidere ignauos, vicinos dilacerari: & id quidem apertis oculis cernere, & nō
veſtris ſtrenuis manibus malum hoc vlciſci, ſed inultum præterire. Cum tamen id com-
pertum ſit, Turcum neminem plus vereri quam Germanum loricatum, & ſplendidis or-
natum armis, vibrantem cuſpidem & longam lanceam: ſolo viſu veſtro terrentur molles
hi Aſiatici. Tantæ itaque occaſioni deeſſe, viri Germani, qua fronte verecundiaq; vul-
tis? Nunquid habetis tria nobiliſſima flumina in Hungaria, quæ nullis aliis mundi parti-
bus cedunt, Danubium, Drauum, & Sauum: per quæ non modo exercitus pedeſtris
& terreſtris, ſed artalaria omnis generis, annona & commeatus copioſiſſimus, & recto
quidem itinere tranſuehi poſſunt? Nunquid Deus Optimus Maximus hoc anno ferti-
liſſimo affluenter & abunde nobis annonam, copiam vini, & aliarum rerum cunctarum
diuinitus largitus eſt? apertiſsimo indicio quaſi digito monſtrans, vobis non eſſe ocian-
dum, ſomno, Venerique indulgendum: ſed durum opus Martis, ad quod nati videmur,
vos præſertim ô viri Germani, aggrediendum alacri animo, ad Chriſti fidem propa-
gandam: & omnibus viribus enitendum laborandumque, vt hoſtibus fidei extermina-
tis, v-

A tis, vnum Chriſto ouile tandem conſtituatur. Sed heu proh dolor, quomodo donis à Deo affatim datis abutimur, quaſi ad perdenda tanta dona nati eſſemus? Ingurgitamus nos mero, crapulamur, in noctes vſque medias bibimus. Nullus poteſt conuentus Principum celebrari, niſi ſympoſiis verius quam conuiuiis, bonam partem inſumamus. Poſtquam de ſeſſione, vter alteri ſit præferendus, plures dies abſumpſimus, magno Chriſtianitatis detrimento: tum bibitur ad plenos cyathos, & pocula exiccantur, pergræcatur, & precioſiſſimus theſaurus Tempus fruſtra conteritur: ordine talia ſympoſia & per vices celebrantur, quaſi ad hoc vnū conuenerint Principes. Vltimo tandem temporis punctulo conſultatur quid agendū, & breuiter quidē & obiter: quia iam ſunt crumenæ exhauſtæ, & pauperum cenſus tributuſq; conſumptus eſt, vt nouum vectigal inſtituatur cogitandum. Hæ ſunt diætæ Imperiales. Turcus interim vigilat, & Chriſtianorum Principū deſidiam primum, tum mutua bella, quibus ſeſe inuicem laceſſunt, obſeruat: & vnū poſt aliud regnum vorat, irridens digladiationes Principū inanes. Cogitate ô Principes, quot regna ab quinquaginta annis citra, poſt Orientale imperium, deuicta Conſtantinopoli, atq; amiſſa, perdita ſunt: de quibus vſque in hodiernum diem ne pagus quidem vllus recuperatus eſt à vobis, gliſcente indies voragine beluæ. Vt enim Trapezuntem & regnum Græciæ nobiliſſimum obmittam, quomodo Bulgaria, vtraque Mœſia, Dacia, Seruia, Boſnia, nuper Rhodus nobiliſſima inſula, Aſſyria, Babylonia, Memphis, Alexandria, & quidem bona pars Hungariæ conceſſit in ditionem Turci? Ex iis quas Turcus occupauit terras aut regiones, quas vnquā amiſit male, aut perdidit? Sed ſemper vlt[r]o progreſſus, ſuum dilatauit imperium. Nunquid hæc vobis Principes ſunt animaduertenda? Erat Belgradum ſuperioribus duobus annis in eum vſq; diem quaſi antemurale Chriſtianitatis, & propugnaculum, quod Turcos arcebat ab ingreſſu. Sed anno ſalutis vigeſimo primo, poſt M. D. citius perditum & traditum eſt in manus Turcorum, quam Hungari animaduerterent per ſuos, quibus cuſtodia erat demandata. Tanta eſt iam maiorū & nobilium vigilantia & integritas. De bonis non loquor, quos ſemper excipio: ſed de iis qui auro corrumpuntur, & honeſtatē nauci æſtimant. Si mundi Principes ebrietatē, quæ etiam intra cubicula ſuā ſerpſit, aliquo ſtrenuo mandato ſequentibus pœnis interdicerent, mala multa vitarētur. Nec enim Princeps aliquis laudē meretur inter ſuos militares, niſi
B liberalitate ſit adeo prodigus, vt vna nocte vas integrū offerat bibulis ebibendū, vt amiſſa ratione tandem ſeſe vulnetibus conficiant & digladientur. Sic cōtrahitur noua amicitia, ſic in alterius amici album accipitur ignotus nobilis: ſic alter alteri x. alter xx. equos offert, quoties vult ire prædatum, & ſpoliare inopes. Sic inſtituuntur phratriæ paſſim per plures regiones, quæ ebrietatis dicuntur. *Phratria ebrietatis.* Ab ſolo vicio ebrietatis, inter Principes Germaniæ (vt citra adulationem loquar) libera eſt domus Archiducum Auſtriæ: cuius maiores ab auis & atauis, ſemper exhorruerunt ebrietatem. Licet eorum regio ſit vini fertiliſſima & locupletiſſima. Quod ſi Principes Imperii vnanimi conſenſu poſt edictum ſuis conſiliariis, primariis, theſaurario, cancellario, magiſtro Equitum, quem Mareſcalcū vulgo appellamus, & aliis ſenioribus interdicerent, vt in exemplum minorum ebrietatem (è qua naſcitur blaſphemia, luxus, ſtuprum, & mille mala) interdicerent: & hi dicto non audientes ſurda aure tranſgrederentur, petituri dehinc à Principe gratiam, & caſtrum aliquod ſeu villam, non exaudirentur, & indignationem Principis ſentirent: cautiores deinceps dubio procul, ne gratiam omnem Principis amitterent, ebrietatem fugerent. *Remedium contra ebrietatem.* Hoc ſingulare cenſerem remedium, quo huic malo mederi poſſet. Si ex Chriſtiano orbe propelleretur ebrietas, cui deditiſunt non tam Principes quam ſubditi, multis malis eſſemus liberati. *Mahumethes.* Mahumethes Turcorum pſeudopropheta, licet omnem illis luxum concederet, vinum, in quo ebrietas eſt, interdixit: omnes iuſſit abſtemios eſſe, & aquam cum zuccaro bibere. quod & ipſe per ſe fecit, vt ſimul comitialem morbum, quo laborauit, tegeret: & ebrietatem vitandam doceret, quum ſuos ſemper in armis eſſe iuberet, & gladium eis præcipuum inſigne daret. Quod ſi ita vigilaremus ad bellum, non ad cyathum: non dormiremus ſomnum Epimenidis, in vtramuis aurem ſecuri, admonitiones omnes quaſi anilem fabulam ſurdis auribus excipientes. Sed nunc tempus eſt vt expergiſcamur è ſomno, ſi volumus patriam, vxores, liberos ſaluari. Tempus eſt, ô Principes Imperii, & proceres, tempus eſt, ſatis eſt ſomno datum. Intendit omnes vires ingenii Pius Pontifex in Mantuano conuentu, dum Principes adhortaretur ad ſumenda arma contra prophanā & imbellem gentem Aſiaticam. Idem fecit Ratisbonæ Antonius Campanus, Epiſcopus Aprutinus, præſente Friderico III. Cæſare, & cunctis aliis principibus Romani Imperii: ſed nihil eſt ſequutum. Quum æmuli Friderici palam aſſererent, ſi cōtributio per vniuerſum Romanum Imperium indicta fieret, poſſe vtrunq; Cæſarem, & Turcum & Fridericum

Digitized by Google

ſuperare. O Chriſtiana reſponſio. Ita ſunt ſemper Principum nonnullorum æmulatio- A
nes, Chriſtianæ Reipublicæ noxiæ habitæ. Et vires Turci ſunt indies auctiores factæ,
quoad iam Hungaria ſubacta, in veſtibulum vſque peruenit. Iam nulla oratione nec ad-
hortatione opus eſt, ſed armis, ſed gladiis, ſed lanceis.

Nec vos moueat ô Principes, vaniſſima cuiuſdam aſſertio, aſſerentis, pugnare contra
Turcum eſſe pugnare contra Deum, ob peccata noſtra. Si hic aſſertor eſſet vicinus no-
ſter, cum ſua inani & ſtulta opinione, ſeſe delirum fateretur ingenue. Expergiſcimini i-
gitur, expergiſcimini, ô Principes, ſatis iam ſomno datum. Non enim minus celeritate o-
pus eſt, quam viribus. Iactabat olim Amurathes Turcorum rex, ſe propediem templo di-
ui Petri pro ſtabulo ganeoque vſurum, propter Chriſtianos Principes inter ſe mutuo di-
gladiantes. Quod & Solomet poſt deuictum Rhodum inſulam cogitauit, & quoſdam ex
cœtu Cardineo auro tentauit: & niſi Pontifex præueniſſet, traditio cœpta forte ingens
malum in Chriſtianitate peperiſſet. Ob id inuictiſſimus Cæſar Carolus v. à ſe reiicit o-
mnes Turcorum oratores & legatos, nec patitur vllum ad ſe accedere: quod ſapientiſſi-
mum & conſultiſſimum regem decet. Vtinam Veneti ſic à ſe deiicerent Turcos & ipſo-
rum legatos, quibus ſe Chriſtianitati faciunt ſuſpectos. Sed forte idem fatum & Venetos
& Turcos agitat. Vtraq; enim natio, niſi fallor, eſt prope interitũ: qui circa idẽ pene tem-
pus emerſerunt, & forte ſimul occident Ferdinandus Hungariæ & Bohemiæ rex, nullam
obmittit occaſionem quin proximo vere coactis ex Bohemis, Morauis, Sleſitis, ex impe-
rio Principibus & proceribus, immenſis militibus & generoſo exercitu bellum ſuſcipia-
tur contra Chriſti hoſtes. Deus Opt. Max. factum fortunet, & cœptis faueat, ne ſuperbi &
elati Turci ex Hungarica victoria in Auſtriam, dehinc Bauariam ac Sueuiam, poſtremo
in Gallias ſerpant. Nam plus ſitit, qui ſemel bibendi fines exceſſerit. Vt olim Hunnorum
rex Attila in campos vſque Catalaunicos non ſine cæde cruenta multorum migrauit, &
tandem poſt Aquileiam deſtructam (vnde Venetiæ ex eius ruderibus exædificatæ ſunt)
inopinata morte obrutus eſt tandem. Non deerit, ô Principes, inuictiſſimus Cæſar Caro-
lus v. non cæteri Chriſtiani Reges & Principes, quin dubio procul ſuppetias ferant tam
pio voto: vt ſemel occiſo & conculcato Dracone inſatiabili, rictum ſuum voracem ex-
pleant pice & ſulphure, qui totum mundum cupit vorare, inexplebilis belua: pacatoque
Chriſtiano orbe, fides Chriſti ſyncera propagetur & dilatetur, quæ iam obruta tot ma- B
lis fuit languida & ægrota. Mahomet II. Turcorum Amyras (ſic enim Reges ſuos no-
minant) filio olim ſuo pomum integrum, cum menſæ aſtaret, vorandum dedit: ſed puer
patrem intuens, poſcit cultrum quo in partes ſecet. Quomodo, inquit, ô pater, integrum
vorabo pomum diuidendo, & partem poſt partem deglutiendo? Itidem tibi ſuadeo fa-
ciendum in voranda Chriſtianitate, vt regna & prouincias vnam poſt alias paulatim de-
cerpas, & tandem vores. Sic primum Conſtantinopolis, Nea Roma dicta, eſt exciſa: tum
Trapezuntum, tum Græcia omnis: dehinc Bulgaria, poſt Boſſnia, tum Seruia, cum Mœ-
ſiis duabus, & Dacia: dehinc Alexandria, Aſſyria, Thebæ, Memphis, Ægyptus, ac An-
tiochia. tum Rhodus, nunc Hungaria. Adeſte ô Principes, corripite arma, acuite en-
ſes, vibrate gladios, libretis tela, malo futuro occurrite. vrgeant vos vxores, liberi & pro-
pinqui. Cogitate quod Cimbricæ mulieres, poſt defunctos maritos dixerũt: Si, inquiunt,
erimus vita ſpoliatæ, non fodiemur, non ſecabimur, non lacerabimur, non arabimus, in
ſepulchris maiorum ſepeliemur. Sic veſtræ idem loquentur & dicent: Ite mariti bonis a-
uibus, & vires oſtendite contra tam imbellem & effeminatam turbam, ne nos videatis
in conſpectu veſtro ſtuprari, violari, peſſima quæque pati, liberos veſtros trucidari: &
quod omni morte crudelius eſt, abigi in perpetuam ſeruitutem. Si nos genuiſtis, facite
vt viuamus, ſicut parentes veſtri vobis fecerunt. Non expectate vt ſingultus ſingultibus,
lachrymæ lachrymis, nos ſimul miſcere videatis. Heu grauis erit ille aſpectus, & horren-
dum ſpectaculum, ſuſpiria & lamenta, vociferationes & eiulatus ſimul cernere. Quem-
admodum ſæpe fit in Carniola, vbi planctus mulierum, & vlulatus liberorum audiun-
tur, ex ſubita hoſtium irruptione: quando neque trepidatio, neque fuga, neque latebræ
profunt. Tunc enim neque ætati parcitur, neque ſexui, contra ius gentium omnia agun-
tur, contra humanitatis pacta, contra legem naturæ, contra fœdera hominum, contra
conditiones bellorum Hæc omnia. ô viri, prius cogitate, quam experiri vos contingat.
Sera eſt nimium illa pœnitentia. Si profecto, ô Principes Romani Imperii, videritis, quæ
nos hic apud vicinos noſtros videmus, vera me dicere, quiſque veſtrum, & plus quàm
verum, fateri cogeremini. Credite me vobis folium recitare Sibyllæ. Voluite animo ar-
dorem bellandi vobis natura eſſe ingenitum, qui vultus habetis quantum pace lætos &
hilares, tantum bello natura hoſtib. terribiliores. Non ab re antiquitas, Martem maiores
noſtros

Digitized by Google

A noſtros coluiſſe tradit: vtpote quibus ante alias nationes, cura equorum, & ſtudium armorum conceſſum eſt. Nolite à maioribus veſtris degenerare, ne vobis obiici poſſit: Plus olim feminis Germanicis virium, quam nunc viris, ad communem libertatem defendendam ineſſe. Sexingentis quadraginta amplius annis Germani imperium habuerunt, à Carolo Magno vſq; in Carolum v. Cæſarem. Illud vultis, ô Principes ac proceres, nunc rumpi aut deſolari? Simul enim ruet imperium & religio Chriſti: nec alterum ſine altero durare diu poteſt. Et cum noſtro ſeculo religio Chriſti propter quorundam peruicaciã, in mille annis amplius fuit adeo ruinoſa: videatis, ne ſimul imperium, quod etiam lapſum minatur, ruat. Vtinam ſim vanus augur. In vna namque concordia Germanorum ſita eſt Chriſtianorum omnium ſalus. Nec eſt, cur vel diſſimuletis inferre bellum, vel arma non quam citiſſime ſuſcipiatis. Semper enim Germani fuerunt inuicti, ſi inteſtinas ſimultates depoſuerunt. Has iam, ob Dei Opt. Maximi laudem, deponite quæſo, & vnanimi conſenſu in propinquum hoſtem terribilem, truculentum & trucem, ac nunquam dormientem, ite. O Germani, etymon nominis veſtri paulo diligentius conſiderate, à quo ſit vobis inditum. Germani, id eſt, toti viri, non effeminati, qui in ſola multitudine confidunt, ſed in ſua virilitate ſpem ponunt, eſtis appellati. Cnnſulendum eſt namque poſteritati: id quod Græci, Illyrici, Bulgari, Boſnæ, qui quotidie vexantur, & miſeram ſeruiunt ſeruitutem, Chriſtiani fere petunt modis omnibus, & ſupplices in cœlum vſque manus tendentes, anxie quotidie clamant & vociferantur: O Germani ſuccurrite, ferte ſuppetias miſeris, liberate nos non modo è duris carceribus, quibus affligimur, ſed à miſera ſeruitute & exilio. Talis clamor indies auditur, ô viri Germani, qui vos moueat. Euboia olim amiſſa, liberum iter in Pontum aperuit. Rhodus expugnata, in Tuſcum mare & Hadriaticum pandit iter. Hungaria deuicta, in Germaniam omnem indicat viam. Sic iam hoſtis & terra & mari, quocunque velit, niſi iter reſecare feſtinabitis, libere progredi poteſt. Cogitate ô Germani, quam ſæpe parua manu viri bellicoſi, Balduinus, Hugo Magnus, Boemundus, Gothofredus, Tancredus, cruce ſignati, hoſtes Chriſti adorti, victoriam reportarunt ab hoſte ſanguinolento. Mathias olim rex Hungariæ, & eius genitor Ioannes de Huniade, regni Hungariæ gubernator, Belgradum, quod nunc Alba Græca vulgo dicitur, à ſæuiſſimo Turcorum tyranno Mahumete obſeſſum (qui vul-

Ioannes Huniades.
Mathias Rex.

B go terror gentium paſſim dicebatur) non modo ab oſidione liberarunt, ſed victum & caſtris exutum ridicule repulerunt, à nato IESV anno M. CCCC. LXIII. Sed tum vixerant Paulus Gnyſi, Stephanus de Bator ſenior, quanti viri, per Deum immortalem? qui quotidie manus cum Turco conſeruerunt, ſemper victores: vt & hodie eorum præclara geſta ad citharam decantantur. Non enim amatoriæ cantilenæ, vt apud noſtrates, ſed virorum fortium geſta, de Ioanne Huniade, de Mathia, de Paulo Gnyſi, & Stephano Bathor ſeniore circumferebantur. Nam rege Mathia viuente, ſemper continuus exercitus alebatur, cui nomen erat Nigra legio: quæ ad omne momentum parata erat contra Turcos, in caſtris genita & educata à pueritia: quæ nunquam vel raro vrbes incolebat, quæ ſimul cum vita Mathiæ regis defecit. Adeo vt Hungaria nunquam talem paſſa calamitatem meo iudicio fuiſſet, ſi & noſtri ita vigilaſſent: nec vnquam, ſi talia eſſent à vate aliquo enunciata, credidiſſent. Recte enim poſſet dici noſtra ætate Hungaris, ſic ſuos Iubaiones excoriantibus, & ſoli rapinæ ſtudentibus, id quod Appius Cæcus in bello quod cum Pyrrho erant geſturi, licet luminibus eſſet priuatus, apud Ennium dixit:

Paulus Gnyſi.
Stephanus de Bathor ſenior.
Nigra legio.
Cæcus Appius.

Quo vobis mentes, rectæ quæ ſtare ſolebant
Antehac, dementis ſeſe flexere ruina?

Et noſtra ætate in manus Solometh præſentis tyranni nullo labore venit, non ſine ingenti Chriſtianitatis ignominia & clade, clauis hæc Regni, & clypeus, Nandaralba, anno primo & vigeſimo ſupra M. D. Ex cuius deditione, vel proditione potius, ſubſequuta eſt calamitoſa hæc in Hungaria clades. Vtinam illi dentibus lacerarentur, qui hodie degunt tanti mali autores, & cæteris nobilitate volunt præferri. FERDINANDE, ô Ferdinande Rex clementiſſime, indue arma, aduoca reges & principes Imperii, vt Chriſtianus orbis à tam ſæuo hoſte tandem liberetur: ſigna te cruce, Deumque Optimum Maximum precare, vt cœptis aſſiſtat. Et quemadmodum olim Conſtantinus Maximus hoſtem Maxentium debellaturus, in cœlo vidit columnam ardentem, cum oraculo in aere clamante, In hoc vinces: ita tu, prælato tibi labaro cum imagine crucis, fortiter hoſtẽ aggredere. Non deerit tibi diues Italia, nobilis Gallia, fortis Hiſpania, bellicoſa & populoſa Germania, qui te omnes comitabuntur, pæana canentes, & Deum pſallentes, vt tandem te ex hoſte trophæa reportantem, & ſpoliis onuſtum, victoriam certam cer-

Conſtantinus Max.
Maxentius

nere valeamus miſeri. Ad hoc tam ſanctum opus te iuuabit inuictiſſimus Cæſar, frater A
tuus, qui ſua claſſe ex vltimis Hiſpaniæ finibus & gentes fortes adducet, cum numeroſo
exercitu, & artalariam cum bellicis machinis copioſam, vt hoſtis crudelis vndique cir-
cumuallatus, det ſuæ voracitatis pœnas aliquando: aut abiectis idolis, incipiat verũ Deũ
adorare & recognoſcere; & cum omnibus ſuis ſubditis vnam nobiſcum religionem aſ-
ſumat. Interitus enim, & calamitoſus ſuæ ſectæ exitus prope eſt: id quod & ſui aſſerũt, qui
paulo ſunt eruditiores, & futura præuident. Quod ſi in Germania (vt fieri ſolet, & iam
rumor incertus, vtinam falſus & vanus, aduolat) nouus tumultus ſuboritur: vnde ſeditio-
nes & ſimultates nouæ ſunt pertimeſcendæ, quibus poſſet tam ſanctũ, tamq; pium opus
impediri (ſæpe enim viſum eſt, cum expeditio generalis contra Chriſti hoſtem eſſet ſu-
menda, nouam quandam zizaniam rebelliũ eſſe ortam, vt incœpta res impediretur. Ca-
lumniator namque Diabolus libenter & prompte intercipit, vnde ſperat animarum mul-
tarum perditionem: & plerіq; homines mali, timentes ne bonum opus perficiatur, ad im-
pediendum ſunt promptiores quam exequendum prius cœptum. plures enim ſunt mali,
vt ait vnus è ſeptem ſapientibus Bias Prienæus) Hoc ſi FERDINANDE Princeps po-
tentiſſime, malum inueſtigaueris, tanquam vicarius Imperii, diris hos deuoueas, & Impe-
riali banno execrare, ac anathemate ita ferias, vt in tertiam vſq; generationem iſti mali ſe-
minatores zizaniæ cum natis natorum, & qui naſcentur ab illis, male pereant, miſeramq;
& calamitoſam vitam perpetuo viuant. Vt enim paulo ante commemini in ſola Germa-
norum concordia, Chriſtianorum omnium ſalus ſita eſt. Non ſinite, ô ſacri Imperii Prin-
cipes & proceres, tantum malum inter vos oriri: ne ab omnibus exteris nationibus male
audiatis. Reuoluite animo, quoties à maioribus veſtris tam pia cogitatio bonorum à ma-
lis paucis eſt intercepta & impedita. Non vultis aliquando vxores, liberos & patriam ve-
ſtram in portum aliquem tutum collocare? Debetne ſemper Chriſtianitas fluctuare? &
bellis diſcordibus lacerari? Dii talem auertite peſtem. Aperiatur terra, & ſuo hiatu deglu-
tiat tales gladiatores inſanos, qui ſua libidine alios impediendi, cæteris volunt fortiores
& bellicoſiores videri. Nec terreamini multitudine imbellis & Aſiatici populi. Nunquam
enim ſupra ducenta milia educunt Turci, quos centum milibus facile poteſtis proſter-
nere, viri Germani. Sed ſpero in veſtram fidem, ô viri Germani, ne in tali articulo totius
Chriſtianitatis tam inauditum ſcelus inter vos oriri permittatis: ſed potius tales rebelles, B
ſi qui forte erũt, malo ſemine orti, compeſcatis, & reſipiſcere perſuadeatis: vt poſſit Chri-
ſtianitas aliquando vniuerſa extinctis omnibus & ſopitis diſcordiis, Chriſto Deo Opt.
Max. vnum conſtituere ouile, in quo laudetur nomen eius, glorificetur, & ſyncere cola-
tur. Id quod vniuerſus populus Chriſtianus, pius expetit, & deſiderat. Ad quod nos iuuet
Deus ille trinus immortalis & immenſus: qui ſuam gratiam diuinam nobis cœlitus vber-
tim ſubminiſtret & largiatur, Amen. Sed more noſtro, hoc claudamus tetraſticho:

Hæ ſi non moueant rationes, ite repente
Turco vltro dantes oppida, regna, lacus.
Accipite inq; domos veſtras: nati quoq; & vxor
Seruiat æternum, hoſte vidente, nephas.

CASP.

CASP. VRSINVS VELIVS AD GERMANIÆ PRINcipes.

QValia maiorum cineres, Germanaq; virtus,
Marſq; pater vobis dicere verba velint,
Quales credibile eſt nequicquam effundere queſtus,
Plurima Turcaicis oppida capta viris:
Quaq; fuit facies accenſæ flebilis vrbis,
Quæq; fuit fœda nuper imago fugæ,
Deſertus caderet cum rex LVDOVICVS *in armis,*
Pannoniaſq; ferus velleret hoſtis opes:
Parua hæc enumerat vobis Oratio: ſane
Parua, ſed ingenio magna, ſed ampla fide.
Hæc niſi vos docto ſuccendet buccina cantu,
Non aliam ſpes eſt poſſe ciere tubam.

PRINCIPIBVS GERMANIS, VT TANDEM PRISTINÆ VIRTVTIS MEMORES, BELLVM IN IMMANISS. TVRCVM, FORTITER ET PRVdenter inſtituant: IOANNES ALEXANDER Braſſicanus, Philoſophus ac Iureconſultus.

PAna graui memorant accendere bella tumultu,
Agmina cum ſubito ſæpe mouere metu.
Pelleum iuuenem erexit concentus ad arma,
Iuſſit & Herculea prælia inire manu.
Tibia virtutem Spartanam inſigniter auxit,
Per citharam Cretes bella paraſſe ferunt.
At nihil hic vel Pan, ſiue Orthia carmina proſint,
Tibia cum fidibus nil quoq; frugis habet.
Vna atq; vnica vos moueat παίτοτμος ἀνάγκη
GERMANI *tandem, Martia corda,* DVCES.
Verum hanc hiſtorico præſens oratio cultu
Explicat, ardenti quenq; dolore vocans.
Quod ſi animo ſegni tam fœdum haud pellitis hoſtem,
Credite, qui veſtras mox erit ante fores:
Credite (verum opto patriæ ſim vanus aruſpex)
Credite, & è tripode credite dicta ſacro:
Actum eſt de noſtro collo: Germania quondam
Strennua, victoris iura ſuperba feret.
Illa igitur quam ſint horrenda aduertite, & illi
Certam hortatori quæſo adhibete fidem.

C. VRSINI VELII AD EVNDEM IOANNEM CVSPINIANVM, Elegia.

INter magna tibi commiſſa negocia diui
Cæſaris, & curas Cuſpiniane graues:
Dum tua Pannonias felix induſtria gentes
Seruat in officio, Principibuſq; vacas:
Incumbitq; tibi vis irrequieta laboris

Digitized by Google

Cęſarei, & magnis rebus habere rates:
Tu genus Aeneadum, & magna incunabula Romæ
Sedulus immenſa texis in hiſtoria.
Incipis, & Bruto finis in conſule reges.
Agnoſcit faſces Martia Roma ſuos.
Nomina Cęſaribus, vitaſq; & ſingula reddis
Facta, prius nullis commemorata refers.
Quęq; aut inuidia, aut vitio neglecta maligni
Temporis, Almani ſanguinis acta latent.
Promis io ęternis rediuiua laboribus, & iam
Non fraudata ſuo nomine cuncta vigent.
Si quid habent manes ſenſus, lętantur Othones,
Atq; Bauarorum dia propago ducum.
Et quibus à pace eſt nomen noſtrate, ſed ingens
Extat honos forti partus in orbe manu.
Tum quod ſucceſſit, tum quod manauit ab illis,
Omne genus debet Cuſpiniane tibi.
Ille autem, cuius nunc munere fungeris, ingens
Cęſar, & Auſtriacę gloria ſumma domus:
Quiq; extrema tuis accedit gloria libris,
Quas tibi non grates ille referre paret?
Fecerit hoc merito, de quo tu maxima ſcribis
Peruigil, & pro quo magna ſubinde facis.

INDEX
RERVM ET VERBORVM
MEMORABILIVM IN AVSTRIA HAC CONTENTORVM PERBREVIS ET SVCCINCTVS, BINIS LITERIS A ET B

operis facta demonſtrantibus conſcriptus.

ACcaron 23.b
Accon expugnatur ibid.
Adelheidis Alberti Marchionis vxor 12.b
Agnetis Leopoldi Auſtriæ Marchionis vxoris laus 7.b
Albæ virginis ædes 9.b
Albertus Comes Habſpurgenſ. rex Romanorum 45.a
Albertus Leuis 12.a
Leuis 13.a. *Victorioſus Auſtriæ Marchio* 10.b. *Deuotus* 18.b.46.a
Alcuinus Caroli Magni præceptor 16.b
Andreæ Hungariæ regis res geſtæ 30.a
Auaricum bellum 9.b
Auſtria ſupra Onaſum extructa 22.a
Auſtriæ ducum varia priuilegia 27.a.32.b. 34.a.35.a.36.a
Auſtriæ Marchionatus initia 8.b
Auſtria in Marchionibus defectio 42.a
Auſtriæ noua arma 23.b
fines 22.a

B

BAtislaus Bohemiæ rex 12.b
S. Benedicti ordo 15.b
S. Bernhardi ordo ibid.
Braunhildis Friderici Auſtriæ ducis ſcortum 30.b
Buda 9.b

C

CElla Maria 18.a
Chunring Barones 12.b
Clauſtra & monaſteria in quo differant 16.a
Clauſtroneoburgum monaſterium 18.a
Clauſtrorum monaſteriorum origo 15.a
Cœnobium vnde ibid.b
Cœnobiorum primordia 15.b
S. Colomanni martyrium 10.a
Conradus Epiſcopus Bataurienſis 19.a
Conradus Morauiæ Marchio 12.b
S. Crucis cœnobium 18.a

D

DIetpoldi Batauienſis epiſc. de Aſiatica expeditione hiſtoria 23.b

E

EMericus Hungariæ rex 25.b
Erdpurg 24.a
Erneſtus Auſtriæ Marchio 11.b

F

FRidericus Auſtriæ dux 46.b
magnus ſcortator 31.a
vxores ſuas repudiat 42.a.
occiditur 27.a
Friderici II. *bellicoſi Auſtriæ ducis res geſtæ* 29.a
Fridericus Catholicus Auſtriæ dux 25.a
Friderici Barbaroſſæ *res geſtæ* 21.b
Fridericus Romanorum Imperator 7.a.26.b
Friderici VI. *Rom. Imperatoris res geſtæ* 25.a
Fridericus Imp. ad recuperationem terræ ſanctæ profectus, flumine ſubmergitur 23.b
Frowiza Leopoldi ducis vxor 11.b

G

GArsæaſtrum 13.a. 14 a
Gerens præpoſitus 14.a
Gertrudis Vladislai Marchionis Morauiæ vxor 42.a
Geyrack monaſterium 28.a
Gotthani res geſtæ 40.b
Gottofredus Lotharingiæ dux 11.a
Gotweich 13 b
Grettum caſtrum 24.b.43.a
Guelpho epiſcopus Salisburgenſis 13.b
Guilhelmus abbas S. Crucis 18.a
Gyſo 10.a

H

HEnricus Auſtriæ dux 21.a.46.a
Henricus Crudelis Auſtriæ dux 28.a
Henricus Rebellis Auſtriæ *Marchio* 10.a
Henricus II. *Auſtriæ dux* 18.b
Henricus de Medling 26.b. 29.a *ſenior* 22.b
Henricus Superbus Bauariæ *dux* 10.b
Henrici ſeptem Romanorũ Imperatores 26.b
Heremitæ primi 15.a
Hoffleim villa 30.a
Hungari in mulieres crudeliſſimi 43.b
Hungarorum in Auſtriam *irruptio* ibid.

I

ITha Leopoldi Auſtriæ *ducis vxor* 13.a
Iulianus Imp. apoſtata 15.b

K

KRems ciuitas incendio deformatur 29.b

L

LAbæ oppidum 32.a
Letta fluuius 14.b
Leopoldus Auſtriæ *dux* 46.a
Leopoldus pater pauperum 17.b
Leopoldus fortis miles 31.a
Leopold. glorioſus Auſtriæ *dux* 25.a. *eius res geſtæ* ibid.b
Leopoldus illuſtris primus Auſtriæ Marchio 9.a
Leopoldus Infans Auſtriæ *dux* 28.a
Leopold. Largus Auſtriæ *Marchio* 10.b
Leopoldus Pius Auſtriæ *Marchio* 14.a
Leopold. Pulcher Auſtriæ *Marchio* 12.b
Leopoldus Virtuoſus Auſtriæ *dux* 22.b
feudum ab Henrico Imp. accipit ibid.b

Digitized by Google

S. Leopoldi Auſtriæ Marchionis mors & canonizatio 18.b.10.a
Leyta fluuius 21.a.25.b
Liminarcha 8.b.9.b
Limitanei milites 8.b
Locuſtarum multitudo pernicioſiſſima 25.a.41.a
Lotharius Cæſar 25.b
Luipoldus fortiſſimus miles 11.a
Luipoldi Auſtriæ ducis in terra ſancta res geſtæ 24.a
Luipoldi Auſtriæ & Stiriæ ducis res geſtæ 26.b.27.a.28.a

M

M*Archiones vnde* 8.b
M*argarita Auſtriæ duciſſa veneno à marito ſublata* 28.b
Margarita Ottochari vxor veneno ſublata 44.a
Marcheck oppidum extruitur ibid.
Maria cella 18.a
S. Mauritii lances 12.a
Mechtildis Abbatiſſa 29.a
Medıolani obſidio 21.b
Meinhardus Comes Tyrolis 42.b
Melicenſe cœnobium 18.a
Melicum ferreum caſtrum 10.a
Melici monaſterii primordia 13.b
Mendicantium ordo 16.a
Minckendorff 22.b
Monachi militiam exercere iuſſi 14.b
Monachi quid in cœnobiis potiſſimum quærant 16.b
vnde dicti 15.b
Monaſteria & clauſtra in quo potiſſimum differant 16.a
Monaſteriorum origo 15.a
Mordberg 13.b

N

N*Eoburgum quando conditum & conſecratum* 18.a
Noua ciuitas in Auſtria ſita 25.b

O

O*Rtenbergi caſtri obſidio* 23.a
Otho Auſtriæ dux 18.b
Otho Bauariæ dux Romanorum Imp. dux Auſtriæ 26.a
Otho Palatinus de Witelſpach 20.b
Othonis de S. Blaſio hiſtoria 24.a
Ottacarus 45.b
Ottacarus Stiriæ Marchio 24.b

P

P*Ariſienſe Gymnaſium primum* 15.b
Paumgarten cœnobium 21.a
Pentzing villa 30.a
Petrus Hungariæ rex 11.a
Philippi Franciæ regis res geſtæ 23.b
Poppo epiſc. Treuerenſis 10.a
Poſonium 22.a
Pottendorff 42.b

R

R*Aba fluuius* 14.b
R*attenburg* 42.b
Ricardus Angliæ rex a Luipoldo Auſtriæ duce captus 24.a
Richardis Leopoldi Auſtriaci vxor 10.a
Rodolphus Mitis Auſtriæ dux 46.a
Rodolphus Comes Habſpurgenſ. rex Romanorum 45.a
Rodolphi Comitis Habſpurgenſis filii ibid.
Rudingerus de Pechlaren 9.b

S

S*Aladini Sarracenorum & Ægypti regis res geſtæ* 23.a
Sigenfeld 22.b
Sobeslaus Bohemiæ dux 22.a.b.
eius infœlix cum Luipoldo Auſtriæ duce bellum 24.b
Stadlaw 30.a
Starckenberg arx 13.a.14.b
Steina ciuitas ad Danubium ſita deformatur incendio 29.b
Steinbach caſtrum 22.a
Stephanus de Sagabria 28.b.43.a
Suenihildis 10.b

T

T*Eben arx & oppidum* 30.a
Theoderici Comitis de Eberſtain res geſtæ 31.b
Tulna oppidum 43.a

V

V*Elitari* 29.b
V*etonia arx capta* 30.a
Vienna imperialis ciuitas 28.a
Vienna imperialis obſeſſa 32.a
Viennenſe Burgum quando cōſtructum 26.a

Z

Z*Vetlenſe monaſterium* 21.a
Zwetl monaſterium 29.b
Zwetteli pietas 13.a

F I N I S.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google